

พระไตรปิฎกภาษาไทย

ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สังยุตตนิกาย เล่มที่ ๑๕

ปรับปรุงใหม่

๑. เทวตาสังยุต
๑. นพาวรรค
หมวดว่าด้วยตันอ้อ
๑. โอมตรณสูตร
ว่าด้วยการข้ามโอชะ

[๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป๒ เทวดาองค์หนึ่งมีวรรณะ งดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่ พระองค์ ผู้นิรทุกข์ พระองค์ทรงข้ามโอชะ^๑ ได้อย่างไร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ผู้มีอายุ เราเองเมื่อไม่พัก^๑ ไม่เพียร^๒ จึงข้าม โอชะได้

เทวดาทูลถามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ ก็พระองค์เมื่อไม่พักไม่เพียรทรงข้ามโอชะได้อย่างไร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ผู้มีอายุ เมื่อใดเรานั้นยังพักอยู่ เมื่อนั้นเราก็ก็นั่งจมอยู่ เมื่อใดเรายังเพียรอยู่ เมื่อนั้นเราก็ก็นั่งลอยอยู่ แน่นนอน เราไม่พักไม่เพียร อย่างนี้แล จึงข้ามโอชะได้

เทวดานั้นได้กล่าวคาถานี้ว่า

นานจริงหนอ ข้าพเจ้าจึงได้พบพราหมณ์

ผู้ดับกิเลสได้สิ้นแล้ว ผู้ไม่พักไม่เพียรอยู่

ก็ข้ามตัณหาอันเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวในโลก^๓ได้

เทวดานั้นได้กล่าวคาถานี้แล้ว พระศาสดาทรงพอพระทัยแล้ว ครั้นนั้น เทวดาคิดว่า พระศาสดาของเราทรงพอพระทัยแล้ว จึงถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค กระทำประทักษิณ^๔แล้วหายตัวไป ^๕ ณ ที่นั้นเอง

โอมตรณสูตรที่ ๑ จบ

๒. นิโมกขสูตร
ว่าด้วยทางหลุดพ้น

[๒] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป เทวดาองค์หนึ่งมีวรรณะงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้ สว่างทั่วพระเชตวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ พระองค์ทรงทราบนิโมกข์ (ทางหลุดพ้น) ปโมกข์(ความหลุดพ้น) และวิเวก(ความสงัด)^๑ของสัตว์ทั้งหลายหรือไม่

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ผู้มีอายุ เราทราบนิโมกษ์ ปโมกษ์ และวิเวก ของสัตว์ทั้งหลาย

เทวดาทูลถามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้บริบูรณ์ พระองค์ทรงทราบนิโมกษ์ ปโมกษ์ และวิเวกของสัตว์ทั้งหลายอย่างไร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า
ผู้มีอายุ เพราะความสิ้นไปแห่งภพ
อันมีความเพติดเพลนเป็นมูล
เพราะความสิ้นไปแห่งสัญญาและวิญญาณ
เพราะความดับ เพราะความสงบแห่งเวทนาทั้งหลาย
เราจึงทราบนิโมกษ์ ปโมกษ์ และวิเวกของสัตว์ทั้งหลาย
อย่างนี้แล

นิโมกขสูตรที่ ๒ จบ

๓. อุปนิยสูตร

ว่าด้วยชีวิตถูกขรณำเข้าไป

[๓] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี
เทวดานั้นยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถาในสำนัก
ของพระผู้มีพระภาคว่า

ชีวิตถูกขรณำเข้าไป อายุจึงสั้น
ผู้ที่ถูกขรณำเข้าไปแล้วไม่มีเครื่องต้านทาน
บุคคลพิจารณาเห็นภยันี้ในขณะนี้
ควรทำบุญที่นำความสุขมาให้
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ชีวิตถูกขรณำเข้าไป อายุจึงสั้น
ผู้ที่ถูกขรณำเข้าไปแล้วไม่มีเครื่องต้านทาน
บุคคลพิจารณาเห็นภยันี้ในขณะนี้
ควรละโลกามิส มุ่งสู่สันติ๑เกิด

อุปนิยสูตรที่ ๓ จบ

๔. อัจเจนติสูตร

ว่าด้วยกาลที่ล่วงเลยไป

[๔] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี
เทวดานั้นยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถาในสำนัก
ของพระผู้มีพระภาคว่า

กาล๑ล่วงเลยไป คืบผ่านพ้นไป
ช่วงแห่งวัย๒ละไปตามลำดับ
บุคคลพิจารณาเห็นภยันี้ในขณะนี้

ควรทำบุญที่นำความสุขมาให้
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
กาลล่วงเลยไป คืบผ่านพ้นไป
ช่วงแห่งวัยละไปตามลำดับ
บุคคลพิจารณาเห็นภัยนี้ในขณะนี้
ควรละโลกามิส มุ่งสู่สันติเกิด๓
อรรถกถาสุตตที่ ๔ จบ

๕. กติณีนทสูตร
ว่าด้วยบุคคลตัดอะไรจึงข้ามโอฆะได้
[๕] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี
เทวดานั้นยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคำถ้ำในสำนัก
ของพระผู้มีพระภาคว่า
บุคคลควรตัดธรรมเท่าไร
ควรละธรรมเท่าไร
ควรบำเพ็ญธรรมเท่าไรให้ยิ่งขึ้นไป
ภิกษุก้าวล่วงธรรมเป็นเครื่องข้องเท่าไร
พระองค์จึงตรัสว่า ข้ามโอฆะได้
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
บุคคลควรตัดธรรม ๕ ประการ๑
ควรละธรรม ๕ ประการ๒
ควรเจริญธรรม ๕ ประการ๓ ให้ยิ่งขึ้นไป
ภิกษุก้าวล่วงธรรมเป็นเครื่องข้อง ๕ ประการ๔ได้แล้ว
เราจึงกล่าวว่า ข้ามโอฆะได้๕
กติณีนทสูตรที่ ๕ จบ

๖. ชาครสูตร
ว่าด้วยความตื่น
[๖] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี
เทวดานั้นยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคำถ้ำในสำนัก
ของพระผู้มีพระภาคว่า
เมื่อธรรมทั้งหลายตื่นอยู่ ธรรมประเภทไหนชื่อว่าหลับอยู่
เมื่อธรรมทั้งหลายหลับแล้ว ธรรมประเภทไหนชื่อว่าตื่นอยู่
บุคคลหมกหมมธุลีคือกิเลสเพราะธรรมประเภทไหน
บุคคลบริสุทธิ์เพราะธรรมประเภทไหน
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
เมื่ออินทรีย์ ๕ ตื่นอยู่ นิวรณ์ ๕ ชื่อว่าหลับอยู่

เมื่อนิวรรณ์ ๕ กลับแล้ว อินทรีย์ ๕ ชื่อว่าตื่นอยู่
บุคคลหมักหมมฐลีคือกิเลสเพราะนิวรรณ์ ๕
บุคคลบริสุทธิ์เพราะอินทรีย์ ๕

ชาครสูตรที่ ๖ จบ

๑. อปฺปวิทิตสูตร ว่าด้วยผู้ไม่รู้แจ้งธรรม

[๑] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี
เทวดานั้นยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถาในสำนัก
ของพระผู้มีพระภาคว่า
บุคคลเหล่าใดยังไม่รู้แจ้งธรรม๑
ย่อมถูกชักนำไปในวาทะของคนเหล่าอื่น๒
บุคคลเหล่านั้นหลับอยู่ยังไม่ตื่น
บัดนี้เป็นกาลที่บุคคลเหล่านั้นควรจะตื่น
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
บุคคลเหล่าใดรู้แจ้งธรรมแล้ว
ย่อมไม่ถูกชักนำไปในวาทะของคนเหล่าอื่น
บุคคลเหล่านั้นผู้รู้ดี รู้ชอบ
ย่อมดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอในที่ที่ไม่สม่ำเสมอ๑

อปฺปวิทิตสูตรที่ ๑ จบ

๘. สุตัมมกุฏสูตร ว่าด้วยผู้ลืมนิพพานธรรม

[๘] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี
เทวดานั้นยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถาในสำนัก
ของพระผู้มีพระภาคว่า
บุคคลผู้ลืมนิพพานธรรม
ย่อมถูกชักนำไปในวาทะของคนเหล่าอื่น
บุคคลเหล่านั้นหลับอยู่ยังไม่ตื่น
บัดนี้เป็นกาลที่บุคคลเหล่านั้นควรจะตื่น
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
บุคคลผู้ไม่ลืมนิพพานธรรม
ย่อมไม่ถูกชักนำไปในวาทะของคนเหล่าอื่น
บุคคลเหล่านั้นผู้รู้ดี รู้ชอบ
ย่อมดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอในที่ที่ไม่สม่ำเสมอ

สุตัมมกุฏสูตรที่ ๘ จบ

๙. มานกามสูตร ว่าด้วยผู้มีมานะ

[๙] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี
เทวดานั้นยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคำนี้ในสำนัก
ของพระผู้มีพระภาคว่า

บุคคลในโลกนี้มีมานะ(ความถือตัว)
ย่อมไม่มีการฝึกตนเอง
บุคคลผู้มีจิตไม่มั่นคงย่อมไม่มีความรู้๑
บุคคลผู้ไม่ประมาทอยู่ในป่าคนเดียว
ก็ไม่ถึงจุดจบแห่งความตาย๒

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
บุคคลละมานะได้แล้ว มีใจมั่นคงดี
มีใจดี หลุดพ้นในธรรมทั้งปวง๓
เขาไม่ประมาท อยู่ในป่าคนเดียว
ก็ถึงจุดจบแห่งความตายได้
มานกามสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. อรัญญสูตร
ว่าด้วยป่า

[๑๐] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี
เทวดานั้นยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาค
ด้วยคำถามว่า

ภิกษุทั้งหลายผู้อยู่ในป่า ผู้สงบ
ประพฤตินิธรรมอันประเสริฐ ฉันอาหารมือเดียว
เพราะเหตุอะไร ผีวพรรณจึงผ่องใส
พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า
ภิกษุทั้งหลายไม่เศร้าโศกถึงอดีต
ไม่คิดถึงอนาคต กำหนดอยู่กับปัจจุบัน
เพราะเหตุนี้ ผีวพรรณจึงผ่องใส
เพราะคิดถึงอนาคต เศร้าโศกถึงอดีต
ด้วยเหตุนี้ ภิกษุทั้งหลายผู้เขลาจึงชুবชืด
เหมือนต้นอ้อสดที่ถูกถอนขึ้นแล้ว ฉะนั้น
อรัญญสูตรที่ ๑๐ จบ

นพาวรรคที่ ๑ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. โอมตฺรณสูตร	๒. นิโมกขสูตร
๓. อุปนิยสูตร	๔. อัจเจนตีสสูตร
๕. กติฉินทสูตร	๖. ชาครสูตร
๗. อัมปปฏิวิทสูตร	๘. สุตัมมฏฐสูตร
๙. มานกามสูตร	๑๐. อรัญญสูตร

๒. นันทนวรรค

หมวดว่าด้วยสวนนันทวัน

๑. นันทนสูตร

ว่าด้วยสวนนันทวัน

[๑๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาค จึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว เทวดาชั้นดาวดึงส์องค์หนึ่ง มีเหล่านางอัปสรแวดล้อม เิบอ้อมพรั่งพร้อมด้วยกามคุณ ๕ อันเป็นทิพย์ ได้รับการบำรุงบำเรออยู่ ในสวนนันทวัน ในเวลานั้น ได้กล่าวคำนี้ว่า

เทวดาเหล่าใดยังไม่เคยเห็นสวนนันทวัน

อันเป็นที่อยู่ของพวกนรเทพผู้มียศ ชั้นไตรทศ

เทวดาเหล่านั้นยังไม่รู้จักความสุข

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อเทวดาองค์หนึ่งกล่าวอย่างนี้แล้ว อีกองค์หนึ่งได้กล่าวคำตอบเทวดานั้นว่า

เทวดาผู้เขลา ท่านไม่รู้จักถ้อยคำ

ของพระอรหันต์ทั้งหลายว่า สังขารทั้งหลายทั้งปวง ไม่เที่ยง

มีความเกิดขึ้นและความเสื่อมไปเป็นธรรมดา

เกิดขึ้นแล้วย่อมดับไป

ความสงบระงับสังขารเหล่านั้นเป็นความสุข

นันทนสูตรที่ ๑ จบ

๒. นันทติสูตร

ว่าด้วยความยินดี

[๑๒] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

เทวดานั้นยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคำนี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

คนมีบุตรย่อมยินดีเพราะบุตร

คนมีโคย่อมยินดีเพราะโคเหมือนกัน

เพราะอุปธิ๑ทำให้รชนยินดี

ฉะนั้นคนที่ไร้อุปธิจึงไม่ยินดี

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

คนมีบุตรย่อมเศร้าโศกเพราะบุตร

คนมีโคย่อมเศร้าโศกเพราะโคเหมือนกัน

เพราะอุปธิทำให้รชนเศร้าโศก
ฉะนั้นคนที่ไร้อุปธิจึงไม่เศร้าโศก
นันทิสสูตรที่ ๒ จบ

๑. นัตถิปุตตสมสูตร

ว่าด้วยสิ่งที่เสมอด้วยบุตรไม่มี

[๑๓] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

เทวดานั้นยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคำถาถาในสำนัก

ของพระผู้มีพระภาคว่า

ความรักเสมอด้วยบุตรไม่มี

ทรัพย์เสมอด้วยโคไม่มี

แสงสว่างเสมอด้วยดวงอาทิตย์ไม่มี

แหล่งน้ำทั้งหลายมีสมุทรเป็นยอดเยี่ยม

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ความรักเสมอด้วยตนไม่มี

ทรัพย์เสมอด้วยข้าวเปลือกไม่มี

แสงสว่างเสมอด้วยปัญญาไม่มี

ฝนจัดเป็นแหล่งน้ำอันยอดเยี่ยม

นัตถิปุตตสมสูตรที่ ๑ จบ

๔. ชัตติยสูตร

ว่าด้วยกษัตริย์

[๑๔] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

เทวดานั้นยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคำถาถาในสำนัก

ของพระผู้มีพระภาคว่า

บรรดาสัตว์สองเท้า กษัตริย์ประเสริฐที่สุด

บรรดาสัตว์สี่เท้า โคพลีพทประเสริฐที่สุด

บรรดาภรรยา ภรรยาที่เป็นกุมารีประเสริฐที่สุด

บรรดาบุตร บุตรที่เกิดก่อนประเสริฐที่สุด

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

บรรดาสัตว์สองเท้า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐที่สุด

บรรดาสัตว์สี่เท้า สัตว์อาชาไนยประเสริฐที่สุด

บรรดาภรรยา ภรรยาผู้เชื่อฟังดีประเสริฐที่สุด

บรรดาบุตร บุตรผู้เชื่อฟังประเสริฐที่สุด

ชัตติยสูตรที่ ๔ จบ

๕. สณมานสูตร

ว่าด้วยเสียงป่าครวญ

[๑๕] เทวดากล่าวว่า

เมื่อฝูงนกพากันพักผ่อนอยู่ในเวลาเที่ยงวัน
ป่าใหญ่ส่งเสียงประหนึ่งว่าครวญครางอยู่
เสียงครวญครางแห่งป่าใหญ่นั้น
ปรากฏเป็นสิ่งที่น่ากลัวแก่ข้าพเจ้า๑
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
เมื่อฝูงนกพากันพักผ่อนอยู่ในเวลาเที่ยงวัน
ป่าใหญ่ส่งเสียงประหนึ่งว่าครวญครางอยู่
เสียงครวญครางแห่งป่าใหญ่นั้น
ปรากฏเป็นสิ่งที่น่ายินดีแก่เรา๑
สณมานสูตรที่ ๕ จบ

๖. นิททาตันทิสสูตร

ว่าด้วยความหลับและความเกียจคร้าน
[๑๖] เทวดากล่าวว่า
อริยมรรค๑ ไม่ปรากฏแก่เหล่าสัตว์ในโลกนี้
เพราะความหลับ ความเกียจคร้าน การปิดกาย
ความไม่ยินดีและความเมาอาหาร
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
เพราะใช้ความเพียรกำจัดความหลับ
ความเกียจคร้าน การปิดกาย
ความไม่ยินดีและความเมาอาหารนั้น
อริยมรรค๒ จึงบริสุทธิได้
นิททาตันทิสสูตรที่ ๖ จบ

๗. ทุกกรสูตร

ว่าด้วยสมณธรรมที่ทำได้ยาก
[๑๗] เทวดากล่าวว่า
สมณธรรม คนไม่ฉลาดทำได้ยาก อดทนทำได้ยาก
เพราะสมณธรรมนั้นมีความคับแค้นมาก
สำหรับคนพาลที่อาศัยอยู่
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
คนพาลประพฤติสมณธรรมเป็นเวลานาน
หากไม่ห้ามจิต เขาตกอยู่ในอำนาจแห่งความดำริ
ก็จะพึงติดขัดในทุกบท๑
หากภิกษุยับยั้งความวิตกในใจไว้ได้
เหมือนเตาหดยาวะไว้ในกระดองของตน
ก็จะไม่มีตัณหาและทิฏฐิอาศัย ไม่เบียดเบียนสัตว์อื่น
ดับสนิทแล้ว ไม่พึงว่าร้ายใคร
ทุกกรสูตรที่ ๗ จบ

๘. หิริสูตร

ว่าด้วยหิริ

[๑๘] เทวดากล่าวว่า

คนผู้กีดกัน(อกุศลธรรม)ได้ด้วยหิริ มียุ่่น้อยในโลก

ภิกษุใดหลบหลีกนินทาได้ ตื่นตัวอยู่

เหมือนม้าชั้นดีหลบแสได้

ภิกษุเช่นนั้นมียุ่่น้อย๒

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ภิกษุเหล่าใดผู้กีดกัน(อกุศลธรรม)ได้ด้วยหิริ

มีสติ ประพฤติธรรมอยู่ทุกเมื่อ ถึงที่สุดแห่งทุกข์๓

ย่อมดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอในที่ที่ไม่สม่ำเสมอ

ภิกษุเหล่านั้นมียุ่่น้อย

หิริสูตรที่ ๘ จบ

๙. กุฎิกาสสูตร

ว่าด้วยกระท่อม

[๑๙] เทวดาทูลถามว่า

ท่านไม่มีกระท่อมหรือ

ท่านไม่มีรั้งหรือ

ท่านไม่มีผู้สืบทอดหรือ

ท่านเป็นผู้หลุดพ้นจากเครื่องผูกแล้วหรือ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

แน่นอน เราไม่มีกระท่อม

แน่นอน เราไม่มีรั้ง

แน่นอน เราไม่มีผู้สืบทอด

แน่นอน เราเป็นผู้หลุดพ้นจากเครื่องผูกแล้ว

เทวดาทูลถามว่า

กระท่อมที่ข้าพเจ้ากล่าวกับท่าน คืออะไร

รั้งที่ข้าพเจ้ากล่าวกับท่าน คืออะไร

ผู้สืบทอดที่ข้าพเจ้ากล่าวกับท่าน คืออะไร

เครื่องผูกที่ข้าพเจ้ากล่าวกับท่าน คืออะไร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

กระท่อมที่ท่านกล่าวกับเรา คือมารดา

รั้งที่ท่านกล่าวกับเรา คือภรรยา

ผู้สืบทอดที่ท่านกล่าวกับเรา คือบุตร

เครื่องผูกที่ท่านกล่าวกับเรา คือตัณหา

เทวดากล่าวว่า

ดีจริง ท่านไม่มีกระท่อม

ดีจริง ท่านไม่มีรัง
ดีจริง ท่านไม่มีผู้สืบสกุล
ดีจริง ท่านเป็นผู้หลุดพ้นจากเครื่องผูกแล้ว
กุฎिकासูตที่ ๔ จบ

๑๐. สมมติสูตร

ว่าด้วยพระสมมติ

[๒๐] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ตโปทาราม เขตกรุง
ราชคฤห์ ครั้นนั้น ท่านพระสมมติลุกขึ้นแต่เช้าตรู่ ไปที่แม่น้ำตโปทา
เพื่อสร่งน้ำ เสร็จแล้วขึ้นมา มีจีวร ผืนเดียวด้ายยืนรอให้ตัวแห้งอยู่
ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป เทวดาองค์หนึ่งมีวรรณะงดงาม ยิงนก เปเล่ง
รัศมีให้สว่างทั่วแม่น้ำตโปทา เข้าไปหาท่านพระสมมติถึงที่อยู่แล้ว
ยืนอยู่ในอากาศได้กล่าวกับท่านพระสมมติด้วยคาถาว่า

ภิกษุ ท่านไม่บริโภคน้ำแต่ยังขอยอยู่

ท่านบริโภคน้ำแล้วก็ต้องไม่ขอยเลย

ภิกษุ ท่านบริโภคน้ำแล้วจงขอเถิด

กาล๒อย่าได้ล่วงท่านไปเลย

ท่านพระสมมติกล่าวว่า

ข้าพเจ้ายังไม่รู้จักกาลเลย

เพราะกาลถูกปกปิดอยู่ยังไม่ปรากฏ

ฉะนั้น ถึงข้าพเจ้าไม่บริโภคน้ำแต่ก็ยังขอยอยู่

กาล๑อย่าได้ล่วงข้าพเจ้าไปเลย

ครั้งนั้น เทวดานั้นลงมายืนอยู่ที่พื้นดินแล้วได้กล่าวกับท่าน
พระสมมติว่า ภิกษุ ท่านเป็นนักบวชที่ยิ่งหน่มแน่นมีผมดำสนิท อยู่
ในวัยแรกรุ่นอันเจริญ ไม่เพลิดเพลिनในกามทั้งหลาย ขอบท่านจง
บริโภคน้ำกามทั้งหลายอันเป็นของมนุษย์เถิด อย่าละกามที่เห็น
เฉพาะหน้าแล้ววิ่งไปหากามอันมีอยู่ตามกาล๒เลย

ท่านพระสมมติกล่าวว่า เทวดา ข้าพเจ้ามิได้ละกามที่เห็น
เฉพาะหน้าแล้ววิ่งไปหากามอันมีอยู่ตามกาลเลย ข้าพเจ้าละกามอัน
มีอยู่ตามกาลแล้ววิ่งไปหาธรรม ที่เห็นเฉพาะหน้า กามทั้งหลายอัน
มีอยู่ตามกาลพระผู้มีพระภาคตรัสว่า มีทุกข์มาก มีความคับแค้น
มาก ในกามนี้มีโทษยิ่งนัก ธรรมนี้เป็นธรรมที่ผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัด
ด้วยตนเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามา
ในตน อันวินยญชน พึงรู้เฉพาะตน

เทวดากล่าวว่า ภิกษุ ก็กามทั้งหลายอันมีอยู่ตามกาลพระผู้มี
พระภาคตรัสว่า มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก ในกามนี้มีโทษยิ่ง

นัก เป็นอย่างไร ธรรมนี้เป็นธรรม ที่ผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วยตนเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อม เข้ามาในตน อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน เป็นอย่างไร

ท่านพระสมิทธิกล่าว่า เทวดา ข้าพเจ้าเองเป็นพระใหม่ บวช มาไม่นาน เพิ่งมาสู่พระธรรมวินัยนี้ ข้าพเจ้าไม่อาจจะบอกท่านโดย พิสดารได้ พระผู้มีพระภาค พระองค์นั้น เป็นพระอรหันตสัมมา สัมพุทธเจ้า ประทับอยู่ ณ ตโปทาราม เขต กรุงราชคฤห์ ท่านจง เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้วทูลถามข้อความนั้นเถิด พึงจำ ข้อความนั้นตามที่พระองค์ทรงเฉลยเถิด

เทวดากล่าวว่า ภิกษุ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น พวก เทวดาผู้มีศักดิ์ใหญ่ ทั้งหลายเหล่าอื่นแวดล้อมอยู่ พวกข้าพเจ้าจะ เข้าไปเฝ้าไม่ได้ง่ายนัก หากท่านเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้วทูลถามเนื้อความนี้ แม้พวกข้าพเจ้าก็จะมาฟังธรรมด้วย

ท่านพระสมิทธิรับคำของเทวดานั้นแล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มี พระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูล พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่ พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานวโรกาส ข้าพระองค์ลุกขึ้นแต่เช้าตรู่ไปที่แม่น้ำตโปทาเพื่อสรงน้ำ เสร็จแล้ว ขึ้นมา มีจีวรผืนเดียวได้ยืนรอให้ตัวแห้งอยู่ ครั้นเมื่อราตรี ผ่านไป เทวดาองค์หนึ่งมีวรรณะงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วแม่น้ำตโปทา เข้ามาหาข้าพระองค์ถึงที่อยู่แล้วยืนอยู่ในอากาศ ได้กล่าว คาลานี้ว่า

ภิกษุ ท่านไม่บริโภคน้ำแต่ยังขอยอยู่

ท่านบริโภคน้ำแล้วก็ต้องไม่ขอยเลย

ภิกษุ ท่านบริโภคน้ำแล้วจงขอยเถิด

กาลอย่าได้ล่วงท่านไปเลย

เมื่อเทวดากล่าวอย่างนี้แล้ว ข้าพระองค์ได้กล่าวกับเทวดา นั้นด้วยคำว่า

ข้าพเจ้ายังไม่รู้จักกาลเลย

เพราะกาลถูกปกปิดอยู่ยังไม่ปรากฏ

ฉะนั้น ถึงข้าพเจ้าไม่บริโภคน้ำแต่ก็ยังขอยอยู่

กาลอย่าได้ล่วงข้าพเจ้าไปเลย

ครั้งนั้น เทวดานั้นลงมายืนอยู่ที่พื้นดินแล้วได้กล่าวกับ ข้าพระองค์ดังนี้ว่า ภิกษุ ท่านเป็นนักบวชที่ยังหนุ่มแน่นมีผมดำ สนิท อยู่ในวัยแรกรุ่นอันเจริญ ไม่ผลิตเพลินในกามทั้งหลาย ขอ ท่านจงบริโภคน้ำกามทั้งหลายอันเป็นของมนุษย์เถิด อย่าละกามที่ เห็นเฉพาะหน้าแล้ววิ่งไปหากามอันมีอยู่ตามกาลเลย

เมื่อเทวดานั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว ข้าพระองค์จึงได้กล่าวกับเทวดานั้นดังนี้ว่า เทวดา ข้าพเจ้ามิได้ละกามที่เห็นเฉพาะหน้าแล้ววิ่งไปหากามอันมีอยู่ตามกาลเลย ข้าพเจ้าละกามอันมีอยู่ตามกาลแล้ววิ่งไปหาธรรมที่เห็นเฉพาะหน้า กามทั้งหลายอันมีอยู่ตามกาล พระผู้มีพระภาคตรัสว่า มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก ในกามนี้ มีโทษยิ่งนัก ธรรมนี้เป็นธรรมที่ผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วยตนเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อหิงสกาวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน

เมื่อข้าพระองค์กล่าวอย่างนี้แล้ว เทวดานั้นได้กล่าวกับข้าพระองค์ดังนี้ว่า ภิกษุ กิเลสทั้งหลายอันมีอยู่ตามกาล พระผู้มีพระภาคตรัสว่า มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก ในกามนี้มีโทษยิ่งนัก เป็นอย่างไร ธรรมนี้เป็นธรรมที่ผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วยตนเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อหิงสกาวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน เป็นอย่างไร

เมื่อเทวดากล่าวอย่างนี้แล้ว ข้าพระองค์ได้กล่าวกับเทวดานั้นดังนี้ว่า เทวดา ข้าพเจ้าเองเป็นพระใหม่ บวชมาไม่นาน เพิ่งมาสู่พระธรรมวินัยนี้ ข้าพเจ้าไม่อาจจะ บอกท่านโดยพิสดารได้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ประทับอยู่ ณ ใต้โพธาราม เขตกรุงราชคฤห์ ท่านจงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้วทูลถามข้อความนั้นเถิด พึงจำข้อความนั้นตามที่พระองค์ทรงเฉลยเถิด

เมื่อข้าพระองค์กล่าวอย่างนี้แล้ว เทวดานั้นได้กล่าวกับข้าพระองค์ดังนี้ว่า ภิกษุ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น พวกเทวดามีศักดิ์ใหญ่ทั้งหลายเหล่าอื่น แวดล้อมอยู่ พวกข้าพเจ้าจะเข้าไปเฝ้าไม่ได้ง่ายนัก หากท่านเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้วทูลถามข้อความนั้นแทน แม้พวกข้าพเจ้าก็จะมาฟังธรรมด้วย ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าคำของเทวดานั้นเป็นจริง เทวดานั้นก็พึงมาใกล้โพธารามนี้

เมื่อท่านพระสมุทติกราบทูลอย่างนี้แล้ว เทวดานั้นได้กล่าวกับท่านพระสมุทติดังนี้ว่า ทูลถามเถิด ทูลถามเถิด ภิกษุ ข้าพเจ้าตามมาถึงที่นี่แล้ว

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสบอกเทวดานั้น ด้วยคาถาทั้งหลายว่า

สัตว์ทั้งหลายมีความหมายรู้ในสิ่งที่เรียกขาน๑

ติดอยู่ในสิ่งที่เรียกขาน๒

ไม่กำหนดรู้สิ่งที่เรียกขาน

จึงตกอยู่ใต้อำนาจแห่งความตาย

ส่วนภิกษุกำหนดรู้สิ่งที่เรียกขานแล้ว๑
ไม่กำหนดหมายสิ่งที่เรียกขาน
เพราะสิ่งที่เรียกขานนั้นไม่มีแก่ภิกษุนั้น
ฉะนั้น เหตุที่จะเรียกขานท่านจึงไม่มี
ยักษ์๔ ถ้าท่านรู้ชัดก็จงบอกมาเถิด

เทวดานั้นกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ไม่รู้
ทั่วถึงเนื้อความแห่งพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้อย่างย่อนี้
โดยพิสดารได้ ขอประทานวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคได้โปรด
ตรัสให้ข้าพระองค์รู้ทั่วถึงเนื้อความแห่งพระดำรัสที่พระองค์ ตรัส
ไว้อย่างย่อนี้โดยพิสดารเถิด

พระผู้มีพระภาคตรัสคานี้ว่า
บุคคลใดถือตัวว่าเราเสมอเขา
เราเลิศกว่าเขา หรือเราด้อยกว่าเขา
บุคคลนั้นก็พึงทะเลาะกับเขา เพราะความถือตัวนั้น
บุคคลผู้ไม่หวั่นไหวในความถือตัวทั้ง ๓ นั้น
ย่อมไม่มีความถือตัวว่าเราเสมอเขา
เราเลิศกว่าเขา หรือเราด้อยกว่าเขา
ยักษ์ ถ้าท่านรู้ชัดก็จงบอกมาเถิด

เทวดานั้นกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ไม่รู้
ทั่วถึงเนื้อความแห่งพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้อย่างย่อนี้
โดยพิสดารได้ ขอประทานวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคได้โปรด
ตรัสให้ข้าพระองค์รู้ทั่วถึงเนื้อความแห่งพระดำรัสที่พระองค์ ตรัส
ไว้อย่างย่อนี้โดยพิสดารเถิด

พระผู้มีพระภาคตรัสคานี้ว่า
บุคคลละบัญญัติได้แล้ว ไม่เข้าถึงวิมาน๑
ตัดค้นหาในนามรูปนี้ได้แล้ว
เทวดาและมนุษย์ในโลกนี้ หรือในโลกอื่น
ในสวรรค์ หรือในสถานที่อยู่อาศัยของสัตว์ทุกจำพวก๒
ถึงจะเที่ยวค้นหาก็ไม่พบบุคคลนั้น
ผู้ตัดกิเลสเครื่องผูกได้แล้ว ไร้ทุกข์หมดความกระหาย
ยักษ์ ถ้าท่านรู้ชัดก็จงบอกมาเถิด

เทวดานั้นกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์รู้
ทั่วถึงเนื้อความแห่งพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้อย่างย่อนี้
โดยพิสดารอย่างนี้ว่า

บุคคลไม่ควรทำบาปทางกาย ทางวาจา
หรือทางใจ ทางใดทางหนึ่งในโลกทั้งปวง
ควรละกามทั้งหลาย มีสติสัมปชัญญะ

ไม่พึงเสวยทุกขอันประกอบด้วยสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์

สมิทธิสูตรที่ ๑๐ จบ

นันทนวรรคที่ ๒ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. นันทนสูตร	๒. นันทิสูตร
๓. นัตถิปุตตสมสูตร	๔. ชัตติยสูตร
๕. สณมานสูตร	๖. นิททนต์สูตร
๗. ทกกรสูตร	๘. หิริสูตร
๙. กุฎิกาสสูตร	๑๐. สมิทธิสูตร

๑. สัตติวรรค

หมวดว่าด้วยหอก

๑. สัตติสูตร

ว่าด้วยหอก

[๒๑] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

เทวดานั้นยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคำนี้ในสำนัก

ของพระผู้มีพระภาคว่า

ภิกษุพึงอยู่อย่างมีสติ เพื่อละกามราคะ

เหมือนบุคคลถูกแทงด้วยหอก มุ่งถอนหอกออก

เหมือนบุคคลถูกไฟไหม้อยู่บนศีรษะ มุ่งดับไฟ ฉะนั้น

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ภิกษุพึงอยู่อย่างมีสติ เพื่อละสังกัทยทิฏฐิ

เหมือนบุคคลถูกแทงด้วยหอก มุ่งถอนหอกออก

เหมือนบุคคลถูกไฟไหม้อยู่บนศีรษะ มุ่งดับไฟ ฉะนั้น๑

สัตติสูตรที่ ๑ จบ

๒. ผุสติสูตร

ว่าด้วยการถูกต้อง

[๒๒] เทวดากล่าวว่า

วิบากกรรมย่อมไม่ถูกต้องบุคคลผู้ไม่ถูกต้อง๑

แต่ถูกต้องบุคคลผู้ถูกต้องเท่านั้น

เพราะฉะนั้น วิบากกรรมจึงถูกต้องบุคคลผู้ถูกต้อง

ผู้ประทุษร้ายบุคคลผู้ไม่ประทุษร้าย

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ผู้ใดประทุษร้ายบุคคลผู้ไม่ประทุษร้าย

ซึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์ ไม่มีกิเลสเพียงดังเนิน๒

บาปย่อมกลับมาถึงผู้นั้น ซึ่งเป็นคนพาลอย่างแน่แท้

ดุจผงธุลีอันละเอียดที่บุคคลซัดไปทวนลมแล้ว ฉะนั้น๓

ผุสติสูตรที่ ๒ จบ

๓. ชฎาสูตร

ว่าด้วยความยุ่ง

[๒๓] เทวดาทูลถามว่า

หมู่สัตว์ยุ่งทั้งภายใน ยุ่งทั้งภายนอก

ถูกความยุ่งพาให้ยุ่งแล้ว ข้าแต่พระโคตม

เพราะฉะนั้น ข้าพระองค์ขอทูลถามพระองค์ว่า

ใครพึงแก้ความยุ่งนี้ได้

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

นรชนผู้มีปัญญา เห็นภัยในสังสารวัฏ

ดำรงอยู่ในศีลแล้ว เจริญจิตและปัญญา

มีความเพียร มีปัญญาเครื่องบริหาร

นั้นพึงแก้ความยุ่งนี้ได้

บุคคลเหล่าใดกำจัดราคะ โทสะ และอวิชชาได้แล้ว

บุคคลเหล่านั้นสิ้นอาสวะแล้ว เป็นพระอรหันต์

พวกเขาแก้ความยุ่งได้แล้ว

นาม๒ก็ดี รูปก็ดี ปฏิสัณญาก็ดี

รูปสัณญาก็ดี๒ ดับไม่เหลือในที่ใด

ความยุ่งนั้นก็ย่อมขาดหายไปในที่นั้น๔

ชฎาสูตรที่ ๓ จบ

๔. มโนนิวารณสูตร

ว่าด้วยการห้ามใจ

[๒๔] เทวดากราบทูลว่า

บุคคลห้ามใจจากอารมณ์ใด ๆ ได้

ทุกข์เพราะอารมณ์นั้น ๆ ย่อมไม่มาถึงเขา

เขาห้ามใจจากอารมณ์ทั้งปวงได้

ย่อมพ้นจากทุกข์ เพราะอารมณ์ทั้งปวง

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

บุคคลไม่พึงห้ามใจจากอารมณ์ทั้งปวง

ไม่พึงห้ามใจที่ถึงความสำรวม๑

บาปเกิดขึ้นจากอารมณ์ใด ๆ

พึงห้ามใจจากอารมณ์นั้น ๆ

มโนนิวารณสูตรที่ ๔ จบ

๕. อรหันตสูตร

ว่าด้วยพระอรหันต์

[๒๕] เทวดากล่าวว่า

ภิกษุใดเป็นพระอรหันต์ ทำกิจเสร็จแล้ว

สิ้นอาสวะแล้ว เหลือแต่ร่างกายในชาติสุดท้าย

ภิกษุนั้นกล่าวว่า เราพูด ดังนี้บ้าง
กล่าวว่า คนทั้งหลายพูดกับเรา ดังนี้บ้าง
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ภิกษุใดเป็นพระอรหันต์ ทำกิจเสร็จแล้ว
สิ้นอาสวะแล้ว เหลือแต่ร่างกายในชาติสุดท้าย
ภิกษุนั้นกล่าวว่า เราพูด ดังนี้บ้าง
กล่าวว่า คนทั้งหลายพูดกับเรา ดังนี้บ้าง
ภิกษุนั้นเป็นผู้ฉลาด ทราบคำพูดที่รู้กันในโลก
เธอกล่าวตามสมมติที่เขาพูดกัน
เทวดานั้นทูลถามว่า
ภิกษุใดเป็นพระอรหันต์ ทำกิจเสร็จแล้ว
สิ้นอาสวะแล้ว เหลือแต่ร่างกายในชาติสุดท้าย
ภิกษุนั้นยังติดมานะอยู่หรือหนอ
จึงกล่าวว่า เราพูด ดังนี้บ้าง
กล่าวว่า คนทั้งหลายพูดกับเรา ดังนี้บ้าง
พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า
กิเลสเครื่องผูกทั้งหลายไม่มีแก่ภิกษุผู้ละมานะได้แล้ว
มานะและกิเลสเครื่องผูกทั้งปวงอันภิกษุนั้นกำจัดได้แล้ว
ภิกษุผู้มีปัญญาดีล่วงพ้นความถือตัวได้แล้ว
ภิกษุนั้นกล่าวว่า เราพูด ดังนี้บ้าง
กล่าวว่า คนทั้งหลายพูดกับเรา ดังนี้บ้าง
ภิกษุนั้นเป็นผู้ฉลาด ทราบคำพูดที่รู้กันในโลก
เธอกล่าวตามสมมติที่เขาพูดกัน
อรหันตสูตรที่ ๕ จบ
๖. ปิชโชตสูตร
ว่าด้วยแสงสว่าง
[๒๖] เทวดาทูลถามว่า
โลกรุ่งเรืองเพราะแสงสว่างเหล่าใด
แสงสว่างเหล่านั้นมีอยู่เท่าไรในโลก
พวกข้าพระองค์มาเพื่อทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า
จะรู้แสงสว่างนั้นได้อย่างไร
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ในโลกมีแสงสว่างอยู่ ๔ อย่าง
อย่างที ๕ ไม่มีในโลกนี้ คือ
(๑) ดวงอาทิตย์ส่องสว่างในกลางวัน
(๒) ดวงจันทร์ส่องสว่างในกลางคืน
(๓) ไฟส่องสว่างทั้งกลางวันและกลางคืนทุกหนทุกแห่ง

(๔) พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐกว่าแสงสว่างทั้งหลาย
แสงสว่างนี้๑เป็นแสงสว่างอย่างยอดเยี่ยม
ปฐโชตสูตรที่ ๖ จบ

๑. สรสูตร
ว่าด้วยความเล่นไป
[๒๑] เทวดาทูลถามว่า
ความเล่นไปจะหยุดที่ไหน
วิญญูะไม่หม่นวนที่ไหน
นามและรูปดับไม่เหลือที่ไหน
พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า
ดิน น้ำ ไฟ ลม ตั้งอยู่ไม่ได้ที่ใด
ความเล่นไปย่อมหยุดที่นี้
วิญญูะไม่หม่นวนที่นี้
นามและรูปดับไม่เหลือที่นี้
สรสูตรที่ ๑ จบ

๒. มหัทธนสูตร
ว่าด้วยผู้มีทรัพย์มาก
[๒๒] เทวดาทูลถามว่า
กษัตริย์ทั้งหลายมีทรัพย์มาก มีโภคะมาก
ทั้งมีแวนแคว้น ไม่รู้จักพอในกามทั้งหลาย
ต่างแข่งขันกันและกัน
เมื่อกษัตริย์เหล่านั้นพากันชวนชวายน
วิ่งไปตามกระแสนแห่งภพ
บุคคลเหล่าไหนเล่าไม่มีความชวนชวายน
ละความโกรธและตัณหาในโลกได้
พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า
บุคคลทั้งหลายสละเรื้อน สละลูก
และสละสัตว์เลี้ยงอันเป็นที่รัก บวช
กำจัดราคะ โทสะ และอวิชชาได้
สิ้นอาสวะแล้ว เป็นพระอรหันต์
บุคคลเหล่านี้เป็นผู้ไม่มีความชวนชวายนในโลก
มหัทธนสูตรที่ ๒ จบ

๓. จตุจกกสูตร
ว่าด้วยสรีรยนต์ ๔ ล้อ

[๒๙] เทวดาทูลถามว่า
ข้าแต่พระมหาวิรเจ้า สรรยนต์ ๔ ล้อ๑
มีประตุ ๙ ประตุ๒ เต็มไปด้วยของไม่สะอาด
ถูกโลภะประกอบไว้ เป็นเหมือนเปือกตม
สรรยนต์นั้นจักแล่นไปได้อย่างไร๑
พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า
เพราะตัดชนะ๑ เชือกหนึ่ง๒
ตัดความปรารถนาและความโลภอันเลวทราม
และเพราะถอนตัณหาพร้อมทั้งรากได้
สรรยนต์นั้นจักแล่นไปได้อย่างนี้๓
จตุจกกสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. เณรชังฆสูตร
ว่าด้วยพระผู้มีพระสงฆ์เหมือนเนื้อทราย
[๓๐] เทวดากล่าวว่า
พวกข้าพระองค์พากันมาเฝ้า ขอทูลถามพระองค์
ผู้มีพระสงฆ์เหมือนเนื้อทราย มีพระวรกายสมส่วน
มีความเพียร ฉันทพระกระยาหารน้อย ไม่มีความโลเล
เป็นเหมือนราชสีห์และช้างเที่ยวไปตามลำพัง
ไม่มีความห่วงในกามทั้งหลาย
ว่า บุคคลหลุดพ้นจากทุกข์ได้อย่างไร
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
กามคุณ๑ ๕ มีใจเป็นที่ ๖
บัณฑิตประกาศไว้ชัดแล้วในโลก
บุคคลละความพอใจในนามรูป๒นี้
ย่อมหลุดพ้นจากทุกข์ได้อย่างนี้
เณรชังฆสูตรที่ ๑๐ จบ
สัตติวรรคที่ ๓ จบ
รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ
๑. สัตติสูตร ๒. มุสดีสูตร
๓. ขญาสูตร ๔. มโนนิวารณสูตร
๕. อรหันตสูตร ๖. ปชโชตสูตร
๗. สรสูตร ๘. มหัทธนสูตร
๙. จตุจกกสูตร ๑๐. เณรชังฆสูตร
๔. สตูลปกายิกวรรค
หมวดว่าด้วยพวกเทวดาสตูลปกายิกา
๑. สัพภิสูตร

ว่าด้วยสัตว์บุรุษ

[๓๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อาราม
ของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป
พวกเทวดาสตูลลพากียิกา๑ จำนวนมากมีวรรณะงดงามยิ่งนัก
เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มี พระภาคถึงที่
ประทับ ถวายอภิวาทแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร

เทวดาองค์หนึ่งยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคำถาถาใน
สำนักของพระผู้มี พระภาคว่า

บุคคลควรสมาคมกับพวกสัตว์บุรุษเท่านั้น

ควรทำความสนิทสนมกับพวกสัตว์บุรุษ

บุคคลรู้แจ้งสัจธรรม๒ของพวกสัตว์บุรุษแล้ว

ย่อมเป็นผู้ประเสริฐ ไม่เป็นผู้ตกต่ำ

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กล่าวคำถาถาในสำนักของ
พระผู้มีพระภาคว่า

บุคคลควรสมาคมกับพวกสัตว์บุรุษเท่านั้น

ควรทำความสนิทสนมกับพวกสัตว์บุรุษ

บุคคลรู้แจ้งสัจธรรมของพวกสัตว์บุรุษแล้วย่อมได้ปัญญา

หาได้ปัญญาจากคนอันธพาลอื่นไม่

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กล่าวคำถาถาในสำนักของ
พระผู้มีพระภาคว่า

บุคคลควรสมาคมกับพวกสัตว์บุรุษเท่านั้น

ควรทำความสนิทสนมกับพวกสัตว์บุรุษ

บุคคลรู้แจ้งสัจธรรมของพวกสัตว์บุรุษแล้ว

ย่อมไม่เศร้าโศกในท่ามกลางคนผู้เศร้าโศก

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กล่าวคำถาถาในสำนักของ
พระผู้มีพระภาคว่า

บุคคลควรสมาคมกับพวกสัตว์บุรุษเท่านั้น

ควรทำความสนิทสนมกับพวกสัตว์บุรุษ

บุคคลรู้แจ้งสัจธรรมของพวกสัตว์บุรุษแล้ว

ย่อมรุ่งเรืองในท่ามกลางแห่งญาติ

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กล่าวคำถาถาในสำนักของ
พระผู้มีพระภาคว่า

บุคคลควรสมาคมกับพวกสัตว์บุรุษเท่านั้น

ควรทำความสนิทสนมกับพวกสัตว์บุรุษ

สัตว์ทั้งหลายรู้แจ้งสัจธรรมของพวกสัตว์บุรุษแล้ว ย่อมไปสู่

สุคติ

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กล่าวคาถาในสำนักของ
พระผู้มีพระภาคว่า

บุคคลควรสมาคมกับพวกสัตบุรุษเท่านั้น
ควรทำความสนิทสนมกับพวกสัตบุรุษ
สัตว์ทั้งหลายรู้แจ้งสัทธรรมของพวกสัตบุรุษแล้ว
ย่อมดำรงอยู่ได้ตลอดไป

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค
ดังนี้ว่า ข้าแต่พระ- ผู้มีพระภาค คำของใครหนอเป็นสุภาสิต

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า คำของพวกท่านทั้งหมดเป็นสุภาสิต
โดยอ้อม แต่ขอพวกท่านจงฟังคำของเราบ้าง

บุคคลควรสมาคมกับพวกสัตบุรุษเท่านั้น
ควรทำความสนิทสนมกับพวกสัตบุรุษ
บุคคลรู้แจ้งสัทธรรมของพวกสัตบุรุษแล้ว
ย่อมหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสคาถาแล้ว เทวดาเหล่านั้นมีใจยินดี
ถวายอภิวาท พระผู้มีพระภาค กระทำประทักษิณแล้วหายตัวไป ณ
ที่นั่นนั่นเอง

สัพภิสสูตรที่ ๑ จบ

๒. มัจฉริสูตร

ว่าด้วยคนตระหนี่

[๑๒] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน
อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นเมื่อราตรีผ่าน
ไป พวกเทวดาสตูล- ปกายิกาจำนวนมากมีวระณะงดงามยิ่งนัก
เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตวัน เข้าไป

เฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วยืนอยู่ ณ
ที่สมควร

เทวดาองค์หนึ่งยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าวคาถาในสำนัก
ของพระผู้มี- พระภาคว่า

เพราะความตระหนี่และความประมาท
บุคคลจึงให้ทานอย่างนี้ไม่ได้
บุคคลผู้หวังบุญรู้แจ้งอยู่จึงให้ทานได้

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กล่าวคาถาเหล่านั้นในสำนัก
ของพระผู้มีพระภาคว่า

คนตระหนี่กลัวสิ่งใดแล้วไม่ให้ทาน
สิ่งนั้นนั่นเองเป็นภัยแก่เขาผู้ไม่ให้
ความหิวและความกระหายที่คนตระหนี่กลัว
ย่อมถูกต้องเขานั้นเองซึ่งเป็นคนเขลา

ทั้งในโลกนี้และในโลกหน้า
ฉะนั้น บุคคลควรกำจัดความตระหนี่
ครอบงำมลทินแล้วให้ทานเกิด
เพราะบุญเป็นที่พึงของสัตว์ทั้งหลายในโลกหน้า
ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กล่าวคาถาเหล่านี้ในสำนัก
ของพระผู้มีพระภาคว่า
คนเหล่าใดเมื่อของมีน้อยก็แบ่งให้
เหมือนคนเดินทางไกลแบ่งของให้เพื่อนร่วมทาง
เมื่อคนเหล่านี้นตาย คนเหล่านั้นชื่อว่าไม่ตาย
ธรรมนี้เป็นธรรมเก่าแก่
คนพวกหนึ่งเมื่อมีของน้อยก็แบ่งให้ได้
พวกหนึ่งมีของมากกลับแบ่งให้ไม่ได้
ทักษิณาที่ให้จากของน้อย นับว่าเท่ากับของเป็นพัน
ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กล่าวคาถาเหล่านี้ในสำนัก
ของพระผู้มีพระภาคว่า
พวกคนพาลเมื่อจะให้ทานก็ให้ยาก
เมื่อจะทำงานก็ทำยาก
พวกอัสตบรูษยอมไม่ทำตามธรรมของอัสตบรูษ
เพราะธรรมของอัสตบรูษดำเนินตามได้แสนยาก
ฉะนั้น การไปจากโลกนี้ของพวกอัสตบรูษ
และอัสตบรูษจึงแตกต่างกัน
พวกอัสตบรูษพากันลงนรก
ส่วนพวกอัสตบรูษพากันขึ้นสวรรค์
ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค
ดังนี้ว่า ข้าแต่พระ- ผู้มีพระภาค คำของใครหนอเป็นสุภาสิต
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า คำของพวกท่านทั้งหมดเป็นสุภาสิต
โดยอ้อม แต่ขอพวกท่านจงฟังคำของเราบ้าง
แม้บุคคลใดประพฤติดนให้ยุ่งยากเลี้ยงดุรริยา
และเมื่อของมีน้อยก็ให้ได้
บุคคลนั้นชื่อว่าประพฤดิธรรม
เมื่อบรูษ ๑๐๐,๐๐๐ คน บุษากิกษุ ๑,๐๐๐ รูป
การบูชาของบรูษเหล่านั้น
จึงมีค่าไม่เท่าเสี้ยวหนึ่งของบุคคลเช่นนั้น
ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคด้วย
คาถาว่า
เพราะเหตุไร การบูชาอันใหญ่หลวงนี้
จึงมีค่าไม่เท่าส่วนแห่งทานที่บุคคลให้ด้วยความเหมาะสม

เมื่อบุรุษ ๑๐๐,๐๐๐ คน บุษากิกษุ ๑,๐๐๐ รูป
การบูชาของบุรุษเหล่านั้น
จึงมีค่าไม่เท่าเสียหนึ่งของบุคคลเช่นนั้น ได้อย่างไร
ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสตอบเทวดานั้นด้วยคาถาว่า
บุคคลพวกหนึ่งดำรงอยู่ในความไม่เหมาะสม
ทำร้ายเขา ฆ่าเขา หรือทำให้เขาเศร้าโศกแล้วจึงให้ทาน
ทักษิณานั้นจัดเป็นทักษิณาอันมีหน้านองด้วยน้ำตา
เป็นไปกับด้วยอาชญา จึงมีค่าไม่เท่าส่วนแห่งทาน
ที่ให้ด้วยความเหมาะสม

เมื่อบุรุษ ๑๐๐,๐๐๐ คน บุษากิกษุ ๑,๐๐๐ รูป
การบูชาของบุรุษเหล่านั้น
จึงมีค่าไม่เท่าเสียหนึ่งของบุคคลเช่นนั้น ได้อย่างนี้
มัจฺฉริสูตรที่ ๒ จบ

๑. สารุสูตร

ว่าด้วยผลสำเร็จแห่งทาน

[๑๑] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป พวกเทวดาสกุลลกปายิกาจำนวนมาก
มีวรรณะงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตวัน เข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาท แล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร
เทวดาองค์หนึ่งยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้เปล่งอุทานนี้ในสำนัก
ของพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ ทานให้ประโยชน์สำเร็จได้จริง

แม้เมื่อของมีน้อย ทานก็ให้ประโยชน์สำเร็จได้

เพราะความตระหนี่และความประมาท

บุคคลจึงให้ทานอย่างนี้ไม่ได้

บุคคลผู้หวังบุญรู้แจ้งอยู่จึงให้ทานได้

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้เปล่งอุทานนี้ในสำนักของ

พระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ ทานให้ประโยชน์สำเร็จได้จริง

อนึ่ง แม้เมื่อของมีน้อย ทานก็ให้ประโยชน์สำเร็จได้

คนพวกหนึ่งเมื่อของมีน้อยก็แบ่งให้ได้

พวกหนึ่งมีของมากกลับแบ่งให้ไม่ได้

ทักษิณาที่ให้จากของน้อย นับว่าเท่ากับของเป็นพัน

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้เปล่งอุทานนี้ในสำนักของ

พระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ ทานให้ประโยชน์สำเร็จได้จริง

แม้เมื่อของมีน้อย ทานก็ให้ประโยชน์สำเร็จได้

อนึ่ง ทานที่ให้แม่ด้วยศรัทธาก็ให้ประโยชน์สำเร็จได้
นักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวว่า ทานกับการรับเสมอกัน
พวกวิรูปบุรุษแม้มีน้อยก็เอาชนะคนซึ่งฉลาดที่มากกว่าได้
ถ้าบุคคลมีศรัทธา ย่อมให้สิ่งของแม่มีน้อยได้
เพราะเหตุนั้น ทายกนี้จึงเป็นผู้มีความสุขในโลกหน้า
ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้เปล่งอุทานนี้ในสำนักของ
พระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ ทานให้ประโยชน์สำเร็จได้จริง
แม่เมื่อของมีน้อย ทานก็ให้ประโยชน์สำเร็จได้
ทานที่ให้แม่ด้วยศรัทธาก็ให้ประโยชน์สำเร็จได้
อนึ่ง ทานที่ให้แม่แก่บุคคลผู้ได้ธรรมดแล้งก็ยิ่งเป็นการดี
บุคคลใดให้ทานแก่บุคคลผู้ได้ธรรมแล้ว
ผู้มีความขยันหมั่นเพียรอันตนบรรลุลแล้ว
บุคคลนั้นข้ามพ้นนรกแห่งยมราชได้แล้วเข้าถึงฐานะอันเป็น

ทิพย์

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้เปล่งอุทานนี้ในสำนักของ
พระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ ทานให้ประโยชน์สำเร็จได้จริง
แม่เมื่อของมีน้อย ทานก็ให้ประโยชน์สำเร็จได้
ทานที่ให้แม่ด้วยศรัทธาก็ให้ประโยชน์สำเร็จได้
ทานที่ให้แก่บุคคลผู้ได้ธรรมแล้งก็ยิ่งเป็นการดี
อนึ่ง แม้ทานที่บุคคลเลือกให้ก็เป็นทานให้ประโยชน์สำเร็จ

ได้

ทานที่บุคคลเลือกให้ พระสุคตทรงสรรเสริญแล้ว
บุคคลเหล่าใด ควรแก่ทักษิณามีอยู่ในโลกคือหมู่มสัตว์นี้
ทานทั้งหลายที่บุคคลเลือกให้แล้วในบุคคลเหล่านั้นย่อมมี

ผลมาก

เหมือนพืชทั้งหลายที่บุคคลหว่านลงในนาชั้นดี ฉะนั้น
ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้เปล่งอุทานนี้ในสำนักของ

พระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ ทานให้ประโยชน์สำเร็จได้จริง
แม่เมื่อของมีน้อย ทานก็ให้ประโยชน์สำเร็จได้
ทานที่ให้แม่ด้วยศรัทธาก็ยังประโยชน์ให้สำเร็จได้
ทานที่ให้แก่บุคคลผู้ได้ธรรมแล้งก็ยิ่งเป็นการดี
ทานที่บุคคลเลือกให้ก็ยิ่งเป็นการดี
อนึ่ง ความสำรวมแม้ในสัตว์ทั้งหลายก็ยิ่งเป็นการดี
บุคคลใดไม่เบียดเบียนสัตว์ทั้งหลาย

ไม่ทำบาปเพราะคำติเตียนจากผู้อื่น
บัณฑิตทั้งหลายย่อมสรรเสริญบุคคลนั้น ซึ่งเป็นคนกลัวบาป
แต่ไม่สรรเสริญบุคคลผู้กล้าในการทำบาปนั้น
สัตบุรุษทั้งหลายย่อมไม่ทำบาป เพราะกลัวบาปอย่างแท้จริง
ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค
ดังนี้ว่า ข้าแต่พระ-ผู้มีพระภาค คำของใครหนอเป็นสุภาสิต
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า คำพูดของพวกท่านทั้งหมดเป็น
สุภาสิตโดยอ้อม แต่ขอ พวกท่านจงฟังคำของเราบ้าง
ความจริง ท่านที่ให้อภัยด้วยศรัทธาบัณฑิตสรรเสริญมาก
แต่บทแห่งธรรม๑ประเสริฐกว่าท่าน
เพราะว่าสัตบุรุษทั้งหลายผู้มีปัญญา
ในกาลก่อนก็ดี ในกาลก่อนโน้นก็ดี ได้บรรลุนิพพานนั่นเอง
สาธุสูตรที่ ๑ จบ

๔. นสันติสูตร

ว่าด้วยความไม่มี

[๑๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน
อารามของ อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นเมื่อราตรีผ่าน
ไป พวกเทวดาสตลอปกาเยกา จำนวนมากมีวรรณะงดงามยิ่งนัก
เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มี พระภาคถึงที่
ประทับ ถวายอภิวาทแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร

เทวดาองค์หนึ่งยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าวคาถานี้ในสำนัก
ของพระผู้มีพระภาคว่า

ในหมู่มนุษย์ กามที่นำใครซึ่งคนเกาะเกี่ยวมัวเมาอยู่
จนไม่บรรลุนิพพานอันเป็นเหตุไม่หวนกลับมาสู่แดนมัจจุอีก
กามนั้นจะชื่อว่าเที่ยงแท้หาไม่

ความลำบากเกิดจากฉันทะ ทุกข์เกิดจากฉันทะ

เพราะกำจัดฉันทะได้ จึงกำจัดความลำบากได้

เพราะกำจัดความลำบากได้ จึงกำจัดทุกข์ได้

อารมณ์อันงามทั้งหลายในโลก ยังไม่จัดเป็นกาม

ความกำหนัดที่เกิดจากความดำริเป็นกามของบุรุษ

อารมณ์อันงามทั้งหลายมีอยู่ในโลกอย่างนั้นเอง

ฉะนั้น บุคคลผู้มีปัญญาทั้งหลายจึงกำจัดฉันทะในอารมณ์
เหล่านั้น

บุคคลควรละความโกรธ สละมานะ

ก้าวล่วงสังโยชน๑ได้หมดทุกอย่าง

ความทุกข์ย่อมไม่รุมเร้าคนนั้น ผู้ไม่ติดอยู่ในนามรูป

ผู้ไม่มีกิเลสเครื่องกังวล
ภิกษุละบัญญัติแล้ว ไม่เข้าถึงวิมาน
ตัดค้นหาในนามรูปนี้ได้แล้ว
เทวดาและมนุษย์ในโลกนี้ก็ดี ในโลกอื่นก็ดี
ในสวรรค์ก็ดี ในสถานที่อันเป็นที่อาศัยแห่งสัตว์ทั้งปวงก็ดี
พากันเที่ยวค้นหาก็ไม่พบภิกษุนั้น
ผู้ตัดเครื่องผูกขาดแล้ว ไม่มีความทุกข์ ไม่มีค้นหา
(ท่านพระโมฆราชทูลถามว่า)
หากเทวดาและมนุษย์เหล่านี้ในโลกนี้หรือในโลกอื่น
ไม่ได้เห็นภิกษุนั้นผู้อุดมกว่านรชน
ผู้บำเพ็ญประโยชน์เพื่อนรชน ผู้หลุดพ้นอย่างนั้น
นอบน้อมภิกษุนั้นอยู่
เทวดาและมนุษย์เหล่านั้นบัณฑิตควรสรรเสริญหรือ
(พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ภิกษุโมฆราช)
เทวดาและมนุษย์แม้เหล่านั้นบัณฑิตควรสรรเสริญ
เทวดาและมนุษย์เหล่านี้นอบน้อมภิกษุผู้หลุดพ้นอย่างนั้น
เทวดาและมนุษย์แม้เหล่านั้นรู้ธรรมแล้ว ละวิจิกิจฉาได้
เป็นผู้ข้ามพ้นธรรมเป็นเครื่องข้องได้
นสัณติสูตรที่ ๔ จบ

๕. อุชฌานสัญญาสูตร

ว่าด้วยพวกเทวดาผู้มุ่งหมายจะเพ่งโทษ

[๑๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน
อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นเมื่อราตรีผ่าน
ไป พวกเทวดาผู้มุ่งหมาย จะเพ่งโทษจำนวนมากมีวรรณะงดงาม
ยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับ ได้ยืนอยู่ในอากาศ

เทวดาองค์หนึ่งยืนอยู่ในอากาศได้กล่าวคำถาถนี้ในสำนักของ
พระผู้มีพระภาคว่า

บุคคลใด ตนเป็นอย่างหนึ่ง
กลับประกาศให้เขาอยู่อีกอย่างหนึ่ง
บุคคลนั้นชื่อว่าหลงเขาบริโภคโดยความเป็นขโมย
เหมือนพรานนกกลางจับนก ฉะนั้น
ความจริง บุคคลทำกรรมใด ควรพูดถึงกรรมนั้น
ไม่ทำกรรมใด ก็ไม่ควรพูดถึงกรรมนั้น
บัณฑิตทั้งหลายรู้จักบุคคลผู้ไม่ทำ ดีแต่พูด
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ใคร ๆ ไม่อาจดำเนินปฏิปทานี้
ด้วยเหตุสัปดาห์พูด หรือฟังอย่างเดียว
ผู้มีปัญญาทั้งหลายมีความเพียรเพ่งพินิจ
ย่อมพ้นจากเครื่องผูกของมารด้วยปฏิปทาอันมั่นคงนี้
ผู้มีปัญญาทั้งหลายทราบความเป็นไปของโลก
รู้ชัด ดับกิเลสได้แล้ว ชำมพื้นต้นหาเป็นเครื่องข้องในโลก
แล้ว

ย่อมไม่พูดโดยแท้
ครั้งนั้น เทวดาเหล่านั้นลงมายืนอยู่บนพื้นดิน หมอบลงแทบ
พระยุคลบาท ของพระผู้มีพระภาคด้วยเศียรเกล้าแล้วได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่ พระองค์ผู้เจริญ พวกข้าพระองค์ได้
กระทำความผิดเพราะความโง่เขลาเบาปัญญา พวกข้าพระองค์ได้
สำคัญผิดว่าพระผู้มีพระภาคอันพวกเราพึงรุกราน ขอพระผู้มี พระ
ภาคโปรดอภัยโทษแก่พวกข้าพระองค์ เพื่อสำรวมต่อไปเกิด
พระพุทธานุภาพ ข้าลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแยมพระโอษฐ์แล้ว
ครั้งนั้น เทวดาเหล่านั้นผู้เพ่งโทษโดยประมาณยิ่ง กลับขึ้น
ไปบนอากาศ เทวดา องค์หนึ่งได้กล่าวคาถาในสำนักของพระผู้มี
พระภาคว่า

เมื่อเราขอโทษอยู่ หากบุคคลใดไม่ยอมยกโทษให้
ยังมีความโกรธอยู่ภายใน มีความแค้นเคืองหนัก
บุคคลนั้น ชื่อว่าย่อมผูกเวร
หากว่าในโลกนี้ โทษไม่มี ความผิดไม่มี
และเวรทั้งหลายไม่สงบ
บุคคลในโลกนี้พึงเป็นผู้ฉลาดได้อย่างไร
ใครบ้างไม่มีโทษ ใครบ้างไม่มีความผิด
ใครบ้างไม่ถึงความหลงใหล
ในโลกนี้ ใครเป็นผู้มีปัญญา เป็นผู้มีสติในกาลทุกเมื่อเล่า
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
พระตถาคตพระองค์นั้นผู้ตรัสรู้แล้ว
ผู้นุเคราะห์แก่สัตว์ทั้งปวง ไม่มีโทษ ไม่มีความผิด
พระตถาคตพระองค์นั้น ไม่ถึงความหลงใหล
พระตถาคตพระองค์นั้นเป็นผู้มีปัญญา เป็นผู้มีสติในกาล
ทุกเมื่อ

เมื่อพวกท่านขอโทษอยู่ หากบุคคลใดไม่ยอมยกโทษให้
ยังมีความโกรธอยู่ภายใน มีความแค้นเคืองหนัก
บุคคลนั้น ชื่อว่าย่อมผูกเวร
เราไม่ชอบใจเวรนั้น จึงยกโทษให้แก่ท่านทั้งหลาย

อุชฌานสัณฺณิสูตรที่ ๕ จบ

๖. สัทธาสูตร

ว่าด้วยศรัทธา

[๑๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ อนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป พวกเทวดาสดล- ปากยิกาจำนวนมากมีวรรณงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตวัน เข้าไป เฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร

เทวดาองค์หนึ่งยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถาในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

ศรัทธาเป็นเพื่อนของบุรุษ

หากว่าความไม่มีศรัทธาไม่ตั้งอยู่

เพราะเหตุนั้น ยศและเกียรติย่อมมีแก่เขา

อนึ่ง ผู้นั้นละทิ้งร่างกายแล้วย่อมไปสู่สวรรค์

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กล่าวคาถาเหล่านี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

บุคคลควรละความโกรธ สละมานะ

ก้าวล่วงสังโยชน์ได้หมดทุกอย่าง

เพราะว่ากิเลสเป็นเครื่องข่มยอไม่รุ่มเร้าบุคคลนั้น

ผู้ไม่ติดอยู่ในนามรูป ผู้ไม่มีกิเลสเครื่องกังวล

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

คนพาลมีปัญญาทราม

ประกอบความประมาทอยู่เสมอ

ส่วนคนฉลาดรักษาความไม่ประมาทไว้

เหมือนคนรักษาทรัพย์อันประเสริฐ ฉะนั้น

ท่านทั้งหลายอย่าประกอบความประมาท

และอย่าประกอบความเซยชมยินดีในกามเลย

เพราะว่าผู้ไม่ประมาทแล้ว เฟ่งพินิจอยู่

ย่อมได้รับความสุขอย่างยิ่ง๑

สัทธาสูตรที่ ๖ จบ

๗. สมยสูตร

ว่าด้วยพวกเทวดาประชุมกัน

[๑๗] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ป่ามหาวัน เขตกรุงกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐

รูป ล้วนเป็นพระอรหันต์ อนึ่ง พวกเทวดาจากโลกธาตุทั้งสิบ
ประชุมกันเป็นอันมากเพื่อจะเฝ้าพระผู้มีพระภาค และภิกษุสงฆ์

ครั้งนั้น เทวดา ๔ องค์ที่เกิดในหมู่พรหมชั้นสุทธาวาสได้มีความดำริอย่างนี้ว่า พระผู้มีพระภาคพระองค์นี้ ประทับอยู่ ณ ป่ามหาวัน เขตกรุงกบิลพัสดุ์ แคว้น สักกะ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป ล้วนเป็นพระอรหันต์ อนึ่ง พวกเทวดาจากโลกธาตุทั้งสิบประชุมกันเป็นอันมากเพื่อจะเฝ้าพระผู้มีพระภาคและภิกษุสงฆ์ ทางที่ดีแม้เราทั้งหลายควรเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ แล้วกล่าว คาถาเฉพาะตนในสำนักของพระผู้มีพระภาค

ครั้งนั้น เทวดาเหล่านั้นหายตัวไปจากหมู่พรหมชั้นสุทธาวาส มาปรากฏอยู่เฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาค เหมือนบุรุษผู้มีกำลังเหยียดแขนออกหรือคู้แขนเข้า ฉะนั้น ครั้งนั้น เทวดาเหล่านั้นถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร

เทวดาองค์หนึ่งยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถาในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

การประชุมใหญ่ได้มีแล้วในป่าใหญ่

พวกเทวดามาประชุมพร้อมกันแล้ว

พวกข้าพระองค์พากันมาสู่ที่ประชุมอันเป็นธรรมนี้

เพื่อจะเยียมเยียนหมู่ภิกษุผู้ใด ๆ ให้พ่ายแพ้ไม่ได้

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กล่าวคาถาในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

ในที่ประชุมนั้น ภิกษุทั้งหลายตั้งจิตไว้มั่น

ทำจิตตนเองให้ตรง ภิกษุเหล่านั้นเป็นบัณฑิต

ย่อมรักษาอินทรีย์ทั้งหลาย

เหมือนนายสารถีถือบังเหียนม้า บังคับให้วิ่งไปตามทาง
ฉะนั้น

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กล่าวคาถาในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

ภิกษุเหล่านั้นตัดกิเลสจตุตตะปุตริงจิต๑ได้แล้ว

ตัดกิเลสจตุลัมสลัก๒ได้แล้ว

และถอนกิเลสจตุเสาเชื่อน๑ได้แล้ว

จึงไม่หวั่นไหว เป็นผู้หมดจด ปราศจากมลทิน

มีจักขุ๒ ฝึกตนดีแล้ว เป็นผู้ประเสริฐ ประพฤติธรรมอยู่

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กล่าวคาถาในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

บุคคลทั้งหลายผู้ถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ

จักไม่ไปสู่อบายภูมิ ละร่างกายอันเป็นของมนุษย์แล้ว

จักบังเกิดเป็นเทวดาโดยสมบูรณ์
สมัยสูตรที่ ๗ จบ

๘. สกติกสูตร

ว่าด้วยสะเก็ดหิน

[๒๘] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ มัททกุจฉิ สถานที่พระราชทานอภัย แก่หมู่นี้อ เขตกรุงราชคฤห์ สมัยนั้น สะเก็ดหินกระทบพระบาทของผู้มีพระภาค ได้ยินว่า พระผู้มีพระภาคทรงมีทุกขเวทนาทางพระวรกายที่กล้าแข็งอย่างหนัก เผ็ดร้อน อันไม่สบายพระทัย ได้ยินว่า พระผู้มีพระภาคมีพระสติสัมปชัญญะ ทรงอดกลั้นทุกขเวทนานั้นไว้ได้ ไม่ทรงเดือดร้อน

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ปุณฺณาสังมาภิกขุ ๔ ชั้น ทรงสำเร็จสีหไสยา (การนอนดุจราชสีห์) โดยพระปริศรวเปื้องขวา ทรงซ้อนพระบาทเหลื่อมพระบาท มีพระสติสัมปชัญญะ

ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป พวกเทวดาสดลลปกายกาประมาณ ๑๐๐ องค์ มีวรรณะ งดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วมัททกุจฉิ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร

เทวดาองค์หนึ่งยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้วได้เปล่งอุทานนี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระสมณโคดมเป็นบุรุษดุจนาค๑จริง ก็แลพระ-สมณโคดมมีพระสติสัมปชัญญะ ทรงอดกลั้นทุกขเวทนาทางพระวรกายที่กล้าแข็งอย่างหนัก เผ็ดร้อน อันไม่สบายพระทัย ที่เกิดขึ้นแล้วไว้ได้ เพราะความที่พระองค์เป็นบุรุษดุจนาค ไม่ทรงเดือดร้อน

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้เปล่งอุทานนี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระสมณโคดมเป็นบุรุษดุจราชสีห์๒จริง ก็แลพระสมณโคดมมีพระสติสัมปชัญญะ ทรงอดกลั้นทุกขเวทนาทางพระวรกายที่กล้าแข็งอย่างหนัก เผ็ดร้อน อันไม่สบายพระทัย ที่เกิดขึ้นแล้วไว้ได้ เพราะความที่พระองค์เป็นบุรุษ

ดุจราชสีห์ ไม่ทรงเดือดร้อน

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้เปล่งอุทานนี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระสมณโคดมเป็นบุรุษอาชาไนยจริง ก็แลพระสมณโคดมมีพระสติสัมปชัญญะ ทรงอดกลั้นทุกขเวทนาทางพระวรกายที่กล้าแข็งอย่างหนัก เผ็ดร้อน อันไม่สบายพระทัย ที่เกิดขึ้นแล้วไว้ได้ เพราะความที่พระองค์เป็นบุรุษ

อาชาไนยไม่ทรงเดือดร้อน

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้เปล่งอุทานนี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระสมณโคดมเป็นบุรุษผู้องอาจจริง ก็แลพระสมณโคดมมีพระสติสัมปชัญญะ ทรงอดกลั้นทุกขเวทนาทางพระวรกายที่กล้าแข็งอย่างหนัก เผ็ดร้อน อันไม่สลายพระทัย ที่เกิดขึ้นแล้วไว้ได้ เพราะความที่พระองค์เป็นบุรุษผู้องอาจ ไม่ทรงเดือดร้อน

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้เปล่งอุทานนี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระสมณโคดมเป็นบุรุษผู้ใฝ่ธุระจริง ก็แลพระสมณโคดม

มีพระสติสัมปชัญญะ ทรงอดกลั้นทุกขเวทนาทางพระวรกายที่กล้าแข็งอย่างหนัก เผ็ดร้อน อันไม่สลายพระทัย ที่เกิดขึ้นแล้วไว้ได้ เพราะความที่พระองค์เป็นบุรุษผู้ใฝ่ธุระ ไม่ทรงเดือดร้อน

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้เปล่งอุทานนี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระสมณโคดมเป็นบุรุษผู้ฝึกแล้วจริง ก็แลพระสมณโคดม

มีพระสติสัมปชัญญะ ทรงอดกลั้นทุกขเวทนาทางพระวรกายที่กล้าแข็งอย่างหนัก เผ็ดร้อน อันไม่สลายพระทัย ที่เกิดขึ้นแล้วไว้ได้ เพราะความที่พระองค์เป็นบุรุษ

ผู้ฝึกแล้ว ไม่ทรงเดือดร้อน

ลำดับนั้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้เปล่งอุทานนี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า ท่านจงดูสมาธิที่พระสมณโคดมทรงเจริญดีแล้ว จงดูจิตที่พระสมณโคดมทรงให้หลุดพ้นดีแล้ว๒ จิตที่เป็นไปตามราคะพระสมณโคดมก็ไม่ให้หน้อมไปถึงแล้ว จิตที่เป็นไปตามโทสะพระสมณโคดมก็ไม่ให้หวนกลับมาแล้ว และจิตของพระสมณโคดมไม่ต้องตั้งใจชมและคอยห้ามปราม บุคคลใดพึงสำคัญพระสมณโคดมเป็นบุรุษดูจนาค เป็นบุรุษดูจราชสีห์ เป็นบุรุษอาชาไนย เป็นบุรุษผู้องอาจ เป็นบุรุษผู้ใฝ่ธุระ และ เป็นบุรุษผู้ฝึกแล้วเห็นปานนี้ว่า เป็นผู้ที่ยินจะล่วงเกินได้ บุคคลนั้นจะเป็นอะไรเล่านอกเสียจากผู้ไม่มีที่สสนะ๑

(เทวดานั้นครั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว ได้กล่าวคาถาทั้งหลายเหล่านี้ว่า)

พราหมณ์ทั้งหลาย ผู้ทรงเวททั้ง ๕๒ มีตบะ

ประพฤติธรรมอยู่อย่างสม่ำเสมอตั้ง ๑๐๐ ปี

แต่จิตของพราหมณ์เหล่านั้นก็ไม่หลุดพ้นโดยชอบ

เพราะพราหมณ์เหล่านั้นมีสภาพจิตต่ำ

จึงไม่ถึงจุดจบ๒(แห่งความตาย)

พราหมณ์เหล่านั้นถูกตัดหาคือบงาแล้ว
เกี่ยวข้อด้วยศีลพรต ประพฤติบะอันเศร้าหมองอยู่ตั้ง
๑๐๐ ปี

แต่จิตของพราหมณ์เหล่านั้นก็ไม่หลุดพ้นแล้วโดยชอบ
เพราะพราหมณ์เหล่านั้นมีสภาพจิตต่ำ จึงไม่ถึงจุดจบ
บุคคลผู้มีมานะ ย่อมไม่มีการฝึกตนเอง
บุคคลผู้มีจิตไม่มั่นคง ย่อมไม่มีความรู้
บุคคลผู้ประมาทอยู่ในป่าคนเดียว
ก็ไม่ถึงจุดจบแห่งความตาย
บุคคลละมานะได้แล้ว มีใจมั่นคงดี
มีใจดี หลุดพ้นในธรรมทั้งปวง
เขาไม่ประมาทอยู่ในป่าคนเดียว
ก็ถึงจุดจบแห่งความตายได้
สกลิกสูตรที่ ๘ จบ

๙. ปฐมปัชชุนนธิตุสูตร

ว่าด้วยธิดาของท้าวปัชชุนนะ สูตรที่ ๑

[๑๙] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคาสลา ป่า
มหาวัน เขตกรุงเวสาลี ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป ธิดาของท้าวปัชชุนนะ
ชื่อโกกนทา มีวรรณะงดงาม ยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วป่ามหาวัน
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วยืนอยู่ ณ
ที่สมควร ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ในสำนักของพระผู้มี พระภาคว่า

หม่อมฉัน ชื่อโกกนทา เป็นธิดาของท้าวปัชชุนนะ
ขอถวายอภิวาทพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เลิศกว่าสัตว์
ผู้เสด็จอยู่ในป่า ไกลกรุงเวสาลี

หม่อมฉันได้ฟังสุนทรพจน์ในกาลก่อนว่า
ธรรม พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้มีพระจักขุตรัสรู้แล้วโดยลำดับ
บัดนี้เมื่อพระสุคตผู้เป็นมุนี ทรงแสดง(ธรรม)อยู่
หม่อมฉันจึงรู้ชัด

ชนเหล่าใดมีปัญญาทราม

เที่ยวติเตียนธรรมอันประเสริฐ

ชนเหล่านั้นย่อมบังเกิดในนรกชื่อโรหะอันทารุณ

เสวยทุกข์ตลอดกาลนาน

ชนเหล่าใดมีความอดทน

และมีความสงบ เข้าถึงธรรมอันประเสริฐ

ชนเหล่านั้นละร่างกายอันเป็นของมนุษย์แล้ว

จักบังเกิดเป็นเทวดาโดยสมบูรณ์
ปฐมปัชชุนนธิตุสูตรที่ ๔ จบ

๑๐. ทุติยปัชชุนนธิตุสูตร

ว่าด้วยธิดาของท้าวปัชชุนนะ สูตรที่ ๒

[๔๐] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคาสลา ปามหาวัน เขตกรุงเวสาลี ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป ธิดาของท้าวปัชชุนนะ ชื่อจุฬโกกนทา มีวรรณะงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วปามหาวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ในสำนักของพระผู้มี พระภาคว่า

ธิดาของท้าวปัชชุนนะ ชื่อโกกนทา

มีวรรณะสว่างดุจสายฟ้า มาแล้วในที่นี้

นอบน้อมพระพุทธเจ้า และพระธรรม

ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ซึ่งมีประโยชน์

หม่อมฉันพึงจำแนกธรรมนั้นโดยปริยายแม้มาก

ธรรมเช่นนี้มีอยู่โดยปริยาย

ธรรมมีประมาณเท่าใดที่หม่อมฉันศึกษาแล้วด้วยใจ

หม่อมฉันจักกล่าวอรรถแห่งธรรมประมาณเท่านั้นโดยย่อ

บุคคลไม่ควรทำกรรมชั่วอะไร ๆ

ทางกาย ทางวาจา หรือทางใจในโลกทั้งปวง

บุคคลมีสติสัมปชัญญะ ละกามทั้งหลายได้แล้ว

ไม่พึงประสพทุกข์ ซึ่งประกอบด้วยสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์

ทุติยปัชชุนนธิตุสูตรที่ ๑๐ จบ

สตูลลปกายิกวรรคที่ ๔ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สัพพิสูตร ๒. มัจฉริสูตร

๓. สารุสูตร ๔. นสันติสูตร

๕. อุชฌานสังญะสูตร ๖. สัทธาสูตร

๗. สมยสูตร ๘. สกติกสูตร

๙. ปฐมปัชชุนนธิตุสูตร ๑๐. ทุติยปัชชุนนธิตุสูตร

๕. อาทิตตวรรค

หมวดว่าด้วยสิ่งที่เป็นของร้อน

๑. อาทิตตสูตร

ว่าด้วยสิ่งที่เป็นของร้อน

[๔๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อาราม
ของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป
เทวดาองค์หนึ่งมีวรรณะ งดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระ
เชตวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วยืน
อยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาค
ว่า

เมื่อเรือนถูกไฟไหม้แล้ว

เจ้าของเรือนขนเอาภาชนะใดออกไปได้

ภาชนะนั้นย่อมเป็นประโยชน์แก่เขา

ส่วนสิ่งของที่มิได้ขนออกไปย่อมถูกไฟไหม้ ฉนั้นใด

โลกถูกขราและมรณะเผาแล้ว ก็ฉนั้นนั้น

ควรนำออกด้วยการให้ทาน

เพราะทานที่บุคคลให้แล้ว ชื่อนำออกดีแล้ว

ทานที่บุคคลให้แล้วนั้นย่อมมีผลคือความสุข

ที่ยังมิได้ให้ ย่อมไม่มีผลอย่างนั้น

โจรยังปล้นเอาไปได้ พระราชายังริบเอาไปได้

ไฟยังไหม้ได้หรือสูญหายไปได้

อนึ่ง บุคคลจำต้องละร่างกาย

พร้อมด้วยสิ่งของเครื่องอาศัยเพราะการตายจากไป

ผู้มีปัญญารู้ชัดดังนี้แล้ว ควรใช้สอยและให้ทาน

ครั้นให้ทานและใช้สอยตามควรแล้วจะไม่ถูกติเตียน

ย่อมเข้าถึงสถานที่อันเป็นแดนสวรรค์

อาทิตตสูตรที่ ๑ จบ

๒. กิณฑสูตร

ว่าด้วยให้อะไร ชื่อว่าให้อะไร

[๔๒] เทวดาทูลถามว่า

บุคคลให้อะไร ชื่อว่าให้กำลัง

ให้อะไร ชื่อว่าให้วรรณะ

ให้อะไร ชื่อว่าให้ความสุข

ให้อะไร ชื่อว่าให้จักขุ

และใคร ชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง

ข้าพพระองค์ขอทูลถามพระองค์

ขอพระองค์ได้โปรดตรัสบอกแก่ข้าพพระองค์ด้วยเถิด

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

บุคคลให้ข้าว ชื่อว่าให้กำลัง

ให้ผ้า ชื่อว่าให้วรรณะ

ให้ยานพาหนะ ชื่อว่าให้ความสุข
ให้ประทับ ชื่อว่าให้จักร
และผู้ให้ที่พักอาศัย ชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง
ส่วนผู้ที่ปราศอนธรรม ชื่อว่าให้อมตะ
กนิททสูตรที่ ๒ จบ

๓. อันนสูตร

ว่าด้วยข้าว

[๔๓] เทวดากล่าวว่า

เทวดาและมนุษย์ทั้งสองพวก
ต่างก็พอใจข้าวด้วยกันทั้งนั้น
ส่วนผู้ที่ไม่พอใจข้าว ชื่อว่ายักษ์โดยแท้
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ชนเหล่าใดมีใจเลื่อมใสให้ข้าวนั้นด้วยศรัทธา
ข้าวนั้นเองย่อมค้าชูชนเหล่านั้นทั้งในโลกนี้และโลกหน้า
เพราะเหตุนี้ บุคคลพึงกำจัดความตระหนี่
ครอบงำมลทินแล้วให้ทานเกิด
เพราะบุญเป็นที่พึงของสัตว์ทั้งหลายในโลกหน้า
อันนสูตรที่ ๓ จบ

๔. เอกมูลสูตร

ว่าด้วยบาตามีรากอันเดียว

[๔๔] เทวดากล่าวว่า

บาตามีรากอันเดียว ๑ มีวนเวียน ๒ อย่าง ๒
มีมลทิน ๓ ประการ ๓ มีเครื่องลาด ๕ ประการ ๔
เป็นทะเลหม่นไปได้ทั้ง ๑๒ ด้าน ๕ ฤๅษีข้ามพ้นได้แล้ว
เอกมูลสูตรที่ ๔ จบ

๕. อโนมียสูตร

ว่าด้วยพระนามไม่ต่ำต้อย

[๔๕] เทวดากล่าวว่า

เชิญท่านทั้งหลายดูพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น
ผู้มีพระนามไม่ต่ำต้อย ๑ ทรงเห็นประโยชน์อันละเอียดอ่อน
ให้ซึ่งปัญญา ไม่ทรงข้องอยู่ในอาลัยคือกาม
ตรัสรู้ธรรมทุกอย่าง มีพระปรีชา ดำเนินไปในทางอัน

ประเสริฐ

ทรงแสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่

อโนมียสูตรที่ ๕ จบ

๖. อัจจราสูตร

ว่าด้วยนางอัปสร

[๔๖] เทวดาทูลถามว่า

ราวป่าหน้าหลงไหล กีกก้องไปด้วยหมู่ นางอัปสร
เป็นป่าที่หมู่ปีศาจอาศัยอยู่ จักออกไปได้อย่างไร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ทางนั้นชื่อว่าเป็นทางตรง ทิศนั้นชื่อว่ามีภัย
รถชื่อว่ามีเสียงดัง ประกอบด้วยล้อคือธรรม
หิริเป็นฝาประทุนของรถนั้น สติเป็นเกราะคันของรถนั้น
เรากล่าวธรรม มีสัมมาทิฏฐินำหน้าว่าเป็นนายสารถี
ยานชนิดนี้มีอยู่แก่ผู้ใด จะเป็นสตรีหรือบุรุษก็ตาม
ผู้นั้นไปไกลนิพพานด้วยยานนี้แล
อจฺฉราสูตรที่ ๖ จบ

๑. วนโรปสูตร

ว่าด้วยการปลูกป่า

[๔๗] เทวดาทูลถามว่า

บุญย่อมเจริญ ทั้งกลางวันและกลางคืน

ตลอดกาลทุกเมื่อ แก่ชนเหล่าไหน

ชนเหล่าไหนดำรงอยู่ในธรรม

สมบูรณ์ด้วยศีลแล้ว ย่อมไปสู่สวรรค์

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ชนเหล่าใดปลูกสวนอันนารัณรมย์

ปลูกป่า สร้างสะพาน ขุดสระน้ำ บ่อน้ำ

และให้ที่พักอาศัย

บุญย่อมเจริญแก่ชนเหล่านั้น

ทั้งกลางวันและกลางคืนตลอดกาลทุกเมื่อ

ชนเหล่านั้นดำรงอยู่ในธรรม สมบูรณ์ด้วยศีลแล้ว

ย่อมไปสู่สวรรค์อย่างแน่นอน

วนโรปสูตรที่ ๑ จบ

๘. เขตวนสูตร

ว่าด้วยพระเชตวันวิหาร

[๔๘] อนาถปิณฑิกเทพบุตรได้กล่าวคาถาเหล่านี้ในสำนัก
ของพระผู้มีพระภาคว่า

พระเชตวันนี้นั้นมีหมู่ฤๅษีพำนักอยู่

พระผู้เป็นธรรมราชาประทับอยู่

เป็นสถานที่ให้เกิดปิติแก่ข้าพระองค์

การงาน ๑ วิชชา ๑ ธรรม ๑ ศีล ๑ ชีวิตอันสูงสุด ๑๑

สัตว์ทั้งหลายย่อมบริสุทธิ์ด้วยธรรม ๕ ประการนี้
หาใช้บริสุทธิ์ด้วยโคตรหรือด้วยทรัพย์ไม
เพราะเหตุนี้แหละ คนฉลาดเมื่อเห็นประโยชน์ตน
ควรเลือกเฟ้นธรรมโดยแยบคายเกิด
เพราะเมื่อเลือกเฟ้นเช่นนี้ ย่อมหมดจดได้ในธรรมเหล่านั้น
พระสารีบุตรเท่านั้นเป็นผู้ยอดเยี่ยมกว่าภิกษุผู้ถึงฝั่ง
ด้วยปัญญา ศีล และความสงบ
เซตวนสูตรที่ ๘ จบ

๔. มัจฉริสูตร

ว่าด้วยคนตระหนี่

[๔๔] เทวดาทูลถามว่า

คนเหล่าใดในโลกนี้ เป็นคนตระหนี่เหนียวแน่น

บริภาษผู้อื่น ทำอันตรายแก่คนอื่นผู้ให้อยู่

วิบากของคนเหล่านั้นจะเป็นเช่นไร

และภพหน้าจะเป็นเช่นไร

ข้าพระองค์มาเพื่อทูลถามพระผู้มีพระภาค

ว่าจะรู้ข้อความนั้นได้อย่างไร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

คนเหล่าใดในโลกนี้ เป็นคนตระหนี่เหนียวแน่น

บริภาษผู้อื่น ทำอันตรายแก่คนอื่นผู้ให้อยู่

คนเหล่านั้นย่อมบังเกิดในนรก กำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน หรือ

ยมโลก

ถ้าพวกเขาเกิดเป็นมนุษย์ ก็เกิดในตระกูลคนยากจน

ซึ่งจะหาที่นอนผ้า อาหาร ความยินดี และความสนุกสนานได้

ยาก

คนพาลเหล่านั้น ต้องการสิ่งใดจากผู้อื่น

พวกเขาย่อมไม่ได้แม้สิ่งนั้น

นั่นเป็นวิบากในภพนี้ และภพหน้าก็ยังเป็นทุกข์อีกด้วย

เทวดาทูลถามว่า

ข้อนี้ข้าพระองค์เข้าใจอย่างนี้

ข้าแต่พระโคตม ข้าพระองค์ขอทูลถามข้ออื่น

คนเหล่าใดในโลกนี้ ได้ความเป็นมนุษย์แล้ว

รู้เจราปราศรัย ปราศจากความตระหนี่

เลื่อมใสในพระพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์

เป็นผู้มีความเคารพอย่างแรงกล้า

วิบากของคนเหล่านั้นจะเป็นเช่นไร และภพหน้าจะเป็นเช่น

ไร

ข้าพระองค์มาเพื่อทูลถามพระผู้มีพระภาค
ว่าจะรู้ข้อความนั้นได้อย่างไร
พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า
คนเหล่านี้ในโลกนี้ ได้ความเป็นมนุษย์แล้ว
รู้เจรจาปราศรัย ปราศจากความตระหนี่
เลื่อมใสในพระพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์
เป็นผู้มีความเคารพอย่างแรงกล้า
คนเหล่านั้นย่อมปรากฏในสวรรค์ซึ่งเป็นที่อุปบัติของพวกเขา
ถ้าพวกเขามาเกิดเป็นมนุษย์ ก็เกิดในตระกูลที่มั่งคั่ง
ซึ่งจะหาท่อนผ้า อาหาร ความยินดี และความสนุกสนานได้

ไม่ยาก

บันเทิงใจอยู่ในโลกทรัพย์ที่ผู้อื่นหาสะสมไว้
เหมือนเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตดี
นั่นเป็นวิบากในภพนี้ ทั้งภพหน้าก็เป็นสุคติอีกด้วย
มัจจริสูตรที่ ๔ จบ

๑๐. ฆฏิการสูตร

ว่าด้วยฆฏิการเทพบุตร

[๕๐] ฆฏิการเทพบุตรกราบทูลว่า

ภิกษุ ๓ รูป ผู้บังเกิดในพรหมโลกชั้นอวิหา

เป็นผู้หลุดพ้น สิ้นราคะและโทสะแล้ว

ข้ามพ้นตัณหาที่ข้ามไปในโลกได้

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า

ภิกษุเหล่านั้นคือใครบ้าง

ได้ข้ามพ้นเปือกตม คือบ่วงความตาย

ที่ใคร ๆ ข้ามได้แสนยาก

ละทิ้งกายมนุษย์๑แล้วก้าวล่วงโยคะอันเป็นทิพย์๒ได้

ฆฏิการเทพบุตรทูลตอบว่า

ภิกษุ ๓ รูป เหล่านี้ คือ ท่านอุปกะ

ท่านผลคัณณะ และท่านปุกกุสาติ

ภิกษุอีก ๔ รูป คือ ท่านภัททียะ ท่านชัณฑเทวะ

ท่านพหุทัณฑี และท่านสังคิยะ

ภิกษุเหล่านั้นละทิ้งกายมนุษย์แล้ว

ก้าวล่วงโยคะอันเป็นทิพย์ได้

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า

ท่านผู้ฉลาดมักกล่าวสรรเสริญภิกษุเหล่านั้น

ผู้ละบ่วงแห่งมารได้แล้ว

ภิกษุเหล่านั้นรู้ธรรมของใครเล่า

จึงตัดเครื่องผูกคือภพได้
ขณิกการเทพบุตรทูลตอบว่า
ท่านเหล่านั้นรู้ธรรมของผู้ใด
จึงตัดเครื่องผูกคือภพได้
ผู้นั้นมิใช่ใครอื่นนอกจากพระผู้มีพระภาค
(และ) นอกจากคำสั่งสอนของพระองค์
ท่านเหล่านั้นรู้ธรรมเป็นที่ดับไม่เหลือ
แห่งนามรูปแล้ว จึงตัดเครื่องผูกคือภพได้
พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า
ท่านกล่าววาจาถึงซึ่ง
ที่รู้ได้ยาก เข้าใจให้ดีได้ยาก
ท่านรู้ธรรมของใคร จึงกล่าววาจาเช่นนั้นได้
ขณิกการเทพบุตรทูลตอบว่า
เมื่อก่อนข้าพระองค์เป็นช่างหม้อ
ปั้นหม้ออยู่ในแคว้นเวภพิงคะ เป็นผู้เลี้ยงดูมารดาและบิดา
เป็นอุบาสกของพระกัสสปพุทธเจ้า เว้นขาดจากเมถุนธรรม
ประพฤติพรหมจรรย์ ไม่มีอาภิส
ได้เคยเป็นคนหมู่บ้านเดียวกันกับพระองค์
ทั้งเคยเป็นสหายของพระองค์ในกาลก่อน
ข้าพระองค์รู้จักภิกษุ ๗ รูปเหล่านี้
ผู้หลุดพ้นแล้ว สิ้นราคะและโทสะแล้ว
ข้ามพ้นต้นหาที่ชานไปในโลกได้
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
นายช่างหม้อ จริงอย่างที่ท่านพูดนั้นแหละ
เมื่อก่อนนั้นท่านเคยเป็นช่างหม้อ
ปั้นหม้ออยู่ในแคว้นเวภพิงคะ เป็นผู้เลี้ยงดูมารดาและบิดา
เป็นอุบาสกของพระกัสสปพุทธเจ้า เว้นขาดจากเมถุนธรรม
ประพฤติพรหมจรรย์ ไม่มีอาภิส
ได้เคยเป็นคนหมู่บ้านเดียวกันกับเรา
ทั้งเคยเป็นสหายของเราในกาลก่อน
พระสังคีติกาจารย์กล่าวว่า
สหายเก่าทั้งสอง ผู้เคยอบรมตนมาแล้ว
เหลือไว้แต่ร่างกายในชาติสุดท้าย
ได้มาพบกันด้วยอาการอย่างนี้๑
ขณิกการสูตรที่ ๑๐ จบ
อาทิตตวรรคที่ ๕ จบ
รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อาทิตตสูตร	๒. กิณฑสูตร
๓. อันนสูตร	๔. เอกมูลสูตร
๕. อโนมัยสูตร	๖. อัจฉราสูตร
๗. วนโรปสูตร	๘. เชตวันสูตร
๙. มัจฉริสูตร	๑๐. มฏิกการสูตร

๖. ชราวรรค

หมวดว่าด้วยชรา

๑. ชราสูตร

ว่าด้วยชรา

[๕๑] เทวดาทูลถามว่า

อะไรเล่ายังประโยชน์ให้สำเร็จตราบเท่าชรา (ความแก่)

อะไรเล่าตั้งมั่นแล้วยังประโยชน์ให้สำเร็จ

อะไรเล่าเป็นรัตนะของคนทั้งหลาย

อะไรเล่าโจรลักไปไม่ได้

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ศีลยังประโยชน์ให้สำเร็จตราบเท่าชรา

ศรัทธาตั้งมั่นแล้วยังประโยชน์ให้สำเร็จ

ปัญญาเป็นรัตนะของคนทั้งหลาย

บุญโจรลักไปไม่ได้

ชราสูตรที่ ๑ จบ

๒. อชราสูตร

ว่าด้วยสิ่งที่ไม่ชำรุด

[๕๒] เทวดาทูลถามว่า

อะไรเล่าที่ไม่ชำรุดยังประโยชน์ให้สำเร็จ

อะไรเล่าตั้งมั่นแล้วยังประโยชน์ให้สำเร็จ

อะไรเล่าเป็นรัตนะของคนทั้งหลาย

อะไรเล่าโจรลักไปไม่ได้

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ศีลที่ไม่ชำรุดยังประโยชน์ให้สำเร็จ

ศรัทธาตั้งมั่นแล้วยังประโยชน์ให้สำเร็จ

ปัญญาเป็นรัตนะของคนทั้งหลาย

บุญโจรลักไปไม่ได้

อชราสูตรที่ ๒ จบ

๓. มิตตสูตร

ว่าด้วยมิตร

[๕๓] เทวดาทูลถามว่า
อะไรเล่าเป็นมิตรของคนเดินทาง
อะไรเล่าเป็นมิตรในเรือนของตน
อะไรเล่าเป็นมิตรของคนผู้มีประโยชน์เกิดขึ้น
อะไรเล่าเป็นมิตรติดตามตนไปถึงภพหน้า
พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า
พวกหมู่เกวียนเป็นมิตรของคนเดินทาง
มารดาเป็นมิตรในเรือนของตน
สหายเป็นมิตรของคนผู้มีประโยชน์เกิดขึ้นเนื่อง ๆ
บุญที่ตนเองทำไว้แล้วเป็นมิตรติดตามตนไปถึงภพหน้า
มิตตสูตรที่ ๓ จบ

๔. วัตถุสูตร

ว่าด้วยที่พึง

[๕๔] เทวดาทูลถามว่า
อะไรเล่าเป็นที่พึงของมนุษย์ทั้งหลาย
อะไรเล่าเป็นเพื่อนที่ยอดเยี่ยมในโลกนี้
หมู่สัตว์ที่มีชีวิตอยู่บนพื้นดินอาศัยอะไรเล่าเลี้ยงชีพ
พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า
บุตรเป็นที่พึงของมนุษย์ทั้งหลาย
ภรรยาเป็นเพื่อนที่ยอดเยี่ยมในโลกนี้
หมู่สัตว์ที่มีชีวิตอยู่บนพื้นดินอาศัยฝนเลี้ยงชีพ
วัตถุสูตรที่ ๔ จบ

๕. ปฐมชนสูตร

ว่าด้วยสิ่งที่ทำคนให้เกิด สูตรที่ ๑

[๕๕] เทวดาทูลถามว่า
อะไรเล่าทำคนให้เกิด
อะไรเล่าของคนนั้นย่อมพล่านไป
อะไรเล่าเวียนวายในสงสาร
อะไรเล่าเป็นภัยใหญ่ของคนนั้น
พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า
ตัณหาทำคนให้เกิด
จิตของคนนั้นย่อมพล่านไป
สัตว์เวียนวายในสงสาร
ทุกข์เป็นภัยใหญ่ของคนนั้น
ปฐมชนสูตรที่ ๕ จบ

๖. ทุตยชนสูตร

ว่าด้วยสิ่งที่ทำคนให้เกิด สูตรที่ ๒

[๕๖] เทวดาทูลถามว่า
อะไรเล่าทำคนให้เกิด
อะไรเล่าของคนนั้นยอมพล่านไป
อะไรเล่าเวียนว่ายในสงสาร
สัตว์ยอมไม่หลุดพ้นจากอะไร
พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า
ตัณหาทำคนให้เกิด
จิตของคนนั้นยอมพล่านไป
สัตว์เวียนว่ายในสงสาร
สัตว์ยอมไม่หลุดพ้นจากทุกข์
ทุติยชนสูตรที่ ๖ จบ

๑. ตติยชนสูตร
ว่าด้วยสิ่งที่ทำคนให้เกิด สูตรที่ ๓

[๕๗] เทวดาทูลถามว่า
อะไรเล่าทำคนให้เกิด
อะไรเล่าของคนนั้นยอมพล่านไป
อะไรเล่าเวียนว่ายในสงสาร
อะไรเล่าเป็นที่ไปในเบื้องหน้าของคนนั้น
พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า
ตัณหาทำคนให้เกิด
จิตของคนนั้นยอมพล่านไป
สัตว์เวียนว่ายในสงสาร
กรรมเป็นที่ไปในเบื้องหน้าของคนนั้น
ตติยชนสูตรที่ ๗ จบ

๘. อุปปถสูตร
ว่าด้วยทางผิด

[๕๘] เทวดาทูลถามว่า
อะไรเล่าบัณฑิตกล่าวว่า เป็นทางผิด
อะไรเล่าสิ้นไปตามคืนและวัน
อะไรเล่าเป็นมลทินของพรหมจรรย์
อะไรเล่ามิใช่น้ำ แต่เป็นเครื่องชำระล้าง
พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า
ราคะบัณฑิตกล่าวว่า เป็นทางผิด
วัยสิ้นไปตามคืนและวัน
หญิงเป็นมลทินของพรหมจรรย์ หมู่สัตว์นี้ช้องอยู่ในหญิง

นั้น

ตบะและพรหมจรรย์นั้นมิใช่น้ำ แต่เป็นเครื่องชำระล้าง

อุปปลสูตรที่ ๘ จบ

๙. ทุติยสูตร

ว่าด้วยเพื่อน

[๕๙] เทวดาทูลถามว่า

อะไรเล่าเป็นเพื่อนของบุรุษ

อะไรเล่ายอมปกครองบุรุษนั้น

และสัตว์ยินดีในอะไร จึงพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ศรัทธาเป็นเพื่อนของบุรุษ

ปัญญายอมปกครองบุรุษนั้น

สัตว์ยินดีในนิพพาน จึงพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้

ทุติยสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. กวิสสูตร

ว่าด้วยกวี

[๖๐] เทวดาทูลถามว่า

อะไรเล่าเป็นต้นเหตุของกาลา

อะไรเล่าเป็นเครื่องปรากฏของกาลาเหล่านั้น

กาลาอาศัยอะไรเล่า อะไรเล่าเป็นที่อาศัยของกาลา

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

นั้นที่เป็นต้นเหตุของกาลา

อักษรเป็นเครื่องปรากฏของกาลาเหล่านั้น

กาลาอาศัยชื่อ กวีเป็นที่อาศัยของกาลา

กวิสสูตรที่ ๑๐ จบ

ชราวรรคที่ ๖ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ชราสูตร	๒. อชราสูตร
๓. มิตตสูตร	๔. วัตถุสูตร
๕. ปฐมชนสูตร	๖. ทุติยชนสูตร
๗. ตติยชนสูตร	๘. อุปปลสูตร
๙. ทุติยสูตร	๑๐. กวิสสูตร

๑๑. อัทธรวรรค

หมวดว่าด้วยสิ่งครอบงำ

๑. นามสูตร

ว่าด้วยชื่อ

[๖๑] เทวดาทูลถามว่า
อะไรเล่าครอบงำสิ่งทั้งปวง
อะไรเล่าไม่มีสิ่งทั้งปวงยิ่งกว่า
อะไรเล่าเป็นธรรมอย่างหนึ่งที่สิ่งทั้งปวงตกอยู่ในอำนาจ
พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า
ชื่อครอบงำสิ่งทั้งปวง
ชื่อไม่มีสิ่งทั้งปวงยิ่งกว่า
ชื่อเป็นธรรมอย่างหนึ่งที่สิ่งทั้งปวงตกอยู่ในอำนาจ
นามสูตรที่ ๑ จบ

๒. จิตตสูตร
ว่าด้วยจิต

[๖๒] เทวดาทูลถามว่า
โลกถูกอะไรนำไป ถูกอะไรผลักไสไป
อะไรเล่าเป็นธรรมอย่างหนึ่งที่โลกทั้งหมดตกอยู่ในอำนาจ
พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า
โลกถูกจิตนำไป ถูกจิตผลักไสไป
จิตเป็นธรรมอย่างหนึ่งที่โลกทั้งหมดตกอยู่ในอำนาจ
จิตตสูตรที่ ๒ จบ

๓. ตัณหาสูตร
ว่าด้วยตัณหา

[๖๓] เทวดาทูลถามว่า
โลกถูกอะไรนำไป ถูกอะไรผลักไสไป
อะไรเล่าเป็นธรรมอย่างหนึ่งที่โลกทั้งหมดตกอยู่ในอำนาจ
พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า
โลกถูกตัณหาไป ถูกตัณหาผลักไสไป
ตัณหาเป็นธรรมอย่างหนึ่งที่โลกทั้งหมดตกอยู่ในอำนาจ
ตัณหาสูตรที่ ๓ จบ

๔. สัมมัญจนสูตร
ว่าด้วยเครื่องประกอบไว้

[๖๔] เทวดาทูลถามว่า
โลกมีอะไรเล่าเป็นเครื่องประกอบไว้
อะไรเล่าเป็นเหตุเที่ยวไปของโลกล้วน
เพราะละอะไรได้เล่า พระองค์จึงตรัสว่า นิพพาน
พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า
โลกมีความเพติดเพลนเป็นเครื่องประกอบไว้
วิตกเป็นเหตุเที่ยวไปของโลกล้วน
เพราะละตัณหาได้ เราจึงกล่าวว่า นิพพาน

สัณฺฑยโณชนสูตรที่ ๔ จบ

๕. พันธสูตร

ว่าด้วยเครื่องผูก

[๖๕] เทวดาทูลถามว่า

โลกมีอะไรเล่าเป็นเครื่องผูกไว้

อะไรเล่าเป็นเหตุเที่ยวไปของโลกนั้น

เพราะอะไรได้เล่า จึงตัดเครื่องผูกได้หมด

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

โลกมีความเพติดเพลินเป็นเครื่องผูกไว้

วิตกเป็นเหตุเที่ยวไปของโลกนั้น

เพราะละตัณหาได้ จึงตัดเครื่องผูกได้หมด

พันธสูตรที่ ๕ จบ

๖. อัพภาทสูตร

ว่าด้วยสิ่งที่ถูกกำจัด

[๖๖] เทวดาทูลถามว่า

โลกถูกอะไรเล่ากำจัด ถูกอะไรเล่าล้อมไว้

ถูกลูกศรคืออะไรเล่าเสียบไว้

ถูกอะไรเล่าเผาให้ร้อนตลอดกาลทุกเมื่อ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

โลกถูกมัจจุกำจัด ถูกขราล้อมไว้

ถูกลูกศรคือตัณหาเสียบไว้

ถูกความอยากเผาให้ร้อนตลอดกาลทุกเมื่อ

อัพภาทสูตรที่ ๖ จบ

๗. อุททิตสูตร

ว่าด้วยสิ่งที่ถูกดัก

[๖๗] เทวดาทูลถามว่า

โลกถูกอะไรเล่าดักไว้ ถูกอะไรเล่าล้อมไว้

ถูกอะไรเล่าปิดไว้ ตั้งอยู่ในอะไรเล่า

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

โลกถูกตัณหาดักไว้ ถูกขราล้อมไว้

ถูกมัจจุปิดไว้ ตั้งอยู่ในความทุกข์

อุททิตสูตรที่ ๗ จบ

๘. ปิหิตสูตร

ว่าด้วยสิ่งที่ถูกปิดไว้

[๖๘] เทวดาทูลถามว่า

โลกถูกอะไรเล่าปิดไว้ ตั้งอยู่ในอะไรเล่า

ถูกอะไรเล่าตัดไว้ ถูกอะไรเล่าล้อมไว้

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

โลกถูกมัจจุปิดไว้ ตั้งอยู่ในความทุกข์

ถูกตัณหาตัดไว้ ถูกชราล้อมไว้

ปิहितสูตรที่ ๘ จบ

๙. อัจฉาสูตร

ว่าด้วยความอยาก

[๖๙] เทวดาทูลถามว่า

โลกถูกอะไรเล่าผูกไว้

เพราะกำจัดอะไรออกไป จึงพ้นได้

เพราะละอะไรได้เล่า จึงตัดเครื่องผูกได้ทั้งหมด

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

โลกถูกความอยากผูกไว้

เพราะกำจัดความอยากออกไป จึงพ้นได้

เพราะละความอยาก จึงตัดเครื่องผูกได้ทั้งหมด

อิจฉาสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. โลกสูตร

ว่าด้วยโลก

[๗๐] เทวดาทูลถามว่า

เมื่ออะไรเกิด โลกจึงเกิด

โลกทำความเขยชิดในอะไร โลกยึดถืออะไร

โลกเดือดร้อนเพราะอะไร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

เมื่ออายตนะ ๖ เกิด โลกจึงเกิด

โลกทำความเขยชิดในอายตนะ ๖

โลกยึดถืออายตนะ ๖ นั้นแล

โลกเดือดร้อนเพราะอายตนะ ๖

โลกสูตรที่ ๑๐ จบ

อัทธวรรคที่ ๗ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. นามสูตร	๒. จิตตสูตร
๓. ตัณหาสูตร	๔. สัญโญชนสูตร
๕. พันธনสูตร	๖. อัปภาทสูตร
๗. อุททิตสูตร	๘. ปิहितสูตร
๙. อิจฉาสูตร	๑๐. โลกสูตร

๘. ฬตวาวรรค

หมวดว่ด้วยการฆ่า

๑. ฬตวาสูตร

ว่ด้วยการฆ่า

[๑๑] เรืองเกดขึ้นที่กรุงสวตถิ

เทวดานั้นยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาค

ด้วยคถาว่

บุคคลฆ่าอะไรได้จึงอยู่เป็นสุข

ฆ่าอะไรได้จึงไม่เศร้าโศก ข้แต่พระโคดม

พระองค์ทรงพอพระทัยการฆ่าธรรมอย่างหนึ่ง คืออะไร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่

บุคคลฆ่าความโกรธได้จึงอยู่เป็นสุข

ฆ่าความโกรธได้จึงไม่เศร้าโศก เทวดา

พระอรียะทั้งหลายสรรเสริญการฆ่าความโกรธ

ซึ่งมีรากเป็นพิษ๑ มียอดหวาน

เพราะบุคคลฆ่าความโกรธนั้นได้แล้ว จึงไม่เศร้าโศก

ฬตวาสูตรที่ ๑ จบ

๒. รกสูตร

ว่ด้วยรก

[๑๒] เทวดาทูลถามว่

อะไรเล่าเป็นเครื่องปรากฏของรก

อะไรเล่าเป็นเครื่องปรากฏของไฟ

อะไรเล่าเป็นเครื่องปรากฏของรัฐ

อะไรเล่าเป็นเครื่องปรากฏของหญิง

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่

ธงเป็นเครื่องปรากฏของรก

ควันเป็นเครื่องปรากฏของไฟ

พระราชาเป็นเครื่องปรากฏของรัฐ

ภัสดาเป็นเครื่องปรากฏของหญิง๑

รกสูตรที่ ๒ จบ

๓. วิตตสูตร

ว่ด้วยทรัพย์เครื่องปลื้มใจ

[๑๓] เทวดาทูลถามว่

อะไรเล่าเป็นทรัพย์เครื่องปลื้มใจที่ประเสริฐของบุรุษในโลก

นี้

อะไรเล่าที่บุคคลประพฤติดีแล้วนำความสุขมาให้

อะไรเล่าเป็นรสที่ดีกว่ารสทั้งหลาย
บุคคลมีความเป็นอยู่อย่างไร นักปราชญ์ทั้งหลาย
จึงกล่าวว่ามีชีวิตประเสริฐ
พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า
ศรัทธาเป็นทรัพย์เครื่องปลื้มใจที่ประเสริฐของบุรุษในโลกนี้
ธรรม๒ ที่บุคคลประพฤติดีแล้วนำความสุขมาให้
สัจจะเท่านั้นเป็นรสที่ดีกว่ารสทั้งหลาย
บุคคลมีความเป็นอยู่ด้วยปัญญา นักปราชญ์ทั้งหลาย
จึงกล่าวว่ามีชีวิตประเสริฐ
วิตตสูตรที่ ๓ จบ

๔. วุณฺณสูตร ว่าด้วยฝน

[๗๔] เทวดาทูลถามว่า
บรรดาสิ่งที่ยกขึ้น อะไรเล่าประเสริฐ
บรรดาสิ่งที่ตกลงไป อะไรเล่าประเสริฐ
บรรดาสัตว์ที่เดินได้ สัตว์ประเภทใดประเสริฐ
บรรดาชนผู้พูด ใครเป็นผู้ประเสริฐ
เทวดาองค์หนึ่งกล่าวแก่ว่า
บรรดาสิ่งที่ยกขึ้น พืชประเสริฐ
บรรดาสิ่งที่ตกลงไป ฝนประเสริฐ
บรรดาสัตว์ที่เดินได้ โคเป็นสัตว์ประเสริฐ
บรรดาชนผู้พูด บุตรเป็นผู้ประเสริฐ
พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า
บรรดาสิ่งที่ยกขึ้น ความรู้ประเสริฐ
บรรดาสิ่งที่ตกลงไป ความไม่รู้ประเสริฐ
บรรดาสัตว์ที่เดินได้ พระสงฆ์เป็นผู้ประเสริฐ
บรรดาชนผู้พูด พระพุทธเจ้าเป็นผู้ประเสริฐ
วุณฺณสูตรที่ ๔ จบ

๕. ภัตตสูตร ว่าด้วยผู้กลัว

[๗๕] เทวดาทูลถามว่า
หมู่ชนเป็นอันมากในโลกนี้ยังจะกลัวอะไรอีกเล่า
เพราะพระพุทธเจ้าตรัสบอกทางไว้แล้วด้วยเหตุหลากหลาย๑
ข้าแต่พระโคตมผู้มีปัญญาดุจแผ่นดิน
ข้าพระองค์ขอทูลถามพระองค์ถึงเหตุนั้น
บุคคลตั้งอยู่ในธรรมอะไร จึงไม่กลัวปรโลก

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า
บุคคลผู้ตั้งวาจาและใจไว้โดยชอบ
มิได้ทำบาปทางกาย อยู่ครองเรือนที่มีข้าวและน้ำมาก
เป็นผู้มีศรัทธา ๑ เป็นผู้อ่อนโยน ๑
มีปกติเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ๑ รู้เจราจาปราศรัย ๑
ผู้ตั้งอยู่ในธรรม ๔ ประการนี้ ชื่อว่าผู้ตั้งอยู่ในธรรม
ผู้นั้นจึงจะไม่กลัวปรโลก
ภิกขุสูตรที่ ๕ จบ

๖. นชิรติสูตร
ว่าด้วยสิ่งที่ไม่ทรุดโทรม
[๗๖] เทวดาทูลถามว่า
อะไรเล่าย่อมทรุดโทรม
อะไรเล่าย่อมไม่ทรุดโทรม
อะไรเล่าท่านเรียกว่าทางผิด
อะไรเล่าเป็นอันตรายต่อธรรม
อะไรเล่าสิ้นไปตามคืนและวัน
อะไรเล่าเป็นมลทินของพรหมจรรย์
อะไรเล่ามิใช่ น้ำ แต่เป็นเครื่องชำระล้าง
ในโลกมีช่องกี่ช่อง ที่จิตตั้งอยู่ไม่ได้
ข้าพระองค์มาเพื่อทูลถามพระผู้มีพระภาค
ว่าจะรู้ข้อความนั้นได้อย่างไร
พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า
รูปของสัตว์ทั้งหลายย่อมทรุดโทรม
ชื่อและโคตรย่อมไม่ทรุดโทรม
ราคะท่านเรียกว่าทางผิด
ความโลภเป็นอันตรายต่อธรรม
วัยสิ้นไปตามคืนและวัน
หญิงเป็นมลทินของพรหมจรรย์ หมู่สัตว์นี้ช่องอยู่ในหญิง

นั้น

ตบะและพรหมจรรย์นั้นมิใช่ น้ำ แต่เป็นเครื่องชำระล้าง
ในโลกมีช่องอยู่ ๖ ช่อง ที่จิตตั้งอยู่ไม่ได้ คือ
ความเกียจคร้าน ๑ ความประมาท ๑ ความไม่ขยัน ๑
ความไม่สำรวม ๑ ความมักหลับ ๑ ความอ้างเลไม่ทำงาน ๑
พึงเว้นช่องทั้ง ๖ เสีย โดยประการทั้งปวงเถิด
นชิรติสูตรที่ ๖ จบ
๗. อีสสรสูตร
ว่าด้วยความเป็นใหญ่

[๑๑] เทวดาทูลถามว่า
อะไรเล่าเป็นใหญ่ในโลก
อะไรเล่าเป็นสิ่งที่สูงสุดบรรดาภักตเวทั้งหลาย
อะไรเล่าเป็นดังสนิมศัสตราในโลก
อะไรเล่าเป็นเสนียดจัญไรในโลก
ใครนำของไปยอมถูกห้าม แต่ใครนำของไปกลับเป็นที่รัก
ใครมาบ่อย ๆ บัณฑิตยอมยินดี
พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า
อำนาจเป็นใหญ่ในโลก
หญิงเป็นสิ่งที่สูงสุดบรรดาภักตเวทั้งหลาย
ความโกรธเป็นดังสนิมศัสตราในโลก
พวกโจรเป็นเสนียดจัญไรในโลก
โจรนำของไปยอมถูกห้าม แต่สมณะนำของไปกลับเป็นที่รัก
สมณะมาบ่อย ๆ บัณฑิตยอมยินดี
อิสสรสูตรที่ ๑ จบ

๘. กามสูตร

ว่าด้วยผู้ต้องการประโยชน์
[๑๒] เทวดาทูลถามว่า
กุลบุตรผู้ต้องการประโยชน์
ไม่ควรให้อะไรเล่า ไม่ควรสละอะไรเล่า
อะไรเล่าที่ดีควรปล่อย แต่ที่ไม่ดีไม่ควรปล่อย
พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า
บุรุษไม่ควรให้ตน ไม่ควรสละตน
วาจาที่ดีควรปล่อย แต่วาจาที่ไม่ดีไม่ควรปล่อย
กามสูตรที่ ๘ จบ

๙. ปาเลยยสูตร

ว่าด้วยเสบียง
[๑๓] เทวดาทูลถามว่า
อะไรเล่ารวบรวมไว้ซึ่งเสบียง
อะไรเล่าเป็นบ่อเกิดแห่งโรคทุกข์ทั้งหลาย
อะไรเล่าผลักไสนรชนไป อะไรเล่าละได้ยากในโลก
สัตว์เป็นอันมากติดอยู่ในอะไรเล่า เหมือนนกติดบ่วง ฉะนั้น
พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า
ศรัทธารวบรวมไว้ซึ่งเสบียง
สรีระเป็นบ่อเกิดแห่งโรคทุกข์ทั้งหลาย
ความอยากผลักไสนรชนไป
ความอยากละได้ยากในโลก

สัตว์เป็นอันมากติดอยู่ในความอยาก เหมือนนกติดพวง
ฉะนั้น

ปาเลยยสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. ปชโชตสูตร

ว่าด้วยแสงสว่าง

[๘๐] เทวดาทูลถามว่า

อะไรเล่าเป็นแสงสว่างในโลก

อะไรเล่าเป็นธรรมเครื่องตื่นอยู่ในโลก

อะไรเล่าเป็นสหายในการทำงานของผู้เป็นอยู่

อะไรเล่าเป็นเครื่องสืบต่อชีวิตของเขา

อะไรเล่าย่อมเลี้ยงบุคคลผู้เกียจคร้านและไม่เกียจคร้าน

คุณมารดาเลี้ยงดูบุตร

หมู่สัตว์ที่มีชีวิตอยู่บนแผ่นดิน อาศัยอะไรเลี้ยงชีพ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก

สติเป็นธรรมเครื่องตื่นอยู่ในโลก

ฝูงโคเป็นสหายในการทำงานของผู้เป็นอยู่

ไถเป็นเครื่องสืบต่อชีวิตของเขา

ฝนย่อมเลี้ยงบุคคลผู้เกียจคร้านและไม่เกียจคร้าน

คุณมารดาเลี้ยงดูบุตร

หมู่สัตว์ที่มีชีวิตอยู่บนแผ่นดิน อาศัยฝนเลี้ยงชีพ

ปชโชตสูตรที่ ๑๐ จบ

๑๑. อรณสูตร

ว่าด้วยข้าศึก

[๘๑] เทวดาทูลถามว่า

คนเหล่าไหนไม่เป็นข้าศึกในโลกนี้

พรหมจรรย์ที่อยู่จบแล้วของคนเหล่าไหนไม่เสื่อม

คนเหล่าไหนกำหนดรู้ความอยากได้ในโลกนี้

ความเป็นไทย่อมมีแก่คนเหล่าไหนทุกเมื่อ

มารดาและบิดาหรือพี่น้องให้ไว้บุคคลนั้นผู้ตั้งมั่น(ในศีล) คือ

ใครเล่า

กษัตริย์ทั้งหลายอภิวาทใครในโลกนี้ แม้จะมีชาติต่ำ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

สมณะทั้งหลายในธรรมวินัยไม่เป็นข้าศึกในโลกนี้

พรหมจรรย์ที่อยู่จบแล้วของสมณะทั้งหลายย่อมไม่เสื่อม

สมณะทั้งหลายย่อมกำหนดรู้ความอยากได้

ความเป็นไทย่อมมีแก่สมณะทั้งหลายทุกเมื่อ

มารดาและบิดาหรือพี่น้องให้วบุคคลนั้นผู้ตั้งมั่น(ในศีล) คือ
สมณะ

กษัตริย์ทั้งหลายอภิวาทสมณะในโลกนี้ ผู้มีชาติต่ำ

อรณสูตรที่ ๑๑ จบ

มัตถาวรรคที่ ๘ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. มัตถาวรรค	๒. รณสูตร
๓. วิตตสูตร	๔. วุฏฐิสูตร
๕. กิตติสูตร	๖. นชิตสูตร
๗. อัสสสูตร	๘. กามสูตร
๙. ปาเลยยสูตร	๑๐. ปชโชตสูตร
๑๑. อรณสูตร	
- เทวตาสังยุต จบบริบูรณ์

๒. เทวปุตตสังยุต

๑. ปฐมวรรค

หมวดที่ ๑

๑. ปฐมกัสมปสูตร

ว่าด้วยกัสมปเทพบุตร สูตรที่ ๑

[๘๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อาราม
ของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป
กัสมปเทพบุตรมีวาระจะ งดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระ
เชตวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วยืน
อยู่ ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า พระผู้มี
พระภาคทรงประกาศภิกษุ แต่ไม่ทรงประกาศคำสั่งสอนสำหรับภิกษุ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า กัสมปเทพบุตร ถ้อยคำนั้น การ
ประกาศคำสั่งสอนนั้น จงปรากฏแก่ท่าน ณ ที่นี้เถิด

กัสมปเทพบุตรกราบทูลว่า

บุคคลพึงศึกษาคำสภาษิต๑

ศึกษาการเข้าไปนั่งใกล้สมณะ

ศึกษาการนั่งในที่สงัดแต่ผู้เดียว

และศึกษาการสงบระงับจิต

กัสมปเทพบุตรได้กล่าวดังนี้ พระศาสดาทรงพอพระทัยแล้ว
ลำดับนั้น กัสมปเทพบุตรทราบบว่า พระศาสดาของเราทรงพอ
พระทัยแล้ว จึงถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค กระทำประทักษิณ
แล้วหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

ปฐมกัศปสูตรที่ ๑ จบ

๒. ทุติยกัศปสูตร

ว่าด้วยกัศปเทพบุตร สูตรที่ ๒

[๘๓] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

กัศปเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถาใน
สำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

ถ้าภิกษุหวังการบรรลุธรรมที่เป็นหัวใจ๑

มีธรรมที่เป็นหัวใจเป็นอันสงส

เธอพึงเป็นผู้มีมาน มีจิตหลุดพ้น

รู้ความเกิดขึ้นและความเสื่อมไปแห่งโลก๒

มีใจดี ไม่มีตัณหาและทิฏฐิอาศัย๓

ทุติยกัศปสูตรที่ ๒ จบ

๓. มามสูตร

ว่าด้วยมามเทพบุตร

[๘๔] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป มามเทพบุตรมีวาระจะดงามยังนัก
เปล่งรัศมีให้สว่าง ทัวพระเชตวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ถวายอภิวาทแล้วยืนอยู่ ณ ที่ สมควร ได้กราบทูลพระผู้มี
พระภาคด้วยคาถาว่า

บุคคลฆ่าอะไรได้จึงอยู่เป็นสุข

ฆ่าอะไรได้จึงไม่เศร้าโศก ข้าแต่พระโคตม

พระองค์ทรงพอพระทัยการฆ่าธรรมอย่างหนึ่ง คืออะไร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

บุคคลฆ่าความโกรธได้จึงอยู่เป็นสุข

ฆ่าความโกรธได้จึงไม่เศร้าโศก ท้าววัตรภู๑

พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญการฆ่าความโกรธ

ซึ่งมีรากเป็นพิษ มียอดหวาน

เพราะบุคคลฆ่าความโกรธนั้นได้แล้ว จึงไม่เศร้าโศก

มามสูตรที่ ๓ จบ

๔. มาคฐสูตร

ว่าด้วยมาคฐเทพบุตร

[๘๕] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

มาคฐเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มี
พระภาคด้วย คาถาว่า

โลกรุ่งเรืองเพราะแสงสว่างเหล่าใด

แสงสว่างเหล่านั้นมีอยู่เท่าไรในโลก

พวกข้าพระองค์มาเพื่อทูลถามพระผู้มีพระภาค
ว่าจะรู้แสงสว่างนั้นได้อย่างไร๒

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ในโลกมีแสงสว่างอยู่ ๔ อย่าง

อย่างที่ ๕ ไม่มีในโลกนี้ คือ

(๑) ดวงอาทิตย์ส่องสว่างในกลางวัน

(๒) ดวงจันทร์ส่องสว่างในกลางคืน

(๓) ไฟส่องสว่างทั้งกลางวันและกลางคืนทุกหนทุกแห่ง

(๔) พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐกว่าแสงสว่างทั้งหลาย

แสงสว่างนี้เป็นแสงสว่างอย่างยอดเยี่ยม๑

มาคธสูตรที่ ๔ จบ

๕. ทามลิสสูตร

ว่าด้วยทามลิตะพบุตร

[๘๖] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป ทามลิตะพบุตรมีวรรณะงดงามยิ่งนัก
เปล่งรัศมีให้ สว่างทั่วพระเชตวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ถวายอภิวาทแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าวคาถาใน
สำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

พราหมณ์ผู้ไม่เกียจคร้านพึงทำความเพียรนี้

เพราะละกามทั้งหลายได้ (และ) เพราะความเพียรนั้น

เขาจึงไม่หวังภพ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ทามลิตะพบุตร กิจไม่มีแก่พราหมณ์๑

เพราะพราหมณ์ทำกิจเสร็จแล้ว

ตราบโอบุคคลยังไม่ได้ทำจอดในแม่น้ำทั้งหลาย

ตราบนั้นเขายังต้องเพียรด้วยตัวเองทุกอย่าง

แต่เมื่อได้ทำจอดแล้ว ยืนอยู่บนบก

เขาเป็นผู้ถึงฝั่งแล้วจึงไม่ต้องเพียรอีก

ทามลิตะพบุตร นี่เป็นข้ออุปมาสำหรับพราหมณ์

ผู้สิ้นอาสวะแล้ว ผู้มีปัญญาเครื่องบริหาร ผู้มีฌาน

เพราะเขาถึงที่สุดแห่งชาติและมรณะ

เป็นผู้ถึงฝั่งแล้วจึงไม่ต้องเพียร

ทามลิสสูตรที่ ๕ จบ

๖. กามทสูตร

ว่าด้วยกามทะพบุตร

[๘๗] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

กามเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มี
พระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาค สมณธรรมบำเพ็ญได้ยาก
ข้าแต่พระผู้มีพระภาค สมณธรรม บำเพ็ญได้ยากยิ่ง

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

กามเทพบุตร ชนทั้งหลายผู้ตั้งมั่นในศีล

ของพระเสขะ ผู้ตั้งตนไว้มั่นคงแล้ว

ย่อมบำเพ็ญสมณธรรมที่บำเพ็ญได้ยาก

ความสันโดษย่อมนำมาความสุขมาให้

แก่บุคคลผู้ออกจากเรือนบวช

กามเทพบุตรกราบทูลว่า

ข้าแต่พระผู้มีพระภาค

สิ่งที่ได้ยากนี้ คือ ความสันโดษ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

กามเทพบุตร ชนเหล่าใด

ยินดีในความสงบทางใจ

มีใจยินดีในการอบรมจิตทั้งกลางวันและกลางคืน

ชนเหล่านั้นย่อมได้แม้สิ่งที่ได้ยาก

กามเทพบุตรกราบทูลว่า

ข้าแต่พระผู้มีพระภาค

สิ่งที่ตั้งมั่นได้ยากนี้ คือ จิต

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

กามเทพบุตร ชนเหล่าใด

ยินดีในความสงบแห่งอินทรีย์

ชนเหล่านั้นย่อมตั้งจิตที่ตั้งมั่นได้ยากให้ตั้งมั่นได้

กามเทพบุตร พระอริยะเหล่านั้นตัดขायแห่งมัจจุได้แล้ว

กามเทพบุตรกราบทูลว่า

ข้าแต่พระผู้มีพระภาค

ทางที่ไปได้ยาก คือ ทางที่ไม่สม่าเสมอ๑

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

กามเทพบุตร อริยบุคคลทั้งหลาย

ย่อมไปได้แม้ในทางที่ไปได้ยาก ซึ่งเป็นทางที่ไม่สม่าเสมอ

ส่วนผู้ไม่ใช่อริยบุคคลย่อมตั้งศีรษะ

ตกลงไปในทางที่ไม่สม่าเสมอ

ทางนั้นสม่าเสมอสำหรับอริยบุคคลทั้งหลาย

เพราะอริยบุคคลทั้งหลาย เป็นผู้สม่าเสมอในทางที่ไม่

สม่าเสมอ

กามทสูตรที่ ๖ จบ

๑. ปัญจาลังคสูตร

ว่าด้วยปัญจาลังคเทพบุตร

[๘๘] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ปัญจาลังคเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถา
นี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

แม้ในที่คับขันผู้มีปัญญาจุฬแผ่นดินก็ยังได้โอกาส๒

ผู้ใดบรรลุลุณณ ผู้นั้นเป็นผู้ตื่น

เป็นผู้หลีกออกได้อย่างองอาจ เป็นมุนี

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า (ปัญจาลังคทะ)

ชนเหล่าใดแม้อยู่ในที่คับขัน

แต่กลับได้สติเพื่อการบรรลุลุณณ คือ นิพพาน

ชนเหล่านั้นตั้งมั่นดีแล้วโดยชอบ

ปัญจาลังคสูตรที่ ๑ จบ

๘. ตายนสูตร

ว่าด้วยตายนเทพบุตร

[๘๙] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป ตายนเทพบุตรผู้เคยเป็นเจ้าลัทธิม้า
ก่อน มีวรรณะ งดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตะวัน
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ ประทับ ถวายอภิวาทแล้วยืนอยู่ ณ
ที่สมควร ได้กล่าวคาถานี้ในสำนักของพระผู้มี พระภาคว่า

พราหมณ์ ท่านจงพยายามตัดกระแส๑

จงบรรเทาความเสียเถิด

เพราะหากมุนีไม่ละการ

ย่อมเข้าถึงความมีจิตแน่วแน่มิได้

ถ้าบุคคลจะทำความเพียร

พึงทำความเพียรนั้นจริงๆ

พึงบากบั่นทำความเพียรนั้นให้มั่นคง

เพราะว่าการบรรพชาที่ปฏิบัติย่อหย่อน

ย่อมไปปรยฐลีคือกิเลสให้แปดเปื้อนยิ่งขึ้น

ความชั่วไม่ทำเสียเลยดีกว่า

เพราะทำแล้วย่อมเดือดร้อนภายหลัง

ความดีใดทำแล้วไม่เดือดร้อนภายหลัง

ทำความดีนั้นดีกว่า

หญาภาที่บุคคลจับไม่ดี

ย่อมบาดเจ็บแน่นอน ฉันทิ

ความเป็นสมณะที่บุคคลปฏิบัติไม่ดี

ย่อมจุตเข้าไปในนรก ฉันทิ

กรรมที่ย่อหย่อนอย่างใดอย่างหนึ่ง วัตรที่เศร้าหมอง
และพรหมจรรย์ที่พึงระลึกถึงด้วยความระวางสงสัย
ทั้ง ๓ นั้นไม่มีผลมาก๑

ตายนเทพบุตรครั้นกล่าวดังนี้แล้ว ได้ถวายอภิวาทพระผู้มี
พระภาค กระทำประทักษิณแล้วหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

ครั้นเมื่อราตรีนั้นล่วงไปแล้ว พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียก
ภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย เมื่อคตินี้ ตายนเทพบุตรผู้
เคยเป็นเจ้าลัทธิมาก่อน มีวรรณะงดงาม ยิ่งนัก เมื่อราตรีผ่านไป
เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตวัน เข้ามาหาเราถึงที่อยู่ อภิวาท แล้ว
ยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าวคาถานี้ในสำนักของเราว่า

พราหมณ์ ท่านจงพยายามตัดกระแส
จงบรรเทาความเสียเกิด
เพราะหากมุนีไม่ละกาม
ย่อมเข้าถึงความมีจิตแน่วแน่มิได้
ถ้าบุคคลจะทำความเพียร
พึงทำความเพียรนั้นจริงๆ
พึงบากบั่นทำความเพียรนั้นให้มั่นคง
เพราะว่าการบรรพชาที่ปฏิบัติย่อหย่อน
ย่อมไปรยฐูลีคือกิเลสให้แปดเปื้อนยิ่งขึ้น
ความชั่วไม่ทำเสียเลยดีกว่า
เพราะทำแล้วย่อมเดือดร้อนภายหลัง
ความดีใดทำแล้วไม่เดือดร้อนภายหลัง
ทำความดีนั้นดีกว่า
หญาคาที่บุคคลจับไม่ดี
ย่อมบาดมือแน่นอน ฉันทใด
ความเป็นสมณะที่บุคคลปฏิบัติไม่ดี
ย่อมจุตเข้าไปในนรก ฉันทนั้น
กรรมที่ย่อหย่อนอย่างใดอย่างหนึ่ง วัตรที่เศร้าหมอง
และพรหมจรรย์ที่พึงระลึกถึงด้วยความระวางสงสัย
ทั้ง ๓ นั้นไม่มีผลมาก

ตายนเทพบุตรครั้นกล่าวดังนี้แล้วได้อภิวาทเรา กระทำ
ประทักษิณแล้วหาย ตัวไป ณ ที่นั่นเอง เธอทั้งหลาย จงศึกษา
เล่าเรียน ทรงจำตายนคาถาไว้ ภิกษุทั้งหลาย ตายนคาถา
ประกอบด้วยประโยชน์ เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์๑

ตายนสูตรที่ ๘ จบ

๙. จันทิมสูตร

ว่าด้วยจันทิมเทพบุตร

[๔๐] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

สมัยนั้น จันทิมเทพบุตรถูกอสุรินทรานูเข้าจับตัวไว้ ครั้งนั้น จันทิมเทพบุตรระลึกถึงพระผู้มีพระภาค ได้กล่าวคำนี้ในเวลานั้น ว่า

ข้าแต่พระพุทธเจ้าผู้แก้แล้วกล้า
ขอความนอบน้อมจงมีแด่พระองค์
พระองค์เป็นผู้หลุดพ้นแล้วจากกิเลสทั้งปวง
ข้าพระองค์ตกอยู่ในภาวะคับขัน
ขอพระองค์จงเป็นสรณะแก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด
ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงปรารภจันทิมเทพบุตร ได้ตรัส
กับอสุรินทรานู ด้วยพระคาถาว่า

จันทิมเทพบุตรถึงตลาคตผู้เป็นพระอรหันต์เป็นสรณะ
ราหู ท่านจงปล่อยจันทิมเทพบุตรเสียเถิด
พระพุทธเจ้าทั้งหลาย เป็นผู้อนุเคราะห์สัตว์โลก
ลำดับนั้น อสุรินทรานูปล่อยจันทิมเทพบุตรแล้ว ก็เร่งรีบ
เข้าไปหาท้าวเวปจิตติจอมอสูรถึงที่อยู่ เป็นผู้เศร้าสลดใจ เกิด
ขนพองสยองเกล้า ได้ยินอยู่ ณ ที่สมควร

ท้าวเวปจิตติจอมอสูรได้กล่าวกับอสุรินทรานูผู้ยินอยู่ ณ ที่
สมควร ด้วยคาถาว่า

ราหู ทำไมท่านจึงรีบปล่อยจันทิมเทพบุตรเสียเล่า
ทำไมท่านจึงเศร้าสลดใจ มายืนกลัวอยู่เล่า
อสุรินทรานูกล่าวว่า
ข้าพเจ้าถูกขี้บด้วยคาถาของพระพุทธเจ้า
หากข้าพเจ้าไม่ปล่อยจันทิมเทพบุตร
ศีรษะของข้าพเจ้าพึงแตก ๖ เลี่ยง
มีชีวิตอยู่ก็จะไม่ได้รับความสุขเลย
จันทิมสูตรที่ ๔ จบ

๑๐. สूरียสูตร

ว่าด้วยสूरียเทพบุตร

[๔๑] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

สมัยนั้น สूरียเทพบุตรถูกอสุรินทรานูเข้าจับตัวไว้ ครั้งนั้น สूरียเทพบุตรระลึกถึง พระผู้มีพระภาค ได้กล่าวคำนี้ในเวลานั้น ว่า

ข้าแต่พระพุทธเจ้าผู้แก้แล้วกล้า
ขอความนอบน้อมจงมีแด่พระองค์
พระองค์เป็นผู้หลุดพ้นแล้วจากกิเลสทั้งปวง

ข้าพระองค์ตกอยู่ในภาวะคับขัน
 ขอพระองค์จงเป็นสรณะแก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด๑
 ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงปรารภสุริยเทพบุตร ได้ตรัส
 กับอสุรินทราหู ด้วยพระคาถาว่า
 สุริยเทพบุตรถึงตลาคตผู้เป็นพระอรหันต์เป็นสรณะ
 ราหู ท่านจงปล่อยสุริยเทพบุตรเสียเถิด
 พระพุทธเจ้าทั้งหลาย เป็นผู้อนุเคราะห์สัตว์โลก
 สุริยเทพบุตรเป็นผู้ส่องแสง ทำความสว่างในที่มืดมืด
 มีสัณฐานเป็นวงกลม มีเดชสูง
 ท่านอย่าอมสุริยเทพบุตรผู้เที่ยวไปในอากาศเลย
 ราหู ท่านจงปล่อยสุริยเทพบุตรผู้เป็นบุตรของเราเสียเถิด
 ลำดับนั้น อสุรินทราหูปล่อยสุริยเทพบุตรแล้วก็เร่งรีบเข้าไป
 หาท้าวเวปจิตติจอมอสูรถึงที่อยู่ เป็นผู้เศร้าสลดใจ เกิดขนพอง
 สยองเกล้า ได้ยืนอยู่ ณ ที่สมควร
 ท้าวเวปจิตติจอมอสูรได้กล่าวกับอสุรินทราหูผู้ยืนอยู่ ณ ที่
 สมควร ด้วยคาถาว่า
 ราหู ทำไมท่านจึงรีบปล่อยสุริยเทพบุตรเสียเล่า
 ทำไมท่านจึงเศร้าสลดใจ มายืนกลัวอยู่เล่า
 อสุรินทราหูกล่าวว่า
 ข้าพเจ้าถูกขับด้วยคาถาของพระพุทธเจ้า
 หากข้าพเจ้าไม่พึงปล่อยสุริยเทพบุตร
 ศีรษะของข้าพเจ้าพึงแตก ๑ เลี่ยง
 มีชีวิตอยู่ก็จะไม่ได้รับความสุขเลย๑
 สุริยสูตรที่ ๑๐ จบ
 วรรคที่ ๑ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

	๑. ปฐมกัสปสูตร	๒. ทูติ
ยักกัสปสูตร	๓. มามสูตร	๔. มาคฐสูตร
	๕. ทามลิสสูตร	๖. กามทสูตร
	๗. ปัญจาลจันทสูตร	๘. ตายน
สูตร	๙. จันทิมสูตร	๑๐. สุริยสูตร
๒. อนาถปิณฑิกวรรค		
หมวดว่าด้วยอนาถปิณฑิกเทพบุตร		
๑. จันทิมสูตร		

ว่าด้วยจันทิมสเทพบุตร

[๔๒] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งเมื่อราตรีผ่านไป จันทิมสเทพบุตรมีวรรณะงดงามยิ่งนัก
เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ถวายอภิวาทแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าวคาถาใน
สำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

ชนเหล่าใดบรรลุมาน

มีจิตเป็นหนึ่งในผดุง มีปัญญา มีสติ

ชนเหล่านั้นจักถึงความสวัสดิ์

ดุจเนื้อทรายในชอกเขาที่ปราศจากรินและยุง ฉะนั้น

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ชนเหล่าใดบรรลุมาน

ไม่ประมาท ละกิเลสได้

ชนเหล่านั้นจักถึงฝั่ง

ดุจปลาทำลายข่ายได้แล้วว่ายไป ฉะนั้น

จันทิมสสูตรที่ ๑ จบ

๒. เวณตุสูตร

ว่าด้วยเวณตุเทพบุตร

[๔๓] เวณตุเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถา
นี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

ชนเหล่าใดนั่งใกล้พระสุคต

มอบตนไว้ในศาสนาของพระโคตม

ไม่ประมาท ตามศึกษาอยู่

ชนเหล่านั้นถึงความสุขแล้วจริง

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า (เวณตุ)

ชนเหล่าใดเป็นผู้เพ่งพินิจ

ตามศึกษาในบทคำสอนที่เรากล่าวไว้แล้ว

ชนเหล่านั้นไม่ประมาทตลอดเวลา

ไม่พึงไปสู่อำนาจแห่งมัจจุ

เวณตุสูตรที่ ๒ จบ

๓. ทีฆลัทธิสูตร

ว่าด้วยทีฆลัทธิเทพบุตร

[๔๔] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่
ให้เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ ครั้งเมื่อราตรีผ่านไป ทีฆลัทธิเท
พบุตรมีวรรณะงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเวฬุวัน

เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาท แล้วยืนอยู่ ณ
ที่สมควร ได้กล่าวคาถาในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

ถ้าภิกษุหวังการบรรลุธรรมที่เป็นหัวใจ
มีธรรมที่เป็นหัวใจเป็นอันสงส
เธอพึงเป็นผู้มีมาน มีจิตหลุดพ้น
รู้ความเกิดขึ้นและความเสื่อมไปแห่งโลก
มีใจดี ไม่มีตัณหาและทิฏฐิอาศัย๑
ที่มัลลิกวิสูตรที่ ๗ จบ

๔. นันทสูตร

ว่าด้วยนันทเทพบุตร

[๙๕] นันทเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ข้าแต่พระโคตม ผู้มีปัญญาจุฬแผ่นดิน
ข้าพระองค์ขอลุลตามพระองค์ถึงญาณทัสสนะ๒
อันไม่มีสิ่งใดขวางกั้นของพระผู้มีพระภาค
บัณฑิตทั้งหลายเรียกบุคคล
ประเภทใดว่าเป็นผู้มีศีล
ประเภทใดว่าเป็นผู้มีปัญญา
บุคคลประเภทใดล่วงทุกข์ได้
เทวดาทั้งหลายบูชาบุคคลประเภทใด
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
บุคคลใดมีศีล มีปัญญา อบรมตนดีแล้ว
มีจิตตั้งมั่น ยินดีในมาน มีสติ
ละความเศร้าโศกได้หมดสิ้น สิ้นอาสวะแล้ว
เหลือไว้แต่ร่างกายในชาติสุดท้าย
บัณฑิตทั้งหลายเรียกบุคคลประเภทนั้นว่า
เป็นผู้มีศีล เป็นผู้ที่มีปัญญา
บุคคลประเภทนั้นล่วงทุกข์ได้แล้ว
เทวดาทั้งหลายบูชาบุคคลประเภทนั้น
นันทสูตรที่ ๔ จบ

๕. จันทสูตร

ว่าด้วยจันทเทพบุตร

[๙๖] จันทเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

บุคคลผู้ไม่เกียจคร้านทั้งกลางวันและกลางคืน

จะข้ามโอชะได้อย่างไร
ใครไม่จมในห้วงน้ำลึกซึ่งไม่มีที่พึ่ง ไม่มีที่ยึดเหนี่ยว
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยศีล มีปัญญา
มีจิตตั้งมั่นดี ปราศจากความเพียร
อุทิศกายและใจตลอดกาลทุกเมื่อ
ย่อมข้ามโอชะที่ข้ามได้ยาก
เขาเว้นขาดแล้วจากกามสัญญา ๑ ล่วงรูปสังโยชน์ได้ ๒
มีความกำหนดด้วยความเพียรเพ่งเห็นสิ้นแล้ว
ย่อมไม่จมในห้วงน้ำลึก
จันทนสูตรที่ ๕ จบ

๖. วาสุตตสูตร

ว่าด้วยवासุตตเทพบุตร

[๔๖] วาสุตตเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าว
กาลานี้ในสำนัก ของพระผู้มีพระภาคว่า

ภิกษุพึงอยู่อย่างมีสติ เพื่อละกามราคะ
เหมือนบุคคลถูกแทงด้วยหอก มุ่งถอนหอกออก
เหมือนบุคคลถูกไฟไหม้อยู่บนศีรษะ มุ่งดับไฟ ฉะนั้น
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ภิกษุพึงอยู่อย่างมีสติ เพื่อละสักกายทิฏฐิ
เหมือนบุคคลถูกแทงด้วยหอก มุ่งถอนหอกออก
เหมือนบุคคลถูกไฟไหม้อยู่บนศีรษะ มุ่งดับไฟ ฉะนั้น ๓
वासุตตสูตรที่ ๖ จบ

๗. สุพรหมสูตร

ว่าด้วยสุพรหมเทพบุตร

[๔๗] สุพรหมเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาค ด้วยกาลานี้ว่า

จิตนี้สะดุ้งอยู่เป็นนิตย์ ใจนี้หวาดเสียวอยู่เป็นนิตย์
เมื่อกิจทั้งหลายยังไม่เกิดขึ้นก็ดี เกิดขึ้นแล้วก็ดี
ถ้าความไม่สะดุ้งกลัวมีอยู่

พระองค์ผู้ที่ข้าพระองค์ทูลถามแล้ว

ขอจงตรัสบอกข้อความนั้นแก่ข้าพระองค์

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

นอกจากปัญญาเครื่องตรัสรู้ ความเพียรเครื่องเผากิเลส
ความสำรวมอินทรีย์ และการสละทุกสิ่งทุกอย่าง
เรายังไม่เห็นความสวัสดีแห่งสัตว์ทั้งหลายเลย

สุพรมเทพบุตรได้กราบทูลดังนี้แล้ว ฯลฯ หายตัวไป ณ ที่
นั่นเอง

สุพรมสูตรที่ ๗ จบ

๘. กกุธสูตร

ว่าด้วยกกุธเทพบุตร

[๔๔] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระอัญชนวัน
สถานที่พระราชทานอภัยแก่หมู่นี้อ เขตเมืองสาเกต ครั้นเมื่อราตรี
ผ่านไป กกุธเทพบุตรมีวรรณะงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่ว
พระอัญชนวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาท
แล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่
พระสมณะ พระองค์ทรงยินดีอยู่หรือ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า อาวุโส เราได้อะไรเล่า

ข้าแต่พระสมณะ ถ้าอย่างนั้น พระองค์ทรงเศร้าโศกอยู่หรือ

อาวุโส เราเสื่อมเสียอะไรเล่า

ข้าแต่พระสมณะ ถ้าอย่างนั้น พระองค์ไม่ทรงยินดีเลย ไม่
ทรงเศร้าโศกเลยหรือ

เป็นเช่นนั้น อาวุโส

กกุธเทพบุตรกราบทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นภิกษุ

พระองค์ไม่ทรงมีความทุกข์บ้างหรือ

ไม่ทรงมีความเพลิดเพลินบ้างหรือ

ความไม่ยินดีไม่ครอบงำพระองค์ผู้อยู่ผู้เดียวหรือ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ยักษ์ เราไม่มีความทุกข์และความเพลิดเพลิน

อนึ่ง ความไม่ยินดีก็ไม่ครอบงำเราผู้อยู่ผู้เดียว

กกุธเทพบุตรกราบทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นภิกษุ

ทำไมพระองค์จึงไม่มีความทุกข์ ไม่มีความเพลิดเพลิน

ทำไมความไม่ยินดีจึงไม่ครอบงำพระองค์ผู้อยู่ผู้เดียว

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ผู้มีความทุกข์เท่านั้นจึงมีความเพลิดเพลิน

ผู้มีความเพลิดเพลินเท่านั้นจึงมีความทุกข์

(ส่วน)ภิกษุเป็นผู้ไม่มีความเพลิดเพลิน เป็นผู้ไม่มีความทุกข์

ท่านจงรู้อย่างนี้เถิด อาวุโส

กกุธเทพบุตรกราบทูลว่า

นานจริงหนอ ข้าพระองค์จึงจะพบเห็นภิกษุ
ผู้เป็นพราหมณ์ ผู้ดับสนิทแล้ว ไม่มีความเพลิดเพลน
ไม่มีความทุกข์ ผู้ข้ามพ้นเครื่องข้องในโลกได้แล้ว
กกุฐสูตรที่ ๘ จบ

๔. อุตตรสูตร

ว่าด้วยอุตตรเทพบุตร

[๑๐๐]เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงราชคฤห์

อุตตรเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถานี้ใน
สำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

ชีวิตถูกชรานำเข้าไป อายุจึงสั้น

ผู้ที่ถูกชรานำเข้าไปแล้ว ไม่มีเครื่องต้านทาน

บุคคลพิจารณาเห็นภัยนี้ในขณะนี้

ควรทำบุญที่นำความสุขมาให้

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ชีวิตถูกชรานำเข้าไป อายุจึงสั้น

ผู้ที่ถูกชรานำเข้าไปแล้ว ไม่มีเครื่องต้านทาน

บุคคลพิจารณาเห็นภัยนี้ในขณะนี้

ควรละโลกามิส มุ่งสู่สันติเกิด

อุตตรสูตรที่ ๔ จบ

๑๐. อนาถปิณฑิกสูตร

ว่าด้วยอนาถปิณฑิกเทพบุตร

[๑๐๑]อนาถปิณฑิกเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้
กล่าวคาถาเหล่านี้ ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

พระเชตวันนี้นั้นมีหมู่ฤๅษีพำนักอยู่

พระผู้เป็นธรรมราชาก็ประทับอยู่

เป็นสถานที่ให้เกิดปีติแก่ข้าพระองค์

การงาน ๑ วิชชา ๑ ธรรม ๑ ศีล ๑ ชีวิตอันสูงสุด ๑

สัตว์ทั้งหลายย่อมบริสุทธิดด้วยธรรม ๕ ประการนี้

หาใช่บริสุทธิดด้วยโคตรหรือด้วยทรัพย์ไม่

เพราะเหตุนี้แหละ คนฉลาดเมื่อเห็นประโยชน์ตน

ควรเลือกเฟ้นธรรมโดยแยบคายเกิด

เพราะเมื่อเลือกเฟ้นเช่นนี้ ย่อมหมดจดได้ในธรรมเหล่านั้น

พระสารีบุตรเท่านั้นเป็นผู้ยอดเยี่ยมกว่าภิกษุผู้ถึงฝั่ง

ด้วยปัญญา ศีล และความสงบ

อนาถปิณฑิกเทพบุตรได้กราบทูลดังนี้แล้ว ถวายอภิวาทพระ
ผู้มีพระภาค กระทำประทักษิณแล้วหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาค เมื่อราตรีนั้นล่วงไปแล้ว รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย เมื่อคืนนี้เทพบุตรองค์หนึ่งมีวรรณะงดงามยิ่งนัก เมื่อราตรี ผ่านไป เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตวัน เข้ามาหาเราถึงที่อยู่ อภิวัตเราแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ในสำนักของเราว่า

พระเชตวันนี้นั้นมีหมู่ฤๅษีพำนักอยู่

พระผู้เป็นธรรมราชาประทับอยู่

เป็นสถานที่ให้เกิดปีติแก่ข้าพระองค์

การงาน ๑ วิชชา ๑ ธรรม ๑ ศีล ๑ ชีวิตอันสูงสุด ๑

สัตว์ทั้งหลายย่อมบริสุทธิดด้วยธรรม ๕ ประการนี้

หาใช้บริสุทธิดด้วยโคตรหรือด้วยทรัพย์ไม่

เพราะเหตุนั้นแหละ คนฉลาดเมื่อเห็นประโยชน์ตน

ควรเลือกเฟ้นธรรมโดยแยบคายเถิด

เพราะเมื่อเลือกเฟ้นเช่นนี้ ย่อมหมดจดได้ในธรรมเหล่านั้น

พระสารีบุตรเท่านั้นเป็นผู้ยอดเยี่ยมกว่าภิกษุผู้ถึงฝั่ง

ด้วยปัญญา ศีล และความสงบ

ภิกษุทั้งหลาย เทพบุตรนั้นได้กล่าวดังนี้ อภิวัตเรา กระทำประทักษิณแล้ว หายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ท่านพระอานนท์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็เทพบุตรนั้นเห็นจะเป็นอนาถปิณฑิก- เทพบุตรแน่นอน อนาถปิณฑิกคบได้ดีได้เลื่อมใสยิ่งนักในท่านพระสารีบุตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดีละ ดีละ อานนท์ เธอคิดถูกแล้ว เทพบุตรนั้น คืออนาถปิณฑิกเศรษฐีนั่นเอง

อนาถปิณฑิกสูตรที่ ๑๐ จบ

อนาถปิณฑิกวรรคที่ ๒ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. จันทิมสูตร

๓. ทิฆัมภสูตร

๕. จันทสูตร

๗. สุพรหมสูตร

๙. อุตตรสูตร

๒. เวณทสูตร

๔. นันทสูตร

๖. วาสุทตสูตร

๘. กกุฏสูตร

๑๐. อนาถปิณฑิกสูตร

๓. นานาติถยวรรค

หมวดว่าด้วยเทพบุตรผู้เป็นสาวกของเดียรถีย์ต่าง ๆ

๑. สิวสูตร

ว่าด้วยสิวเทพบุตร

[๑๐๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อาราม
ของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป สิว
เทพบุตรมีวรรณะงดงาม ยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตวัน
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วยืนอยู่ ณ
ที่สมควร ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ในสำนักของพระผู้มี พระภาคว่า

บุคคลควรสมาคมกับพวกสัตบุรุษเท่านั้น
ควรทำความสนิทสนมกับพวกสัตบุรุษ
บุคคลรู้แจ้งสัจธรรมของพวกสัตบุรุษแล้ว
ย่อมเป็นผู้ประเสริฐ ไม่เป็นผู้ตกต่ำ
บุคคลควรสมาคมกับพวกสัตบุรุษเท่านั้น
ควรทำความสนิทสนมกับพวกสัตบุรุษ
บุคคลรู้แจ้งสัจธรรมของพวกสัตบุรุษแล้วย่อมได้ปัญญา
หาได้ปัญญาจากคนอันธพาลอื่นไม่
บุคคลควรสมาคมกับพวกสัตบุรุษเท่านั้น
ควรทำความสนิทสนมกับพวกสัตบุรุษ
บุคคลรู้แจ้งสัจธรรมของพวกสัตบุรุษแล้ว
ย่อมไม่เศร้าโศกในท่ามกลางคนผู้เศร้าโศก
บุคคลควรสมาคมกับพวกสัตบุรุษเท่านั้น
ควรทำความสนิทสนมกับพวกสัตบุรุษ
บุคคลรู้แจ้งสัจธรรมของพวกสัตบุรุษแล้ว
ย่อมรุ่งเรืองในท่ามกลางแห่งญาติ
บุคคลควรสมาคมกับพวกสัตบุรุษเท่านั้น
ควรทำความสนิทสนมกับพวกสัตบุรุษ
สัตว์ทั้งหลายรู้แจ้งสัจธรรมของพวกสัตบุรุษแล้ว ย่อมไปสู่

สุคติ

บุคคลควรสมาคมกับพวกสัตบุรุษเท่านั้น
ควรทำความสนิทสนมกับพวกสัตบุรุษ
สัตว์ทั้งหลายรู้แจ้งสัจธรรมของพวกสัตบุรุษแล้ว
ย่อมดำรงอยู่ได้ตลอดไป๑
ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสตอบสิวเทพบุตรด้วยคาถา

ว่า

บุคคลควรสมาคมกับพวกสัตบุรุษเท่านั้น
ควรทำความสนิทสนมกับพวกสัตบุรุษ
บุคคลรู้แจ้งสัจธรรมของพวกสัตบุรุษแล้ว
ย่อมหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง๒
สิวสูตรที่ ๑ จบ

๒. เขมสูตร

ว่าด้วยเขมเทพบุตร

[๑๐๓] เขมเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าว
กาลาเหล่านี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า
คนพาลผู้มีปัญญาทึบประพฤตินั้นเป็นเหมือนศัตรู
ย่อมทำกรรมอันลามกซึ่งให้ผลเผ็ดร้อน
บุคคลทำกรรมใดแล้วย่อมเดือดร้อนในภายหลัง
และมีหนานองด้วยน้ำตา ร้องไห้อยู่ ได้รับผลกรรมใด
กรรมที่ทำแล้วนั้นเป็นกรรมไม่ดี
บุคคลทำกรรมใดแล้วไม่เดือดร้อนในภายหลัง
มีจิตใจแช่มชื่นเบิกบานได้รับผลกรรมใด
กรรมที่ทำแล้วนั้นเป็นกรรมดี
บุคคลรู้ว่ากรรมใดเป็นประโยชน์แก่ตน
ควรรับลงมือกระทำการนั้นทันที
อย่าพยายามเป็นนักปราชญ์เจ้าความคิด
ด้วยความคิดอย่างพ้อคำเกวียนเลย
พ้อคำเกวียนเลี้ยวหนทางสายใหญ่ที่ไม่ขรุขระ
ใช้หนทางที่ขรุขระ จนเพลากวียนหัก ชบเซาอยู่ ฉันท
บุคคลหลีกจากธรรม ประพฤติตามอธรรม ก็ฉันท
เป็นคนเขลา ดำเนินไปสู่ทางแห่งความตาย ชบเซาอยู่
เหมือนพ้อคำเกวียนมีเพลากวียนหักแล้ว ฉันท
เขมสูตรที่ ๒ จบ

๓. เสรีสูตร

ว่าด้วยเสรีเทพบุตร

[๑๐๔] เสรีเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กราบ
ทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า
เทวดาและมนุษย์ทั้งสองพวก
ต่างก็พอใจข้าวด้วยกันทั้งนั้น
ส่วนผู้ที่ไม่พอใจข้าว ชื่อว่ายักษ์โดยแท้
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ชนเหล่าใดมีใจเลื่อมใสให้ข้าวนั้นด้วยศรัทธา
ข้าวนั้นเองย่อมค้าชูชนเหล่านั้นทั้งในโลกนี้และโลกหน้า
เพราะเหตุนี้ บุคคลพึงกำจัดความตระหนี่
ครอบงำมลทินแล้วให้ทานเถิด
เพราะบุญเป็นที่พึงของสัตว์ทั้งหลายในโลกหน้า

เสรีเทพบุตรกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ น้าอัสจรรย
จริง ไม่เคยปรากฏ พระผู้มีพระภาคตรัสเรื่องนี้ไว้ดียิ่งกว่า

ชนเหล่าใดมีใจเลื่อมใส ให้ช้านั้นด้วยศรัทธา

ช้านั้นเองย่อมค้าชูชนเหล่านั้นทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

เพราะเหตุนั้น บุคคลพึงกำจัดความตระหนี่

ครอบงำมลทินแล้วให้ทานเถิด

เพราะบุญเป็นที่พึงของสัตว์ทั้งหลายในโลกหน้า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เรื่องเคยมีมาแล้ว ข้าพระองค์ได้เป็น
พระเจ้าแผ่นดิน มีนามว่าเสรี เป็นทายก เป็นทานบดี เป็นผู้กล่าว
ชมคุณแห่งทาน ข้าพระองค์ได้ ให้ทานแก่สมณพราหมณ์ คน
กำพร้า คนเดินทางไกล วณิกและยาจกทั้งหลาย ที่ประตูทั้ง ๔
ด้าน ครั้นต่อมาพวกฝ่ายในพากันเข้าไปหาข้าพระองค์แล้ว ได้กล่าว
ดังนี้ว่า พระองค์ทรงให้ทาน แต่พวกหม่อมฉันไม่ได้ให้ทานเลย
เป็นการชอบที่พวกหม่อมฉันจะได้อาศัยใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท
ให้ทานและทำบุญบ้าง ข้าพระองค์ ได้มีความคิดดังนี้ว่า เราเองเป็น
ทายก เป็นทานบดี เป็นผู้กล่าวชมคุณแห่งทาน เมื่อมีผู้พูดว่า พวก
หม่อมฉันจะให้ทาน เราจะทำอะไรได้ ข้าพระองค์จึงมอบ ประตูด้าน
ที่ ๑ ให้พวกฝ่ายในไป พวกฝ่ายในก็พากันให้ทานที่ประตูนั้น ทาน
ของ ข้าพระองค์จึงลดไป

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ครั้นต่อมาพวกกษัตริย์พากันเข้าไปหา
ข้าพระองค์ได้ตรัสดังนี้ว่า พระองค์ทรงให้ทาน พวกฝ่ายในก็ให้
ทาน พวกหม่อมฉันไม่ได้ให้ทาน เป็นการชอบที่พวกหม่อมฉันจะ
ได้อาศัยใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ให้ทานและทำบุญบ้าง ข้าพระองค์
ได้มีความคิดดังนี้ว่า เราเองก็เป็นทายก เป็นทานบดี เป็นผู้กล่าวชม
คุณแห่งทาน เมื่อมีผู้พูดว่า พวกหม่อมฉันจะให้ทาน เราจะทำอะไร
ได้ ข้าพระองค์จึงมอบประตูด้านที่ ๒ ให้แก่พวกกษัตริย์ไป พวก
กษัตริย์ก็พากันให้ทานที่ประตูนั้น ทานของข้าพระองค์จึงลดไป

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ครั้นต่อมาพวกพลกาย(ข้าราชการฝ่าย
ทหาร) เข้าไป หาข้าพระองค์ได้กล่าวดังนี้ว่า พระองค์ก็ทรงให้ทาน
พวกฝ่ายในก็ให้ทาน พวกกษัตริย์ก็ทรงให้ทาน พวกหม่อมฉันมิได้
ให้ทาน เป็นการชอบที่พวกหม่อมฉันจะได้อาศัย
ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ให้ทานและทำบุญบ้าง ข้าพระองค์ได้มี
ความคิด ดังนี้ว่า เราเองก็เป็นทายก เป็นทานบดี เป็นผู้กล่าวชมคุณ
แห่งทาน เมื่อมีผู้พูดว่า พวกหม่อมฉันจะให้ทาน เราจะทำอะไรได้
ข้าพระองค์จึงมอบประตูด้านที่ ๓ ให้พวก พลกายไป พวกพลกายก็
พากันให้ทานที่ประตูนั้น ทานของข้าพระองค์จึงลดไป

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ครั้นต่อมามีพวกพราหมณคหบดี
เข้าไปหาข้าพระองค์ได้กล่าวดังนี้ว่า พระองค์ก็ทรงให้ทาน พวก
ฝ่ายในก็ให้ทาน พวกกษัตริย์ก็ทรง ให้ทาน พวกพลกายก็ให้ทาน
แต่พวกหม่อมฉันมิได้ให้ทาน เป็นการชอบที่พวก หม่อมฉันจะได้
อาศัยได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ให้ทานและทำบุญบ้าง ข้าพระองค์
ได้มีความคิดดังนี้ว่า เราเองก็เป็นทนาย เป็นทนายบดี เป็นผู้กล่าวชม
คุณแห่งทาน เมื่อมีผู้พูดว่า พวกหม่อมฉันจะให้ทาน เราจะว่าอะไร
ได้ ข้าพระองค์จึงมอบประตูด้านที่ ๔ ให้พวกพราหมณคหบดีไป
พวกพราหมณคหบดีก็พากันให้ทานที่ประตูนั้น ทานของข้าพระ
องค์จึงลดไป

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกบุรุษทั้งหลายต่างพากันไปหา
ข้าพระองค์ ได้กล่าว ดังนี้ว่า บัดนี้พระองค์จะไม่ทรงให้ทานใน
ที่ไหน ๆ อีกหรือ เมื่อเขากล่าวอย่างนี้ ข้าพระองค์ได้กล่าวกับบุรุษ
เหล่านั้นดังนี้ว่า ท่านทั้งหลาย ถ้าอย่างนั้น ในชนบทภายนอก ที่ใด
มีรายได้ดีเกิดขึ้น พวกท่านจงรวบรวมส่งเข้าไปในวังกึ่งหนึ่ง อีกกึ่ง
หนึ่ง พวกท่านจงให้ทานแก่สมณพราหมณ์ คนกำพร้า คนเดินทาง
ไกล วณิก และยาก ทั้งหลายในชนบทนั้นเกิด ข้าพระองค์จึงยัง
ไม่ถึงที่สุดแห่งบุญที่ได้ทำไว้ตลอดกาลนาน อย่างนี้ (ที่สุด)แห่ง
กุศลธรรมที่ได้ทำไว้ตลอดกาลนานอย่างนี้ว่า บุญเท่านี้(พอแล้ว)
ว่า ผลของบุญเท่านี้(พอแล้ว) หรือว่า บุญเท่านี้(พอแล้ว)ที่เราพึง
ดำรงอยู่ในสวรรค์

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ น้าอัสจรรยจริง ไม่เคยปรากฏ พระผู้มี
พระภาคตรัสเรื่องนี้ไว้ดียิ่งนักว่า

ชนเหล่าใดมีใจเลื่อมใส ให้ช้านั้นด้วยศรัทธา
ช้านั้นเองย่อมค้าชูชนเหล่านั้นทั้งในโลกนี้และโลกหน้า
เพราะเหตุนั้น บุคคลพึงกำจัดความตระหนี่
ครอบงำมลทินแล้วให้ทานเกิด
เพราะบุญเป็นที่พึงของสัตว์ทั้งหลายในโลกหน้า
เสรีสูตรที่ ๓ จบ

๔. ฎีกาการสูตร

ว่าด้วยฎีกาการเทพบุตร

[๑๐๕] ฎีกาการเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้
กล่าวคาถาในสำนัก ของพระผู้มีพระภาคว่า

ภิกษุ ๗ รูป ผู้บังเกิดในพรหมโลกชั้นอวิหา
เป็นผู้หลุดพ้น สิ้นราคะและโทสะแล้ว
ข้ามพ้นตัณหาที่ชานไปในโลกได้
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ภิกษุเหล่านั้น คือใครบ้าง
ได้ข้ามพ้นเปือกตม คือบ่วงความตาย
ที่ใคร ๆ ข้ามได้แสนยาก
ละทิ้งกายมนุษย์แล้วก้าวล่วงโยคะอันเป็นทิพย์ได้
ฉนิกการเทพบุตรกราบทูลว่า
ภิกษุ ๓ รูปเหล่านี้ คือ ท่านอุปกะ
ท่านผลคันทะ และท่านปุกกุสาติ
ภิกษุอีก ๔ รูป คือ ท่านภัททียะ ท่านฉันททเทวะ
ท่านพหูทันตี และท่านสังคิยะ
ภิกษุเหล่านั้นละทิ้งกายมนุษย์แล้ว
ก้าวล่วงโยคะอันเป็นทิพย์ได้
พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า
ท่านผู้ฉลาดมักกล่าวสรรเสริญภิกษุเหล่านั้น
ผู้ละบ่วงมารได้แล้ว
ภิกษุเหล่านั้นรู้ธรรมของใครเล่า
จึงตัดเครื่องผูกคือภพได้
ฉนิกการเทพบุตรทูลตอบว่า
ท่านเหล่านั้นรู้ธรรมของผู้ใด
จึงตัดเครื่องผูกคือภพได้
ผู้นั้นมิใช่ใครอื่นนอกจากพระผู้มีพระภาค
(และ) นอกจากคำสั่งสอนของพระองค์
ท่านเหล่านั้นรู้ธรรมเป็นที่ดับไม่เหลือแห่งนามรูปแล้ว
จึงตัดเครื่องผูกคือภพได้
พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า
ท่านกล่าววาจาถึงซึ่ง
ที่รู้ได้ยาก เข้าใจให้ดีได้ยาก
ท่านรู้ธรรมของใคร จึงกล่าววาจาเช่นนั้นได้
ฉนิกการเทพบุตรทูลตอบว่า
เมื่อก่อนข้าพระองค์เป็นช่างหม้อ
ปั้นหม้ออยู่ในแคว้นเวภพิงคะ เป็นผู้เลี้ยงดูมารดาและบิดา
เป็นอุบาสกของพระกัสสปพุทธเจ้า เว้นขาดจากเมถุนธรรม
ประพฤติพรหมจรรย์ ไม่มีอาภิส
ได้เคยเป็นคนหมู่บ้านเดียวกันกับพระองค์
ทั้งเคยเป็นสหายของพระองค์ในกาลก่อน
ข้าพระองค์รู้จักภิกษุ ๓ รูปเหล่านี้
ผู้หลุดพ้นแล้ว สิ้นราคะและโทสะแล้ว
ข้ามพ้นต้นหาที่ซ่านไปในโลกได้

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
นายช่างหม้อ จริงอย่างที่ท่านพูดนั้นแหละ
เมื่อก่อนนั้นท่านเคยเป็นช่างหม้อ
ปั้นหม้ออยู่ในแคว้นเวภพิงคะ เป็นผู้เลี้ยงดูมารดาและบิดา
เป็นอุบาสกของพระกัสสปพุทธเจ้า เว้นขาดจากเมถุนธรรม
ประพฤติพรหมจรรย์ ไม่มีอาภิส
ได้เคยเป็นคนหมู่บ้านเดียวกันกับเรา
ทั้งเคยเป็นสหายของเราในกาลก่อน
พระสังคีติกาจารย์กล่าวว่า
สหายเก่าทั้งสอง ผู้เคยอบรมตนมาแล้ว
เหลือไว้แต่ร่างกายในชาติสุดท้าย
ได้มาพบกันด้วยอาการอย่างนี้๑

มฏิกการสูตรที่ ๔ จบ

๕. ชันตุสูตร

ว่าด้วยขันตุเทพบุตร

[๑๐๖]ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง ภิกษุจำนวนมากอยู่ในกุฎีป่า ช้างภูเขาหิมพานต์
แคว้นโกศล เป็นผู้ฟุ้งซ่าน ถือตัว โลเล ปากกล้า พูดพรวดพราด
หลงลืมสติ ไม่มีสัมปชัญญะ มีจิตกวัดแกว่ง ไม่สำรวมอินทรีย์

ครั้นในวันอุโบสถ ๑๕ คำ ชันตุเทพบุตรเข้าไปหาภิกษุเหล่านั้น
ถึงที่อยู่ ได้กล่าว กับภิกษุเหล่านั้นด้วยคาถาทั้งหลายว่า

ในกาลก่อน พวกภิกษุสาวกของพระโคตม

เป็นอยู่เรียบร้อย ไม่มักมากการแสวงหาบิณฑบาต

ไม่มักมากที่นอนที่นั่ง

ท่านรู้ว่าสิ่งทั้งปวงในโลกเป็นของไม่เที่ยง

จึงกระทำที่สุดแห่งทุกข์ได้

ส่วนท่านเหล่านี้ ทำตนเป็นคนเลี้ยงยาก

กิน ๆ แล้วก็นอนเหมือนคนที่โก่งขาบ้าน

หมกมุ่นอยู่ในเรือนของคนอื่น

ข้าพเจ้าทำอัญชลีต่อสงฆ์แล้ว

ขอพูดกับท่านบางพวกในที่นี้ว่า

พวกท่านถูกเขาทอดทิ้งแล้ว เป็นคนอนาถาเหมือนเปรต

ข้าพเจ้ากล่าวหมายเอาบุคคลพวกที่ประมาทอยู่

ส่วนท่านเหล่าใดไม่ประมาท

ข้าพเจ้าขอนอบน้อมท่านเหล่านั้น๑

ขันตุสูตรที่ ๕ จบ

๖. โรหิตัสสสูตร

ว่าด้วยโรหิตัสสเทพบุตร

[๑๐๗] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

โรหิตัสสเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์สามารถหรือหนอที่จะทรงรู้ ทรงเห็น หรือทรงถึงที่สุดแห่งโลกที่สัตว์ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จุติ ไม่อุบัติด้วยการไป

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า เทพบุตร เราไม่กล่าวที่สุดแห่งโลกที่สัตว์ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จุติ ไม่อุบัติว่า ฟังรู้ ฟังเห็น ฟังถึงได้ ด้วยการไป

โรหิตัสสเทพบุตรกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ น้า อัสจรรยจริง ไม่เคย ปรากฏ พระผู้มีพระภาคตรัสเรื่องนี้ไว้ดียิ่งนัก ว่า เทพบุตร เราไม่กล่าวที่สุด แห่งโลกที่สัตว์ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จุติ ไม่อุบัติว่า ฟังรู้ ฟังเห็น ฟังถึงได้ ด้วยการไป

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เรื่องเคยมีแล้ว ข้าพระองค์เป็นฤๅษีชื่อ โรหิตัสสะ เป็นบุตรของผู้ใหญ่บ้านเปรียบได้กับนายขมังธนู มีฤทธิ์ เหาะได้ ความเร็วของ ข้าพระองค์นั้นเปรียบได้กับนายขมังธนู ผู้ยิง ธนูแม่นยำ ศึกษามาดีแล้ว ผู้เชี่ยวชาญ ข้าของ ฝึกซ้อมมาดี ฟังยิ่ง ลูกศรเบาให้ผ่านเงาตาลด้านขวางไปได้โดยไม่ยาก ฉะนั้น การ ย่างเท้าแต่ละก้าวของข้าพระองค์เปรียบได้กับระยะทางจากทะเล ด้านตะวันออกถึงทะเลด้านตะวันตก ฉะนั้น ความปรารถนาอย่างนี้ ว่า เราจักถึงที่สุดแห่งโลก ด้วยการไป เกิดแก่ข้าพระองค์นั้น ข้าแต่ พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์นั้นเพียบพร้อมด้วยความเร็วและการ ย่างเท้าอย่างนี้ เว้นจากการกิน การดื่ม การเคี้ยว การลิ้ม การ ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ การหลับ และการบรรเทาความเหน็ดเหนื่อย มีอายุ ๑๐๐ ปี ดำรงชีพอยู่ได้ตั้ง ๑๐๐ ปี ดำเนินไปได้ตั้ง ๑๐๐ ปี ยัง ไม่ถึงที่สุดแห่งโลก ก็ตายเสียก่อนในระหว่างทาง

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ น้าอัสจรรยจริง ไม่เคยปรากฏ พระผู้มีพระภาคตรัส เรื่องนี้ไว้ดียิ่งนัก ว่า เทพบุตร เราไม่กล่าวที่สุดแห่งโลกที่สัตว์ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จุติ ไม่อุบัติว่า ฟังรู้ ฟังเห็น ฟังถึงได้ ด้วยการไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เทพบุตร เราไม่กล่าวที่สุดแห่งโลกที่ สัตว์ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จุติ ไม่อุบัติว่า ฟังรู้ ฟังเห็น ฟังถึงได้ ด้วยการไป เราไม่ กล่าวหา การที่บุคคลยังไม่ถึงที่สุดแห่งโลกจะทำ ที่สุดแห่งทุกข์ได้

อนึ่ง เราบัญญัติโลก๑ ความเกิดแห่งโลก๒ ความดับแห่ง
โลก๓ และข้อปฏิบัติ ที่ให้ถึงความดับแห่งโลก๔ ในร่างกายที่มี
ประมาณวาหนึ่ง มีสัญญา มีใจนี้เอง
ไม่ว่าเวลาไหน ที่สุดแห่งโลก
ใครก็ถึงไม่ได้ด้วยการไป
และเมื่อยังไม่ถึงที่สุดแห่งโลก
ย่อมไม่มีการเปลื้องตนจากทุกข์
เพราะเหตุนั้นแล ผู้รู้แจ้งโลก มีปัญญาดี
ถึงที่สุดแห่งโลก อยู่จบพรหมจรรย์
สงบระงับ รู้ที่สุดแห่งโลก
ย่อมไม่หวังทั้งโลกนี้และโลกหน้า๕
โรหิตัสสสูตรที่ ๖ จบ

๑. นันทสูตร

ว่าด้วยนันทเทพบุตร

[๑๐๘] นันทเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าว
กาลานี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า
กาลล่วงเลยไป คืบผ่านพ้นไป
ช่วงแห่งวัยละไปตามลำดับ
บุคคลพิจารณาเห็นภัยนี้ในขณะนี้
ควรทำบุญที่นำความสุขมาให้
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
กาลล่วงเลยไป คืบผ่านพ้นไป
ช่วงแห่งวัยละไปตามลำดับ
บุคคลพิจารณาเห็นภัยนี้ในขณะนี้
ควรละโลกามิส มุ่งสู่สันติเกิด๑
นันทสูตรที่ ๑ จบ

๘. นันทวิสาขสูตร

ว่าด้วยนันทวิสาขเทพบุตร

[๑๐๙] นันทวิสาขเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้
กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคำว่า
ข้าแต่พระมหาวิรเจ้า สรรยนต์ ๔ ล้อ๒
มีประตุ ๔ ประตุ เต็มไปด้วยของไม่สะอาด
ถูกโลกะประกอบไว้ เป็นเหมือนเปือกตม
สรรยนต์นั้นจักแล่นไปได้อย่างไร
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
เพราะตัดชะเนาะ เชือกหนึ่ง

ตัดความปรารถนาและความโลภอันเลวทราม
และเพราะถอนตัณหาพร้อมทั้งรากได้
สรีรยนต์นั้นจักแล่นไปได้อย่างนี้๒
นั้นทิวาสสูตรที่ ๘ จบ

๙. สุตัมสูตร

ว่าด้วยสุตัมเทพบุตร

[๑๑๐]เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ถวายอภิวาท แล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคได้ตรัส
กับท่านพระอานนท์ดังนี้ว่า อานนท์ เธอชอบสารีบุตรหรือไม่

ท่านพระอานนท์กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ใครเล่าที่
ไม่ใช่คนพาล ไม่ใช่คนมุทะลุ ไม่ใช่คนงมกาย ไม่ใช่คนมีจิตวิปลาส
จะไม่ชอบท่านพระสารีบุตร ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านพระสารี
บุตร เป็นบัณฑิต มีปัญญามาก มีปัญญา หนาแน่น มีปัญญารำเริง
มีปัญญาแล่นไป มีปัญญาเยียบแหลม มีปัญญาชำแรก กิเลส
เล็กน้อย สันโดษ เป็นผู้สงัด ไม่คลุกคลี ปรารถนาความเพียร เข้าใจ
พูด อุดหนุนต่อถ้อยคำ เป็นผู้ทักท้วง ตาหนักคนทำชั่ว ใครเล่าที่ไม่ใช่
คนพาล ไม่ใช่คน มุทะลุ ไม่ใช่คนงมกาย ไม่ใช่คนมีจิตวิปลาส จะ
ไม่ชอบท่านพระสารีบุตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า อานนท์ ข้อนี้เป็นอย่างนั้น อานนท์
ข้อนี้เป็น อย่างนั้น ใครเล่าที่ไม่ใช่คนพาล ไม่ใช่คนมุทะลุ ไม่ใช่คน
งมกาย ไม่ใช่คนมีจิตวิปลาส จะไม่ชอบสารีบุตร อานนท์ สารีบุตร
เป็นบัณฑิต มีปัญญามาก มีปัญญาหนาแน่น มีปัญญารำเริง มี
ปัญญาแล่นไป มีปัญญาเยียบแหลม มีปัญญาชำแรกกิเลส น้อย
สันโดษ เป็นผู้สงัด ไม่คลุกคลี ปรารถนาความเพียร เข้าใจพูด อุดหนุน
ต่อถ้อยคำ เป็นผู้ทักท้วง ตาหนักคนทำชั่ว ใครเล่าที่ไม่ใช่คนพาล ไม่
ใช่คนมุทะลุ ไม่ใช่คนงมกาย ไม่ใช่คนมีจิตวิปลาส จะไม่ชอบสารี
บุตร

ครั้งนั้น เมื่อพระผู้มีพระภาคและท่านพระอานนท์ กำลัง
กล่าวสรรเสริญคุณของท่านพระสารีบุตรอยู่ สุตัมเทพบุตรผู้มี
เทพบุตรบริษัทยานจำนวนมากแวดล้อมแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กราบทูล
ดังนี้ว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ข้อนี้เป็นอย่างนั้น ข้าแต่พระสุคตเจ้า
ข้อนี้เป็นอย่างนั้น ใครเล่าที่ไม่ใช่คนพาล ไม่ใช่คนมุทะลุ ไม่ใช่คน
งมกาย ไม่ใช่คน มีจิตวิปลาส จะไม่ชอบท่านพระสารีบุตร ท่านพระ
สารีบุตรเป็นบัณฑิต ฯลฯ ตาหนักคนทำชั่ว ใครเล่าที่ไม่ใช่คนพาล

ไม่ใช่คนมุทะลุ ไม่ใช่คนงมงาย ไม่ใช่คนมีจิตวิปลาส จะไม่ชอบ
ท่านพระสารีบุตร

เพราะว่าข้าพระองค์เข้าไปหาเทพบุตรบริษัทใดๆ ก็ได้ยิน
เสียง(พูด)อย่างหนาหูว่า ท่านพระสารีบุตรเป็นบัณฑิต มีปัญญา
มาก มีปัญญาหนาแน่น มีปัญญาร่าเริง มีปัญญาแล่นไป มีปัญญา
เนียนแหลม มีปัญญาชำแรกกิเลส มั่นน้อย สันโดษ เป็นผู้สงัด ไม่
คลุกคลี ปราศจากความเพียร เข้าใจพูด อวดทนต่อถ้อยคำ เป็นผู้
หักท้วง ตาหนักคนทำชั่ว ใครเล่าที่ไม่ใช่คนพาล ไม่ใช่คนมุทะลุ ไม่
ใช่คนงมงาย ไม่ใช่คนมี จิตวิปลาส จะไม่ชอบท่านพระสารีบุตร

ครั้งนั้น เทพบุตรบริษัทของสุสิมเทพบุตร เมื่อสุสิมเทพบุตร
กำลังกล่าวสรรเสริญคุณของท่านพระสารีบุตรอยู่ ต่างปลื้มปิติ
เบิกบานใจ เกิดปิติโสมนัส มีรัศมีวาระเปล่งปลั่งปรากฏอยู่ ดุจ
แก้วมณีและแก้วไพฑูรย์อันงดงามตามธรรมชาติ ลูกนายช่าง
เจียรไนดีแล้ว แปะเหลี่ยม วางไว้บนผ้ากัมพลสีเหลือง ส่องแสง
แพรวพราวสุกสกาวอยู่ ฉะนั้น

เทพบุตรบริษัทของสุสิมเทพบุตร เมื่อสุสิมเทพบุตรกำลัง
กล่าวสรรเสริญคุณของท่านพระสารีบุตรอยู่ ต่างปลื้มปิติเบิกบาน
ใจ เกิดปิติโสมนัส มีรัศมีวาระ เปล่งปลั่งปรากฏอยู่ ดุจทองแท่ง
ชมพูณหอเป็นของที่บุตรนายช่างทองผู้ขยันใส่เบ้าหลอมได้มลทิน
จนสิ้นราคะแล้ว วางไว้บนผ้ากัมพลสีเหลือง ส่องแสงแพรวพราว
สุกสกาวอยู่ ฉะนั้น

เทพบุตรบริษัทของสุสิมเทพบุตร ฯลฯ มีรัศมีวาระเปล่ง
ปลั่งปรากฏอยู่ ดุจดาวศุกรี เมื่ออากาศปลอดโปร่งปราศจากหมู่เมฆ
ในฤดูสารทกาล ส่องแสงแพรวพราวสุกสกาวอยู่ในเวลาใกล้รุ่ง
ฉะนั้น

เทพบุตรบริษัทของสุสิมเทพบุตร เมื่อสุสิมเทพบุตรกำลัง
กล่าวสรรเสริญคุณของท่านพระสารีบุตรอยู่ ต่างปลื้มปิติเบิกบาน
ใจ เกิดปิติโสมนัส มีรัศมีวาระเปล่งปลั่งปรากฏอยู่ ดุจดวง
อาทิตย์ เมื่ออากาศปลอดโปร่งปราศจากหมู่เมฆในฤดูสารทกาล
พวยพุ่งขึ้นสู่ท้องฟ้า ขจัดความมืดที่มีอยู่ในอากาศทั้งปวง ส่องแสง
แพรวพราวสุกสกาวอยู่ ฉะนั้น

ครั้งนั้น สุสิมเทพบุตรได้กล่าวคำถาปนีสำนึกของพระผู้มี
พระภาค ปราศจากท่านพระสารีบุตรว่า

ท่านพระสารีบุตร ใคร ๆ ก็รู้จักดีว่าเป็นบัณฑิต

ไม่ใช่คนมักโกรธ มีความมักน้อย สงบเสงี่ยม

ฝึกแล้ว มีคุณงามความดี อันพระศาสดาทรงสรรเสริญ

เป็นผู้แสวงหาคุณอันยิ่ง

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสคาถาตอบสุลิมเทพบุตร ประราบท่าน
พระสารีบุตรว่า

สารีบุตร ใคร ๆ ก็รู้จักดีว่าเป็นบัณฑิต
ไม่ใช่คนมักโกรธ มีความมักน้อย สงบเสงี่ยม
ฝึกฝนอบรมดีแล้ว รอเวลาอยู่๒
สุลิมสูตรที่ ๔ จบ

๑๐. นานาตติยสาวกสูตร

ว่าด้วยเทพบุตรผู้เป็นสาวกของเดียรถียต่าง ๆ

[๑๑๑]ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่
ให้เหยื่อ กระแต เขตกรุงราชคฤห์ ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป พวก
เทพบุตรผู้เป็นสาวกของ เดียรถียต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก คือ อสม
เทพบุตร สหสิเทพบุตร นิกเทพบุตร อาโกลกเทพบุตร เวกขัมพร
เทพบุตร มาณวคามิยเทพบุตร มีวรรณะงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้
สว่างทั่วพระเวฬุวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับถวาย
อภิวาท แล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร

อสมเทพบุตรยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้ว ได้กล่าวคาถาใน
สำนักของพระผู้มีพระภาค ประราบทูรณะ กัสสปะว่า

ท่านทูรณะ กัสสปะมองไม่เห็นบาปหรือบุญของตน

ในเพราะการตัด การฆ่า การโบย การเลื่อมทรัพย์

ท่านจึงบอกให้เบาใจเสีย

สมควรที่จะยกย่องท่านว่าเป็นศาสดาในโลกนี้

ลำดับนั้น สหสิเทพบุตรได้กล่าวคาถาในสำนักของพระผู้มี
พระภาค ประราบท มกขลิ โคศาลต่อไปว่า

ท่านมกขลิ โคศาล สรรวมตนดีแล้ว

ด้วยการกีดกันบาปด้วยตบะ

ละวาจาที่ก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาทกัน

เป็นผู้สม่ำเสมอ งดเว้นจากสิ่งที่มีโทษ

พูดจริง เป็นผู้คงที่ไม่ทำบาปแน่นอน

ลำดับนั้น นิกเทพบุตรได้กล่าวคาถาในสำนักของพระผู้มี
พระภาค ประราบทนิครนถ์ นาฏบุตรต่อไปว่า

ท่านนิครนถ์ นาฏบุตร เป็นผู้กีดกันบาป

มีปัญญาเครื่องบริหาร เห็นภัยในสงสารวัฏ

เป็นผู้ระมัดระวังทั้ง ๔ ยาม๑

เปิดเผยสิ่งที่ตนเห็นแล้วและฟังแล้ว

เป็นผู้ไม่หยาบช้ำแน่นอน

ลำดับนั้น อาโกฏกเทพบุตรได้กล่าวคานานี้ในสำนักของพระ
ผู้มีพระภาคปรารภพวกเดียรถีย์ต่าง ๆ ต่อไปอีกว่า
ท่านปุกุระ กัจจายนะ ท่านนิครนถ์ นาฏบุตร
ท่านมกขลิ โคศล และท่านปุณณะ กัสสปะเหล่านี้
ล้วนแต่เป็นครูของหมู่คณะ บรรลุความเป็นสมณะ๒
ท่านเหล่านั้นเป็นผู้ไม่ไกลจากสัตว์บุรุษแน่นอน
ลำดับนั้น เวณฺณมพริเทพบุตรได้กล่าวตอบอาโกฏกเทพบุตร
ด้วยคาถาว่า

ในกาลไหน ๆ สุนัขจิ้งจอกสัตว์เล็ก ๆ ชั่นเลว
จะแสดงจริตกริยาให้เสมอราชสีห์ไม่ได้เลย
ครูของหมู่คณะเป็นคนเปลือย มักพูดคำเท็จ
มีพฤติกรรมนาระวางสงสัย จะเทียบกับสัตว์บุรุษไม่ได้เลย
ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเข้าสิงเวณฺณมพริเทพบุตรแล้ว ได้กล่าว
คานานี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

สัตว์เหล่าใดประกอบด้วยภารกิจกันบาปด้วยตบะ
รักษาความสงบสงัด ติดอยู่ในรูป เฟลิดเฟลินในเทวโลก
สัตว์เหล่านั้น ชื่อว่าสั่งสอนโดยชอบเพื่อปรโลกโดยแท้
ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่ นี่คือมารผู้มีบาป จึง
ได้ตรัสตอบ มารผู้มีบาปด้วยคาถาว่า

รูปใด ๆ จะอยู่ในโลกนี้หรือโลกหน้า
และแม้จะอยู่ในอากาศ มีรัศมีรุ่งเรืองก็ตามที่
นมุจิมาร รูปทั้งหมดนั้นท่านก็สรรเสริญแล้ววางดักไว้
เหมือนบุคคลใช้เหยื่อล่อฆ่าปลา ฉะนั้น
ลำดับนั้น มาณวคามิยเทพบุตรได้กล่าวคาถาเหล่านี้ในสำนัก
ของพระผู้มีพระภาค ปรารภพระผู้มีพระภาคว่า

คนพูดกันว่า บรรดาภูเขารุ่งเรืองในกรุงราชคฤห์
ภูเขาวิปุละเยี่ยมที่สุด
บรรดาภูเขที่ตั้งอยู่ในป่าหิมพานต์ ภูเขาเสตบรรพตเยี่ยม
ที่สุด

บรรดาสิ่งที่ลอยอยู่ในอากาศ ดวงอาทิตย์เยี่ยมที่สุด
บรรดาห้วงน้ำทั้งหลาย สมุทรเยี่ยมที่สุด
บรรดาดวงดาวทั้งหลาย ดวงจันทร์เยี่ยมที่สุด
บัณฑิตกล่าวว่า พระพุทธเจ้าเลิศกว่ามนุษย์และเทวดา
นานาตติยสาวกสูตรที่ ๑๐ จบ
นานาตติยวรรคที่ ๓ จบ
รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สิวสูตร ๒. เขมสูตร

๓. เสรีสูตร	๔. ฆฏิกาสสูตร
๕. ชันตสูตร	๖. โรหิตัสสสูตร
๗. นันทสูตร	๘. นันทวิสา

สูตร

๙. สุตติสูตร	๑๐. นานาตติยสาวก

สูตร

เทวปุตตสังยุต จบบริบูรณ์

๑. โกศลสังยุต

๑. ปฐมวรรค

หมวดที่ ๑

๑. ทฬทสูตร

ว่าด้วยสิ่งเล็กน้อย

[๑๑๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลได้เสด็จเข้าไปเฝ้า พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ทรงสนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ ระลึกถึงกันแล้ว ประทับนั่ง ณ ที่สมควรได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า พระโคดม ผู้เจริญ ทรงยืนยันหรือไม่ว่าเป็นผู้ตรัสรู้อนาคตตรัสมาสัมโพธิญาณ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า มหาบพิตร ก็บุคคลเมื่อจะกล่าวให้ถูกต้องก็ ฟังกล่าวว่า พระตถาคตได้ตรัสรู้อนาคตตรัสมาสัมโพธิญาณแล้ว เพราะว่าอาตม-ภาพได้ตรัสรู้อนาคตตรัสมาสัมโพธิญาณแล้ว

พระเจ้าปเสนทิโกศลทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ แม้สมณพราหมณ์บางพวก เป็นเจ้าหมู่ เจ้าคณะ เป็นคณาจารย์ เป็นผู้มีชื่อเสียง มีเกียรติยศ เป็นเจ้าลัทธิ คนจำนวนมาก ยกย่องว่าเป็นคนดี คือ ท่านปุณณะ กัสสปะ ท่านมกขลี โคศาล ท่านนิครนถ์ นาฏบุตร ท่านสัจจชัย เวลล์ภบุตร ท่านปุกุสะ กัจจายนะ ท่านอชิตะ เกสกะมพล สมณพราหมณ์เหล่านั้นเมื่อถูกข้าพระองค์ถามว่า ท่านทั้งหลายยืนยันตนหรือว่าเป็นผู้ตรัสรู้อนาคตตรัสมาสัมโพธิญาณ ก็ไม่ยืนยัน ว่า เป็นผู้ตรัสรู้อนาคตตรัสมาสัมโพธิญาณ ส่วนพระโคดมผู้เจริญยังทรงเป็นหนุ่มโดยพระชาติและยังทรงเป็นผู้ใหม่โดยบรรพชา ทำไมจึงกล้ายืนยันตนเล่า

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า มหาบพิตร สิ่ง ๔ อย่างนี้ ไม่ควรดูถูกดูหมิ่น ว่าเล็กน้อย

สิ่ง ๔ อย่าง อะไรบ้าง คือ

๑. กษัตริย์ ไม่ควรดูถูกดูหมิ่น ว่ายังทรงพระเยาว์
๒. งู ไม่ควรดูถูกดูหมิ่น ว่าตัวเล็ก
๓. ไฟ ไม่ควรดูถูกดูหมิ่น ว่าเล็กน้อย
๔. ภิกษุ ไม่ควรดูถูกดูหมิ่น ว่ายังหนุ่ม

สิ่ง ๔ อย่างนี้แล ไม่ควรดูถูกดูหมิ่น ว่าเล็กน้อย

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดาได้ตรัสเวทยากรณภาษิตนี้แล้ว

จึงได้ตรัสคาถา- ประพันธ์ต่อไปอีกว่า

นรชนไม่ควรดูถูกดูหมิ่นกษัตริย์ผู้ถึงพร้อมด้วยชาติตระกูล

ผู้เป็นอภิชาติ๑ ผู้มียศ ว่ายังทรงพระเยาว์

เพราะพระองค์ได้เสวยราชสมบัติแล้ว

เป็นกษัตริย์จอมมนุษย์ ทรงพิโรธแล้ว

จะลงพระราชอาชญาอย่างหนักแก่เขาได้

ฉะนั้นบุคคลเมื่อจะรักษาชีวิตของตน

พึงหลีกเลี่ยงการดูถูกดูหมิ่นกษัตริย์นั้น

นรชนเห็นงูที่บ้านหรือที่ป่าก็ตาม

ไม่ควรดูถูกดูหมิ่น ว่าตัวเล็ก

เพราะงูเป็นสัตว์มีพิษไม่ว่าจะมีวรรณะสูงและต่ำ๒

งูนั้นพึงฉกกัดช่ายหญิงผู้เขลาในกาลบางครั้ง

ฉะนั้นบุคคลเมื่อจะรักษาชีวิตของตน

พึงหลีกเลี่ยงการดูถูกดูหมิ่นงูนั้น

นรชนไม่ควรดูถูกดูหมิ่นไฟที่กินเชื้อมาก

ลุกเป็นเปลว ไหม้ดำเป็นทาง ว่าเล็กน้อย

เพราะไฟนั้นได้เชื้อแล้วก็กลายเป็นกองไฟใหญ่

พึงลามไหม้ช่ายหญิงผู้เขลาในกาลบางครั้ง

ฉะนั้นบุคคลเมื่อจะรักษาชีวิตของตน

พึงหลีกเลี่ยงการดูถูกดูหมิ่นไฟนั้น

อนึ่ง ป่าไผ่ที่ถูกไฟไหม้จนดำแล้ว

เมื่อวันคืนล่วงไปๆ พันธุ์หญ้าหรือต้นไม้ยังอกขึ้นที่ป่านั้น

ได้

ส่วนผู้ใดถูกเดชภิกษุผู้มีศีลแผดเผา

บุตริดาและปศุสัตว์ของผู้นั้นย่อมพินาศ

ทายาทของเขาก็ย่อมไม่ได้รับทรัพย์มรดก

เขาเป็นผู้ไม่มีเครือญาติ ไม่มีทายาท

ย่อมเป็นเหมือนตาลยอดด้วน

เพราะฉะนั้น บุคคลผู้เป็นบัณฑิต

เมื่อพิจารณาเห็นกษัตริย์ผู้มียศ งู ไฟ

และภิกษุผู้มีศีลว่าเป็นประโยชน์แก่ตน

ฟังประพจน์โดยชอบทีเดียว

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว พระเจ้าปเสนทิโกศลได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก พระโคตมผู้เจริญทรงประกาศธรรมโดยปริยายเป็นอันมาก เปรียบเหมือนบุคคลลงทางของที่คว่ำ เปิดช่องที่ปิด บอกทางแก่ผู้หลงทาง หรือตามประทีปในที่มืด ด้วยตั้งใจว่า คนมี ตาดีจักเห็นรูปได้ ฉะนั้น ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์นี้ขอถึงพระผู้มีพระภาค พร้อมทั้งพระธรรมและพระสงฆ์เป็นสรณะ ขอพระผู้มีพระภาคโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสก ผู้ถึงสรณะตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต

ททรรสูตรที่ ๑ จบ

๒. ปุริสสูตร

ว่าด้วยธรรมที่ไม่เกิดประโยชน์แก่บุรุษ

[๑๑๖] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมเหล่าใดหนเมื่อเกิดขึ้นภายใน(จิต)ของบุรุษ ย่อมเกิดขึ้นเพื่อไม่เป็นประโยชน์ เพื่อความทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่ผาสุก

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า มหาบพิตร ธรรม ๓ ประการ เมื่อเกิดขึ้นภายใน(จิต)ของบุรุษ ย่อมเกิดขึ้นเพื่อไม่เป็นประโยชน์ เพื่อความทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่ผาสุก

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. โลภธรรม (ธรรมคือโลภะ) เมื่อเกิดขึ้นภายใน(จิต)ของบุรุษ ย่อมเกิดขึ้นเพื่อไม่เป็นประโยชน์ เพื่อความทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่ผาสุก

๒. โทสธรรม (ธรรมคือโทสะ) เมื่อเกิดขึ้นภายใน(จิต)ของบุรุษ ย่อมเกิดขึ้นเพื่อไม่เป็นประโยชน์ เพื่อความทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่ผาสุก

๓. โมหธรรม (ธรรมคือโมหะ) เมื่อเกิดขึ้นภายใน(จิต)ของบุรุษ ย่อมเกิดขึ้นเพื่อไม่เป็นประโยชน์ เพื่อความทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่ผาสุก

ธรรม ๓ ประการนี้แล เมื่อเกิดขึ้นภายใน(จิต)ของบุรุษ ย่อมเกิดขึ้นเพื่อไม่เป็นประโยชน์ เพื่อความทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่ผาสุก

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ฯลฯ จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

โลกะ โทสะ และโมหะเกิดขึ้นภายในตน
ย่อมทำร้ายบุรุษผู้มีจิตเลวทราม
เหมือนขุยไฟกำจัดต้นไฟ ฉะนั้น๑
ปฐิสสูตรที่ ๒ จบ

๓. ชรามรณสูตร

ว่าด้วยชราและมรณะ

[๑๑๔] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

พระเจ้าปเสนทิโกศลประทับนั่ง ณ ที่สมควรแล้ว ได้ทูลถาม
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คนเกิดมาแล้วที่พ้น
จากชราและมรณะมีบ้างหรือไม่

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า มหาบพิตร คนเกิดมาแล้วที่จะ
พ้นจากชราและมรณะไม่มีเลย แม้ชัตติยมหาศาลซึ่งเป็นผู้มั่งคั่ง มี
ทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีทอง และเงินมากมาย มีทรัพย์เครื่องปลื้ม
ใจมากมาย มีทรัพย์และธัญชาติมากมาย ก็ไม่พ้นจากชราและมรณะ

แม้พราหมณมหาศาล ฯลฯ

แม้คหบดีมหาศาลซึ่งเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มี
ทองและเงิน มากมาย มีทรัพย์เครื่องปลื้มใจมากมาย มีทรัพย์และ
ธัญชาติมากมาย ก็ไม่พ้น จากชราและมรณะ

แม้ภิกษุทุกรูปซึ่งเป็นพระอรหันต์ สิ้นอาสวะแล้ว อยู่จบ
พรหมจรรย์ ทำกิจที่ ควรทำเสร็จแล้ว ปลงภาระได้แล้ว บรรลุ
ประโยชน์ตนโดยลำดับแล้ว สิ้นภวสังโยชน์แล้ว หลุดพ้นเพราะรู้
โดยชอบ ร่างกายนี้แม้ของพระอรหันต์เหล่านั้น ก็เป็นสภาพ
แตกดับต้องทอดทิ้งเป็นธรรมดา

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ฯลฯ จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์
ต่อไปอีกว่า

ราชรถอันวิจิตรย่อมชำรุด

แม้สรีระก็ย่อมเข้าถึงชรา

แต่ว่าธรรมของสัตบุรุษหาเข้าถึงชราไม่

สัตบุรุษกับสัตบุรุษเท่านั้นจึงรู้กันได้

ชรามรณสูตรที่ ๓ จบ

๔. ปิยสูตร

ว่าด้วยผู้รักตน

[๑๑๕] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

พระเจ้าปเสนทิโกศลประทับนั่ง ณ ที่สมควรแล้ว ได้กราบ
ทูลพระผู้มีพระภาค ดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ วันนี้ข้าพระองค์

หลักเร้นอยู่ในที่สงัด เกิดความคิดคำนึงอย่างนี้ว่า ชนเหล่าไหน
หนอชื่อว่ารักตน ชนเหล่าไหนชื่อว่าไม่รักตน ข้าพระองค์ได้มีความ
คิดดังนี้ว่า ก็ชนเหล่าใดประพฤติกายทุจริต วาจทุจริต มโนทุจริต
ชนเหล่านั้นชื่อว่าไม่รักตน แม้ชนเหล่านั้นจะกล่าวอย่างนี้ว่า เรารัก
ตน ก็ตาม ชนเหล่านั้นก็ชื่อว่าไม่รักตน

ข้อนั้นเพราะเหตุไร

เพราะชนผู้ไม่รักกันทำความเสียหายใดให้แก่ผู้ไม่รักกันได้
ชนเหล่านั้นก็ทำความเสียหายนั้นให้แก่ตนเองได้ ฉะนั้นชนเหล่านั้น
จึงชื่อว่าไม่รักตน ส่วนชนเหล่าใด ประพฤติกายสุจริต วาจสุจริต
มโนสุจริต ชนเหล่านั้นชื่อว่ารักตน แม้ชนเหล่านั้น จะกล่าวอย่างนี้
ว่า เราไม่รักตน ก็ตาม ชนเหล่านั้นก็ชื่อว่ารักตน

ข้อนั้นเพราะเหตุไร

เพราะชนผู้ที่รักกันทำความเจริญใดให้แก่ผู้ที่รักกันได้ ชน
เหล่านั้นก็ทำความเจริญนั้นให้แก่ตนเองได้ ฉะนั้นชนเหล่านั้นจึง
ชื่อว่ารักตน

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า มหาบพิตร ข้อนี้เป็นอย่างนั้น
มหาบพิตร ข้อนี้ เป็นอย่างนั้น เพราะว่าชนบางพวกประพฤติกาย
ทุจริต วาจทุจริต มโนทุจริต ชนเหล่านั้นชื่อว่าไม่รักตน แม้ชนเหล่า
นั้นจะกล่าวอย่างนี้ว่า เรารักตน ก็ตาม ชนเหล่านั้นก็ชื่อว่าไม่รักตน

ข้อนั้นเพราะเหตุไร

เพราะชนผู้ไม่รักกันทำความเสียหายใดให้แก่ผู้ไม่รักกันได้
ชนเหล่านั้นก็ทำ ความเสียหายนั้นให้แก่ตนเองได้ ฉะนั้นชนเหล่านั้น
จึงชื่อว่าไม่รักตน ส่วนชนบางพวกประพฤติกายสุจริต วาจสุจริต
มโนสุจริต ชนเหล่านั้นชื่อว่ารักตน แม้ชนเหล่านั้นจะกล่าวอย่างนี้
ว่า เราไม่รักตน ก็ตาม ชนเหล่านั้นก็ชื่อว่ารักตน

ข้อนั้นเพราะเหตุไร

เพราะชนผู้รักกันทำความเจริญใดให้แก่ผู้ที่ตนรักได้ ชน
เหล่านั้นก็ทำความเจริญนั้นแก่ตนเองได้ ฉะนั้นชนเหล่านั้นจึง
ชื่อว่ารักตน

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ฯลฯ จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์
ต่อไปอีกว่า

ถ้าบุคคลรู้ว่ารักตน ก็ไม่พึงชักนำตนไปในทางชั่ว
เพราะความสุขนั้นบุคคลผู้มักทำชั่วจะไม่ได้โดยง่าย
เมื่อบุคคลถูกความตายครอบงำ
ก็ต้องละทิ้งภพมนุษย์ไป
ก็อะไรเล่าเป็นสมบัติของเขา
และเขาจะนำอะไรไปได้

อนึ่ง อะไรเล่าจะติดตามเขาไป
ดุจเงาติดตามตัวไป ฉะนั้น
สัตว์ผู้จะต้องตายในโลกนี้
ทำกรรมอันใด คือบุญและบาปทั้ง ๒ ประการ
บุญและบาปนั้นแลเป็นสมบัติของเขา
ทั้งเขาจะนำเอาบุญและบาปนั้นไปได้
อนึ่ง บุญและบาปนั้นย่อมติดตามเขาไป
ดุจเงาติดตามตัวไป ฉะนั้น
เพราะฉะนั้น บุคคลควรทำกรรมดี
สะสมไว้เป็นสมบัติในโลกหน้า
เพราะบุญเป็นที่พึงของสัตว์ทั้งหลายในโลกหน้า
ปิยสูตรที่ ๔ จบ
๕. อัตตรักขิตสูตร
ว่าด้วยผู้รักษาดน

[๑๑๖]พระเจ้าปเสนทิโกศลประทับนั่ง ณ ที่สมควรแล้ว ได้
กราบทูลพระผู้มี พระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์
หลีกเร้นอยู่ในที่สงัด เกิดความคิดคำนึงอย่างนี้ว่า ชนเหล่าไหน
หนอชื่อว่ารักษาดน ชนเหล่าไหนชื่อว่าไม่รักษาดน ข้าพระองค์ได้
มีความคิดดังนี้ว่า ก็ชนบางพวกประพฤติกายสุจริต วีสุจริต มโน
สุจริต ชนเหล่านั้นชื่อว่าไม่รักษาดน

ข้อนั้นเพราะเหตุไร

เพราะการรักษาดนนั้นเป็นการรักษากายนอก มิใช่เป็นการ
รักษากายใน ฉะนั้น ชนเหล่านั้นจึงชื่อว่าไม่รักษาดน ส่วนชนบาง
พวกประพฤติกายสุจริต วีสุจริต มโนสุจริต ชนเหล่านั้นชื่อว่า
รักษาดน แม้ว่าพลช้าง พลม้า พลรถหรือพลเดินเท้า ไม่รักษาเขา
ก็ตาม ชนเหล่านั้นก็ชื่อว่ารักษาดน

ข้อนั้นเพราะเหตุไร

เพราะการรักษาดนนั้นเป็นการรักษากายใน มิใช่เป็นการ
รักษากายนอก ฉะนั้น ชนเหล่านั้นจึงชื่อว่ารักษาดน

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า มหาบพิตร ข้อนี้เป็นอย่างนั้น
มหาบพิตร ข้อนี้ เป็นอย่างนั้น ก็ชนบางพวกประพฤติกายสุจริต
 ฯลฯ ชนเหล่านั้นชื่อว่าไม่รักษาดน

ข้อนั้นเพราะเหตุไร

เพราะการรักษาดนนั้นเป็นการรักษากายนอก มิใช่เป็นการ
รักษากายใน ฉะนั้น ชนเหล่านั้นจึงชื่อว่าไม่รักษาดน ส่วนชนบาง
พวกประพฤติกายสุจริต วีสุจริต มโนสุจริต ชนเหล่านั้นชื่อว่า

รักษาดน แม้ว่าพลช้าง พลม้า พลรถ หรือพลเดินเท้า ไม่รักษาเขา
ก็ตาม ชนเหล่านั้นก็ชื่อว่ารักษาดน

ข้อนี้เพราะเหตุไร

เพราะการรักษาเช่นนั้นเป็นการรักษาภายใน มิใช่เป็นการ
รักษาภายนอก ฉะนั้น ชนเหล่านั้นจึงชื่อว่ารักษาดน

พระผู้มีพระภาค ฯลฯ จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

การสำรวมกายเป็นการดี

การสำรวมวาจาเป็นการดี

การสำรวมใจเป็นการดี

การสำรวมในที่ทั้งปวงเป็นการดี

บุคคลสำรวมในที่ทั้งปวงแล้วมีความละเอียดรอบาป

เรากล่าวว่ารักษาดน

อรรถกถาสูตรที่ ๕ จบ

๖. อัปภกสูตร

ว่าด้วยสัตว์มีจำนวนน้อย

[๑๑๑] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

พระเจ้าปเสนทิโกศลประทับนั่ง ณ ที่สมควรแล้ว ได้กราบ
ทูลพระผู้มีพระภาค ดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์หลัก
เรือนอยู่ในที่สงัด เกิดความคิดคำนึงอย่างนี้ว่า สัตว์เหล่าใดได้โภคะ
มากมายแล้ว ไม่มัวเมา ไม่ประมาท ไม่ติดอยู่ในกามและไม่
ประพฤติผิดในสัตว์ทั้งหลาย สัตว์เหล่านั้นมีจำนวนน้อยในโลก
ส่วนสัตว์ เหล่าใดได้โภคะมากมายแล้ว มัวเมา ประมาท ติดอยู่ใน
กามและประพฤติผิด ในสัตว์ทั้งหลาย สัตว์เหล่านั้นมีจำนวนมาก
ในโลก

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า มหาบพิตร ข้อนี้เป็นอย่างนั้น
มหาบพิตร ข้อนี้ เป็นอย่างนั้น สัตว์เหล่าใดได้โภคะมากมายแล้ว
ไม่มัวเมา ไม่ประมาท ไม่ติดอยู่ ในกามและไม่ประพฤติผิดในสัตว์
ทั้งหลาย สัตว์เหล่านั้นมีจำนวนน้อยในโลก ส่วนสัตว์เหล่าใดได้
โภคะมากมายแล้ว มัวเมา ประมาท ติดอยู่ในกามและประพฤติผิด
ในสัตว์ทั้งหลาย สัตว์เหล่านั้นมีจำนวนมากในโลก

พระผู้มีพระภาค ฯลฯ จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้กำหนดกล้าในโภคะที่นาใคร

มักมาก หมกมุ่นในกาม ไม่รู้สึกตัวว่าละเมิด

เหมือนพวกเนื้อไม่รู้สึกตัวว่ามีปวงที่เขาตัดไว้

ผลเผ็ดร้อนย่อมมีแก่สัตว์พวกนั้นในภายหลัง

เพราะกรรมนั้นมีวิบากเลวทราม

อัปภกสูตรที่ ๖ จบ

๑. อรรถกถาสูต

ว่าด้วยการกระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์

[๑๑๘] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

พระเจ้าปเสนทิโกศลประทับนั่ง ณ ที่สมควรแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค ดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้นั่งพิจารณาคดี เห็นชัตติยมหาศาลบ้าง พราหมณมหาศาลบ้าง คหบดีมหาศาลบ้าง ซึ่งเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีทองและเงินมากมาย มีทรัพย์เครื่องปลื้มใจมากมาย มีทรัพย์และธัญชาติมากมาย กล่าวเท็จทั้งที่รู้อยู่ เพราะกามเป็นเหตุ เพราะกามเป็นค้ำมูล เพราะกามเป็นตัวการณ หม่อมฉันได้มีความคิดดังนี้ว่า บัดนี้ ไม่สมควรที่เราจะพิจารณาคดี (เพราะ) บัดนี้ ราชโอรสนามว่า วิทูรทะกะผู้มีหน้าขึ้นบาน จักมาพิจารณาคดี

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า มหาบพิตร ข้อนั้นเป็นเช่นนั้น มหาบพิตร ข้อนั้น เป็นเช่นนั้น ชัตติยมหาศาล พราหมณมหาศาล คหบดีมหาศาล แม้บางพวก เป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีทองและเงินมากมาย มีทรัพย์เครื่องปลื้มใจมากมาย มีทรัพย์และธัญชาติมากมาย กล่าวเท็จทั้งที่รู้อยู่ เพราะกามเป็นเหตุ เพราะกามเป็นค้ำมูล เพราะกามเป็นตัวการณ ข้อนั้นจักมีเพื่อสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ เกื้อกูล เพื่อความทุกข์แก่พวกเขาตลอดกาลนาน

พระผู้มีพระภาค ฯลฯ จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้กำหนดกล้าในโภคะที่นาใคร

มักมาก หมกมุ่นในกาม ไม่รู้สึกตัวว่าละเมิด

เหมือนฝูงปลาไม่รู้สึกตัวว่ามีเครื่องดักที่เขาดักไว้ ฉะนั้น

ผลเผ็ดร้อนย่อมมีแก่สัตว์พวกนั้นในภายหลัง

เพราะกรรมนั้นมีวิบากเลวทราม

อรรถกถาสูตที่ ๑ จบ

๘. มัลลิกาสูต

ว่าด้วยเรื่องพระนางมัลลิกาเทวี

[๑๑๙] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

สมัยนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลกับพระนางมัลลิกาเทวีได้ประทับ ณ ปราสาท อันประเสริฐชั้นบน ครั้นนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ตรัสถามพระนางมัลลิกาเทวี ดังนี้ว่า มัลลิกา ใครอื่นซึ่งเป็นที่รักยิ่งกว่าตนของเธอมีบ้างไหม

พระนางมัลลิกาเทวีได้ทูลสนองว่า ขอเดชะ ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ใครอื่นซึ่ง เป็นที่รักยิ่งกว่าตนของเธอหม่อมฉันไม่มีเลย และใครอื่นซึ่งเป็นที่รักยิ่งกว่าตนของ พระองค์มีอยู่หรือ

พระเจ้าปเสนทิโกศลตรัสว่า มัลลิกา ใครอื่นซึ่งเป็นที่รักยิ่งกว่าตนของเรา ไม่มีเลย

ต่อมา พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จลงจากปราสาทเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค ดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ วันนี้ข้าพระองค์อยู่ที่ปราสาทอันประเสริฐชั้นบนกับพระนางมัลลิกาเทวี ได้พูดกับพระนางมัลลิกาเทวีดังนี้ว่า มัลลิกา ใครอื่นซึ่งเป็นที่รักยิ่งกว่าตนของเรามีบ้างไหม เมื่อข้าพระองค์ถามแล้วอย่างนี้ พระนางมัลลิกาเทวีได้ตอบข้าพระองค์ดังนี้ว่า ขอเดชะ ได้เฝ้าละอองธุลีพระบาท ใครอื่นซึ่งเป็นที่รักยิ่งกว่าตนของหม่อมฉันไม่มี และใครอื่นซึ่งเป็นที่รักยิ่งกว่าตนของพระองค์มีอยู่หรือ เมื่อพระนางมัลลิกาเทวีกล่าวอย่างนี้ ข้าพระองค์ได้พูดกับพระนางมัลลิกาเทวีดังนี้ว่า มัลลิกา ใครอื่นซึ่งเป็นที่รักยิ่งกว่าตนของเราไม่มี

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบเนื้อความนั้นแล้ว จึงได้ตรัสคณานี้ในเวลานั้นว่า

บุคคลตั้งใจค้นหาทั่วทุกทิศ

ก็ไม่พบใครที่ไหนซึ่งเป็นที่รักยิ่งกว่าตนเลย

สัตว์เหล่าอื่นก็รักตนมากเช่นนั้นเหมือนกัน

เพราะฉะนั้น ผู้รักตนจึงไม่ควรเบียดเบียนผู้อื่น

มัลลิกาสูตรที่ ๘ จบ

๙. ยัญญสูตร

ว่าด้วยการบูชาญ

[๑๒๐] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

สมัยนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ตระเตรียมการบูชามหาญญ คือ โคตัวผู้ ๕๐๐ ตัว ลูกโคตัวผู้ ๕๐๐ ตัว ลูกโคตัวเมีย ๕๐๐ ตัว แพะ ๕๐๐ ตัว และแกะ ๕๐๐ ตัว ถูนำไปผูกไว้ที่หลักเพื่อบูชาญ แม้ข้าราชการบริพารของพระเจ้าปเสนทิโกศลนั้น ผู้เป็นทาส คนใช้หรือกรรมกรที่มีอยู่ แม้ชนเหล่านั้นก็ถูกอาชญาคุกคาม ถูกภัยคุกคาม ร้องให้น้ำตานองหน้า กระทำปริกรรมอยู่

ครั้นเวลาเช้า ภิกษุจำนวนมากครองอันตรวาสก ถือบาตร และจีวร๑เข้าไปπιณฑบาตยังกรุงสาวัตถี กลับจากπιณฑบาต ภายหลังจากฉันภัตตาหารเสร็จแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่งอยู่ ณ ที่สมควรได้กราบทูล พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ วันนี้ พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ ตระเตรียมการบูชามหาญญ คือ โคตัวผู้ ๕๐๐ ตัว ลูกโคตัวผู้ ๕๐๐ ตัว ลูกโค ตัวเมีย ๕๐๐ ตัว แพะ ๕๐๐ ตัว และแกะ ๕๐๐

ตัว ถูกนำไปผูกไว้ที่หลักเพื่อ บูชายัญ แม้ข้าราชการบริพารของพระเจ้า
ปเสนทิโกศลนั้น ผู้เป็นทาส คนใช้หรือกรรมกรที่มีอยู่ แม้ชนเหล่านั้น
นั้นก็ถูกอาชญาคุกคาม ถูกภัยคุกคาม ร้องไห้หน้าตา

นองหน้า กระทำบริกรรมอยู่

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบเนื้อความนั้นแล้ว จึงได้
ตรัสคาถาเหล่านี้ ในเวลานั้นว่า

มหาภัยที่มีกิริยามากเหล่านั้น คือ

อัสวเมธ บรูษเมธ สัมมาปาสะ

วาชเปยยะ นิรัคคพะ๑ไม่มีผลมาก

(เพราะ)พระอริยะผู้ปฏิบัติชอบแสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่

ย่อมไม่เกี่ยวข้องกับภัยที่มีการฆ่าแพะ

แกะ โค และสัตว์ชนิดต่าง ๆ

ส่วนภัยใด ไม่มีกิริยา เอื้ออำนวยประโยชน์

ประชาชนบูชาตระกูลทุกเมื่อ

คือ ไม่มีการฆ่าแพะ แกะ โค และสัตว์ชนิดต่าง ๆ

พระอริยะผู้ปฏิบัติชอบ แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่

ย่อมเกี่ยวข้องกับภัยนั้น

นักปราชญ์พึงบูชายัญนั้น ที่มีผลมาก

เพราะเมื่อบูชายัญนั้นนั้นแหละ

ย่อมมีแต่ความดี ไม่มีความชั่ว

ภัยย่อมแพร่หลาย และเทวดาก็ยังเลื่อมใส๒

ยัญญสูตรที่ ๔ จบ

๑๐. พันธสูตร

ว่าด้วยเครื่องจองจำ

[๑๒๑] สมัยนั้น หมู่มหาชนถูกพระเจ้าปเสนทิโก
ศลให้จองจำไว้แล้ว บางพวก ถูกจองจำด้วยเชือก บางพวกถูก
จองจำด้วยข้อคา บางพวกถูกจองจำด้วยโซ่ตรวน ครั้นเวลาเช้า
ภิกษุจำนวนมากครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวร เข้าไป
บิณฑบาต ยังกรุงสาวัตถี กลับจากบิณฑบาต ภายหลังจากนั้น
ภัตตาหารเสร็จแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย
อภิวาทแล้วนั่งอยู่ ณ ที่สมควร ได้กราบทูล พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ วันนี้หมู่มหาชนถูกพระเจ้าปเสนทิ-โกศลให้
จองจำไว้แล้ว บางพวกถูกจองจำด้วยเชือก บางพวกถูกจองจำด้วย
ข้อคา บางพวกถูกจองจำด้วยโซ่ตรวน

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบเนื้อความนั้นแล้ว จึงได้
ตรัสคาถาเหล่านี้ ในเวลานั้นว่า

นักปราชญ์ทั้งหลายไม่ได้กล่าวถึงเครื่องจองจำ

ที่ทำด้วยเหล็ก ทำด้วยไม้และทำด้วยหญ้า
ว่าเป็นเครื่องจองจำที่มั่นคง
แต่กล่าวถึงความกำหนดยินดีนักในเครื่องประดับแก้วมณี
และความอาลัยในบุตรและภรรยาทั้งหลาย
ว่าเป็นเครื่องจองจำที่มั่นคง
นักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวถึงเครื่องจองจำ
ที่มีความกำหนดยินดีนักในเครื่องประดับแก้วมณีเป็นต้น

นั้น

ที่ต่ำ หย่อน แก้ได้ยาก ว่าเป็นเครื่องจองจำที่มั่นคง
ธีรชนตัดเครื่องจองจำแม้เช่นนั้นได้แล้วออกบวช
เป็นผู้ไม่มีความอาลัย ละกามสุขเสียได้๑
พันธสูตรที่ ๑๐ จบ
วรรคที่ ๑ จบ
รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ททสุต	๒. ปุริสสุต
๓. ชรามรณสุต	๔. ปิยสุต
๕. อัตตรักขิตสุต	๖.

อัปภกสูตร

๑. อัตถกณสุต	๘. มัลลิกา

สูตร

๙. ยัญญสุต	๑๐. พันธสูตร

๒. ทุตติยวรรค

หมวดที่ ๒

๑. สัตตชฎิลสูตร

ว่าด้วยชฎิล ๑ คน

[๑๒๒] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ บพพาราม ปราสาทของนางวิสาขาเมคารมาตา เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น ในเวลาเย็น พระผู้มีพระภาค เสด็จออกจากที่หลีกเร้นแล้ว ประทับนั่งที่นอกชุ้มประตู ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้ว ประทับนั่ง ณ ที่สมควร

สมัยนั้น ชฎิล ๑ คน นิครนถ์ ๑ คน อเจลก ๑ คน เอกสาฎก ๑ คน ปริพาชก ๑ คน ผู้มีขนรักแร้ เล็บ และขนยาว ถือเครื่องบริขารต่าง ๆ เดินผ่านไป ในที่ไม่ไกลพระผู้มีพระภาค หันใดนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จลุกจากที่ประทับ ทรงห่มพระภูษา เจริญพระอสงสาข้างหนึ่ง ทรงจดพระชานุมณฑลเบื้องขวา ณ พื้นแผ่นดิน ประนมมือไปทางชฎิล ๑ คน นิครนถ์ ๑ คน อเจลก ๑ คน เอกสาฎก ๑ คน ปริพาชก ๑ คน เหล่านั้นแล้วทรงประกาศ

พระนาม ๓ ครั้งว่า ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้าคือพระราชาปเสนทิโกศล
ฯลฯ ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้าคือพระราชาปเสนทิโกศล

ลำดับนั้น เมื่อชฎิล ๑ คน นิครนถ์ ๑ คน อเจลก ๑ คน เอก
สาฎก ๑ คน ปริพาชก ๑ คน เหล่านั้นเดินผ่านไปได้ไม่นาน
พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายอภิวาทแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควรแล้วได้กราบทูล พระผู้มี
พระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกนักบวชเหล่านั้น คง
เป็นพระ- อรหันต์ หรือท่านผู้บรรลุอรหัตตมรรคเหล่าใดเหล่านั้น
ในโลก

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า มหาบพิตร พระองค์เป็นคฤหัสถ์
บริโศกคาม ครอบครองเรือน บรรทมเบียดพระโอรสและพระชายา
ทาจฺรณจันทรอันนำมาจากแคว้นกาสิ ทรงมลาของหอมและ
เครื่องลูบไล้ ยินดีเงินทอง ยากที่จะรู้เรื่องนี้ว่า คนพวกนี้เป็นพระ
อรหันต์ หรือว่าคนพวกนี้บรรลุอรหัตตมรรค

มหาบพิตร ศีลพึงรู้ได้ด้วยการอยู่ร่วมกัน ศีลนั้นจะพึงรู้ได้
ด้วยกาลนาน ไม่ใช่ ด้วยกาลเล็กน้อย ผู้ใส่ใจจึงจะรู้ได้ ผู้ไม่ใส่ใจ
ไม่ได้ ผู้มีปัญญาจึงจะรู้ได้ ผู้ไม่มี ปัญญารู้ไม่ได้

มหาบพิตร ความสะอาดจะพึงรู้ได้ด้วยการเจรจา ความ
สะอาดนั้นจะพึงรู้ได้ ด้วยกาลนาน ไม่ใช่ด้วยกาลเล็กน้อย ผู้ใส่ใจ
จึงจะรู้ได้ ผู้ไม่ใส่ใจไม่รู้ไม่ได้ ผู้มีปัญญา จึงจะรู้ได้ ผู้ไม่มีปัญญารู้ไม่
ได้

มหาบพิตร กำลัง๒จะพึงรู้ได้ในคราวมีอันตราย กำลังนั้นจะ
พึงรู้ได้ด้วยกาลนาน ไม่ใช่ด้วยกาลเล็กน้อย ผู้ใส่ใจจึงจะรู้ได้ ผู้ไม่
ใส่ใจไม่รู้ไม่ได้ ผู้มีปัญญาจึงจะรู้ได้ ผู้ไม่มีปัญญารู้ไม่ได้

มหาบพิตร ปัญญาจะพึงรู้ได้ด้วยการสนทนา ปัญญานั้นจะ
พึงรู้ได้ด้วยกาลนาน ไม่ใช่ด้วยกาลเล็กน้อย ผู้ใส่ใจจึงจะรู้ได้ ผู้ไม่
ใส่ใจไม่รู้ไม่ได้ ผู้มีปัญญาจึงจะรู้ได้ ผู้ไม่มีปัญญารู้ไม่ได้

พระเจ้าปเสนทิโกศลกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นำ
อัสจรรยจริง ไม่เคยปรากฏ พระผู้มีพระภาคตรัสเรื่องนี้ไว้ดียิ่งนัก
ว่า มหาบพิตร พระองค์เป็น คฤหัสถ์ บริโศกคาม ฯลฯ ยากที่จะรู้
เรื่องนี้ ฯลฯ ผู้มีปัญญาจึงจะรู้ได้ ผู้ไม่มี ปัญญารู้ไม่ได้

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นักบวชเหล่านั้นเป็นคนของข้าพระ
องค์ เป็นบุรุษ สอดแนม เป็นสายลับ เทียวสอดแนมไปยังชนบท
แล้วพากันกลับมา ข้าพระองค์ จะรู้เรื่องราวหลังจากที่คนเหล่านั้น
สืบมา บัดนี้คนเหล่านั้นคงจะชำระล้างละอองธุลีนั้นแล้ว อาบ
สะอาดดี ลูบไล้ผิวดีแล้ว โกงนผมและหนวด นุ่งห่มผ้าขาว เอิบอ้อม
เพียบพร้อมด้วยกามคุณ ๕ บำเรอข้าพระองค์อยู่

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบความนี้แล้ว จึงได้ตรัส
คาถาเหล่านี้ ในเวลานั้นว่า

คนผู้รู้ดี ไม่ควรไว้วางใจใครเพราะผิวพรรณและรูปร่าง
ไม่ควรไว้วางใจใครเพราะการเห็นกันชั่วคราว
เพราะว่านักบวชผู้ไม่สำรวมทั้งหลายย่อมเที่ยวไปในโลกนี้
ด้วยเครื่องบริวารของเหล่านักบวชผู้สำรวมดีแล้ว
นักบวชเหล่านั้นผู้ไม่บริสุทธิ์ในภายใน
งามแต่ภายนอก แวดล้อมด้วยบริวารท่องเที่ยวอยู่ในโลก
ดุจดั่งมहुติและเหรียญโลหะซึ่งมาสกหุ้มด้วยทองคำปลอม

ไว้

สัตตขณฺณสูตรที่ ๑ จบ

๒. ปัญจราชสูตร

ว่าด้วยพระราชา ๕ พระองค์

[๑๒๑] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

สมัยนั้น พระราชา ๕ พระองค์ มีพระเจ้าปเสนทิโกศลทรง
เป็นประมุข ผู้เฝ้าอ้อมเพียบพร้อมด้วยกามคุณ ๕ ได้รับบำเรออยู่ มี
คำถามเกิดขึ้นในระหว่างการเล่นกันว่า อะไรเป็นยอดแห่งกาม
ทั้งหลาย

บรรดาพระราชาเหล่านั้น บางพระองค์ตรัสอย่างนี้ว่า รูปเป็น
ยอดแห่งกามทั้งหลาย

บางพระองค์ตรัสอย่างนี้ว่า เสียงเป็นยอดแห่งกามทั้งหลาย

บางพระองค์ตรัสอย่างนี้ว่า กลิ่นเป็นยอดแห่งกามทั้งหลาย

บางพระองค์ตรัสอย่างนี้ว่า รสเป็นยอดแห่งกามทั้งหลาย

บางพระองค์ตรัสอย่างนี้ว่า โภญฺฐัพพะเป็นยอดแห่งกาม
ทั้งหลาย

ในขณะนั้น พระราชาเหล่านั้นไม่อาจจะตกลงกันได้ พระเจ้า
ปเสนทิโกศล จึงได้ตรัสกับพระราชาเหล่านั้นดังนี้ว่า มาเถิดท่านผู้
นิรทุกข์ทั้งหลาย พวกเราจักเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ทูลถาม
ความข้อนี้กับพระองค์ พระองค์ทรงพยากรณ์ แก่พวกเราอย่างใด
พวกเราก็พึงจำคำพยากรณ์นั้นไว้อย่างนั้น พระราชาเหล่านั้น ทรง
รับพระดำรัสของพระเจ้าปเสนทิโกศลแล้ว

ต่อมา พระราชา ๕ พระองค์นั้น มีพระเจ้าปเสนทิโกศลทรง
เป็นประมุข เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย
อภิวาทแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร พระเจ้าปเสนทิโกศลได้กราบ
ทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ทั้งหลายในที่นี้ เป็นราชา
ทั้ง ๕ องค์ เฝ้าอ้อม เพียบพร้อมด้วยกามคุณ ๕ ได้รับบำเรออยู่ มีคำ

ถามเกิดขึ้นในระหว่างการสนทนากันว่า อะไรเป็นยอดแห่งงาม
ทั้งหลาย

บางพระองค์ตรัสอย่างนี้ว่า รูปเป็นยอดแห่งงามทั้งหลาย

บางพระองค์ตรัสอย่างนี้ว่า เสียงเป็นยอดแห่งงามทั้งหลาย

บางพระองค์ตรัสอย่างนี้ว่า กลิ่นเป็นยอดแห่งงามทั้งหลาย

บางพระองค์ตรัสอย่างนี้ว่า รสเป็นยอดแห่งงามทั้งหลาย

บางพระองค์ตรัสอย่างนี้ว่า โผฏฐัพพะเป็นยอดแห่งงาม
ทั้งหลาย ข้าแต่ พระองค์ผู้เจริญ อะไรเป็นยอดแห่งงามทั้งหลาย

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า มหาบพิตร ที่สุดแห่งความพอใจ
นั้นแหละ อตมภาพ กล่าวว่าเป็นยอดในงามคุณ ๕ รูปเหล่านี้
เป็นที่พอใจของคนบางคน รูปเหล่านั้นไม่เป็นที่พอใจของคนบาง
คน เขาพอใจ มีความดำริเต็มรอบด้วยรูปเหล่านี้ รูปอื่นจากรูป
เหล่านั้นจะยิ่งกว่า หรือประณีตกว่า เขาก็ไม่ปรารภนา รูปเหล่านั้น
เป็นรูปที่ดียิ่งสำหรับเขา รูปเหล่านั้นเป็นรูปยอดเยี่ยมสำหรับเขา

มหาบพิตร เสียงเหล่านี้...

มหาบพิตร กลิ่นเหล่านี้...

มหาบพิตร รสเหล่านี้...

มหาบพิตร โผฏฐัพพะเหล่านี้เป็นที่พอใจของคนบางคน
โผฏฐัพพะเหล่านั้นไม่เป็นที่พอใจของคนบางคน เขาพอใจ มีความ
ดำริเต็มรอบด้วยโผฏฐัพพะเหล่านี้ โผฏฐัพพะอื่นจากโผฏฐัพพะ
เหล่านั้นจะยิ่งกว่า หรือประณีตกว่า เขาก็ไม่ปรารภนา โผฏฐัพพะ
เหล่านั้นเป็นโผฏฐัพพะที่ดียิ่งสำหรับเขา โผฏฐัพพะเหล่านั้นเป็น
โผฏฐัพพะ ยอดเยี่ยมสำหรับเขา

สมัยนั้น จันทน์กลิกอุบาสกนั่งอยู่ในบริษัทนั้น ลำดับนั้น
จันทน์กลิกอุบาสก ลุกจากที่นั่ง ห่มผ้าเฉวียงบ่าข้างหนึ่ง
ประนมมือไปทางที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ได้กราบทูลพระผู้มี
พระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาค เหตุอย่างหนึ่งปรากฏ แก่
ข้าพระองค์ ข้าแต่พระสุคต เหตุอย่างหนึ่งปรากฏแก่ข้าพระองค์

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า จันทน์กลิกะ เหตุนั้นจงปรากฏแก่
ท่านเถิด

ลำดับนั้น จันทน์กลิกอุบาสกได้สรรเสริญพระผู้มีพระภาค
เฉพาะพระพักตร์ ด้วยคาถาที่สมควรแก่เหตุนี้ว่า

ดอกปทุมช่อโกกนุท บานในเวลาเช้า

ยังไม่สิ้นกลิ่น ยังหอมอยู่ ฉันท

ท่านจงดูพระอังกิรส ผู้ไพโรจน์อยู่

ดุจดวงอาทิตย์รุ่งโรจน์อยู่ในอากาศ ฉันทนั้น

ลำดับนั้น พระราชา ๕ พระองค์นั้น ทรงให้จันทนังคลิก
อุบาสกห่มผ้า ๕ ผืน ทันทันนั้น จันทนังคลิกอุบาสกก็ถวายให้พระผู้
มีพระภาคทรงห่มผ้า ๕ ผืนเหล่านั้น

ปัญจราชสูตรที่ ๒ จบ

๓. โทณปากสูตร

ว่าด้วยการหุงข้าวสารทะนนานหนึ่ง

[๑๒๔] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

สมัยนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลเสวยพระกระยาหารที่หุงด้วย
ข้าวสารทะนนานหนึ่ง ทรงอืดอืด เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่าพระเจ้าปเสนทิโก
ศลเสวยแล้วทรงอืดอืด จึงได้ตรัสคานี้ในเวลานั้นว่า

มนุษย์ผู้มีสติอยู่ทุกเมื่อ

รู้จักประมาณในโภชนะที่ได้แล้ว

ย่อมมีเวทนาเบาบาง

เขาย่อมแก่ช้า อายุก็ยั่งยืน

สมัยนั้น มาณพชือสุทิสสนะ ยืนอยู่เบื้องพระปฤษฎางค์ของ
พระเจ้าปเสนทิ-โกศล พระเจ้าปเสนทิโกศลรับสั่งเรียกสุทิสสน
มาณพมาตรัสว่า มาเนสุทิสสนะ เจ้าจงเรียนคานี้ในสำนักของพระ
ผู้มีพระภาค แล้วจงกล่าวในเวลาที่เราเสวยพระกระยาหาร อนึ่ง เราจะ
ให้ค่าอาหารแก่เจ้าวันละ ๑๐๐ กหาปณะ

สุทิสสนมาณพรับสนองพระดำรัสพระเจ้าปเสนทิโกศลว่า
เป็นพระมหากรุณา อย่างยิ่ง พระเจ้าข้า แล้วเรียนคานี้ในสำนัก
ของพระผู้มีพระภาคแล้วกล่าว ในเวลาที่พระเจ้าปเสนทิโกศลเสวย
พระกระยาหารว่า

มนุษย์ผู้มีสติอยู่ทุกเมื่อ

รู้จักประมาณในโภชนะที่ได้แล้ว

ย่อมมีเวทนาเบาบาง

เขาย่อมแก่ช้า อายุก็ยั่งยืน

ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงดำรงอยู่ได้โดยเสวยพระ
กระยาหารทะนนานหนึ่ง เป็นอย่างมากเรื่อยมา ต่อมาพระเจ้าปเสน
ทิโกศล มีพระวรกายกระปรี้กระเปร่า ทรงลูบพระวรกายด้วยฝ่า
พระหัตถ์ ทรงเปล่งอุทานนี้ในเวลานั้นว่า พระผู้มีพระภาคพระองค์
นั้นทรงอนุเคราะห์เราด้วยประโยชน์ทั้งสอง คือ ประโยชน์ใน
ปัจจุบันและประโยชน์ในภายหน้าอย่างแท้จริง

โทณปากสูตรที่ ๓ จบ

๔. ปฐมสังคามสูตร

ว่าด้วยสงคราม สูตรที่ ๑

[๑๒๕] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งนั้น พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ ทรงจัดจตุรงคินี- เสนา๑ ยกไปรุกรานพระเจ้าปเสนทิโกศลทาง แคว้นกาฬี พระเจ้าปเสนทิโกศลทรง สดับข่าวว่า พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ ทรงจัดจตุรงคินี- เสนายกมารุกราน เราทางแคว้นกาฬี จึงทรงจัดจตุรงคินีเสนา ยกออกไปต่อสู้กับ พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ ป้องกันแคว้นกาฬี ครั้งนั้น พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ กับ พระเจ้าปเสนทิโกศล ทรงทำสงครามต่อกัน

สงครามครั้งนั้น พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้น มคธ ทรงชนะ พระเจ้าปเสนทิโกศล ฝ่ายพระเจ้าปเสนทิโก ศลผู้พ่ายแพ้ ก็เสด็จล่าทัพกลับกรุง สาวัตถี ราชธานีของพระองค์

ครั้นเวลาเช้า ภิกษุจำนวนมากครองอันตรวาสก ถือบาตร และจีวร เข้าไปบิณฑบาตยังกรุงสาวัตถี กลับจากบิณฑบาต ภายหลังจากรับภัตตาหารเสร็จแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูล พระผู้มีพระ ภาคดังนี้ว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครอง แคว้นมคธ ทรงจัดจตุรงคินีเสนา ยกมารุกรานพระเจ้าปเสนทิโก ศลทางแคว้นกาฬี พระเจ้า ปเสนทิโกศลทรงสดับข่าวว่า พระเจ้า อชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ ทรงจัดจตุรงคินีเสนา ยก มารุกรานเราทางแคว้นกาฬี จึงทรงจัดจตุรงคินีเสนา ยกออกไป ต่อสู้กับพระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ ป้องกัน แคว้น กาฬี ครั้งนั้น พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้น มคธ กับพระเจ้าปเสนทิ-โกศลทรงทำสงครามต่อกัน

สงครามครั้งนั้น พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้น มคธ ทรงชนะ พระเจ้าปเสนทิโกศล ฝ่ายพระเจ้าปเสนทิโก ศลผู้พ่ายแพ้ ก็เสด็จล่าทัพกลับกรุง สาวัตถี ราชธานีของพระองค์

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ มีมิตรแล้ว มีสหายแล้ว มีเพื่อนแล้ว ฝ่ายพระเจ้าปเสนทิโกศล เป็นผู้ไม่มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี วันนี้ พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงพ่ายแพ้มาแล้ว อย่างนี้ จักบรรทมเป็น ทุกข์ตลอดราตรีนี้

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ฯลฯ จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ ต่อไปอีกว่า

ผู้ชนะย่อมก่อเวร ผู้พ่ายแพ้ย่อมนอนเป็นทุกข์

ผู้ละทิ้งความชนะและความพ่ายแพ้ได้แล้ว

มีใจสงบ ย่อมนอนเป็นสุข๑

ปฐมสังคามสูตรที่ ๔ จบ

๕. ทุตติยสังคามสูตร

ว่าด้วยสงคราม สูตรที่ ๒

[๑๒๖]ครั้งนั้น พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ ทรงจัด จตุรงคินีเสนา ยกไปรุกรานพระเจ้าปเสนทิโกศลทางแคว้นกาฬี พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงสดับข่าวว่า พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ ทรงจัดจตุรงคินี-เสนา ยกมารุกรานเราทางแคว้นกาฬี จึงทรงจัดจตุรงคินีเสนา ยกออกไปต่อสู้กับพระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ ป้องกันแคว้นกาฬี ครั้งนั้น พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ กับพระเจ้าปเสนทิโกศลทรงทำสงคราม ต่อกัน

สงครามครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงชนะพระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ และได้จับเป็นเชลยศึก ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลได้มี พระดำริดังนี้ว่า ถึงแม้พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธนี้ จะ ประทุษร้ายเราผู้มีได้ ประทุษร้าย แต่เธอก็ยังเป็นหลานของเรา ทางที่ดีเราควรยึด พลช้าง พลม้า พลรถ และพลเดินเท้าทั้งหมดของพระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธแล้วปล่อยพระองค์ให้รอดชีวิตไป

ครั้นเวลาเช้า ภิกษุจำนวนมากครองอันตรวาสก ถือบาตร และจีวร เทียวไปบิณฑบาตยังกรุงสาวัตถี กลับจากบิณฑบาต ภายหลังจากนั้นภัตตาหารเสร็จแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร

ภิกษุทั้งหลายได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ ทรงจัดจตุรงคินีเสนา ยกมา รุกรานพระเจ้าปเสนทิโกศลทางแคว้นกาฬี พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงสดับข่าวว่า พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ ทรงจัดจตุรงคินีเสนา ยกมารุกรานเราทางแคว้นกาฬี จึงทรงจัดจตุรงคินีเสนา ยกออกไปต่อสู้กับพระเจ้าอชาต-ศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ ป้องกันแคว้นกาฬี ครั้งนั้น พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ กับพระเจ้าปเสนทิโกศล ทรงทำสงครามต่อกัน

สงครามครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงชนะพระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ และได้จับเป็นเชลยศึก ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลได้มีพระดำรินี้ว่า ถึงแม้พระเจ้าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธนี้ จะประทุษร้ายเรา ผู้มีได้

ประทุษร้าย แต่เธอก็ยังเป็นหลานของเรา ทางที่ดีเราควรยึดพลช้าง
พลม้า พลรถและพลเดินเท้าทั้งหมดของพระเจ้าอชาตศัตรู
เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ แล้วปล่อยพระองค์ให้รอดชีวิตไป

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ลำดับนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงยึด
พลช้าง พลม้า พลรถ และพลเดินเท้าทั้งหมดของพระเจ้าอชาตศัตรู
เวเทหิบุตร ผู้ครองแคว้นมคธ แล้วทรงปล่อยพระองค์ให้รอดชีวิต
ไป

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบเนื้อความนี้แล้ว จึงได้
ตรัสคาถาเหล่านี้ในเวลานั้นว่า

คนจะแย่งชิงได้ เท่าที่การแย่งชิงนั้นจะเป็นไปได้

แต่เมื่อใดคนเหล่านี้มาแย่งชิงบ้าง

เมื่อนั้นผู้แย่งชิงนั้นก็กลับถูกเขาแย่งชิงไป

เพราะว่าบาปยังไม่ให้ผลเพียงใด

คนพาลย่อมสำคัญบาปว่าเป็นของดีเพียงนั้น

แต่เมื่อใดบาปให้ผล เมื่อนั้นคนพาลย่อมประสบทุกข์

ผู้ฆ่าย่อมได้รับการฆ่าตอบ ผู้ชนೆಯ่อมได้รับการชนೆಯตอบ

ผู้ด่าย่อมได้รับการด่าตอบ และผู้โกรธย่อมได้รับการโกรธ

ตอบ

เพราะเมื่อกรรมให้ผล ผู้แย่งชิงนั้นย่อมถูกเขาแย่งชิงไป

ทุติยสังคามสูตรที่ ๕ จบ

๖. อิติสูตร

ว่าด้วยพระธิดา

[๑๒๗] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้ว ประทับนั่ง ณ ที่สมควร ลำดับนั้น
บุรุษคนหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระเจ้า ปเสนทิโกศล ถึงที่ประทับแล้วกราบ
ทูล ณ ที่ใกล้พระกรรมของพระเจ้าปเสนทิโกศล ว่า ขอเดชะ
ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท พระนางมัลลิกาเทวีประสูติพระธิดาแล้ว
เมื่อ ราชบุรุษกราบทูลอย่างนี้แล้ว พระเจ้าปเสนทิโกศลก็ไม่ทรง
เบิกบานพระทัย

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่า พระเจ้าปเสนทิโก
ศลไม่ทรงเบิกบาน พระทัย จึงได้ตรัสคาถาเหล่านี้ในเวลานั้นว่า

มหาบพิตรผู้เป็นใหญ่กว่าปวงชน

แท้จริง แม้หญิงบางคนก็ยังดีกว่า

ขอพระองค์จงชুবเลียงไว้เถิด

หญิงผู้มีปัญญา มีศีล บำรุงแม่ผัวพ่อผัวดุจเทวดา

จงรักภักดีต่อสามี ยังมีอยู่

บุรุษที่เกิดจากหญิงนั้นย่อมแก่ล้า เป็นใหญ่ในทิศใต้
บุตรของภรรยาดีเช่นนั้น ก็ครองราชสมบัติได้
ธิดุสูตรที่ ๖ จบ

๑. ปฐมอัปมาทสูตร

ว่าด้วยความไม่ประมาท สูตรที่ ๑

[๑๒๘] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

พระเจ้าปเสนทิโกศลประทับนั่ง ณ ที่สมควรแล้ว ได้ทูลถาม
พระผู้มีพระภาค ดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมอย่างหนึ่งที่ยึด
ประโยชน์ทั้งสองไว้ได้ คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน และประโยชน์ใน
ภายหน้า มีอยู่หรือ พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า มหาบพิตร ธรรมอย่างหนึ่งที่ยึด
ประโยชน์ทั้งสอง ไว้ได้ คือ ประโยชน์ในปัจจุบันนี้ และประโยชน์
ในภายหน้า มีอยู่

พระเจ้าปเสนทิโกศลทูลถามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม
อย่างหนึ่งที่ยึดประโยชน์ทั้งสองไว้ได้ คือ ประโยชน์ในปัจจุบันนี้
และประโยชน์ในภายหน้า คืออะไร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า มหาบพิตร ธรรมอย่างหนึ่งที่ยึด
ประโยชน์ในปัจจุบัน และประโยชน์ในภายหน้าไว้ได้ คือ ความไม่
ประมาท รอยเท้าของสัตว์ทั้งหลายที่สัญจรไปบนแผ่นดินชนิดใด
ชนิดหนึ่ง รอยเท้าเหล่านั้นทั้งหมดย่อมรวมลงในรอยเท้าช้าง
บัณฑิตกล่าวว่า รอยเท้าช้างเป็นเลิศกว่ารอยเท้าเหล่านั้น เพราะ
เป็นรอยใหญ่ ฉะนั้น มหาบพิตร ธรรมอย่างหนึ่งที่ยึดประโยชน์ทั้ง
สองไว้ได้ คือประโยชน์ในปัจจุบัน และประโยชน์ในภายหน้า คือ
ความไม่ประมาท ก็ฉนั้น

พระผู้มีพระภาค ฯลฯ จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

บุคคลเมื่อปรารถนาอายุ ความไม่มีโรค

วรรณะ สวรรค์ ความเกิดในตระกูลสูง

และความยินดีอย่างโอฬารต่อ ๆ ไป

พึงทำความไม่ประมาท

บัณฑิตทั้งหลายย่อมสรรเสริญ

ความไม่ประมาทในการทำบุญ

บัณฑิตผู้ไม่ประมาทย่อมบรรลุประโยชน์ทั้งสอง

ธีรชนท่านเรียกว่า บัณฑิต

เพราะยึดประโยชน์ทั้งสองไว้ได้ คือ

ประโยชน์ในปัจจุบัน และประโยชน์ในภายหน้า

ปฐมอัปมาทสูตรที่ ๑ จบ

๘. ทุติยอัปปมาทสูตร

ว่าด้วยความไม่ประมาท สูตรที่ ๒

[๑๒๙] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

พระเจ้าปเสนทิโกศลประทับนั่ง ณ ที่สมควรแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค ดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ความคิดคำนึงเกิดขึ้นแก่ข้าพระองค์ผู้หลักเรือนอยู่ ในที่สงัดอย่างนี้ว่า ธรรมที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้วนั้นแล เป็นธรรมสำหรับ ผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี ไม่ใช่สำหรับผู้มีมิตรเลว มีสหายเลว มีเพื่อนเลว

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า มหาบพิตร ข้อนั้นเป็นอย่างนั้น มหาบพิตร ข้อนั้น เป็นอย่างนั้น ธรรมที่อาตมภาพกล่าวไว้ดีแล้วนั้นแล เป็นธรรมสำหรับผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี ไม่ใช่สำหรับผู้มีมิตรเลว มีสหายเลว มีเพื่อนเลว มหาบพิตร ครั้งหนึ่ง อาตมภาพอยู่ที่นิคมของหมู่เจ้าศากยะ ชื่อว่านครกะ ในแคว้นสักกะ ครั้งนั้น ภิกษุอาณนทฺ์เข้าไปหาอาตมภาพถึงที่อยู่ อภิวัตแล้วนั่ง ณ ที่สมควร

มหาบพิตรได้กล่าวกับอาตมภาพว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ความเป็นผู้มีมิตรดี

มีสหายดี มีเพื่อนดี เป็นพรหมจรรย์ กิ่งหนึ่ง

อาตมภาพกล่าวว่า อย่างกล่าวอย่างนั้น อาณนทฺ์ อย่างกล่าวอย่างนั้น อาณนทฺ์ ที่จริง ความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี เป็นพรหมจรรย์๑ทั้งหมดทีเดียว อาณนทฺ์ ภิกษุผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี พึงหวังข้อนี้ได้ว่า จักเจริญอริยมรรค มืองค์ ๘ ทำอริยมรรคมืองค์ ๘ ให้มาก

ภิกษุผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี เจริญอริยมรรคมืองค์ ๘ ทำอริยมรรค มืองค์ ๘ ให้มาก อย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เจริญสัมมาทิฐิอันอาศัยวิเวก (ความสงัด) อาศัยวิราคะ (ความคลายกำหนัด) อาศัยนิโรธ (ความดับ) น้อมไปในโอสถัคคะ (ความสละ)

๒. เจริญสัมมาสังกัปปะ ...

๓. เจริญสัมมาวาจา ...

๔. เจริญสัมมากัมมันตะ ...

๕. เจริญสัมมาอาชีวะ ...

๖. เจริญสัมมาวายามะ ...

๗. เจริญสัมมาสติ ...

๘. เจริญสัมมาสมาธิอันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัย
นิโรธ น้อมไปในไวสัคคะ

ภิกษุผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี เจริญอริยมรรคมีองค์ ๘
ทำอริยมรรค มีองค์ ๘ ให้มากอย่างนี้แล

อนึ่ง ข้อที่ว่าความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี เป็น
พรหมจรรย์ ทั้งหมดที่เดิวนั้น ฟังทราบโดยปริยายนี้ ด้วยว่า เหล่า
สัตว์ผู้มีชาติ(ความเกิด) เป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากชาติ ผู้มีชรา
(ความแก่)เป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากชรา ผู้มีมรณะ(ความตาย)เป็น
ธรรมดา ย่อมพ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ(ความเศร้าโศก) ประเทาะ
(ความคร่ำครวญ) ทุกข์(ความทุกข์กาย) โทมนัส(ความทุกข์ใจ)
และอุปายาส (ความคับแค้นใจ)เป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากโสกะ
ประเทาะ ทุกข์ โทมนัสและอุปายาส เพราะอาศัยเราผู้เป็นมิตรดี

อานนท์ ข้อที่ว่าความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี เป็น
พรหมจรรย์ทั้งหมดที่เดิวนั้น ฟังทราบโดยปริยายนี้แล

เพราะเหตุนี้แล มหาบพิตร พระองค์พึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า
เราจักเป็นผู้ มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี พระองค์ผู้มีมิตรดี มีสหาย
ดี มีเพื่อนดี ฟังอาศัย ธรรมอย่างหนึ่งนี้ คือความไม่ประมาทในกุศล
ธรรมทั้งหลายอยู่เกิด

มหาบพิตร เมื่อพระองค์ไม่ประมาท อาศัยความไม่ประมาท
อยู่ นางสนมผู้ ตามเสด็จจักมีความคิดอย่างนี้ว่า พระราชาเป็นผู้ไม่
ประมาท อาศัยความไม่ประมาทอยู่ เอาเกิด แม้พวกเราจักเป็นผู้
ไม่ประมาท อาศัยความไม่ประมาทอยู่

มหาบพิตร เมื่อพระองค์ไม่ประมาท อาศัยความไม่ประมาท
อยู่ แม้พระบรม-วงศานุวงศ์ ผู้ตามเสด็จจักมีความคิดอย่างนี้ว่า
พระราชาเป็นผู้ไม่ประมาท อาศัยความไม่ประมาทอยู่ เอาเกิด แม้
พวกเราจักเป็นผู้ไม่ประมาท อาศัยความไม่ ประมาทอยู่

มหาบพิตร เมื่อพระองค์ไม่ประมาท อาศัยความไม่ประมาท
อยู่ แมกกองทัพ ก็จักมีความคิดอย่างนี้ว่า พระราชาเป็นผู้ไม่ประมาท
อาศัยความไม่ประมาทอยู่ เอาเกิด แม้พวกเราจักเป็นผู้ไม่
ประมาท อาศัยความไม่ประมาทอยู่

มหาบพิตร เมื่อพระองค์ไม่ประมาท อาศัยความไม่ประมาท
อยู่ แม้ชาวนิคม ชาวนบพก็จักมีความคิดอย่างนี้ว่า พระราชาเป็นผู้
ไม่ประมาท อาศัยความไม่ประมาทอยู่ เอาเกิด แม้พวกเราจักเป็น
ผู้ไม่ประมาท อาศัยความไม่ประมาทอยู่

มหาบพิตร เมื่อพระองค์ไม่ประมาท อาศัยความไม่ประมาท
อยู่ แม้พระองค์เองก็จักเป็นผู้ได้รับการคุ้มครอง รักษาแล้ว แม้
ท้าวพระคลังก็จักเป็นอันได้รับการ คุ้มครอง รักษาแล้ว

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ฯลฯ จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์
ต่อไปอีกว่า

เมื่อปรารภนาโถกะยิ่ง ๆ ขึ้นไป

บัณฑิตทั้งหลายย่อมสรรเสริญความไม่ประมาทในการ

ทำบุญ

บัณฑิตผู้ไม่ประมาทย่อมบรรลุประโยชน์ทั้งสอง

ธีรชนท่านเรียกว่า บัณฑิต

เพราะบรรลุประโยชน์ทั้งสอง คือ

ประโยชน์ในปัจจุบันและประโยชน์ในภายหน้า

ทุกขยอัปปมาทสูตรที่ ๘ จบ

๙. ปฐมอปุตตกสูตร

ว่าด้วยทรัพย์ที่ไม่มีบุตร สูตรที่ ๑

[๑๓๐] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับแต่ยังวัน ถวายอภิวาทแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร พระ
ผู้มีพระภาคได้ตรัสกับพระเจ้าปเสนทิ- โกศلدังนี้ว่า เชิญเถิด
มหาบพิตร พระองค์เสด็จมาจากไหนแต่ยังวัน

พระเจ้าปเสนทิโกศลกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
คหบดีผู้เป็นเศรษฐี ในกรุงสาวัตถีนี้ ถึงแก่กรรมแล้ว ข้าพระองค์
ให้ชนทรัพย์สมบัติที่ไม่มีบุตรนั้นมาไว้ ในพระราชวังแล้วจึงมา
เข้าเฝ้า เเฉพาะเงินเท่านั้นมี ๘,๐๐๐,๐๐๐ ส่วนเครื่องเงินนั้นไม่ต้อง
พูดถึง อนึ่ง คหบดีผู้เป็นเศรษฐีนั้นได้บริโภคอาหารเช่นนี้ คือ
บริโภค ปลายข้าวกับน้ำผักดอง ได้ใช้ผ้าเครื่องนุ่งห่มเช่นนี้ คือ
นุ่งห่มผ้าเนื้อหยาบที่ตัดเป็นสามชั้นเย็บติดกัน ได้ใช้ยานพาหนะ
เช่นนี้ คือ ใช้รถเกา ๆ กันร่มทำด้วยใบไม้

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า มหาบพิตร ข้อนี้เป็นอย่างนั้น
มหาบพิตร ข้อนี้ เป็นอย่างนั้น อสัตบุรุษได้โถกะมากมายแล้ว ไม่
ทำตนให้มีความสุขสำราญ ไม่ทำมารดาและบิดาให้ได้รับความสุข
สำราญ ไม่ทำบุตรและภรรยาให้ได้รับความสุขสำราญ ไม่ทำทาส
และกรรมกรให้ได้รับความสุขสำราญ ไม่ทำมิตรและอำมาตย์ให้
ได้รับความสุขสำราญ ไม่ตั้งทักษิณานิคมมีผลในเบื้องบน มีผลอันดี
มีวิบากเป็นสุข และเป็นไปเพื่อสวรรค์ไว้ในสมณพราหมณ์ทั้งหลาย
โถกะเหล่านั้นของเขาที่ได้ใช้สอยโดยชอบอย่างนี้ พระราชา
ทั้งหลายรีบไปบ้าง โจรทั้งหลายปล้นไปบ้าง ไฟ ไหม้บ้าง น้ำพัดไป
บ้าง ทายาททั้งหลายผู้ไม่เป็นที่รักนำไปบ้าง เมื่อเป็นเช่นนั้น โถกะ

เหล่านั่นของเขามิได้ใช้สอยโดยชอบ ย่อมเสียไปเปล่าโดยไม่มี
การใช้สอย

มหาบพิตร ในถิ่นอมมนุษย์ มีสระโบกขรณีซึ่งมีน้ำใส เย็น จืด
สนิท ใสสะอาด มีทำนน้ำดี น้ำรินรมย์ น้ำนั้นคนไม่ตักเอาไป ไม่ดื่ม
ไม่อาบ หรือไม่ทำตามที่ต้องการ เมื่อเป็นเช่นนั้น น้ำที่ไม่ได้ใช้สอย
โดยชอบนั้น พึงเสียไปเปล่าโดยไม่มีการใช้สอย แม้ฉันใด
มหาบพิตร อสัตบุรุษได้โภคะมากมายแล้ว ไม่ทำตนให้ได้รับความ
สุข สำราญ ฯลฯ เมื่อเป็นเช่นนั้น โภคะเหล่านั่นของเขามิได้ใช้สอย
โดยชอบ ย่อมเสีย ไปเปล่าโดยไม่มีการใช้สอย ฉะนั้นเหมือนกัน

มหาบพิตร ส่วนสัตบุรุษได้โภคะมากมายแล้ว ทำตนให้ได้
รับความสุขสำราญ ทำมารดาและบิดาให้ได้รับความสุขสำราญ ทำ
บุตรและภรรยาให้ได้รับความสุขสำราญ ทำทาสและกรรมกรให้
ได้รับความสุขสำราญ ทำมิตรและอำมาตย์ให้ได้รับความสุขสำราญ ตั้ง
ทักษิณอันมีผลในเบื้องบน มีผลอันดี มีวิบากเป็นสุข เป็นไปเพื่อ
สวรรค์ ไว้ในสมณพราหมณ์ทั้งหลาย โภคะเหล่านั่นของเขามิ
ได้ใช้สอยโดยชอบอยู่อย่างนี้ พระราชาทั้งหลายก็รีบไปไม่ได้ โจร
ทั้งหลายก็ปล้นเอาไปไม่ได้ ไฟก็ไหม้ไม่ได้ น้ำก็พัดไปไม่ได้
ทายาททั้งหลายผู้ไม่เป็นที่รักก็นำไปไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนั้น โภคะ
เหล่านั่นของเขามิได้ใช้สอยอยู่โดยชอบ ย่อมมีการใช้สอย ไม่เสียไป
เปล่า

มหาบพิตร ในที่ไม่ไกลจากหมู่บ้าน หรือนิคม มีสระ
โบกขรณี ซึ่งมีน้ำใส เย็น จืดสนิท ใสสะอาด มีทำนน้ำดี น้ำรินรมย์
น้ำนั้นคนตักไปบ้าง ดื่มบ้าง อาบบ้าง ทำตามที่ต้องการบ้าง เมื่อเป็น
เช่นนั้น น้ำที่ใช้สอยอยู่โดยชอบนั้น ถือว่ามีการใช้สอย ไม่เสียไป
เปล่า แม้ฉันใด มหาบพิตร สัตบุรุษได้โภคะมากมายแล้ว ทำตนให้
ได้รับความสุขสำราญ ฯลฯ เมื่อเป็นเช่นนั้น โภคะเหล่านั่นของเขามิ
ได้ใช้สอยอยู่โดยชอบ ย่อมมีการใช้สอย ไม่เสียไปเปล่า ฉะนั้น
เหมือนกัน

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ฯลฯ จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์
ต่อไปอีกว่า

น้ำเย็นในถิ่นอมมนุษย์ที่ไม่ได้ใช้สอย

ย่อมเหือดแห้งไป ฉันทใด

ทรัพย์ที่คนชั่วได้แล้ว ตนเองไม่ได้ใช้

และไม่ให้คนอื่นใช้ ก็เสียไปเปล่า ฉันทนั้น

ส่วนวิญญูชนผู้มีปัญญานั้น ได้โภคะแล้ว

ย่อมใช้สอยและประกอบกิจการงาน

เขาเป็นคนอาจหาญ เลี้ยงดูหมู่ญาติ ไม่ถูกติเตียน

ยอมเข้าถึงแดนสวรรค์
ปฐมอภุตตกสูตรที่ ๔ จบ

๑๐. ทุตติยอภุตตกสูตร

ว่าด้วยทรัพย์ที่ไม่มีบุตร สูตรที่ ๒

[๑๓๑] ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลได้เสด็จเข้าไปเฝ้า พระผู้มีพระภาคแต่ยังวัน ถวายอภิวาทแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับพระเจ้า ปเสนทิโกศลดังนี้ว่า เชิญเถิด มหาบพิตร พระองค์เสด็จมาจากไหนแต่ยังวัน

พระเจ้าปเสนทิโกศลกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คหบดีผู้เป็นเศรษฐี ในกรุงสาวัตถีนี้ ถึงแก่กรรมแล้ว ข้าพระองค์ ให้ชนทรัพย์สมบัติที่ไม่มีบุตรนั้นมาไว้ในพระราชวังแล้วก็มา เข้าเฝ้า เฉพาะเงินเท่านั้นมี ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ ส่วนเครื่องเงินนั้น ไม่ ต้องพูดถึง อนึ่ง คหบดีผู้เป็นเศรษฐีนั้น ได้บริโภคอาหารเช่นนี้ คือ บริโภคปลายข้าว กับน้ำผักดอง ได้ใช้ผ้าเครื่องนุ่งห่มเช่นนี้ คือ นุ่งห่มผ้าเนื้อหยาบที่ตัดเป็นสามชิ้น เย็บติดกัน ได้ใช้ยานพาหนะ เช่นนี้ คือ ใช้รถเกา ๆ กันรุ่มทำด้วยใบไม้

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า มหาบพิตร ข้อนี้เป็นอย่างนั้น มหาบพิตร ข้อนี้ เป็นอย่างนั้น เรื่องเคยมีมาแล้ว คหบดีผู้เป็น เศรษฐีนั้น ได้สั่งให้จัดเตรียม บิณฑบาตถวายพระปัจเจก สัมพุทธเจ้าพระนามว่าตครสีชีว่า ท่านทั้งหลาย จงถวาย อาหาร บิณฑบาตแก่สมณะ แล้วลุกจากอาสนะเดินจากไป ภายหลังได้มีความ เสียดยาวว่า อาหารบิณฑบาตนี้ให้ทาสหรือกรรมกรบริโภคยังดี กว่า นอกจากนี้ เขายังปลิดชีวิตบุตรน้อยคนเดียวของพี่ชาย เพราะ ทรัพย์สมบัติเป็นเหตุอีกด้วย

มหาบพิตร ด้วยผลของกรรมที่คหบดีผู้เป็นเศรษฐีนั้น สั่งให้ จัดเตรียมอาหาร บิณฑบาตถวายพระปัจเจกสัมพุทธเจ้าพระนามว่า ตครสีชี เขาจึงบังเกิดในสุคติโลก สวรรค์ ๓ ครั้ง ด้วยเศษผลของ กรรมนั้นเหมือนกัน ได้เป็นเศรษฐีในกรุงสาวัตถีนี้ แหะเลถึง ๓ ครั้ง

มหาบพิตร ด้วยผลของกรรมที่คหบดีผู้เป็นเศรษฐีนั้นถวาย อาหารบิณฑบาตแล้ว ภายหลังได้มีความเสียดยาวว่า อาหาร บิณฑบาตนี้ให้ทาสหรือกรรมกรบริโภค ยังดีกว่า เขาจึงไม่คิดอยาก บริโภคอาหารอันมากมาย ไม่คิดอยากใช้ผ้าเครื่องนุ่งห่ม อัน มากมาย ไม่คิดอยากใช้ยานพาหนะอย่างโอ้อ่า ไม่คิดอยากบริโภค กาม-คุณ ๕ ที่ดี ๆ

มหาบพิตร อนึ่ง ด้วยผลของกรรมที่คหบดีผู้เศรษฐีนั้นปลด
ชีวิตบุตรน้อย คนเดียวของพี่ชาย เพราะทรัพย์สมบัติเป็นเหตุ เขา
จึงถูกไฟเผาอยู่ในนรกหลายปี หลายร้อยปี หลายพันปี หลายแสน
ปี ด้วยเศษผลของกรรมนั้นเหมือนกัน ทรัพย์สมบัติที่ไม่มีบุตรรับ
เอา จึงถูกชนเข้าค้ำกลางนี้เป็นครั้งที่ ๑

มหาบพิตร ก็บุญเก่าของคหบดี ผู้เป็นเศรษฐีนั้นหมดสิ้นแล้ว
และบุญใหม่ก็ ไม่ได้สะสมไว้ ในวันนี้ คหบดีผู้เป็นเศรษฐีนั้นถูกไฟ
เผาอยู่ในมหาโรรวนรก

พระเจ้าปเสนทิโกศลทูลถามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คหบดี
ผู้เป็นเศรษฐี บังเกิดในมหาโรรวนรกอย่างนั้นหรือ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า อย่างนั้น มหาบพิตร คหบดีผู้
เป็นเศรษฐี บังเกิดในมหาโรรวนรกแล้ว

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ฯลฯ จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์
ต่อไปอีกว่า

ข้าวเปลือก ทรัพย์ เงินทอง
สิ่งของที่หวงแหนอย่างใดอย่างหนึ่ง
หรือทาส กรรมกร คนรับใช้
และผู้อาศัยที่มีอยู่ ทั้งหมดนั้นเขานำไปไม่ได้
จำต้องละทิ้งไว้ทั้งหมด
อนึ่ง บุคคลทำกรรมใดทางกาย
ทางวาจา หรือทางใจ
กรรมนั้นแลเป็นสมบัติของเขา
ทั้งเขาจะนำกรรมนั้นไปได้
อนึ่งกรรมนั้นย่อมติดตามเขาไป
ดุจเงาติดตามตัวไป ฉะนั้น
เพราะฉะนั้น บุคคลควรทำกรรมดี
สะสมไว้เป็นสมบัติในโลกหน้า
เพราะบุญเป็นที่พึงของสัตว์ทั้งหลายในโลกหน้า
ทุติยอปุตกสูตรที่ ๑๐ จบ
วรรคที่ ๒ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้คือ

๑. สัตตชฎิลสูตร	๒.
ปัญจราชสูตร	
๓. โทณปากสูตร	๔. ปฐม
สังคามสูตร	
๕. ทุติยสังคามสูตร	๖. ธีตุสูตร

๑. ปฐมอัปปมาทสูตร ๘. ทุติยอัป
ปมาทสูตร
๙. ปฐมอปุตตกสูตร ๑๐. ทุติยอปุตต
กสูตร

๑. ตติยวรรค

หมวดที่ ๑

๑. ปุคคลสูตร

ว่าด้วยบุคคล ๔ ประเภท

[๑๓๒] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลได้เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระ
ภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มี
พระภาคได้ตรัสกับพระเจ้า ปเสนทิโกศลผู้ประทับนั่ง ณ ที่
สมควรดังนี้ว่า มหาบพิตร บุคคล ๔ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๔ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลผู้มีมืดมาและมืดไป
๒. บุคคลผู้มีมืดมาแต่สว่างไป
๓. บุคคลผู้สว่างมาแต่มืดไป
๔. บุคคลผู้สว่างมาและสว่างไป

บุคคลผู้มีมืดมาและมืดไป เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เกิดในตระกูลต่ำ คือ ตระกูล
จันทาล ตระกูล ช่างสาน ตระกูลนายพราน ตระกูลช่างรถ หรือ
ตระกูลคนเทษยะ เป็นตระกูล ยากจน มีข้าว น้ำและสิ่งของเครื่องใช้
น้อย เป็นไปอย่างฝืดเคือง เป็นแหล่งที่หา ของกินและเครื่องนุ่งห่ม
ได้ยาก และเขามีผิวพรรณหม่นหมอง ไม่น่าดู ต่ำเตี้ย มีความ
เจ็บป่วยมาก ตาบอด เป็นง่อย เป็นคนกระจอก หรือเป็นโรค
อัมพาต มักไม่ได้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้
ที่นอน ที่พัก และเครื่อง ประทีป และเขายังประพฤติกายทุจริต วจี
ทุจริต มโนทุจริต หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในอบาย ทุกติ วินิบาต
นรก

อุปมาเหมือนบุรุษไปจากความมืดสู่ความมืดมืด หรือไปจาก
ความมืดมัว สู่ความมืดมัว หรือไปจากสายเลือดชั่วสู่สายเลือดชั่ว
แม้ฉันใด มหาบพิตร ตถาคต กล่าวว่า บุคคลนี้มีอุปมาฉันนั้น
บุคคลผู้มีมืดมาและมืดไป เป็นอย่างนี้แล

บุคคลผู้มีมืดมาแต่สว่างไป เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เกิดในตระกูลต่ำ คือ ตระกูล
จันทาล ตระกูล ช่างสาน ตระกูลนายพราน ตระกูลช่างรถ หรือ
ตระกูลคนเทษยะ เป็นตระกูล ยากจน มีข้าว น้ำและสิ่งของเครื่องใช้

น้อย เป็นไปอย่างผิดเคื่อง เป็นแหล่งที่หา ของกินและเครื่องนุ่งห่ม ได้ยาก และเขามีผิวพรรณหม่นหมอง ไม่นาดู ต่ำเตี้ย มีความเจ็บป่วยมาก ตาบอด เป็นง่อย เป็นคนกระจอก หรือเป็นโรค อัมพาต มักไม่ได้ข้าว น้ำ ผำ ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และ เครื่องประทีป แต่เขาประพฤติกายสุจริต วชิสุจริต มโนสุจริต หลังจากตายแล้ว จะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

อุปมาเหมือนบุรุษขึ้นจากแผ่นดินสู่บัลลังก์ หรือขึ้นจาก บัลลังก์สู่หลังม้า หรือขึ้นจากหลังม้าสู่คอช้าง หรือขึ้นจากคอช้างสู่ ปราสาท แม้ฉันใด महाบพิตร ตถาคต กล่าวว่า บุคคลนี้มีอุปไมย ฉะนั้น บุคคลผู้มืดมาแต่สว่างไป เป็นอย่างนี้แล

บุคคลผู้สว่างมาแต่มืดไป เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เกิดในตระกูลสูง คือ ตระกูล ชัตติยมหาศาล ตระกูล พราหมณมหาศาล หรือตระกูลคหบดี มหาศาล เป็นตระกูลมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีทองและเงิน มาก มีเครื่องใช้ที่น่าปลื้มใจมากมาย มีทรัพย์และธัญชาติมากมาย และเขามีรูปงาม นาดู น่าเลื่อมใส มีผิวพรรณผุดผ่องยิ่งนัก ได้ข้าว น้ำ ผำ ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่อง ประทีป แต่เขาประพฤติกายทุจริต วชิทุจริต มโนทุจริต หลังจาก ตายแล้วจะไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก

อุปมาเหมือนบุรุษลงจากปราสาทสู่คอช้าง หรือลงจากคอช้าง สู่หลังม้า หรือลง จากหลังม้าสู่บัลลังก์ หรือลงจากบัลลังก์สู่พื้นดิน หรือลงจากพื้นดินเข้าสู่ที่มืด แม้ฉันใด มหาบพิตร ตถาคตกล่าวว่า บุคคลนี้มีอุปไมยฉะนั้น บุคคลผู้สว่างมา แต่มืดไป เป็นอย่างนี้แล

บุคคลผู้สว่างมาและสว่างไป เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เกิดในตระกูลสูง คือ ตระกูล ชัตติยมหาศาล ตระกูลพราหมณมหาศาล หรือตระกูลคหบดี มหาศาล เป็นตระกูลมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีทองและเงิน มาก มีเครื่องใช้ที่น่าปลื้มใจมากมาย มีทรัพย์และธัญชาติมากมาย และเขามีรูปงาม นาดู น่าเลื่อมใส มีผิวพรรณผุดผ่องยิ่งนัก ได้ข้าว น้ำ ผำ ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่อง ประทีป และเขาก็ประพฤติกายสุจริต วชิสุจริต มโนสุจริต หลังจาก ตายแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

อุปมาเหมือนบุรุษก้าวไปด้วยดีจากบัลลังก์สู่บัลลังก์ หรือก้าว ไปด้วยดีจากหลัง ม้าสู่หลังม้า หรือก้าวไปด้วยดีจากคอช้างสู่คอช้าง หรือก้าวไปด้วยดีจากปราสาทสู่ปราสาท แม้ฉันใด มหาบพิตร ตถาคตกล่าวว่า บุคคลนี้มีอุปไมยฉะนั้น บุคคลผู้สว่างมาและสว่าง ไป เป็นอย่างนี้แล

มหาบพิตร บุคคล ๔ จำพวกนี้แล มีปรากฏอยู่ในโลก
พระผู้มีพระภาคผู้สุดศาสดาได้ตรัสเวยาकरणภาษิตนี้แล้ว
จึงได้ตรัสคาถา ประพันธ์ต่อไปอีกว่า

มหาบพิตร บุรุษเขี้ยวใจไม่มีศรัทธา
เป็นคนตระหนี่เหนียวแน่น มีความดำริชั่ว
เป็นมิจฉาทิฎฐิ ไม่มีความเอื้อเฟื้อ
ด่าบริภาษสมณะ หรือพราหมณ์ หรือวณิกอื่น ๆ
เขาเป็นคนไม่มีประโยชน์ เป็นคนมักโกรธ
ยอมห้ามคนที่กำลังจะให้สิ่งของเครื่องใช้แก่คนที่กำลังขอ
มหาบพิตรผู้เป็นใหญ่กว่าปวงชน
คนเช่นนั้นเมื่อตายแล้วย่อมเข้าถึงนรกอันโหดร้าย
บุคคลประเภทนี้ ชื่อว่าผู้มีตมามาและมิดไป
มหาบพิตร บุรุษเขี้ยวใจ แต่มีศรัทธา
ไม่มีความตระหนี่ มีความดำริประเสริฐ
มีใจไม่ฟุ้งซ่าน ย่อมให้ทาน
ยอมลุกรับสมณะ หรือพราหมณ์ หรือวณิกอื่น ๆ
ยอมสำเหนียกในจรรยาอันเรียบร้อย
ไม่ห้ามคนที่กำลังจะให้สิ่งของเครื่องใช้แก่คนที่กำลังขอ
มหาบพิตรผู้เป็นใหญ่กว่าปวงชน
คนเช่นนั้นเมื่อตายแล้ว ย่อมเข้าถึงไตรทิพยสถาน
บุคคลประเภทนี้ ชื่อว่าผู้มีตมาแต่สว่างไป
มหาบพิตร บุรุษมั่งมี แต่ไม่มีศรัทธา
เป็นคนตระหนี่เหนียวแน่น มีความดำริชั่ว
เป็นมิจฉาทิฎฐิ ไม่มีความเอื้อเฟื้อ
ด่าบริภาษสมณะ หรือพราหมณ์ หรือวณิกอื่น ๆ
เขาเป็นคนไม่มีประโยชน์ เป็นคนมักโกรธ
ยอมห้ามคนที่กำลังจะให้สิ่งของเครื่องใช้แก่คนที่กำลังขอ
มหาบพิตรผู้เป็นใหญ่กว่าปวงชน
คนเช่นนั้นเมื่อตายแล้วย่อมเข้าถึงนรกอันโหดร้าย
บุคคลประเภทนี้ ชื่อว่าผู้สว่างมาและมิดไป
มหาบพิตร บุรุษมั่งมี ทั้งมีศรัทธา
ไม่มีความตระหนี่ มีความดำริประเสริฐ
มีใจไม่ฟุ้งซ่าน ย่อมให้ทาน
ยอมลุกรับสมณะ หรือพราหมณ์ หรือวณิกอื่น ๆ
ยอมสำเหนียกในจรรยาอันเรียบร้อย
ไม่ห้ามคนที่กำลังจะให้สิ่งของเครื่องใช้แก่คนที่กำลังขอ
มหาบพิตรผู้เป็นใหญ่กว่าปวงชน

คนเช่นนั้นเมื่อตายแล้ว ย่อมเข้าถึงไตรปิฎกสถาน
บุคคลประเภทนี้ ชื่อว่าผู้สว่างมาและสว่างไป
บุคคลสูตรที่ ๑ จบ

๒. อัยยิกาสูตร

ว่าด้วยพระอัยยิกาของพระเจ้าปเสนทิโกศล

[๑๓๒] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลได้เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระ
ภาคถึงที่ประทับ แต่ยวัน ถวายอภิวัตแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับ พระเจ้าปเสนทิโกศลผู้ประทับนั่ง ณ ที่
สมควรดังนี้ว่า เชิญเถิดมหาบพิตร พระองค์ เสด็จมาจากไหนแต่ยวัน

พระเจ้าปเสนทิโกศลกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระ
อัยยิกาของ ข้าพระองค์ ทรงพระชรา แก่เฒ่า เป็นผู้ใหญ่ ล่วงกาล
ผ่านวัย มีพระชนม์ ๑๒๐ ชันษา ได้ทิวคตเสียแล้ว พระองค์เป็น
ที่รัก เป็นที่พอใจของข้าพระองค์มาก พระพุทธเจ้าข้า

หากข้าพระองค์ใช้ช้างแก้วแลแล้วจะพึงได้สมหวังว่า ขอ
พระอัยยิกาของเราอย่าได้ทิวคตเลย ข้าพระองค์ก็พึงให้แม่ซึ่งช้าง
แก้วเพื่อให้ได้สมหวังว่า ขอพระอัยยิกาของเราอย่าได้ทิวคตเลย

หากข้าพระองค์ใช้ม้าแก้วแลแล้วจะพึงได้สมหวังว่า ขอพระ
อัยยิกาของเราอย่าได้ทิวคตเลย ข้าพระองค์ก็พึงให้แม่ซึ่งม้าแก้ว
เพื่อให้ได้สมหวังว่า ขอพระ อัยยิกาของเราอย่าได้ทิวคตเลย

หากข้าพระองค์ใช้บ้านส่วยแลแล้วจะพึงได้สมหวังว่า ขอ
พระอัยยิกาของเราอย่าได้ทิวคตเลย ข้าพระองค์ก็พึงให้แม่ซึ่งบ้าน
ส่วยเพื่อให้ได้สมหวังว่า ขอพระอัยยิกาของเราอย่าได้ทิวคตเลย

หากข้าพระองค์ใช้ชนบทแลแล้วจะพึงได้สมหวังว่า ขอพระ
อัยยิกาของเรา อย่าได้ทิวคตเลย ข้าพระองค์ก็พึงให้แม่ซึ่งชนบท
เพื่อให้ได้สมหวังว่า ขอพระอัยยิกา ของเราอย่าได้ทิวคตเลย

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ น้าอัสจรรยจริง ไม่เคยปรากฏ พระผู้มี
พระภาคตรัสเรื่องนี้ไว้ดียิ่งนัก สัตว์ทั้งปวงมีความตายเป็น
ธรรมดา มีความตายเป็นที่สุด ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า มหาบพิตร ข้อนี้เป็นอย่างนั้น
มหาบพิตร ข้อนี้ เป็นอย่างนั้น สัตว์ทั้งปวงมีความตายเป็นธรรมดา
มีความตายเป็นที่สุด ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้ มหาบพิตร ภาชนะ
ดินชนิดใดชนิดหนึ่ง ทั้งดิบและสุก ภาชนะดินเหล่านั้นทั้งหมด มีค
วามแตกเป็นธรรมดา มีความแตกเป็นที่สุด ไม่พ้นความแตก ไปได้
แม้ฉันใด มหาบพิตร สัตว์ทั้งปวงก็มีความตายเป็นธรรมดา มีความ
ตาย เป็นที่สุด ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้ ฉะนั้นเหมือนกัน

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ฯลฯ จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์
ต่อไปอีกว่า

สัตว์ทั้งปวงจักตาย เพราะชีวิตมีความตายเป็นที่สุด
สัตว์ทั้งหลายจักไปตามกรรม เข้าถึงผลบุญและบาป
คือ ผู้ทำบาปจักไปนรก ส่วนผู้ทำบุญจักไปสวรรค์
เพราะฉะนั้น บุคคลควรทำกรรมดี
สะสมไว้เป็นสมบัติในโลกหน้า
เพราะบุญเป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งหลายในโลกหน้า
อัยยิกาสูตรที่ ๒ จบ

๑. โลกสูตร

ว่าด้วยธรรมที่ไม่เกิดประโยชน์แก่ชาวโลก

[๑๓๔] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

พระเจ้าปเสนทิโกศลประทับนั่ง ณ ที่สมควรแล้ว ได้กราบ
ทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมเท่าไรหนอ
เมื่อเกิดขึ้นแก่ชาวโลกย่อมเกิดขึ้นเพื่อไม่เป็นประโยชน์ เพื่อความ
ทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่ผาสุก

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า มหาบพิตร ธรรม ๓ ประการ เมื่อเกิด
ขึ้นแก่ชาวโลก ย่อมเกิดขึ้นเพื่อไม่เป็นประโยชน์ เพื่อความทุกข์
เพื่อความอยู่ไม่ผาสุก

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. โลกธรรม เมื่อเกิดขึ้นแก่ชาวโลกย่อมเกิดขึ้นเพื่อไม่เป็น
ประโยชน์ เพื่อความทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่ผาสุก

๒. โทสธรรม เมื่อเกิดขึ้นแก่ชาวโลกย่อมเกิดขึ้นเพื่อไม่เป็น
ประโยชน์ เพื่อความทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่ผาสุก

๓. โมหธรรม เมื่อเกิดขึ้นแก่ชาวโลกย่อมเกิดขึ้นเพื่อไม่เป็น
ประโยชน์ เพื่อความทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่ผาสุก

มหาบพิตร ธรรม ๓ ประการนี้แล เมื่อเกิดขึ้นแก่ชาวโลก
ย่อมเกิดขึ้นเพื่อไม่ เป็นประโยชน์ เพื่อความทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่
ผาสุก

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ฯลฯ จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์
ต่อไปอีกว่า

โลภะ โทสะ และโมหะเกิดขึ้นภายในตน

ย่อมทำร้ายบุรุษผู้มีจิตเลวทราม

ดุจขุยไฟกำจัดต้นไฟ ฉะนั้น๑

โลกสูตรที่ ๓ จบ

๔. อีสัสตถสูตร

ว่าด้วยทานที่ประกอบด้วยองค์ ๕ มีผลมาก

[๑๓๕] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

พระเจ้าปเสนทิโกศลประทับนั่ง ณ ที่สมควรแล้ว ได้ทูลถาม
พระผู้มีพระภาค ดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคลควรให้ทาน
ณ ที่ไหน

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า มหาบพิตร จิตเลื่อมใสในที่ใด
ละ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ทานที่ให้ในที่ไหนจึงมีผลมาก

มหาบพิตร บุคคลควรให้ทานในที่ไหน นั้นประการหนึ่ง
และทานที่ให้ในที่ไหน จึงมีผลมาก นั้นประการหนึ่ง ทานที่ให้แก่ผู้
มีศีลมีผลมาก ทานที่ให้ในผู้ทุศีลไม่มีผลมาก ด้วยเหตุนี้
อาตมภาพจักย้อนถามพระองค์ในปัญหาข้อนั้นบ้าง พระองค์พอ
พระทัย อย่างไรก็ดีฟังชี้แจงอย่างนั้น พระองค์จะทรงเข้าพระทัยความ
ข้อนั้นว่าอย่างไร ณ ที่นี้การยุทธ์พึงปรากฏเฉพาะพระพักตร์ของ
พระองค์ สงครามพึงประชิดกัน ถ้ากษัตริย์ หนุ่มเป็นผู้ไม่ได้ศึกษา
ไม่ได้ฝึกปรือ ไม่มีความชำนาญ ไม่ได้ประลองการยิง เป็นคนฉลาด
หวาดสะดุ้ง มักวิ่งหนี มาอาสา พระองค์พึงชูปเลียงคนนั้นหรือ และ
พระองค์พึงต้องการคนเช่นนั้นหรือ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ไม่พึงชูปเลียงคนนั้น และ
ข้าพระองค์ ไม่ต้องการคนเช่นนั้นเลย

ถ้าพราหมณ์หนุ่มเป็นผู้ไม่ได้ศึกษา ฯลฯ มาอาสา ฯลฯ ถ้า
แพศย์หนุ่มเป็น ผู้ไม่ได้ศึกษา ฯลฯ มาอาสา ฯลฯ ถ้าศูทรหนุ่มเป็นผู้
ไม่ได้ศึกษา ฯลฯ มาอาสา พระองค์พึงชูปเลียงคนนั้นหรือ และ
พระองค์พึงต้องการคนเช่นนั้นหรือ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ไม่พึงชูปเลียงคนนั้น และ
ข้าพระองค์ ไม่ต้องการคนเช่นนั้นเลย

มหาบพิตร พระองค์จะทรงเข้าพระทัยความข้อนั้นว่าอย่างไร
ณ ที่นี้การยุทธ์ พึงปรากฏเฉพาะพระพักตร์ของพระองค์ สงคราม
พึงประชิดกัน ถ้ากษัตริย์หนุ่มเป็นผู้ศึกษาดีแล้ว ได้ฝึกปรือแล้ว มี
ความชำนาญ ได้ฝึกการยิงมาแล้ว ไม่เป็นคน ขลาด ไม่หวาดสะดุ้ง
ไม่หลบหนี มาอาสา พระองค์พึงชูปเลียงคนนั้นหรือ และพระองค์
พึงต้องการคนเช่นนั้นหรือ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์พึงชูปเลียงคนนั้น และ
ข้าพระองค์พึงต้องการคนเช่นนั้น

ถ้าพราหมณ์หนุ่มเป็นผู้ศึกษาดีแล้ว ฯลฯ มาอาสา ฯลฯ ถ้า
แพศย์หนุ่ม เป็นผู้ศึกษาดีแล้ว ฯลฯ มาอาสา ฯลฯ ถ้าศูทรหนุ่มเป็น
ผู้ศึกษาดีแล้ว ฯลฯ มาอาสา พระองค์พึงชูปเลียงคนนั้นหรือ และ
พระองค์พึงต้องการคนเช่นนั้นหรือ

ฉันนั้นนั่นแล มหาบพิตร แม้หาว่ากุลบุตรออกจากเรือน
บวชเป็นบรรพชิต จากตระกูลใด และกุลบุตรนั้นเป็นผู้ละองค์ ๕
เป็นผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ ทานที่ให้แล้วในกุลบุตรนั้นจากตระกูล
นั้น ย่อมมีผลมาก

องค์ ๕ อะไรบ้างอันกุลบุตรนั้นละได้ คือ

๑. กามฉันทะ (ความพอใจในกาม) อันกุลบุตรนั้นละได้
๒. พยาบาท (ความคิดปองร้าย) อันกุลบุตรนั้นละได้
๓. ถีนมิตะ (ความหดหู่และเชื่องซึม) อันกุลบุตรนั้นละ

ได้

๔. อหังการกุกุจะ (ความพองขึ้นและร้อนใจ) อัน
กุลบุตรนั้นละได้

๕. วิภิจฉา (ความเล็งเลสงสัย) อันกุลบุตรนั้นละได้

องค์ ๕ นี้แลอันกุลบุตรนั้นละได้

กุลบุตรนั้นเป็นผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ อะไรบ้าง

คือ กุลบุตรนั้น

๑. เป็นผู้ประกอบด้วยศีลชั้นของพระอเสชะ
๒. เป็นผู้ประกอบด้วยสมาธิชั้นของพระอเสชะ
๓. เป็นผู้ประกอบด้วยปัญญาชั้นของพระอเสชะ
๔. เป็นผู้ประกอบด้วยวิมุตติชั้นของพระอเสชะ
๕. เป็นผู้ประกอบด้วยวิมุตติญาณทัสสนชั้นของพระ

อเสชะ

กุลบุตรนั้นเป็นผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล ทานที่ให้แล้วใน
กุลบุตรผู้ละองค์ ๕ ผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ ย่อมมีผลมาก

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ฯลฯ จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์
ต่อไปอีกว่า

ศีลปะธนู กำลัง และความเพียรอยู่ในชายใด

พระราชผู้ทรงการยุทธ์พึงชบเลี้ยงชายหนุ่มผู้เช่นนั้น

ไม่พึงชบเลี้ยงชายหนุ่มผู้ไม่กล้าหาญ

เพราะเหตุแห่งชาติ ฉันใด

ธรรมคือขันติและโสรจจะตั้งอยู่ในบุคคลใด

บุคคลพึงบูชาบุคคลนั้นผู้มีปัญญา

มีความประพฤติเยี่ยงพระอริยะ

แม้มีชาติตระกูลต่ำ ฉันนั้นเหมือนกัน

บุคคลพึงสร้างอาศรมอันเป็นที่รื่นรมย์

อาราธนาพระพหูสูตทั้งหลายให้อยู่ ณ ที่นั้น

พึงสร้างบ่อน้ำไว้ในป่าที่กั้นดาร์น้ำ

และสร้างสะพานในที่ที่เป็นหล่ม

ฟังถวายข่าว น้ำ ของเคี้ยว ผ่าและเสนาสนะ
ในท่านผู้ซื้อตรงทั้งหลาย ด้วยใจอันเลื่อมใส
เมฆมีสายฟ้าแลบแปลบปลาบ
มียอดตั้งร้อย คำรามอยู่ ตรวดแผ่นดิน
ทำที่ดอนและที่ลุ่มให้เต็ม แม่น้ำใด
หายกผู้มีศรัทธา เป็นบัณฑิตได้ฟังแล้ว
ตกแต่งโภชนาหาร เลี้ยงวณิพกด้วยข้าวน้ำให้อิ่มหนา
เที่ยวไปในโรงทาน สั่งว่า ท่านทั้งหลายจงให้ ท่านทั้งหลาย
จงให้

และหายกนั้นบันลือเสียงเหมือนเมฆคำราม
เมื่อฝนกำลังตก สายธารแห่งบุญอันไพบูรณ์นั้น
ย่อมหลั่งรดหายกผู้ให้ ฉะนั้น
อิสตลสูตรที่ ๔ จบ

๕. ปัพพโตปมสูตร

ว่าด้วยชราและมรณะเป็นประจักษ์แก่เขา

[๑๓๖] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลได้เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระ
ภาคถึงที่ประทับแต่ ยังวัน ถวายอภิวัตแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับพระเจ้า ปเสนทิโกศลผู้ประทับนั่ง ณ ที่
สมควรดังนี้ว่า เชิญเถิดมหาบพิตร พระองค์เสด็จ มาจากไหนแต่ยัง
วัน

พระเจ้าประเสนทิโกศลกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
กษัตริราชผู้ได้มรณาภิเศกแล้ว มัวเมาเพราะความเป็นใหญ่ ถูก
ความกำหนดในกามกัสมรุมแล้ว ผู้ถึงซึ่งความมั่นคงในชนบท ชน
ประมุขมณฑลใหญ่แล้วครอบครองอยู่ มีราช-กรณียกิจอันใด บัดนี้
ข้าพระองค์ก็ชวนชวายเป็นราชกรณียกิจอันนั้น

มหาบพิตร พระองค์จะทรงเข้าพระทัยความชื่อนั้นว่าอย่างไร
ณ ที่นี้ ราชบุรุษ ของพระองค์ผู้ควรเชื่อถือ มีวาจาเป็นหลักฐาน มา
จากทิศตะวันออก เข้ามาเฝ้า พระองค์แล้วกราบทูลอย่างนี้ว่า
ขอเดชะใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ข้าพระองค์ มาจากทิศตะวันออก
ณ ที่นั้นได้เห็นภูเขายาวสูงเทียมเมฆกำลังกลิ้งบดสัตว์ทั้งปวง
พระเจ้าข้า ขอพระองค์ทรงกระทำสิ่งที่พึงกระทำเถิด

ลำดับนั้น บุรุษคนที่ ๒ ผู้ควรเชื่อถือ มีวาจาเป็นหลักฐาน มา
จากทิศ ตะวันตก ฯลฯ

ต่อจากนั้น บุรุษคนที่ ๓ ผู้ควรเชื่อถือ มีวาจาเป็นหลักฐาน
มาจากทิศเหนือ ฯลฯ

ต่อจากนั้น บุรุษคนที่ ๔ ผู้ควรเชื่อถือ มีวาจาเป็นหลักฐาน มาจากทิศใต้ เข้ามาเฝ้าพระองค์แล้วกราบทูลอย่างนี้ว่า ขอเดชะ ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ข้าพระองค์ มาจากทิศใต้ ณ ที่นั้น ได้เห็น ภูเขาใหญ่สูงเทียมเมฆกำลังกลิ้งบดสัตว์ทั้งปวง พระเจ้าข้า ขอ พระองค์ทรงกระทำสิ่งที่พึงกระทำเถิด เมื่อมหาภัยร้ายกาจ ที่จะทำ ให้มนุษย์สิ้นชีวิต อันใหญ่หลวงเห็นปานนี้ บังเกิดขึ้นแล้วแก่ พระองค์ อะไรเล่าจะเป็นกิจที่พระองค์ควรกระทำในฐานะเป็น มนุษย์ที่หาได้ยาก

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อมหาภัยร้ายกาจ ที่จะทำให้มนุษย์ สิ้นชีวิต อันใหญ่หลวงเห็นปานนี้ บังเกิดขึ้นแก่ข้าพระองค์ อะไร เล่าจะเป็นกิจที่ข้าพระองค์ควรกระทำ ในฐานะเป็นมนุษย์ที่หาได้ ยาก นอกจากปฏิบัติธรรมให้เสมอดั้นเสมอปลาย สร้างบุญ กุศลเอา ไว้

มหาบพิตร อาตมภาพขอถวายพระพรให้ทรงทราบ ชราและ มรณะย่อม ครอบงำพระองค์ เมื่อชราและมรณะครอบงำพระองค์ อยู่ อะไรเล่าจะเป็นกิจที่พระองค์ ควรกระทำ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อชราและมรณะครอบงำข้าพระองค์ อยู่ อะไรเล่า จะเป็นกิจที่ข้าพระองค์ควรกระทำ นอกจาก ปฏิบัติธรรมให้เสมอดั้นเสมอปลาย สร้างบุญกุศลเอาไว้ ข้าแต่ พระองค์ผู้เจริญ กษัตราธิราชผู้ได้มูรธาภิเษกแล้ว มัวเมาเพราะ ความเป็นใหญ่ ถูกความกำหนัดในกามกลุ้มรมแล้ว ผู้ถึงความ มั่นคงในชนบท ผู้ชนะปฐพีมณฑลใหญ่แล้วครอบครองอยู่ ทรงทำ การรบด้วยพลช้างเหล่าใด เมื่อชรา และมรณะครอบงำอยู่ ก็ไม่ใช่ คติ ไม่ใช่วิสัยที่จะทำการรบด้วยพลช้างแม่เหล่านั้น

กษัตราธิราชผู้ได้มูรธาภิเษกแล้ว ฯลฯ ผู้ชนะปฐพีมณฑล ใหญ่แล้วครอบครองอยู่ ทรงทำการรบด้วยพลม้าเหล่าใด ฯลฯ รบ ด้วยพลรถเหล่าใด ฯลฯ รบด้วยพลเดินเท้าแม่เหล่าใด เมื่อชราและ มรณะครอบงำอยู่ ก็ไม่ใช่คติ ไม่ใช่วิสัยที่จะทำการรบด้วยพลเดิน เท้าแม่เหล่านั้น ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในราชตระกูลนี้ มหา อำมาตย์ ผู้มีมนตรี ซึ่งสามารถจะใช้มนตรีทำลายข้าศึกที่ยกทัพมา ก็มีอยู่เหมือนกัน แต่เมื่อชราและมรณะครอบงำอยู่ ก็ไม่ใช่คติ ไม่ ใช่วิสัยที่จะทำการรบด้วยมนตรีแม่เหล่านั้น ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อนึ่ง ในราชตระกูลนี้ เงินทองทั้งที่อยู่ในพื้นดิน ทั้งที่อยู่ในอากาศ ซึ่งพวกข้าพระองค์สามารถใช้เป็นเครื่องมืออยู่ให้ข้าศึกที่ยก ทัพมาแตกกัน ก็มีอยู่เป็นอันมาก แต่เมื่อชราและมรณะครอบงำก็ ไม่ใช่คติ ไม่ใช่วิสัยที่จะทำการรบด้วยทรัพย์แม่เหล่านั้น ข้าแต่ พระองค์ผู้เจริญ ก็แลเมื่อชราและมรณะครอบงำอยู่ อะไรเล่าจะเป็น

นอกจากปฏิบัติธรรมให้

เสมอต้นเสมอปลาย สร้างบุญกุศลเอาไว้

มหาบพิตร ชื่อนี้เป็นอย่างนั้น มหาบพิตร ชื่อนี้เป็นอย่างนั้น
ก็เมื่อชราและมรณะครอบงำอยู่ อะไรเล่าจะเป็นกิจที่พระองค์ควร
กระทำนอกจากปฏิบัติธรรมให้เสมอดั้นเสมอปลาย สร้างบุญกุศล
เอาไว้

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ฯลฯ จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์
ต่อไปอีกว่า

ภูเขາใหญ่ถล่มแล้วด้วยศิลา สูงจดท้องฟ้า
กลิ้งบดสัตว์มาโดยรอบทั้ง ๔ ทิศ แม้ฉันใด

ชราและมรณะก็จั้นนั้น

ย่อมครอบงำสัตว์ทั้งหลาย คือ พวกกษัตริย์

พราหมณ์ แพศย์ ศูทร คนจัณฑาล และคนเทษยะ

ไม่เว้นใคร ๆ ไร่เลย ย่อมย้ายเหล่าสัตว์ทั้งสิ้น

ณ ที่นั้น ไม่มียุทธภูมิสำหรับพลช้าง

(พลม้า) พลรถ พลเดินเท้า

และไม่อาจจะเอาชนะได้ด้วยมนตร์หรือด้วยทรัพย์

เพราะฉะนั้น บุคคลผู้เป็นบัณฑิต มีปัญญา

เมื่อเห็นประโยชน์ตน ฟังตั้งศรัทธาไว้ในพระพุทธเจ้า

พระธรรม และพระสงฆ์

ผู้ใดมีปกติประพฤติธรรมทางกาย ทางวาจา ทางใจ

บันทึกทั้งหลายย่อมสรรเสริญผู้นั้นในโลกนี้โดยแท้

ผู้นั้นละโลกนี้ไปแล้ว ย่อมบันเทิงในสวรรค์

ข้อ ๕ จบ

วรรคที่ ๓ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปุคคลสูตร

๒. อัยยิกาสูตร

๓. โลกสูตร

๔. อีสต์ทอสูตร

๕. ปัพพโตปมสูตร

พระสูตรว่าด้วยกุศล ๕ สูตรนี้ พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐทรง
แสดงไว้แล้ว

โกศลสังยุต จปบริบูรณ์

q qj

* * * *

๔. มารสั่งยุต

๑. ปฐมวรรค

หมวดที่ ๑

๑. ตโปกัมมสูตร

ว่าด้วยการบำเพ็ญตบะ

[๑๓๖] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคแรกตรัสรู้ประทับอยู่ที่ต้นอชปาลนิโครธใกล้ฝั่ง แม่น้ำเนรัญชรา ตำบลอุรุเวลา ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงหลีกเร้นอยู่ในที่สงัด เกิดความรำพึงอย่างนี้ว่า เราเป็นผู้พ้นแล้วหนอจากทุกกรกิริยานั้น เราเป็นผู้ พ้นดีแล้วหนอจากทุกกรกิริยาอันไม่ประกอบด้วยประโยชน์นั้น เราเป็นผู้บรรลुโพธิญาณแล้ว

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปได้ทราบความรำพึงของพระผู้มีพระภาคด้วยใจ จึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

มาณพทั้งหลายบริสุทธิได้

ด้วยการบำเพ็ญตบะใด

ท่านหลีกจากการบำเพ็ญตบะนั้นแล้ว

เป็นผู้ไม่บริสุทธิ สำคัญว่าเป็นผู้บริสุทธิ

ท่านพลาดจากทางแห่งความบริสุทธิแล้ว

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่ นี่คือมารผู้มีบาป จึงตรัสกับมาร ผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

เรารู้แล้วว่าตบะอื่นๆ ใดๆอย่างหนึ่ง

ไม่ประกอบด้วยประโยชน์

ตบะทั้งปวงหาอำนวยการประโยชน์ให้ไม่

ดุจไม้พ่ายหรือไม้ถ่อ ไม่อำนวยการประโยชน์บนบก ฉะนั้น

จึงเจริญมรรค คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อตรัสรู้

เป็นผู้บรรลุความบริสุทธิอย่างยอดเยี่ยมแล้ว

มารผู้กระทำให้ที่สุด เราได้กำจัดท่านเสียแล้ว

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า พระผู้มีพระภาคทรงรู้จักเรา พระสุคตทรงรู้จักเรา จึงหายตัวไป ณ ที่นั้นเอง

ตโปกัมมสูตรที่ ๑ จบ

๒. นาคสูตร

ว่าด้วยมารแปลงกายเป็นพญาช้าง

[๑๓๗] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคแรกตรัสรู้ประทับอยู่ที่ต้นอชปาลนิโครธใกล้ฝั่ง แม่น้ำเนรัญชรา ตำบลอุรุเวลา สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคประทับนั่งในท่ากลางแจ้ง ในราตรีกาลอันมืดมิด และฝนกำลังตกประปรายอยู่

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปต้องการจะให้ความกลัว ความหวาด
สะดุ้ง ความขนพอง สยองเกล้าเกิดขึ้นแก่พระผู้มีพระภาค จึงแปลง
กายเป็นพญาช้างใหญ่ เข้าไปเฝ้า พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ พญา
ช้างนั้นมีศีรษะเหมือนก้อนหินใหญ่สีดำสนิท มิงาทั้งสองสีเหมือน
เงินยวง มิงวงเหมือนงอนไถใหญ่

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่า นี่คือมารผู้มีบาป จึง
ตรัสกับมาร ผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

ท่านแปลงกายทั้งที่งามและไม่งาม

ท่องเที่ยวอยู่ตลอดกาลอันยาวนาน

มารผู้มีบาปเอ๋ย พอกันทีสำหรับการแปลงกายของท่าน

มารผู้กระทำซึ่งที่สุด เราได้กำจัดท่านเสียแล้ว

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า พระผู้มีพระภาคทรง
รู้จักเรา พระสุคตทรงรู้จักเรา จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

นาคสูตรที่ ๒ จบ

๓. สุกสูตร

ว่าด้วยร่างกายที่งาม

[๑๓๔] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคแรกตรัสรู้ประทับอยู่ที่ต้นอชปาล
นิโครธใกล้ฝั่ง แม่น้ำเนรัญชรา ตำบลอุรุเวลา สมัยนั้น พระผู้มีพระ
ภาคประทับนั่งในที่กลางแจ้งในราตรีอันมืดมิด และฝนกำลังตก
ประปรายอยู่

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปต้องการจะให้ความกลัว ความหวาด
สะดุ้ง ความขนพอง สยองเกล้าเกิดขึ้นแก่พระผู้มีพระภาค จึงเข้าไป
เฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้ว แสดงเพศต่าง ๆ หลากหลาย
ทั้งที่งามและไม่งาม ในที่ไม่ไกลพระผู้มีพระภาค

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่า นี่คือมารผู้มีบาป จึง
ตรัสกับมาร ผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

ท่านแปลงกายทั้งที่งามและไม่งาม

ท่องเที่ยวอยู่ตลอดกาลอันยาวนาน

มารผู้มีบาปเอ๋ย พอกันทีสำหรับการแปลงกายของท่าน

มารผู้กระทำซึ่งที่สุด เราได้กำจัดท่านเสียแล้ว

ชนเหล่าใดสำรวจกาย วาจา ใจดีแล้ว

ชนเหล่านั้นย่อมไม่ตกอยู่ในอำนาจของมาร

ชนเหล่านั้นย่อมไม่เดินตามหลังมาร

ครั้งนั้น มารผู้มีบาป ฯลฯ จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

สุกสูตรที่ ๓ จบ

๔. ปฐมมารปาສສุตฺร

ว่าด้วยปวงแห่งมาร สุตฺรที่ ๑

[๑๔๐] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง

พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เขตกรุง พาราณสี ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย วิมุตติ(ความหลุดพ้น) อันยอดเยี่ยมเราบรรลุลแล้ว วิมุตติอันยอดเยี่ยมเรากระทำให้แจ้งแล้ว เพราะมนสิการโดยแยบคาย เพราะตั้งความเพียรไว้ ชอบโดยแยบคาย แม้เธอทั้งหลายก็จงบรรลुวิมุตติอันยอดเยี่ยม จงกระทำวิมุตติอันยอดเยี่ยมให้แจ้ง เพราะมนสิการโดยแยบคาย เพราะตั้งความเพียรไว้ชอบโดยแยบคายเถิด

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้กราบทูล พระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ท่านได้ถูกปวงแห่งมาร ทั้งที่เป็นของทิพย

ทั้งที่เป็นของมนุษย์ คล่องไวแล้ว

ท่านได้ถูกเครื่องผูกของมารผูกไว้แล้ว

สมณะ ท่านไม่พ้นจากเราไปได้

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่ นี่คือมารผู้มีบาป จึงตรัสกับมาร ผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

เราได้พ้นแล้วจากปวงแห่งมาร

ทั้งที่เป็นของทิพย ทั้งที่เป็นของมนุษย์

เราได้พ้นแล้วจากเครื่องผูกของมาร

มารผู้กระทำซึ่งที่สุด เราได้กำจัดท่านเสียแล้ว

ครั้งนั้น มารผู้มีบาป ฯลฯ จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

ปฐมมารปาສສุตฺรที่ ๔ จบ

๕. ทุตติยมารปาສສุตฺร

ว่าด้วยปวงแห่งมาร สุตฺรที่ ๒

[๑๔๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง

พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เขตกรุง พาราณสี ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของ มนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุข แก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย พวกเธออย่าได้ ไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามใน ท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและ พยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายผู้มีกิเลสจตุลีนตาน้อยมีอยู่ ย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟัง ธรรม จักมีผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้กราบทูลพระ ผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ท่านได้ถูกบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์
ทั้งที่เป็นของมนุษย์ คล้องไว้แล้ว
ท่านได้ถูกเครื่องพันธนาการมากมายผูกไว้แล้ว
สมณะ ท่านไม่พ้นจากเราไปได้

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่ นี่คือมารผู้มีบาป จึงตรัสกับมาร ผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

เราได้พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง
ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์
เราได้พ้นแล้วจากเครื่องพันธนาการมากมาย
มารผู้กระทำซึ่งที่สุด เราได้กำจัดท่านเสียแล้ว๑
ครั้งนั้น มารผู้มีบาป ฯลฯ จึงหายตัวไป ณ ที่นั้นเอง
ทุติยमारपासुत्तरात् ५ จบ

๖. สัปปสูตร

ว่าด้วยมารแปลงกายเป็นพญางู

[๑๔๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคประทับนั่งในท่ากลางแจ้ง ในราตรีกาล มีดมิด และฝนกำลังตกประปรายอยู่

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปต้องการจะให้ความกลัว ความหวาด สะดุ้ง ความขนพอง สยองเกล้าเกิดขึ้นแก่พระผู้มีพระภาค จึงแปลงกายเป็นพญางูใหญ่ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ พญางู นั้นมีกายเหมือนเรือลำใหญ่ที่ขุดด้วยขุ้งทั้งต้น มีพังพาน เหมือนเสื้อลำแพนผืนใหญ่สำหรับปูตากแห้งของช่างทำสุรา มีนัยน์ตาเหมือนถาด สำริดใบใหญ่ของพระเจ้าโกศล มีลิ้นแลบออกจากปาก

เหมือนสายฟ้าแลบในขณะที่เมฆกำลังกระพริบ มีเสียงหายใจเข้า
หายใจออกเหมือนเสียงสับของช่างทองที่กำลังฟนลมอยู่ ฉะนั้น

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่ นี่คือมารผู้มีบาป จึง
ตรัสกับมาร ผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

มุนีได้อาศัยเรือนว่างอยู่

มุนีนั้นสำรวมตนได้แล้ว

เขาละความอาลัยในอัตภาพนั้นเที่ยวไป

เพราะการละความอาลัยในอัตภาพแล้วเที่ยวไปนั้น

เหมาะสมแก่ผู้เช่นนั้น

สัตว์ที่สัญจรไปมากี่มาก สิ่งที่น่ากลัวก็มาก

หนึ่ง เหลือบและสัตว์เลื้อยคลานก็ชุกชุม

แต่หมามุนีผู้อยู่ในเรือนว่าง

ไม่หวั่นไหวเพราะสิ่งที่น่ากลัวเหล่านั้นแม้เพียงชนลูก

ถึงแม้ท้องฟ้าจะแตก แผ่นดินจะไหว

สัตว์ทั้งหลายจะสะดุ้งกลัวกันก็ตามที่

ถึงแม้หอกจะจ่ออยู่ที่อกก็ตามเกิด

พระพุทธรเจ้าทั้งหลายก็ไม่ทรงป้องกันตัว

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า พระผู้มีพระภาคทรง
รู้จักเรา พระสุคต ทรงรู้จักเรา จึงหายตัวไป ณ ที่นั้นเอง

สัปปสูตรที่ ๖ จบ

๑. สุปติสูตร

ว่าด้วยการบรรทม

[๑๔๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่
ให้เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จ
จงกรมอยู่ในที่กลางแจ้งเกือบตลอด ราตรี ในเวลาใกล้รุ่งแห่งราตรี
ทรงล้างพระบาทแล้วเสด็จเข้าพระวิหาร ทรงสำเร็จ สิ้นไสยาโดย
พระปรีศวเปียงขวา ทรงซ้อนพระบาทเหลื่อมพระบาท มีพระ
สติสัมปชัญญะ ทรงทำความเข้าใจที่จะเสด็จลุกขึ้นไว้ในพระทัย

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
แล้วได้กราบทูล พระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ท่านหลับหรือ ทำไมท่านยังหลับอยู่เล่า

ท่านหลับเหมือนตายเขียวหรือ

ท่านหลับโดยคิดว่า เราได้เรือนว่าง อย่างนั้นหรือ

เมื่อดวงอาทิตย์ขึ้นสูงแล้ว ทำไมท่านยังหลับอยู่เล่า

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่ นี่คือนารผู้มีบาป จึง
ตรัสกับนาร ผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

ผู้ไม่มีตัณหาจุตาชายซึ่งชานไปนารมณตาง ๆ

ที่จะนำไปสู่ภพไหน ๆ ถึงหลับอยู่ก็ชื่อว่าตื่น

เพราะอุปธิทั้งปวงฉลนไป

เรื่องอะไรของท่านนารเรื่องนี้เล่า นาร

ครั้งนั้น นารผู้มีบาป ฯลฯ จิงหายตัวไป ณ ที่นั้นเอง

สุตตีสุตตรที่ ๖ จบ

๘. นนทนสุตตร

ว่าด้วยความมยินดี

[๑๔๔] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อาราม
ของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น นารผู้มีบาปเข้าไป
เฝ้าพระผู้มีพระภาคถึง ที่ประทับแล้วได้กล่าวคาถาในสำนักของ
พระผู้มีพระภาคว่า

คนมีบุตรยอมมยินดีเพราะบุตร

คนมีโคยอมมยินดีเพราะโคเหมือนกัน

เพราะอุปธิทำให้รชนมยินดี

ฉะนั้นคนที่ไรอุปธิจิงไมมยินดี

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่ นี่คือนารผู้มีบาป จึง
ตรัสกับนาร ผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

คนมีบุตรยอมเสรำโสกเพราะบุตร

คนมีโคยอมเสรำโสกเพราะโคเหมือนกัน

เพราะอุปธิทำให้รชนเสรำโสก

ฉะนั้นคนที่ไรอุปธิจิงไมเสรำโสก

ครั้งนั้น นารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า พระผู้มีพระภาคทรง
รู้จักเรา พระสุคตทรงรู้จักเรา จิงหายตัวไป ณ ที่นั้นเอง

นนทนสุตตรที่ ๘ จบ

๙. ปฐมอายุสุตตร

ว่าด้วยอายุ สุตตรที่ ๑

[๑๔๕] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่
ให้เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาครับสั่ง
เรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับ
สนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัส เรื่องนี้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย อายุของมนุษย์ทั้งหลายนี้น้อยนัก จำต้องไปสู่
สัมปรายภพ ควรทำกุศล ควรประพฤติพรหมจรรย์ สัตว์ผู้เกิดมา
แล้วจะไม่ตายไม่มี ภิกษุทั้งหลาย คนที่มีชีวิตอยู่ได้นานก็อยู่ได้
เพียง ๑๐๐ ปี หรือจะอยู่เกินไปบ้างก็มีน้อย

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
แล้วได้กราบทูล พระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

มนุษย์ทั้งหลายมีอายุยืนยาว
คนดีไม่ควรดูหมิ่นอายุนั้นเลย
ควรทำตัวเหมือนเด็กอ่อนที่คอยแต่จะดื่มนม ฉะนั้น
ความตายยังมาไม่ถึงหรือ

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่ นี่คือมารผู้มีบาป จึง
ตรัสกับมาร ผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

มนุษย์ทั้งหลายมีอายุน้อย
คนดีควรดูหมิ่นอายุนั้น
ควรทำตัวเหมือนคนที่ถูกไฟไหม้ศีรษะ ฉะนั้น
ความตายที่จะมาไม่ถึงไม่มี
ครั้งนั้น มารผู้มีบาป ฯลฯ จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง
ปฐมอายุสูตรที่ ๔ จบ

๑๐. ทุติยอายุสูตร

ว่าด้วยอายุ สูตรที่ ๒

[๑๔๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระ
เวฬุวัน ฯลฯ เขตกรุงราชคฤห์ ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาค ฯลฯ ได้
ตรัสเรื่องนี้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย อายุของมนุษย์ทั้งหลายนี้น้อยนัก จำต้องไปสู่
สัมปรายภพ ควรทำกุศล ควรประพฤติพรหมจรรย์ สัตว์ผู้เกิดมา
แล้วจะไม่ตายไม่มี ภิกษุทั้งหลาย คนที่มีชีวิตอยู่ได้นานก็อยู่ได้
เพียง ๑๐๐ ปี หรือจะอยู่เกินไปบ้างก็มีน้อย

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
แล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

วันคืนไม่ล่วงไป ชีวิตไม่ดับไป
อายุหมุนตามสัตว์ทั้งหลาย
ดุจกงล้อหมุนตามทุบรถ ฉะนั้น

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่ นี่คือมารผู้มีบาป จึง
ตรัสกับมาร ผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

วันคืนล่วงไป ชีวิตดับไป
อายุของสัตว์ทั้งหลายสิ้นไป
เหมือนน้ำในแม่น้ำน้อยสิ้นไป ฉะนั้น๑

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า พระผู้มีพระภาคทรง
รู้จักเรา พระสុคต ทรงรู้จักเรา จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง
ทุติยอายุสูตรที่ ๑๐ จบ
วรรคที่ ๑ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ตโปกัมมสูตร	๒. นาค
๓. สุกสูตร	๔. ปฐมमारปาสา
๕. ทุติยमारปาสาสูตร	๖.
๗. สุปติสูตร	๘. นันทนสูตร
๙. ปฐมอายุสูตร ๑๐.	ทุติยอายุสูตร

๒. ทุติยวรรค

หมวดที่ ๒

๑. ปาสาณสูตร

ว่าด้วยมารกลิ้งศิลา

[๑๔๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคิชฌกูฏ เขตกรุง ราชคฤห์ สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคประทับนั่งในที่นั่งกลางแจ้งในราตรีอันมืดมิด และฝนกำลังตกประปรายอยู่ ครั้งนั้น มารผู้มีบาปต้องการจะให้ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง ความชนพองสยองเกล้าเกิดขึ้นแก่พระผู้มีพระภาค จึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้วกลิ้งศิลาขนาดใหญ่ลงไปในที่ใกล้พระผู้มีพระภาค ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่ นี่คือมารผู้มีบาป จึงตรัสกับมาร ผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

ถึงแม้ว่าท่านจะกลิ้งภูเขาคิชฌกูฏมาทั้งลูก

พระพุทธเจ้าทั้งหลายผู้หลุดพ้นแล้วโดยชอบ

ก็ไม่มี ความหวั่นไหว

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า พระผู้มีพระภาคทรง
รู้จักเรา พระสุคต ทรงรู้จักเรา จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

ปาสาณสูตรที่ ๑ จบ

๒. สีหสูตร

ว่าด้วยราชสีห์

[๑๔๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคมีบริษัทหมู่ใหญ่ แวดล้อม ทรงแสดงธรรมอยู่

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปได้มีความคิดดังนี้ว่า พระสมณโคดมนี้มีบริษัทหมู่ใหญ่ แวดล้อม แสดงธรรมอยู่ ทางที่ดีเราพึงเข้าไปหา พระสมณโคดมถึงที่ประทับ เพื่อให้ บริษัทหลงเข้าใจผิดเกิด

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ

ได้กราบทูล พระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ทำไมท่านจึงกลับล้อดูจราชสีห์

ในท่ามกลางบริษัท

คนที่พอจะต่อสู้กับท่านได้ก็ยังมี

ท่านเข้าใจว่า เป็นผู้ชนะแล้วหรือ

พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถาว่า

พระตถาคตทั้งหลาย

ผู้เป็นมหาวิระ บรรลุทสพลญาณ๑

ข้ามคัณหาอันเป็นเหตุชานไปในโลกได้แล้ว

จึงกลับล้อในท่ามกลางบริษัท

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า พระผู้มีพระภาคทรง
รู้จักเรา พระสุคตทรงรู้จักเรา จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

สีหสูตรที่ ๒ จบ

๓. สกิลิกสูตร

ว่าด้วยสะเก็ดหิน

[๑๔๙] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ มัททกุจฉิ สถานที่
พระราชทานอภัย แก่หมู่เนื้อ เขตกรุงราชคฤห์ สมัยนั้น สะเก็ดหิน
กระทบพระบาทของพระผู้มีพระภาค ได้ยินว่า พระผู้มีพระภาคทรง
มีทุกข์เวทนาทางพระวรกายที่กล้าแข็งอย่างหนัก เผ็ดร้อน อันไม่
สบายพระทัย ได้ยินว่า พระผู้มีพระภาคมีพระสติสัมปชัญญะ ทรง
อดกลั้นทุกข์เวทนานั้นไว้ได้ ไม่ทรงเดือดร้อน

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ปุณฺณาสังฆาภิ ๔ ชั้น ทรง
สำเร็จสีหไสยา โดยพระปรัศว์เบื้องขวา ทรงซ้อนพระบาทเหลื่อม
พระบาท มีพระสติสัมปชัญญะ

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
แล้วทูลถามพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ท่านนอนด้วยความขี้เม้า

หรือมัวเมาคิดกาพย์กลอนอะไรอยู่

ประโยชน์ของท่านมีไม่มาก

ท่านอยู่ ณ ที่นอนที่นิ่งอันสงัดแต่ผู้เดียว

ตั้งหน้าแต่จะหลับ ทำไมท่านยังหลับอยู่เล่า

พระผู้มีพระภาคจึงตรัสตอบว่า
เราไม่ได้นอนด้วยความขี้เม
ทั้งมิได้เมาเมาคิดกาพย์กลอนอะไรอยู่หรอก
เราบรรลุประโยชน์แล้ว ปราศจากความเศร้าโศก
อยู่ ณ ที่นอนที่นิ่งอันสงบแต่ผู้เดียว
นอนคำนึงถึงสัตว์ทั้งปวงด้วยความเอ็นดู
ลูกศรเสียบอกของชนเหล่าใด
ร้อยหทัยให้ลุ่มหลงอยู่ แม้ชนเหล่านั้นในโลกนี้
ทั้ง ๆ ที่มีลูกศรเสียบอกอยู่ ก็ยังหลับได้
ทำไมเราผู้ปราศจากลูกศรแล้ว จะหลับไม่ได้เล่า
เราเดินไป๑กิโลเมตรทุกวัน ถึงหลับอยู่ก็มีได้กลัวเกรง
กลางคืนและกลางวันไม่ทำให้เราเดือดร้อน
เราไม่พบเห็นความเสื่อมอะไร ๆ ในโลก
ฉะนั้น เราจึงนอนคำนึงถึงสัตว์ทั้งปวงด้วยความเอ็นดู
ครั้งนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า พระผู้มีพระภาคทรง
รู้จักเรา พระสุคตทรงรู้จักเรา จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง
สกิลิกสูตรที่ ๒ จบ

๔. ปฏิจจสมุปบาท

ว่าด้วยสิ่งที่สมควร

[๑๕๐] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ หมู่บ้านพราหมณ์ชื่อ
เอกสาลา แคว้นโกศล สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคมีคฤหัสถ์บริษัทยหมู่
ใหญ่แวดล้อม ทรงแสดงธรรมอยู่

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปได้มีความคิดดังนี้ว่า พระสมณโคดมนี้มี
คฤหัสถ์บริษัทยหมู่ใหญ่แวดล้อม แสดงธรรมอยู่ ทางที่ดีเราพึง
เข้าไปหาพระสมณโคดมถึงที่ประทับ เพื่อให้บริษัทยหมู่หลงเข้าใจผิด
เถิด

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ได้กราบทูล พระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ท่านพร้าสอนธรรมใดแก่ผู้อื่น

ธรรมนั้นไม่สมควรแก่ท่านเลย

เมื่อท่านกล่าวสอนธรรมนั้น

อย่าได้ข้องในความยินดียินร้าย

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

พระสัมพุทธเจ้าทรงมีจิตเกื้อกูลอนุเคราะห์

ทรงพร้าสอนธรรมใดแก่ผู้อื่น

ตกทอดหลุดพ้นจากความยินดียินดีร้ายในธรรมนั้นแล้ว
ครั้งนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า พระผู้มีพระภาคทรง
รู้จักเรา พระสุคตทรงรู้จักเรา จึงหายตัวไป ณ ที่นั้นเอง
ปฏิรูปสูตรที่ ๔ จบ

๕. มานสสูตร

ว่าด้วยปวงใจ

[๑๕๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อาราม
ของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น มารผู้มีบาปเข้าไป
เฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้วกราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วย
คาถาว่า

บ่วงนี้เที่ยวไปในอากาศ

มีในใจ สัญจรไปอยู่

เราจักคล้องท่านด้วยบ่วงนั้น

สมณะ ท่านไม่พ้นจากเราไปได้

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

เราปราศจากความพอใจในอารมณ์เหล่านี้

คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ซึ่งเป็นที่รื่นรมย์ใจ

มารผู้กระทำให้ที่สุด เราได้กำจัดท่านเสียแล้ว

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า พระผู้มีพระภาคทรง
รู้จักเรา พระสุคต ทรงรู้จักเรา จึงหายตัวไป ณ ที่นั้นเอง

มานสสูตรที่ ๕ จบ

๖. ปัตตสูตร

ว่าด้วยเรื่องบาตร

[๑๕๒] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้ภิกษุทั้งหลายเห็นชัด
ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เร้าใจให้อาจหาญแก่งกล้า ปลอดภัย
โลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมิกถา ที่เกี่ยวกับอุปาทานชั้น ๕
ภิกษุเหล่านั้นต่างใส่ใจให้สำเร็จประโยชน์ น้อมนึกรมาด้วยความ
เต็มใจ เจริญโสตสดับธรรมอยู่

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปได้มีความคิดดังนี้ว่า พระสมณโคดมนี้
ทรงชี้แจงให้ภิกษุทั้งหลายเห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ
เร้าใจให้อาจหาญแก่งกล้า ปลอดภัยโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรม
มิกถาที่เกี่ยวกับอุปาทานชั้น ๕ ภิกษุเหล่านั้นต่างใส่ใจให้สำเร็จ
ประโยชน์ น้อมนึกรมาด้วยความเต็มใจ เจริญโสตสดับธรรมอยู่ ทางที่

ดีเราพึงเข้าไปหาพระสมณโคดมถึงที่ประทับ เพื่อให้บริษัทหลง
เข้าใจผิดเกิด

สมัยนั้น ภิกษุเหล่านั้นได้วางบาตรส่วนใหญ่ไว้ในที่
กลางแจ้ง ลำดับนั้น มาร ผู้มีบาปแปลงกายเป็นโคพลีพท์เดินไปยัง
ที่วางบาตร ภิกษุรูปหนึ่งจึงบอกกับภิกษุ อีกรูปหนึ่งว่า ภิกษุ ภิกษุ
โคพลีพท์นั้นกำลังจะทำบาตรแตก เมื่อภิกษุนั้นพูด อย่างนั้นแล้ว
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า นั่นไม่ใช่โคพลีพท์ นั่นคือมารผู้มีบาป
มาเพื่อลองให้เธอหลงเข้าใจผิด

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่ นั่นคือมารผู้มีบาป จึง
ตรัสกับมาร ผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

อริยสาวกย่อมเบื่อหน่ายรูป
เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ
อย่างนี้ว่า เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่ของเรา
แม้มารและเสนามารแสวงหาอยู่ในที่ทุกแห่ง
ก็ไม่พบอริยสาวกผู้เบื่อหน่ายแล้วอย่างนี้
ผู้มีอัทธภาพอันเกษม และล่วงพ้นสังโยชน์ทั้งปวง
ลำดับนั้น มารผู้มีบาป ฯลฯ จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง
ปิตตสูตรที่ ๖ จบ

๑. आयتنสูตร

ว่าด้วยอายตนะ ๖

[๑๕๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ
กุฎาคารศาลา ปามหาวัน เขตกรุงเวสาลี สมัยนั้น พระผู้มีพระภาค
ทรงชี้แจงให้ภิกษุทั้งหลายเห็นชัด ชวนใจให้ยอมรับเอาไปปฏิบัติ
เร้าใจให้อาจหาญแกล้วกล้า ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรม
มิกถา ที่เกี่ยวกับผัสสาयตนะ ๖ ภิกษุเหล่านั้นต่างใส่ใจให้สำเร็จ
ประโยชน์ น้อมนิกมาด้วยความเต็มใจ เจริญโสตสดับธรรมอยู่

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปได้มีความคิดดังนี้ว่า พระสมณโคดมนี้
แลทรงชี้แจงให้ภิกษุทั้งหลายเห็นชัด ชวนใจให้ยอมรับเอาไป
ปฏิบัติ เร้าใจให้อาจหาญแกล้วกล้า ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริง
ด้วยธรรมมิกถาที่เกี่ยวกับผัสสาयตนะ ๖ ภิกษุเหล่านั้นต่างใส่ใจให้
สำเร็จประโยชน์ น้อมนิกมาด้วยความเต็มใจ เจริญโสตสดับธรรมอยู่
ทางที่ดีเราพึงเข้าไปหาพระสมณโคดมถึงที่ประทับ เพื่อให้บริษัท
หลงเข้าใจผิดเกิด

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
แล้วได้ร้องเสียงดัง นำสะพริงกิ้ว ประดุจแผ่นดินจะถล่มในทึ่ใกล้
พระผู้มีพระภาค ลำดับนั้น ภิกษุ รูปหนึ่งจึงกล่าวกับภิกษุอีกรูป
หนึ่งอย่างนี้ว่า ภิกษุ ภิกษุ แผ่นดินนี้จะถล่มทลายเสียละคระมัง

เมื่อภิกษุนั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคจึงตรัสกับภิกษุนั้นว่า ภิกษุ แผ่นดินนี้ไม่ถล่มหรือ ภิกษุทั้งหลาย นั่นคือมารผู้มีบาป มาเพื่อลวงให้ พวกเธอหลงเข้าใจผิด

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่า นี่คือมารผู้มีบาป จึงตรัสกับมาร ผู้มีบาปด้วยพระคาถาว่า

รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ
และธรรมารมณ์ทั้งสิ้นนี้ เป็นโลกามิสอันแรงกล้า
ชาวโลกพากันหมกมุ่นอยู่ในอารมณ์เหล่านี้
ส่วนสาวกของพระพุทธเจ้า มีสติ
ข้ามพ้นโลกามิสนั้น ทั้งข้ามพ้นบ่วงแห่งมารได้แล้ว
รุ่งเรืองอยู่จุดดวงอาทิตย์ ฉะนั้น
ลำดับนั้น มารผู้มีบาป ฯลฯ จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง
อายตนสูตรที่ ๑๖ จบ

๘. ปิณฑสูตร

ว่าด้วยเรื่องปิณฑบาต

[๑๕๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ หมู่บ้านพราหมณ์ชื่อปัญจ-สาลา แคว้นมคธ สมัยนั้น ที่หมู่บ้านพราหมณ์ชื่อปัญจสาลา มีงานนักขัตฤกษ์ แจกของแก่พวกเด็ก ๆ ครั้นรุ่งเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวร เสด็จเข้าไปปิณฑบาตยังหมู่บ้านพราหมณ์ชื่อปัญจสาลา สมัยนั้น พราหมณ์คนหนึ่งชื่อปัญจสาลาถูกมารผู้มีบาปเข้าดลใจ ด้วยประสงค์ว่า พระ-สมณโคดมอย่าได้อาหารปิณฑบาตเลย

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปยังหมู่บ้านพราหมณ์ชื่อปัญจสาลา เพื่อปิณฑบาตด้วยบาตรเปล่าอย่างใด ก็เสด็จกลับมาด้วยบาตรเปล่าอย่างนั้น ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาค ดังนี้ว่า สมณะ ท่านได้อาหารปิณฑบาตบ้างไหม

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า มารผู้มีบาป ท่านทำให้เราไม่ได้ อาหารปิณฑบาต มิใช่หรือ

มารผู้มีบาปกราบทูลว่า ถ้าอย่างนั้น ขอพระผู้มีพระภาคจงเสด็จเข้าไปยัง หมู่บ้านพราหมณ์ชื่อปัญจสาลาเพื่อปิณฑบาตใหม่อีกครั้ง ข้าพระองค์จักกระทำให้ พระผู้มีพระภาคได้อาหารปิณฑบาต พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

มารขัดขวางตลาคต ได้ประสบสิ่งมิใช่บุญแล้ว

มารผู้มีบาป ท่านเข้าใจว่า

บาปยอมไม่ให้ผลแก่เรา อย่างนั้นหรือ
พวกเราไม่มีกิเลสเครื่องกังวล
อยู่สุขสบายจริงหนอ พวกเราก็กัมปีติเป็นภักษา
ดุจเทพชั้นอาภัสสร ฉะนั้น
ครั้งนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า พระผู้มีพระภาคทรง
รู้จักเรา พระสุคตทรงรู้จักเรา จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง
ปิณฑสูตรที่ ๘ จบ

๔. กัสสกสูตร

ว่าด้วยมารแปลงกายเป็นชวานา

[๑๕๕] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้ภิกษุทั้งหลายเห็นชัด
ชวนใจให้อยากรับ เอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกล้วกล้า
พลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมมิกถา ที่ประกอบด้วย
นิพพาน ภิกษุเหล่านั้นต่างใส่ใจให้สำเร็จประโยชน์ น้อมนึกมา
ด้วยความเต็มใจ เจริญโสตสดับธรรมอยู่

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปได้มีความคิดดังนี้ว่า พระสมณโคดมนี้
ทรงชี้แจงให้ภิกษุทั้งหลายเห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ
เราใจให้อาจหาญแกล้วกล้า พลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรม
มิกถาที่ประกอบด้วยนิพพาน ฯลฯ ทางที่ดีเราพึงเข้าไปหาพระสมณ
โคดมถึงที่ประทับเพื่อลงบริษัทธิให้ลงเข้าใจผิดเถิด ครั้งนั้น มาร
ผู้มีบาปจึงแปลงกายเป็นชวานาแบกไถใหญ่ ถือประตักด้ามยาว ผม
ยารุ่งรัง นุ่งผ้าเนื้อหยาบ เท้าทั้งสองเปื้อนโคลน เข้าไปเฝ้าพระผู้มี
พระภาคถึงที่ประทับ ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระ
สมณะ ท่านเห็นโคพลีพท์บ้างไหม

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า มารผู้มีบาป ท่านต้องการอะไร
เกี่ยวกับโคพลีพท์ ทั้งหลายเล่า

มารกราบทูลว่า ข้าแต่พระสมณะ จักขุ(ตา) เป็นของเรา รูป
เป็นของเรา อายตนะคือวิญญาณอันเกิดจากจักขุสัมผัส(ความ
กระทบทางตา) เป็นของเรา ท่านจะ หนึ่เราไปไหนพ้น

โสตตะ(หู) เป็นของเรา สัทตะ(เสียง) เป็นของเรา ฯลฯ

ฆานะ(จมูก) เป็นของเรา คันธะ(กลิ่น) เป็นของเรา ฯลฯ

ชีวนา(ลิ้น) เป็นของเรา รสเป็นของเรา ฯลฯ

กายเป็นของเรา โผฏฐัพพะ(สัมผัสทางกาย) เป็นของเรา

ฯลฯ

มโน(ใจ) เป็นของเรา ธรรมารมณ์เป็นของเรา อายตนะคือ
วิญญาณอันเกิดจากมโนสัมผัส(ความกระทบทางใจ) เป็นของเรา
ท่านจะหนีเราไปไหนพ้น

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า มารผู้มีบาป จักขุเป็นของท่าน รูป
เป็นของท่าน อายตนะคือวิญญาณอันเกิดจากจักขุสัมผัสเป็นของ
ท่านโดยแท้ แต่ในที่ใดไม่มีจักขุ ไม่มีรูป ไม่มีอายตนะคือวิญญาณ
อันเกิดจากจักขุสัมผัส ที่นั่นมิใช่ทางดำเนินของท่าน

โสตเป็นของท่าน สัททะเป็นของท่าน อายตนะคือวิญญาณ
อันเกิดจาก โสตสัมผัส(ความกระทบทางหู) เป็นของท่าน แต่ในที่
ใดไม่มีโสต ไม่มีสัททะ ไม่มีอายตนะคือวิญญาณอันเกิดจากโสต
สัมผัส ที่นั่นมิใช่ทางดำเนินของท่าน

ฆานะเป็นของท่าน คันธะเป็นของท่าน อายตนะคือวิญญาณ
อันเกิดจาก ฆานสัมผัส(ความกระทบทางจมูก) เป็นของท่าน ฯลฯ

ชีวหาเป็นของท่าน รสเป็นของท่าน อายตนะคือวิญญาณอัน
เกิดจากชีวหา-สัมผัส(ความกระทบทางลิ้น) เป็นของท่าน ฯลฯ

กายเป็นของท่าน โผฏฐัพพะเป็นของท่าน อายตนะคือ
วิญญาณอันเกิดจาก กายสัมผัส(ความกระทบทางกาย) เป็นของ
ท่าน ฯลฯ

มโนเป็นของท่าน ธรรมารมณ์ทั้งหลายเป็นของท่าน
อายตนะคือวิญญาณ อันเกิดจากมโนสัมผัส(ความกระทบทางใจ)
เป็นของท่าน แต่ในที่ใดไม่มีมโน ไม่มีธรรมารมณ์ ไม่มีอายตนะคือ
วิญญาณอันเกิดจากมโนสัมผัส ที่นั่นมิใช่ทางดำเนินของท่าน

มารกราบทูลว่า

ชนเหล่าใดกล่าวถึงสิ่งใดว่า นี่ของเรา

ทั้งยังกล่าวว่า ของเรา

ถ้าใจของท่านยังฝังอยู่ในสิ่งนั้น

สมณะ ท่านก็จะไม่พ้นจากเราไปได้

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ชนเหล่าใดกล่าวถึงสิ่งใด สิ่งนั้นไม่มีแก่เรา

ชนเหล่าใดกล่าว ชนเหล่านั้นมิใช่เรา

มารผู้มีบาป ท่านจงรู้อย่างนี้

ท่านย่อมไม่เห็นแม้ทางของเรา

ลำดับนั้น มารผู้มีบาป ฯลฯ จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

กัสสกสูตรที่ ๔ จบ

๑๐. รัชชสูตร

ว่าด้วยมารอัญเชิญพระผู้มีพระภาคให้เสวยราชสมบัติ

[๑๕๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ
กระต่อมกลางป่า ในหิมวันตประเทศ แคว้นโกศล ครั้นนั้น พระผู้มี
พระภาคทรงหลีกเร้นอยู่ในที่สงัดเกิดความรำพึงอย่างนี้ว่า เราจะ
สามารถเสวยราชสมบัติโดยธรรม โดยที่ไม่เบียดเบียนเอง ไม่ใช่ให้
ผู้อื่นเบียดเบียน ไม่ทำให้เขาเสื่อมเอง ไม่ใช่ผู้อื่นทำเขา ให้เสื่อม
ไม่ทำเขาให้เศร้าโศกเอง ไม่ใช่ผู้อื่นทำเขาให้เศร้าโศก หรือไม่
หนอ

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปทราบความรำพึงของพระผู้มีพระภาค
ด้วยใจแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้วได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ขอพระผู้มีพระภาคจงเสวยราชสมบัติเกิด
พระพุทธรเจ้าข้า ขอพระสวคตจงเสวยราชสมบัติ โดยธรรม โดยที่ไม่
เบียดเบียนเอง ไม่ใช่ผู้อื่นให้เบียดเบียน ไม่ทำเขาให้เสื่อมเอง ไม่
ใช้ผู้อื่นทำเขาให้เสื่อม ไม่ทำเขาให้เศร้าโศกเอง ไม่ใช่ผู้อื่นทำเขา
ให้เศร้าโศก

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า มารผู้มีบาป ท่านเห็นอะไรของเรา
ทำไมจึงพูดกับเราอย่างนี้ว่า ขอพระผู้มีพระภาคจงเสวยราชสมบัติ
เกิด พระพุทธรเจ้าข้า ขอพระสวคต จงเสวยราชสมบัติโดยธรรม โดย
ไม่เบียดเบียนเอง ไม่ใช่ผู้อื่นให้เบียดเบียน ไม่ทำ เขาให้เสื่อมเอง
ไม่ใช่ผู้อื่นทำเขาให้เสื่อม ไม่ทำเขาให้เศร้าโศกเอง ไม่ใช่ผู้อื่น ทำ
เขาให้เศร้าโศก

มารกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อธิบาต ๔ ประการ
พระองค์ ทรงเจริญ ทำให้มาก ทำให้เป็นดุจยาน ทำให้เป็นที่ตั้ง ตั้ง
ไว้นิ่ง ๆ สัมสมแล้ว ปราศจากเสื่อมอดิแล้ว ก็เมื่อพระองค์ทรงพระ
ประสงค์พึงอธิษฐานกุหาหลวงชื่อว่าหิมพานต์ ให้เป็นทองคำล้วน
กุหานั้นก็เป็ทองคำล้วนได้จริง

พระผู้มีพระภาคตรัสกับมารด้วยพระคาถาว่า

กุหาทองคำล้วนทั้งลูก ถึงสองเท่า

ก็ยังไม่จุใจสำหรับบุคคลคนหนึ่ง

บุคคลทราบดังนี้แล้ว พึงประพฤติสงบ

ผู้ใดเห็นทุกข์มีกามเป็นต้นเหตุแล้ว

ผู้นั้นจะพึงน้อมไปในกามได้อย่างไร

บุคคลทราบอุปธิ๑ว่าเป็นเครื่องข้องในโลกแล้ว

พึงศึกษาเพื่อกำจัดอุปธินั้น

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า พระผู้มีพระภาคทรง
รู้จักเรา พระสวคต ทรงรู้จักเรา จึงหายตัวไป ณ ที่นั้นเอง

รัชสูตรที่ ๑๐ จบ

วรรคที่ ๒ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปาสาณสูตร	๒. สี่หสูตร
๓. สกถิกสูตร	๔. ปฏิจจสูตร
๕. มานสสูตร	๖. ปัตตสูตร
๗. อายตนสูตร	๘. ปิณฑสูตร
๙. กัสสสูตร	๑๐. รัชชสูตร

๑. ตติยวรรค

หมวดที่ ๑

๑. สัมพหุลสูตร

ว่าด้วยภิกษุหลายรูป

[๑๕๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นครทิลาวดี แคว้น
สักกะ สมัยนั้น ภิกษุหลายรูปเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศ
กายและใจอยู่ใกล้พระผู้มีพระภาค

ครั้งนั้น มารผู้มีบาปแปลงกายเป็นพราหมณ์ สวมชฎาใหญ่
นุ่งหนังเสือ เป็นคนแก่ หลังโก่ง หายใจเสียงดังครืดคราด ถือ
ไม้เท้าทำด้วยไม้มะเดื่อ เข้าไปหาภิกษุเหล่านั้นถึงที่อยู่แล้วจึงกล่าว
กับภิกษุเหล่านั้นดังนี้ว่า บรรพชิตผู้เจริญทั้งหลาย พวกท่านเป็น
นักบวชที่ยิ่งหน่มแน่น มีผมดำสนิท อยู่ในวัยแรกรุ่งอันเจริญ แต่
ไม่ เพลิดเพลินในกามคุณทั้งหลาย ขอพวกท่านจงบริโศกตาม
ทั้งหลายอันเป็นของมนุษย์ พวกท่านอย่าละกามที่เห็นเฉพาะหน้า
วิ่งไปหากามทิพย์อันมีอยู่ตามกาลเลย

ภิกษุเหล่านั้นตอบว่า พราหมณ์ พวกข้าพเจ้ามิได้ละกามที่
เห็นเฉพาะหน้า แล้ววิ่งไปหากามทิพย์อันมีอยู่ตามกาลเลย แต่พวก
ข้าพเจ้าละกามทิพย์อันมีอยู่ตามกาลแล้ววิ่งไปหาธรรมที่เห็น
เฉพาะหน้า พราหมณ์ เพราะว่ากามทั้งหลายอันมีอยู่ตามกาล พระผู้
มีพระภาคตรัสว่ามีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก ในกามนี้มีโทษ
ยิ่งนัก ส่วนธรรมนี้เป็นธรรมที่ผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วยตนเอง ไม่
ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อัน
วิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน เมื่อภิกษุ เหล่านี้กล่าวอย่างนี้แล้ว มารผู้มี
บาปจึงสั่นศีรษะ แลบลิ้น ทำหน้าผากให้ย่น เป็น ๓ รอย ย่นไม่เท่า
จากไป

ครั้งนั้น ภิกษุเหล่านั้นเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายอภิวาท พระผู้มีพระภาคแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระ
ผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่ พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ทั้งหลายเป็นผู้
ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจ อยู่ในที่ใกล้พระองค์ ณ
ที่นี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มีพราหมณ์คนหนึ่งสวมชฎาใหญ่ นุ่ง

หนังสือ เป็นคนแก่ หลังกอง หายใจเสียงดังครืดคราด ถือไม้เท้า ทำด้วยไม้มะเดื่อ เข้ามาหาพวกข้าพระองค์ถึงที่อยู่ ได้กล่าวกับพวกข้าพระองค์ดังนี้ว่า บรรพชิต ผู้เจริญทั้งหลาย พวกท่านเป็นนักบวชที่ยิ่งหน่มแน่น มีผมดำสนิท อยู่ในวัยแรกรุ่น อันเจริญ แต่ไม่ผลิตเพลินในกามทั้งหลาย ขอพวกท่านจงบริโภคนกามทั้งหลาย อันเป็นของมนุษย์ พวกท่านอย่าละกามที่เห็นเฉพาะหน้าแล้ววิ่งไปหากามทิพย์อันมีอยู่ตามกาลเลย

เมื่อพราหมณ์กล่าวอย่างนี้แล้ว พวกข้าพระองค์ได้กล่าวกับพราหมณ์นั้นว่า พราหมณ์ พวกข้าพเจ้ามิได้ละกามที่เห็นเฉพาะหน้าแล้ววิ่งไปหากามทิพย์อันมีอยู่ตามกาลเลย แต่พวกข้าพเจ้าละกามทิพย์อันมีอยู่ตามกาลแล้ววิ่งไปหาธรรมที่เห็นเฉพาะหน้า เพราะว่ากามทั้งหลายอันมีอยู่ตามกาล พระผู้มีพระภาคตรัสว่ามี ทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก ในกามนี้มีโทษยิ่งนัก ส่วนธรรมนี้เป็นธรรมที่ผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วยตนเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน เมื่อข้าพระองค์กล่าวอย่างนี้แล้ว พราหมณ์นั้นสนัสนิระ สะบั้น ทำหน้าผากให้ย่นเป็น ๖ รอย ย่นไม้เท้าจากไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย นั้นมิใช่พราหมณ์ นั้นคือมารผู้มีบาป มาเพื่อลวงพวกเธอให้หลงเข้าใจผิด

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบเนื้อความนั้นแล้ว จึงตรัสพระคถาว่า ในเวลานั้นว่า

ผู้ใดเห็นทุกข์มีกามเป็นต้นเหตุแล้ว

ผู้นั้นจะพึงน้อมไปในกามได้อย่างไร

บุคคลทราบอุปธิว่าเป็นเครื่องข้องในโลกแล้ว

พึงศึกษาเพื่อกำจัดอุปธินั้น๑

สัมพหุลสูตรที่ ๑ จบ

๒. สมมติสูตร

ว่าด้วยพระสมมติ

[๑๕๘] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นครคิลาวดี แคว้นสักกะ สมัยนั้น ท่านพระสมมติเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ในที่ใกล้พระผู้มีพระภาค

ครั้งนั้น ท่านพระสมมติหลีกเร้นอยู่ในที่สงัด เกิดความคิดคำนึงอย่างนี้ว่า เป็นลาภของเราหนอที่เราได้พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพระศาสดาของเรา เป็นลาภของเราหนอที่เราได้บวชในพระธรรมวินัย อันพระศาสดาตรัสไว้ดีแล้วอย่างนี้ เป็นลาภ

ของเราหนอที่เราได้เพื่อนพรหมจารี ผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม ครั้ง
นั้น มารผู้มีบาปทราบความคิดคำนึงของท่านพระสมิทธิด้วยใจแล้ว
เข้าไปหาท่านพระสมิทธิถึงที่อยู่แล้วทำเสียงดังน่าสะพรึงกลัว น่า
หวาดเสียว ประดุจแผ่นดินจะถล่ม ณ ที่ใกล้ท่านพระสมิทธิ

ลำดับนั้น ท่านพระสมิทธิเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลดังนี้ว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เป็นผู้ ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศ
กายและใจอยู่ในที่ใกล้พระองค์ ณ ที่นี้ ข้าพระองค์หลีกเร้นอยู่ในที่
สงัดเกิดความคิดคำนึงอย่างนี้ว่า เป็นลาภของเราหนอที่เราได้พระ-
อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพระศาสดาของเรา เป็นลาภของเรา
หนอที่เราได้บวชในพระธรรมวินัย อันพระศาสดาตรัสไว้ดีแล้ว
อย่างนี้ เป็นลาภของเราหนอที่เราได้ เพื่อนพรหมจารี ผู้มีศีล มี
กัลยาณธรรม เสียงดังน่าสะพรึงกลัว น่าหวาดเสียว ประดุจแผ่นดิน
จะถล่ม ได้มีแล้วในที่ใกล้ข้าพระองค์

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า สมิทธิ นั้นมิใช่แผ่นดินจะถล่ม นั้น
คือมารผู้มีบาป มาเพื่อลวงให้เธอหลงเข้าใจผิด เธอจงไปเกิดสมิทธิ
จึงเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ในที่นั้นเถิด

ท่านพระสมิทธิรับพระดำรัสแล้วลุกขึ้นจากอาสนะ ถวาย
อภิวาทพระผู้มีพระภาค กระทำประทักษิณแล้วจากไป

แม้ในครั้งที่ ๒ ท่านพระสมิทธิเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร
อุทิศกาย และใจอยู่ในที่นั้นนั่นเอง

แม้ในครั้งที่ ๒ ท่านพระสมิทธิหลีกเร้นอยู่ในที่สงัด เกิด
ความคิดคำนึง อย่างนี้ว่า ฯลฯ

แม้ในครั้งที่ ๒ มารผู้มีบาปทราบความคิดคำนึงของท่านพระ
สมิทธิด้วยใจ จึงทำเสียงดังน่าสะพรึงกลัว น่าหวาดเสียว ประดุจ
แผ่นดินจะถล่ม ณ ที่ใกล้ท่าน พระสมิทธิ

ลำดับนั้น ท่านพระสมิทธิทราบว่ นี่คือมารผู้มีบาป จึงกล่าว
กับมาร ผู้มีบาปด้วยคาถาว่า

เราออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตด้วยศรัทธา

เรารู้สติและปัญญาแล้ว อนึ่ง จิตก็ตั้งมั่นดีแล้ว

ท่านบันดาลรูปร่างให้น่ากลัวแคลไหนด

ก็ทำให้เราหวั่นไหวไม่ได้

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า ภิกษุสมิทธิรู้จักเรา
จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

สมิทธิสูตรที่ ๒ จบ

๓. โคธิกสูตร

ว่าด้วยพระโคธิกะ

[๑๕๔] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ สมัยนั้น ท่านพระโคธิกะอยู่ที่วิหารกาฬศิลาข้างภูเขาสีลิลิ

ครั้งนั้น ท่านพระโคธิกะเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ ได้บรรลุเจโตวิมุตติชั่วคราว๑ ภายหลังท่านพระโคธิกะเสื่อมจากเจโตวิมุตติชั่วคราวนั้น

แม้ครั้งที่ ๒ ท่านพระโคธิกะเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ ได้บรรลุเจโตวิมุตติชั่วคราว แม้ครั้งที่ ๒ ท่านก็เสื่อมจากเจโตวิมุตติชั่วคราวนั้น

แม้ครั้งที่ ๓ ท่านพระโคธิกะเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ ได้บรรลุเจโตวิมุตติชั่วคราว แม้ในครั้งที่ ๓ ท่านก็เสื่อมจากเจโตวิมุตติชั่วคราวนั้น

แม้ครั้งที่ ๔ ท่านพระโคธิกะเป็นผู้ไม่ประมาท ฯลฯ ได้บรรลุเจโตวิมุตติชั่วคราว แม้ในครั้งที่ ๔ ท่านก็เสื่อมจากเจโตวิมุตติชั่วคราวนั้น

แม้ครั้งที่ ๕ ท่านพระโคธิกะเป็นผู้ไม่ประมาท ฯลฯ ได้บรรลุเจโตวิมุตติชั่วคราว แม้ในครั้งที่ ๕ ท่านก็เสื่อมจากเจโตวิมุตติชั่วคราวนั้น

แม้ครั้งที่ ๖ ท่านพระโคธิกะเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ได้บรรลุเจโตวิมุตติชั่วคราว แม้ในครั้งที่ ๖ ท่านก็เสื่อมจากเจโตวิมุตติชั่วคราวนั้น

แม้ครั้งที่ ๗ ท่านพระโคธิกะเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ ก็ได้บรรลุเจโตวิมุตติชั่วคราวนั้นอีก

ครั้งนั้น ท่านพระโคธิกะได้มีความคิดดังนี้ว่า เราได้เสื่อมจากเจโตวิมุตติชั่วคราว ๖ ครั้งแล้ว ทางที่ดีเราพึงนำศีลสมา๒

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปทราบความคิดคำนึงของท่านพระโคธิกะด้วยใจแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ข้าแต่พระมหาวิระผู้มีปัญญามาก

ผู้รู้เรื่องด้วยฤทธิ์และยศ

ผู้กำลวงแสร้งและภัยทั้งปวง ผู้มีพระจักขุ

ข้าพระองค์ขอถวายอภิวาทพระยุคลบาท

ข้าแต่พระมหาวิระผู้ทรงไว้ซึ่งความรู้เรื่อง

สาวกของพระองค์ถูกมรณะครอบงำแล้ว

มุ่งหวังความตายอยู่

ขอพระองค์จงทรงห้ามสาวกของพระองค์นั้นเถิด

ข้าแต่พระผู้มีพระภาคผู้ปรากฏในหมู่ชน
สาวกของพระองค์ยินดีในพระศาสนา
มิไฉยยังไม่ได้บรรลุด ยังเป็นพระเสขะอยู่
จะพึงมรณะได้อย่างไร

ขณะนั้น ท่านพระโคธิกะได้นำศัสตรามา ลำดับนั้น พระผู้มี
พระภาคทรงทราบว่ นี่คือนารผู้มีบาป จึงได้ตรัสกับนารผู้มีบาป
ด้วยพระคาถาว่

นักปราชญ์ทั้งหลายทำอย่างนี้แล
ยอมไม่วางใจชีวิต
พระโคธิกะถอนตัณหาพร้อมทั้งราก
ปรีนิพพานแล้ว

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า
มาเถิด ภิกษุทั้งหลาย เราจักไปยังวิหารกาฬศิลา ช้างภูเขาอิสิคิลิ
ซึ่งเป็นสถานที่ที่โคธิกกุลบุตร นำศัสตรามา ภิกษุเหล่านั้นทูลรับ
สนองพระดำรัสแล้ว

ต่อมา พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปยังวิหารกาฬศิลา ช้างภูเขา
อิสิคิลิ พร้อมด้วยภิกษุจำนวนมาก ได้ทอดพระเนตรเห็นท่านพระ
โคธิกะนอนคอบิดอยู่บนเตียง

แต่ไกลเทียว ก็สมัยนั้น กลุ่มคว้นกลุ่มหมอกลอยไปทางทิศ
ตะวันออก ทิศตะวันตก ทิศเหนือ ทิศใต้ ทิศเบื้องบน ทิศเบื้องล่าง
และทิศเฉียง

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า
ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเห็นกลุ่มคว้นกลุ่มหมอกลอยไปทางทิศ
ตะวันออก ทิศตะวันตก ทิศเหนือ ทิศใต้ ทิศเบื้องบน ทิศเบื้องล่าง
และทิศเฉียงหรือไม่ เมื่อภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว
จึงตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย นั่นแลคือนารผู้มีบาป ค้นหาวิญญาน๑
ของโคธิกกุลบุตรด้วยคิดว่า วิญญานของโคธิกกุลบุตรสถิตอยู่ ณ
ที่ไหน ภิกษุทั้งหลาย โคธิกกุลบุตรไม่มีวิญญานสถิตอยู่
ปรีนิพพานแล้ว

ครั้งนั้น นารผู้มีบาปถือพิณสีเหลืองเหมือนผลมะตูมสุก
เข้าไปเฝ้าพระผู้มี พระภาคถึงที่ประทับ ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค
ด้วยคาถาว่

ข้าพระองค์ค้นหาทั้งทิศเบื้องบน
ทิศเบื้องล่าง ทิศเบื้องขวาง
คือทั้งทิศใหญ่และทิศเฉียง ก็ไม่พบ
ท่านพระโคธิกะนั้นไป ณ ที่ไหนเล่า
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

นักปราชญ์ผู้ใดสมบูรณ์ด้วยปัญญา
มีปกติเฟ่งพินิจ ยินดีในฉานทุกเมื่อ
พากเพียรอยู่ตลอดวันและคืน ไม่เสียดายชีวิต
ชนะกองทัพมัจจุแล้ว ไม่กลับมาสู่ภพใหม่
นักปราชญ์นั้น คือโคธิกกุลบุตร
ได้ถอนตัณหาพร้อมทั้งราก ปรินิพพานแล้ว
พิณได้พลัดตกจากรักแค้น
ของมารผู้มีความเศร้าโศก
ในลำดับนั้น มารผู้เป็นยักษ์นั้นเสียใจ
จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง
โคธิกสูตรที่ ๓ จบ

๔. สัตตวิสสานุพันธสูตร

ว่าด้วยมารหาโอกาสทำลายพระพุทธเจ้าตลอด ๑ ปี

[๑๖๐] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ต้นอชปาลนิโครธ
ใกล้ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ตำบลอุรุเวลา สมัยนั้น มารผู้มีบาปติดตาม
พระผู้มีพระภาค คอยหาโอกาส ตลอด ๑ ปี ก็ยังไม่ได้โอกาส
ภายหลังมารผู้มีบาปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึง ที่ประทับแล้ว ได้
กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ท่านถูกความเศร้าโศกทับถมหรือ

จึงมาชบเซาอยู่ในป่าอย่างนี้

ท่านเสื่อมจากทรัพย์สมบัติหรือ

หรือว่ากำลังปรารถนาอะไรอยู่

ท่านได้ทำความเสียหายร้ายแรงอะไรไว้ในหมู่บ้านหรือ

เพราะเหตุไรท่านจึงไม่เป็นมิตรกับชนทั้งปวงเล่า

หรือว่าท่านเป็นมิตรกับใคร ๆ ไม่ได้

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ท่านผู้เป็นเผ่าพันธุ์ของบุคคลผู้ประมาท

เราชดเชยของความเศร้าโศกได้หมดแล้ว

ไม่มีความเสียหาย ไม่เศร้าโศก เฟ่งพินิจอยู่

เราตัดความติดแน่นคือความโลภในภพทั้งปวง

ไม่มีอาสวะ เฟ่งพินิจอยู่

มารกราบทูลว่า

ชนเหล่าใดกล่าวถึงสิ่งใดว่า นี่ของเรา

ทั้งยังกล่าวว่า ของเรา

ถ้าใจของท่านยังฝังอยู่ในสิ่งนั้น

สมณะ ท่านก็จะไม่พ้นจากเราไปได้๑

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ชนเหล่าใดกล่าวถึงสิ่งใด สิ่งนั้นไม่มีแก่เรา
ชนเหล่าใดกล่าว ชนเหล่านั้นไม่ใช่เรา
มารผู้มีบาป ท่านจงรู้อย่างนี้
ท่านย่อมไม่เห็นแม่ทางของเรา๒

มารกราบทูลว่า
ถ้าท่านรู้จักทางอันปลอดภัย
เป็นที่ให้ถึงอมตะ ก็จงจากไปคนเดียวเถิด
จะต้องพราวดสอนคนอื่นทำไมเล่า
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ชนเหล่าใดเป็นผู้มุ่งไปสู่ฝั่ง
ชนเหล่านั้นย่อมถามถึงนิพพานอันมีใช้ที่อยู่ของมาร
เราถูกชนเหล่านั้นถามก็จักบอกเขาว่า
สิ่งใดเป็นความจริง สิ่งนั้นไม่มีอุปติ

มารกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มีสระโบกขรณีในที่
ไม่ไกลบ้านหรือ นิคม ในสระนั้นมีปูอยู่ ครั้งนั้น เด็กชายหรือ
เด็กหญิงจำนวนมากออกจากบ้านหรือนิคมนั้นแล้ว เข้าไปยังสระ
โบกขรณีนั่น จับปูนั้นขึ้นจากน้ำวางไว้บนบก ปูนั้นก็ชูก้ามทั้งสอง
ออก เด็กชายหรือเด็กหญิงเหล่านั้นพึงริด พึงหัก พึงทำลายก้ามนั้น
ทุก ๆ ก้ามด้วยไม้หรือก้อนหิน ก็เมื่อเป็นอย่างนั้น ปูนั้นถูกริดก้าม
ถูกหักก้าม ถูกทำลาย ก้ามหมดแล้ว ย่อมไม่อาจไต่ลงไปสู่สระ
โบกขรณีนั่นเหมือนแต่ก่อน ฉะนั้นใด อารมณ์แม้ทุกชนิดอันเป็นวิสัย
ของมาร ที่ทำให้สัตว์เสพติด ทำให้สัตว์ดิรน อารมณ์นั้นทั้งหมด
อันพระผู้มีพระภาคตัดรอน หักราน ย่ำยีหมดแล้ว บัดนี้ ข้าพระองค์
ผู้ คอยหาโอกาส ย่อมไม่อาจเข้าไปใกล้พระผู้มีพระภาคได้อีก
ฉันนั้น

ครั้งนั้นแล มารผู้มีบาปได้ภาษิตถาคตาอันเป็นที่ตั้งแห่งความ
เบื่อหน่ายเหล่านี้ ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

กาเห็นก้อนหินมีสีเหมือนมันข้น
จึงบินโฉบลงด้วยคิดว่า
เราพึงได้อาหารโอชะในที่นี้เป็นแน่
ความยินดีพึงเกิดขึ้นโดยแท้
กาไม่ได้ความยินดีในที่นั้น
จึงโฉบบินไปจากที่นั้น ข้าแต่พระโคตม
ข้าพระองค์ ก็เหมือนกามาพบก้อนหิน ฉะนั้น
ขอจากไปก่อน
สัตตวัสนุพันธสูตรที่ ๔ จบ

๕. มารธิดุสฺสฺตร

ว่าด้วยธิดามาร

[๑๖๑] ครั้งนั้น มารผู้มีบาปครั้นกล่าวคาถาอันเป็นที่ตั้งแห่งความเบื่อนายเหล่านี้ ในสำนักของพระผู้มีพระภาคแล้ว จึงหลีกจากที่นั้นไปนั่งขัดสมาธิที่พื้นดิน ไม่ไกลจากพระผู้มีพระภาค เป็นผู้หนึ่ง เกอเขิน คอตก กัมหน้า ชบเซา หมดปฏิกาณ ใช้ไม้เขี่ยพื้นดินอยู่

ครั้งนั้น ธิดามาร คือ นางตันทา นางอรดี และนางราคา เข้าไปหามาร ผู้มีบาปถึงที่อยู่แล้ว กล่าวกับมารผู้มีบาปด้วยคาถาว่า
ท่านพ่อ ท่านเสียใจด้วยเหตุไร
หรือเศร้าโศกถึงบุรุษคนไหน
พวกดิฉันจักใช้บ่วงคือราคะนำมาถวาย
เหมือนบุคคลคล้องช้างป่านามา ฉะนั้น
บุรุษนั้นจักตกอยู่ในอำนาจของท่านพ่อ
มารกล่าวว่า

บุรุษนั้นเป็นพระอรหันต์

เป็นพระสุดในโลก ก้าวล่วงบ่วงแห่งมารได้แล้ว

ใคร ๆ พึงนำมาด้วยราคะไม่ได้ง่าย ๆ

เพราะฉะนั้น เราจึงเศร้าโศกมาก

ครั้งนั้น ธิดามาร คือ นางตันทา นางอรดี และนางราคา เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้วกราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระสมณะ พวกหม่อมฉันจะขอปรนนิบัติพระยุกลบาทของพระองค์

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคไม่ทรงใส่พระทัยถึงคำของธิดามารนั้น เนื่องจากพระองค์ทรงหลุดพ้น เพราะธรรมเป็นที่สิ้นอุปธิอันยอดเยี่ยมแล้ว

ต่อมา ธิดามาร คือ นางตันทา นางอรดี และนางราคา พากันจากไป ณ ที่สมควรแล้วปรึกษากันอย่างนี้ว่า พวกบุรุษมีความประสงค์ต่าง ๆ กัน ทางที่ดี พวกเราควรเนรมิตเพศเป็นสาววัยรุ่นคนหนึ่งร้อย

ลำดับนั้น ธิดามาร คือ นางตันทา นางอรดี และนางราคา จึงเนรมิตเพศเป็นสาววัยรุ่นคนหนึ่งร้อย เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้วกราบทูลดังนี้ว่า ข้าแต่พระสมณะ พวกหม่อมฉันจะขอปรนนิบัติพระยุกลบาทของพระองค์

พระผู้มีพระภาคไม่ทรงใส่พระทัยถึงคำของธิดามารนั้น เนื่องจากพระองค์ทรงหลุดพ้น เพราะธรรมเป็นที่สิ้นอุปธิอันยอดเยี่ยมแล้ว

ต่อมา ธิดามาร คือ นางตันทา นางอรดี และนางราดา พากันจากไป ณ ที่สมควรแล้วปรึกษากันอย่างนี้ว่า พวกบุรุษมีความประสงค์ต่าง ๆ กัน ทางที่ดีพวกเราควรเนรมิตเพศเป็นหญิงที่ยังไม่เคยคลอดบุตรคนละหนึ่งร้อย

ลำดับนั้น ธิดามาร คือ นางตันทา นางอรดี และนางราดา เนรมิตเพศ เป็นหญิงที่ยังไม่เคยคลอดบุตรคนละหนึ่งร้อย เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้วกราบทูลอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระสมณะ พวกหม่อมฉันจะขอปรนนิบัติพระยุคลบาท ของพระองค์

แม้ถึงอย่างนั้น พระผู้มีพระภาคก็มิได้ทรงใส่พระทัยถึงเลย เนื่องจากพระองค์ทรงหลุดพ้น เพราะธรรมเป็นที่สิ้นอุปธิอันยอดเยี่ยมแล้ว

ฝ่ายนางตันทา นางอรดี และนางราดา พากันจากไป ณ ที่สมควรแล้ว พิจารณากันอย่างนี้ว่า พวกบุรุษมีความประสงค์ต่าง ๆ กัน ทางที่ดีพวกเราควรเนรมิตเพศเป็นหญิงคลอดบุตรแล้วคราวเดียวคนละหนึ่งร้อย

ลำดับนั้น นางตันทา ฯลฯ จึงเนรมิตเพศเป็นหญิงคลอดบุตรแล้วคราวเดียวคนละหนึ่งร้อย เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ฯลฯ เนื่องจากพระองค์ทรงหลุดพ้น เพราะธรรมเป็นที่สิ้นอุปธิอันยอดเยี่ยมแล้ว

ต่อมา นางตันทา ฯลฯ จึงเนรมิตเพศเป็นหญิงที่คลอดบุตรแล้ว ๒ คราว คนละหนึ่งร้อย เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ฯลฯ เนื่องจากพระองค์ทรงหลุดพ้น เพราะธรรมเป็นที่สิ้นอุปธิอันยอดเยี่ยมแล้ว

ลำดับนั้น นางตันทา ฯลฯ จึงเนรมิตเพศเป็นหญิงกลางคนคนละหนึ่งร้อย เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ฯลฯ เนื่องจากพระองค์ทรงหลุดพ้น เพราะธรรมเป็นที่สิ้นอุปธิอันยอดเยี่ยมแล้ว

ลำดับนั้น นางตันทา ฯลฯ จึงเนรมิตเพศเป็นหญิงแก่คนละหนึ่งร้อย เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ฯลฯ เนื่องจากพระองค์ทรงหลุดพ้น เพราะธรรมเป็นที่สิ้นอุปธิอันยอดเยี่ยมแล้ว

ลำดับนั้น ธิดามาร คือ นางตันทา นางอรดี และนางราดา พากันจากไป ณ ที่สมควรแล้วพูดกันว่า เรื่องนี้จริงดังบิดาของเราได้พูดไว้ว่า

บุรุษนั้นเป็นพระอรหันต์

เป็นพระสุคตในโลก ก้าวล่วงบ่วงแห่งมารได้แล้ว

ใคร ๆ พึงนำมาด้วยราคะไม่ได้ง่าย ๆ

เพราะฉะนั้น เราจึงเศร้าโศกมาก

อนึ่ง ถ้าพวกเราพึงเล่าโลมสมณะหรือพราหมณ์ใดที่ยังไม่
หมดราคะ ด้วยความพยายามอย่างนี้ หทัยของสมณะหรือพราหมณ์
นั้นพึงแตก โลหิตอุ่น ๆ พึงพุ่งออกจากปาก หรือเขาพึงบ้า หรือว่ามี
จิตฟุ้งซ่าน เหมือนอย่างต้นอ้อสดถูกลมพัดขาดเหี่ยวเฉาแห้งไป แม้
นั้นใด สมณะหรือพราหมณ์นั้นพึงหงอยเหงา ชุบชืดเหี่ยวแห้งไป
นั้นนั้นเหมือนกัน

ครั้นแล้ว ธิตามาร คือ นางตัณหา นางอรดี และนางราคะ พา
กันเข้าไปเฝ้า พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร
นางตัณหาธิตามารยืนอยู่ ณ ที่สมควรแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระ
ภาคด้วยคาถาว่า

ท่านถูกความเศร้าโศกทัฬหหรือ
จึงมาชบเซาอยู่ในป่าอย่างนี้
ท่านเสื่อมจากทรัพย์สมบัติหรือ
หรือว่ากำลังปรารถนาอะไรอยู่
ท่านได้ทำความเสียหายร้ายแรงอะไรไว้ในหมู่บ้านหรือ
เพราะเหตุไรท่านจึงไม่เป็นมิตรกับชนทั้งปวงเล่า
หรือว่าท่านเป็นมิตรกับใคร ๆ ไม่ได้
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
เราชนะเสนามารคือรูปที่น่ารัก
และรูปที่น่าพอใจแล้ว เฟงพินิจอยู่ผู้เดียว ได้รู้ความสุข
เพราะเหตุนั้นเราจึงไม่เป็นมิตรกับชนทั้งปวง
เพราะความเป็นมิตรกับใคร ๆ ไม่สำเร็จประโยชน์แก่เรา
ลำดับนั้น นางอรดีธิตามาร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคด้วย

คาถาว่า

ภิกษุในศาสนานี้มากไปด้วยวิหัตถรรมอย่างไหน
จึงข้ามโอชะทั้ง ๕๒ ได้
บัดนี้ ท่านข้ามโอชะที่ ๖๓ ได้แล้วหรือ
บุคคลเฟงฌานอย่างไหนมาก
กามสัญญาทั้งหลายจับยึดเขาไม่ได้ จึงห่างเหินไป
พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า
บุคคลมีกายอันสงบ มีจิตหลุดพ้นดีแล้ว
เป็นผู้ไม่มีอะไร ๆ เป็นเครื่องปรุงแต่ง
มีสติ ไม่มีความอาลัย รู้ทั่วธรรม
มีปกติเฟงพินิจอยู่ด้วยฌานที่ ๔ อันหาวิตกมิได้
ย่อมไม่กำเริบ ไม่ชานไป ไม่เป็นผู้ย่อท้อ
ภิกษุในศาสนานี้มากไปด้วยวิหัตถรรมอย่างนี้
จึงข้ามโอชะทั้ง ๕ ได้

บัดนี้ เธอข้ามโอชะที่ ๖ ได้แล้ว
ภิกษุผู้เพ่งฌานอย่างนี้มาก
กามสัญญาทั้งหลายจับยึดเธอไม่ได้ จึงห่างเหินไป
ลำดับนั้น นางราคะธิดามาร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วย
กาลาว่า

พระศาสดาผู้บำเพ็ญสมณ
ได้ตัดค้นหาชาดแล้ว และชนผู้มีศรัทธาเป็นอันมาก
จักประพฤติดังได้แน
พระศาสดาพระองค์นี้เป็นผู้ไม่มีความอาลัย
ตัดขาดจากมอมัจจุราชได้แล้ว
จักนำหมู่ชนเป็นอันมากไปสู่ฝั่งได้แน
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
พระตถาคตทั้งหลายผู้เป็นมหาวิระ
ย่อมนำสัตว์ไปด้วยพระสัทธรรม
เมื่อพระตถาคตนำไปอยู่โดยธรรม
ความริษยาจะมีแก่ท่านผู้รู้ได้อย่างไร
ลำดับนั้น ธิดามาร คือ นางตันทา นางอรดี และนางราคะ พา
กันเข้าไปหา มารผู้มีบาปถึงที่อยู่ มารผู้มีบาปเห็นธิดามาร คือ นาง
ตันทา นางอรดี และนางราคะ มาแต่ไกล จึงได้กล่าวคาถาทั้งหลาย
ว่า

พวกเธอช่างโง่เขลา พวกกันทำลายภูเขาดด้วยกำนั่ว
ขุดภูเขาดด้วยเล็บ เคี้ยวเหล็กด้วยฟัน
พวกเธออาศัยพระโคดมมหาที่พึ่ง
จะเป็นจุดคนวางหินไว้บนศีรษะแล้วเจาะหาที่พึ่งในบาดาล
ฉะนั้น

พวกเธอเหมือนเอาหนามมายอกอก(พ่อ) จงหลีกเลี่ยงเสียเถิด
(พระธรรมสังคหการยกกล่าวว่า)
พระศาสดาได้ขับไล่ นางตันทา นางอรดี และนางราคะ
ผู้มีรูปนาทศนายิ๊ง ซึ่งได้มาในที่นั้นให้หนีไป
ดุจลมพัดปุยฝุ่น ฉะนั้น
มารธิดาสูตรที่ ๕ จบ
วรรคที่ ๓ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สัมพหุลสูตร	๒. สมิตติสูตร
๓. โคธิกสูตร	๔. สัตตวัสสานุพันธ

สูตร

๕. มารธิดุสูตร

พระสูตรว่าด้วยมาร ๕ สูตรนี้ พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐทรง
แสดงไว้แล้ว

มารสังยุต จบบริบูรณ์

๕. ภิกขุนี้สังยุต

๑. อาฬวกาสูต

ว่าด้วยอาฬวกาภิกษุณี

[๑๖๒]ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อาราม
ของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นเวลาเช้า อาฬวกา
ภิกษุณีครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวร เข้าไปบิณฑบาตยังกรุง
สาวัตถี กลับจากบิณฑบาต ภายหลังจากนั้น ภัตตาหารเสร็จแล้ว
ต้องการวิเวก(ความสงัด) จึงเข้าไปในป่าอันธวัน ลำดับนั้น มารผู้มี
บาปประสงค์จะให้อาฬวกาภิกษุณีเกิดความกลัว ความหวาดสะดุ้ง
ความขนพอง สยองเกล้า และประสงค์จะให้เคลื่อนจากวิเวก จึง
เข้าไปหาอาฬวกาภิกษุณีถึงที่อยู่ ได้กล่าวกับอาฬวกาภิกษุณีด้วย
คาถาว่า

ในโลกไม่มีเครื่องสลัดออก(จากทุกข์)

ท่านจักทำอะไรด้วยวิเวกเล่า

ท่านจงเสพความยินดีในกามเกิด

อย่าได้มีความเสียใจในภายหลังเลย

ลำดับนั้น อาฬวกาภิกษุณีได้มีความคิดดังนี้ว่า นี่ใครหนอ
มากล่าวคาถา จะเป็นมนุษย์หรืออมนุษย์กันแน่ อาฬวกาภิกษุณีได้
มีความคิดดังนี้อีกว่า นี่คือมารผู้มีบาป ประสงค์จะให้เราเกิดความ
กลัว ความหวาดสะดุ้ง ความขนพองสยองเกล้าและประสงค์จะให้
เคลื่อนจากวิเวก จึงกล่าวคาถา อาฬวกาภิกษุณีทราบว่ นี่คือ มาร
ผู้มีบาป จึงได้กล่าวกับมารผู้มีบาปด้วยคาถาว่า

ในโลกนี้มีเครื่องสลัดออก(จากทุกข์)

เราสัมผัสดีแล้วด้วยปัญญา

มารผู้มีบาป ผู้เป็นเฝ้าพันธุของผู้ประมาท

ท่านไม่รู้จักทางนั้น

กามทั้งหลายเปรียบด้วยหอกและหลาว

กองกามทั้งหลายนั้นประหนึ่งผีร้าย

ท่านกล่าวความยินดีในกามใด

ความไม่ยินดีนั้นได้มีแล้วแก่เรา

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า อาฬวกาภิกษุณีรู้จัก
เรา จึงหายตัว ไป ณ ที่นั่นเอง

อาฬวกาสูตที่ ๑ จบ

๒. โสมาสูต

ว่าด้วยโสมภิกษุณี

[๑๖๓] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้นเวลาเช้า โสมาภิกษุณีครองอันตราสก ถือบาตรและ
จีวร เข้าไปบิณฑบาตยังกรุงสาวัตถี กลับจากบิณฑบาต ภายหลัง
จากนั้นภัตตาหารเสร็จแล้ว เข้าไปยังป่าอันธวันเพื่อพักกลางวัน ถึง
ป่าอันธวันแล้วจึงนั่งพักกลางวันที่โคนต้นไม้แห่งหนึ่ง

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปประสงค์จะให้โสมภิกษุณีเกิดความ
กลัว ความหวาด สะดุ้ง ความชนพองสยองเกล้า และประสงค์จะให้
เคลื่อนจากสมาธิ จึงเข้าไปหา โสมาภิกษุณีถึงที่นั่งพักแล้ว ได้กล่าว
กับโสมภิกษุณีด้วยคาถาว่า

ฐานะใดอันประเสริฐอย่างยิ่ง

คือพระอรหันต์ซึ่งฤๅษีทั้งหลายพึงบรรลु

อันบุคคลเหล่าอื่นให้สำเร็จได้ยาก

ท่านเป็นหญิงมีปัญญาแค่ ๒ นิ้ว

ไม่สามารถจะบรรลุนั้นได้

ลำดับนั้น โสมาภิกษุณีได้มีความคิดดังนี้ว่า นี่ใครหนอมาก
กล่าวคาถา จะเป็น มนุษย์หรืออมมนุษย์กันแน่ ทันใดนั้น
โสมาภิกษุณีได้มีความคิดดังนี้อีกว่า นี่คือ มารผู้มีบาป ประสงค์จะ
ให้เราเกิดความกลัว ความหวาดสะดุ้ง ความชนพอง สยองเกล้า
และประสงค์จะให้เคลื่อนจากสมาธิ จึงกล่าวคาถา

ครั้งนั้นแล โสมาภิกษุณีทราบว่ นี่คือมารผู้มีบาป จึงได้
กล่าวกับมารผู้มีบาป ด้วยคาถาว่า

เมื่อจิตตั้งมั่นดี เมื่อญาณเป็นไปอยู่

เมื่อเห็นแจ้งธรรมโดยชอบ

ความเป็นหญิงจะทำอะไรเราได้

ผู้ใดมีความคิดเห็นแน่นอนอย่างนี้ว่า

เราเป็นสตรีหรือว่าเราเป็นบุรุษ

ผู้ที่ยังมีความเกาะเกี่ยวว่าเรา มีอยู่

มารควรจะกล่าวกับผู้นั้นเถิด

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า โสมาภิกษุณีรู้จักเรา
จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

โสมาสูตที่ ๒ จบ

๓. กิสาโคตมีสูตร

ว่าด้วยกิสาโคตมีภิกษุณี

[๑๖๔] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้นเวลาเช้า กิสาโคตมีภิกษุณีครองอันตราวาสก ถือบาตร และจีวร เข้าไปปิณฑบาตยังกรุงสาวัตถี กลับจากปิณฑบาต ภายหลังจากฉันภัตตาหารเสร็จแล้ว เข้าไปยังป่าอันธวันเพื่อพัก กลางวัน ถึงป่าอันธวันแล้วจึงนั่งพักกลางวันที่โคนต้นไม้แห่งหนึ่ง ลำดับนั้น มารผู้มีบาปประสงค์จะให้กิสาโคตมีภิกษุณีเกิดความ กลัว ความหวาดสะดุ้ง ความขนพองสยองเกล้า และประสงค์จะให้ เคลื่อนจากสมาธิ จึงเข้าไปหากิสาโคตมีภิกษุณีถึงที่นั่งพักแล้ว ได้ กล่าวกับกิสาโคตมีภิกษุณีด้วยคาถาว่า

บุตรท่านตายแล้ว มาอยู่กลางป่าคนเดียว

เหมือนคนที่ร้องไห้อยู่โดดเดี่ยว

กำลังแสวงหาบุตรหรืออย่างไร

ลำดับนั้น กิสาโคตมีภิกษุณีได้มีความคิดดังนี้ว่า นี่ใครหนอ มากล่าวคาถา จะเป็นมนุษย์หรืออมนุษย์กันแน่ ทันทันนั้น กิสาโคตมีภิกษุณีได้มีความคิดดังนี้อีกว่า นี่คือมารผู้มีบาป ประสงค์จะให้ เราเกิดความกลัว ความหวาดสะดุ้ง ความขนพอง สยองเกล้า และ ประสงค์จะให้เคลื่อนจากสมาธิ จึงกล่าวคาถา

ครั้งนั้นแล กิสาโคตมีภิกษุณีทราบว่าเป็นมารผู้มีบาป จึงได้ กล่าวกับมาร ผู้มีบาปด้วยคาถาว่า

บุตรเราตายมานานแล้ว

บุตรทั้งหลายก็มีความตายนี้เป็นที่สุดเหมือนกัน

เราไม่เศร้าโศก ไม่ร้องไห้ ไม่กลัวความตายนั้นหรอก

ท่านผู้มีอายุ เรากำจัดความเพลิดเพลนในสิ่งทั้งปวง

ทำลายความมืด ชนกะองทัพมัจจุแล้ว อยู่อย่างไม่มีอาสวะ

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า กิสาโคตมีภิกษุณี รู้จักเรา จึงหายตัว ไป ณ ที่นั้นเอง

กิสาโคตมีสูตรที่ ๖ จบ

๔. วิชาสูตร

ว่าด้วยวิชาภิกษุณี

[๑๖๕] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้นเวลาเช้า วิชาภิกษุณีครองอันตราวาสก ฯลฯ จึงนั่งพัก กลางวันที่โคนต้นไม้แห่งหนึ่ง ลำดับนั้น มารผู้มีบาปประสงค์จะให้ วิชาภิกษุณีเกิดความกลัว ความหวาดสะดุ้ง ความขนพองสยอง เก้า และประสงค์จะให้เคลื่อนจากสมาธิ จึงเข้าไปหาวิชาภิกษุณี ถึงที่นั่งพักแล้ว ได้กล่าวกับวิชาภิกษุณีด้วยคาถาว่า

เธอยังสาวมีรูปงาม และฉันเองก็ยิ่งหนุ่มแน่น

มาเกิดน้องนาง เรามาร่วมบรรเลงดนตรีเครื่องห้า

ให้สำเร็จสำราญกันเถิด

ลำดับนั้น วิทยาภิกษุณีได้มีความคิดดังนี้ว่า นี่ใครหนอมาก
กล่าวคาถา จะเป็นมนุษย์หรืออมมนุษย์กันแน่ ทันทันนั้น วิทยาภิกษุณี
ได้มีความคิดดังนี้อีกว่า นี่คือมารผู้มีบาป ประสงค์จะให้เราเกิด
ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง ความขนพองสยองเกล้า และประสงค์
จะให้เคลื่อนจากสมาธิ จึงกล่าวคาถา

ครั้งนั้นแล วิทยาภิกษุณีทราบว่ นี่คือมารผู้มีบาป จึงได้
กล่าวกับมาร ผู้มีบาปด้วยคาถาว่า

มาร รูป เสียง กลิ่น รส
และโผฏฐัพพะซึ่งเป็นที่รื่นรมย์ใจ
เราขอมอบให้ท่านผู้เดียว เราไม่ต้องการสิ่งนั้น
เราอดอดระอาด้วยกายเน่านี้
ที่มีแต่จะแตกทำลายเปื่อยพังไป
กามตัณหาเราถอนได้แล้ว
ความมืดในสัตว์ทั้งหลายที่อยู่ในรูปภพ
ที่ดำรงอยู่ในรูปภพและในสมาบัติอันสงบทั้งปวง
เราก็กำจัดได้หมดแล้ว

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า วิทยาภิกษุณีรู้จักเรา
จึงหายตัวไป ณ ที่นั้นเอง

วิชาสูตรที่ ๔ จบ

๕. อุปปลวณสูตร

ว่าด้วยอุปปลวณภิกษุณี

[๑๖๖] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้นเวลาเช้า อุปปลวณภิกษุณีครองอันตรวาสก ถือบาตร
และจีวร ฯลฯ ได้ยืนอยู่ที่โคนต้นสาละซึ่งมีดอกบานสะพรั่งต้นหนึ่ง
ลำดับนั้น มารผู้มีบาปประสงค์จะให้อุปปลวณภิกษุณีเกิดความ
กลัว ความหวาดสะดุ้ง ความขนพองสยองเกล้า และประสงค์จะให้
เคลื่อนจากสมาธิ จึงเข้าไปหาอุปปลวณภิกษุณีถึงที่ยืนอยู่ ได้
กล่าวกับอุปปลวณภิกษุณีด้วยคาถาว่า

ภิกษุณี ท่านเข้าไปใกล้ต้นสาละ
ซึ่งมีดอกบานสะพรั่งถึงยอดแล้ว
ยืนอยู่แต่ผู้เดียวที่โคนต้นสาละนั้น
อนึ่ง ผีพรรณของ ท่านไม่เป็นสองรองใคร
ท่านไม่กลัวความสามหาของพวกนักเลงเจ้าชู้หรือ๑

ลำดับนั้น อุปปลวณภิกษุณีได้มีความคิดดังนี้ว่า นี่ใคร
หนอมากกล่าวคาถา จะเป็นมนุษย์หรืออมมนุษย์กันแน่ ทันทันนั้น
อุปปลวณภิกษุณีได้มีความคิดดังนี้ อีกว่า นี่คือมารผู้มีบาป
ประสงค์จะให้เราเกิดความกลัว ฯลฯ จึงกล่าวคาถา

ครั้งนั้นแล อุบลวรรณาภิกษุณีทราบว่ นี่คือมารผู้มีบาป จึง
ได้กล่าวกับมาร ผู้มีบาปด้วยคาถาว่า
แม่นักเลงตั้งแสนมาในที่นี้ เราก็อไม่สะดุ้ง
แม้เพียงชนของเราก็อไม่หวั่นไหว ไม่สั่นสะเทือน
มาร เราแม่ผู้เดียวก็อไม่กลัวท่าน
เรานี้จะหายตัวไปหรือเข้าห้องท่าน
แม้จะยืนอยู่ ณ ระหว่างดวงตา ท่านก็อไม่เห็นเรา
เราเป็นผู้ชำนาญในจิต เจริญอิทธิบาทดีแล้ว
พ้นจากเครื่องผูกทุกชนิด
เราไม่กลัวท่านหรอก ท่านผู้มีอายุ
ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า อุบลวรรณาภิกษุณี
รู้จักเรา จึงหายตัวไป ณ ที่นั้นเอง
อุปปลวณณาสูตรที่ ๕ จบ

๖. จาลาสูตร

ว่าด้วยจาลาภิกษุณี

[๑๖๗] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้นเวลาเช้า จาลาภิกษุณีครองอันตรวาสก ฯลฯ จึงนั่งพัก
กลางวันทีโคณ ต้นไม้แห่งหนึ่ง ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเข้าไปหาจ
ลาภิกษุณีถึงที่อยู่ได้ถามจาลา-ภิกษุณีดังนี้ว่า ภิกษุณี ท่านไม่
ชอบใจอะไร

จาลาภิกษุณีตอบว่า ท่านผู้มีอายุ เราไม่ชอบความเกิดเลย
มารผู้มีบาปกล่าวด้วยคาถาว่า
เพราะเหตุไร ท่านจึงไม่ชอบความเกิด
ผู้เกิดมาแล้วย่อมเสพกาม ใครให้ท่านยึดถือเรื่องนี้
อย่าเลยภิกษุณี ท่านจงชอบความเกิดเถิด
จาลาภิกษุณีกล่าวด้วยคาถาว่า
ความตายย่อมมีแก่ผู้ที่เกิดมาแล้ว
ผู้ที่เกิดมาแล้วย่อมประสบทุกข์
คือ การจองจำ การฆ่า ความเศร้าหมอง
เพราะฉะนั้น เราจึงไม่ชอบความเกิด
พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมเหตุกำลวงความเกิด
ทรงให้เราตั้งอยู่ในสัจจะเพื่อละทุกข์ทั้งปวง
สัตว์เหล่าใดเข้าถึงรูปภพและดำรงอยู่ในรูปภพ
สัตว์เหล่านั้นเมื่อยังไม่รู้จักความดับจึงต้องมาสู่ภพอีก
ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า จาลาภิกษุณีรู้จักเรา
จึงหายตัวไป ณ ที่นั้นเอง
จาลาสูตรที่ ๖ จบ

๑. อุปจาลาสูตร

ว่าด้วยอุปจาลาภิกษุณี

[๑๖๘] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งเวลาเช้า อุปจาลาภิกษุณีครองอันตรวาสก ฯลฯ จึงนั่งพักกลางวันทีโคณ ต้นไม้แห่งหนึ่ง ลำดับนั้น มารผู้มีบาป ฯลฯ ได้ถามอุปจาลาภิกษุณีนี้นว่า ภิกษุณี ทำไมท่านจึงอยากจะเกิด

อุปจาลาภิกษุณีตอบว่า ท่านผู้มีอายุ เราไม่อยากจะเกิดในที่ไหน ๆ

มารผู้มีบาป กล่าวด้วยคาถาว่า

ท่านจงตั้งใจไว้ในพวกเทพชั้นดาวดึงส์

ชั้นยามา ชั้นดุสิต ชั้นนิมมานรดี

และชั้นปรนิมมิตวสวัตดีเกิด

ท่านจักได้เสวยความยินดี

อุปจาลาภิกษุณี กล่าวด้วยคาถาว่า

พวกเทพชั้นดาวดึงส์ ชั้นยามา

ชั้นดุสิต ชั้นนิมมานรดี และชั้นปรนิมมิตวสวัตดี

ยังผูกพันด้วยเครื่องผูกคือกาม

จำต้องกลับมาสู่อำนาจมารอีก

โลกทั้งหมดเร้าร้อน โลกทั้งหมดคุกรุ่น

โลกทั้งหมดลุกโพลง โลกทั้งหมดสั่นสะเทือน

ใจของเรายินดีแนวนั้นในนิพพาน ซึ่งไม่สั่นสะเทือน

ไม่หวั่นไหว ที่ปุถุชนเสพไม่ได้ มิใช่คติของมาร

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า อุปจาลาภิกษุณีรู้จักเรา จึงหายตัว ไป ณ ที่นั้นเอง

อุปจาลาสูตรที่ ๑ จบ

๘. สีสุปจาลาสูตร

ว่าด้วยสีสุปจาลาภิกษุณี

[๑๖๙] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งนั้น สีสุปจาลาภิกษุณีครองอันตรวาสก ฯลฯ จึงนั่งพักกลางวันทีโคณ ต้นไม้แห่งหนึ่ง ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเข้าไปหาสีสุปจาลาภิกษุณีถึงที่นั่งพัก ได้ถามสีสุป- จาลาภิกษุณีนี้นว่า ภิกษุณี ท่านชอบใจลัทธิของใคร

สีสุปจาลาภิกษุณีตอบว่า ท่านผู้มีอายุ เราไม่ชอบใจลัทธิของใครเลย

มารผู้มีบาปกล่าวด้วยคาถาว่า

ท่านเป็นคนโง่เงา เจาะจงใคร

จึงปรากฏตัวเหมือนสมณะ

แต่ทำไมท่านจึงไม่ชอบใจลัทธิ
ท่านประพจน์เรื่องนี้ เพราะความมกมายหรือไร
สี่สุปจาลาภิกษุณีกล่าวด้วยคาถาว่า
เจ้าลัทธิภายนอกพระศาสนานี้
ย่อมจมอยู่ในทฤษฎีทั้งหลาย
เราไม่ชอบใจธรรมของพวกเขา
พวกเขาเป็นคนไม่ฉลาดในธรรม
พระพุทธเจ้าผู้เสด็จอุบัติในศากยตระกูล
ไม่มีบุคคลอื่นเปรียบ ทรงครอบงำสิ่งทั้งปวง
บรรเทาเสียซึ่งมาร ไม่ปราศัยในที่ทุกสถาน
พ้นแล้วจากกิเลสทั้งปวง ไม่มีตัณหาและทิฏฐิอาศัย
มีพระจักขุ ทรงเห็นธรรมทั้งปวง
บรรลุนิพพานเป็นที่สิ้นกรรมทุกอย่าง
หลุดพ้นเพราะธรรมเป็นที่สิ้นอุปธิแล้ว
พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นเป็นศาสดาของเรา
เราชอบใจคำสอนของพระองค์
ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า สี่สุปจาลาภิกษุณี
รู้จักเรา จึงหายตัวไป ณ ที่นั้นเอง

สี่สุปจาลาสูตรที่ ๘ จบ

๙. เสดาสูตร

ว่าด้วยเสลาภิกษุณี

[๑๒๐] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้นเวลาเช้า เสดาภิกษุณีครองอันตรวาสก ฯลฯ จึงนั่งพัก
กลางวันทีโคณ ต้นไม้แห่งหนึ่ง ลำดับนั้น มารผู้มีบาปประสงค์จะให้
เสลาภิกษุณีเกิดความกลัว ความหวาดสะดุ้ง ความชนพองสยอง
เกล้า ฯลฯ ได้กล่าวกับเสลาภิกษุณีด้วย คาถาว่า

ใครสร้างร่างกายนี้ ผู้สร้างร่างกายอยู่ที่ไหน

ร่างกายเกิดขึ้นที่ไหน ร่างกายดับที่ไหน

ลำดับนั้น เสดาภิกษุณีได้มีความคิดดังนี้ว่า นี่ใครหนอมาก
กล่าวคาถา จะเป็นมนุษย์หรืออมนุษย์กันแน่ ทันทันนั้น เสดาภิกษุณี
ได้มีความคิดดังนี้อีกว่า นี่คือ มารผู้มีบาป ประสงค์จะให้เราเกิด
ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง ความชนพองสยองเกล้า และประสงค์
จะให้เคลื่อนจากสมาธิ จึงกล่าวคาถา

ครั้งนั้นแล เสดาภิกษุณีทราบว่ นี่คือมารผู้มีบาป จึงได้
กล่าวกับมารผู้มีบาปด้วยคาถาว่า

ร่างกายนี้ตนเองก็ไม่ได้สร้าง ผู้อื่นก็ไม่ได้สร้าง

อาศัยเหตุจึงเกิด เพราะเหตุดับจึงดับ

พืชชนิดใดชนิดหนึ่งที่บุคคลหว่านลงในนา
อาศัยเหตุ ๒ ประการ คือ รสดินและยางพืช
จึงอกขึ้น นั่นคือ
ชั้นธ ธาตุ และอายตนะ ๖ เหล่านี้
ก็ฉนั้นเหมือนกัน อาศัยเหตุจึงเกิด เพราะเหตุดับจึงดับ
ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า เสลาภิกษุณีรู้จักเรา
จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

เสลาสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. วชิราสูตร

ว่าด้วยวชิราภิกษุณี

[๑๗๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อาราม
ของอนาถ- บิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นเวลาเช้า วชิรา
ภิกษุณีครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวร เข้าไปบิณฑบาตยังกรุง
สาวัตถี กลับจากบิณฑบาต ภายหลังจากฉัน ภัตตาหารเสร็จแล้ว
เข้าไปยังป่าอันธวันเพื่อพักกลางวัน ถึงป่าอันธวันแล้ว จึงนั่งพัก
กลางวันที่โคนต้นไม้แห่งหนึ่ง

ลำดับนั้น มารผู้มีบาปประสงค์จะให้วชิราภิกษุณีเกิดความ
กลัว ความหวาดสะดุ้ง ความขนพองสยองเกล้า และประสงค์จะให้
เคลื่อนจากสมาธิ จึงเข้าไปหา วชิราภิกษุณีถึงที่นั่งพักแล้วได้กล่าว
กับวชิราภิกษุณีด้วยคาถาว่า

ใครสร้างสัตว์นี้ ผู้สร้างสัตว์อยู่ที่ไหน

สัตว์เกิดขึ้นที่ไหน สัตว์ดับที่ไหน

ลำดับนั้น วชิราภิกษุณีได้มีความคิดดังนี้ว่า นี่ใครหนอมาก
กล่าวคาถา จะเป็นมนุษย์หรืออมนุษย์กันแน่ ทันทันนั้น วชิราภิกษุณี
ได้มีความคิดดังนี้อีกว่า นี่คือมาร ผู้มีบาป ประสงค์จะให้เราเกิด
ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง ความขนพองสยองเกล้า และประสงค์
จะให้เคลื่อนจากสมาธิ จึงกล่าวคาถา

ครั้งนั้นแล วชิราภิกษุณีทราบวาทะนี้คือมารผู้มีบาป จึงได้
กล่าวกับมาร ผู้มีบาปด้วยคาถาว่า

มารเอ๋ย ทิฏฐิของเจ้าเชื่อว่าอะไรเป็นสัตว์

กองแห่งสังขารล้วน ๆ นี้

บัณฑิตจะเรียกว่าสัตว์ไม่ได้เลย

เมื่อชั้นทั้งหลายมีอยู่ การสมมติว่าสัตว์ก็มีได้

เหมือนคำว่ารถมีได้เพราะประกอบส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

อนึ่ง ทุกข์เท่านั้นเกิดขึ้น

ทุกข์เท่านั้นดำรงอยู่และแปรผันไป

นอกจากทุกข์ ไม่มีสิ่งอื่นเกิดขึ้น
นอกจากทุกข์ ไม่มีอะไรอื่นดับไป๑
ลำดับนั้น มารผู้มีบาปเป็นทุกข์เสียใจว่า วชิราภิกษุณีรู้จักเรา
จึงหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

วชิราสูตรที่ ๑๐ จบ

ภิกษุนี้สังยุต จบบริบูรณ์

รวมพระสูตรที่มีในสังยุตนี้ คือ

๑. อาฬวิกาสูตร	๒. โสมาสูตร
๓. กิสาโคตมีสูตร	๔. วิชยา
๕. อุปปลวณณาสสูตร	๖. จาลา
๗. อุปจาลาสูตร	๘. สีสุพจาลาสูตร
๙. เสลาสูตร	๑๐. วชิราสูตร

๖. พรหมสังยุต

๑. ปฐมวรรค

หมวดที่ ๑

๑. พรหมายาจนสูตร

ว่าด้วยท้าวมหาพรหมอาราธนาพระพุทธเจ้าแสดงธรรม

[๑๓๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคแรกตรัสรู้ประทับอยู่ที่โคนต้นอช
ปาลนิโครธ ใกล้ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ตำบลอุรุเวลา ครั้งนั้น พระผู้มี
พระภาคทรงหลีกเร้นอยู่ในที่สงัด เกิดความรำพึงอย่างนี้ว่า ธรรม๑
ที่เราได้บรรลุแล้วนี้ ลึกซึ้ง เห็นได้ยากรู้ตามได้ยาก สงบ ประณีต
ไม่เป็นวิสัยแห่งตรรกะ ละเอียดย บัณฑิตจึงจะรู้ได้ สำหรับหมู่ประชา
ผู้ รื่นรมย์ด้วยอาลัย๒ ยินดีในอาลัย เพลิดเพลินในอาลัย ฐานะนี้
ย่อมเป็นสิ่งที่เห็นได้ยาก กล่าวคือหลักอภิปัจจยตา หลักปฏิจาสม
ุปบาท ถึงแม้ฐานะนี้ก็เห็นได้ยากนัก กล่าวคือความสงบ
แห่งสังขารทั้งปวง ความสลัดอุปธิทั้งปวง ความสิ้นตัณหา วิราคะ
นิโรธ นิพพาน ก็ถ้าเราจะพึงแสดงธรรม และผู้อื่นจะไม่เข้าใจซึ่งต่อ
เรา ชื่อนั้นก็จะ พึงเป็นความเหน็ดเหนื่อยเปล่าแก่เรา จะพึง
เป็นความลำบากเปล่าแก่เรา

อนึ่งเล่า อนัจจริยคาถาเหล่านี้ที่ไม่เคยทรงสดับมาก่อน ได้
ปรากฏแจ่มแจ้ง แก่พระผู้มีพระภาคว่า

บัดนี้ เรายังไม่ควรประกาศธรรม

ที่เราได้บรรลุด้วยความลำบาก

เพราะธรรมนี้ ไม่ใช่สิ่งที่ผู้ถูกราคะ

และโทสะครอบงำ จะรู้ได้ง่าย
แต่เป็นสิ่งที่พาทวนกระแสน์ ละเอียด
ลึกซึ้ง รู้เห็นได้ยาก ประณีต ผู้กำหนดด้วยราชา
ถูกกองโมหะหุ้มห่อไว้ จักรู้เห็นไม่ได้

เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงพิจารณาเห็นดังนี้ พระทัยก็น้อมไป
เพื่อการชวนชวายน้อย มิได้น้อมไปเพื่อแสดงธรรม

ครั้งนั้น ท้าวสหัมบดีพรหมทราบความรำพึงของพระผู้มีพระ
ภาคด้วยใจแล้ว ได้มีความคิดดังนี้ว่า ท่านผู้เจริญทั้งหลาย โลกจะ
ฉิบหายหนอ โลกจะพินาศหนอ เพราะพระตถาคตองค์หนึ่งสัมมา
สัมพุทธเจ้า ทรงน้อมพระทัยไปเพื่อการชวนชวายน้อย มิได้น้อม
พระทัยไปเพื่อแสดงธรรม จึงหายตัวจากพรหมโลก มาปรากฏอยู่
ณ เบื้องพระพักตร์พระผู้มีพระภาค เหมือนบุรุษผู้มีกำลังเหยียด
แขนออกหรือคู้แขนเข้า ฉะนั้น แล้วห่มผ้าเฉวียงบ่าข้างหนึ่ง คูกเข้า
เบื้องขวา ลงบนแผ่นดิน ประนมมือ ไปทางที่พระผู้มีพระภาค
ประทับอยู่ ได้กราบทูลดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระ
ภาคได้โปรดแสดงธรรม ขอพระสุคตได้โปรดแสดงธรรม เพราะ
สัตว์ทั้งหลายผู้มีกิเลสจตุลีนตาน้อยมีอยู่ สัตว์เหล่านั้นย่อม
เสื่อมเพราะไม่ได้ระดับธรรม เพราะจกมีผู้รู้ธรรม

ท้าวสหัมบดีพรหมกราบทูลดังนี้แล้ว ได้กล่าวคาถาอื่นอีกว่า
ในกาลก่อนธรรมที่ไม่บริสุทธิ์

อันคนผู้มีมลทินคิดค้นไว้ ปรากฏในแควมคธ

พระองค์โปรดทรงเปิดประตูมตะนั้นเถิด

ขอเหล่าสัตว์จงฟังธรรมที่พระสัมพุทธเจ้าผู้ปราศจากมลทิน
ได้ตรัสรู้แล้วตามลำดับ

ข้าแต่พระองค์ผู้มีปัญญาดี มีพระสมันตจักขุ

บุรุษผู้นอนอยู่บนยอดเขาศิวาล้วน

พึงเห็นหมู่ชนได้โดยรอบ นนฺได

พระองค์ผู้หมดความเศร้าโศกแล้ว ก็ฉนั้น

เสด็จขึ้นสู่ปราสาทคือธรรมแล้ว

จักได้เห็นหมู่ชนผู้ตกอยู่ในความเศร้าโศก

และถูกชาติ ชราครอบงำได้ชัดเจน

ข้าแต่พระองค์ผู้แก่กล้า ผู้ชนะสงคราม

ผู้นำหมู่ ผู้ไม่มีหนี้ ขอพระองค์โปรดลุกขึ้นเสด็จจาริกไปใน

โลก

ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ขอพระองค์โปรดจงทรงแสดงธรรม

เพราะจกมีผู้รู้ธรรม

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบคำทูลอาราธนาของ
พรหม และเพราะความมีพระมหากรุณาในหมู่สัตว์ ทรงตรวจดูโลก
ด้วยพุทธจักขุ๑ เมื่อพระผู้มี พระภาคทรงตรวจดูโลกด้วยพุทธจักขุ
ได้ทรงเห็นสัตว์ทั้งหลายผู้มีกิเลสจตุลในตาน้อย มีกิเลสจตุลใน
ตามาก มีอินทรีย์แก่กล้า มีอินทรีย์อ่อน มีอาการดี มีอาการทราม
สอนให้รู้ได้ง่าย สอนให้รู้ได้ยาก บางพวกมักเห็นปรโลกและโทษ
ว่าน่ากลัวก็มี

บางพวกมักไม่เห็นปรโลกและโทษว่าน่ากลัวก็มี

มีอุปมาเหมือนในกอบูล ในกอปทุม ในกอปุณทริก ดอก
อุบล ดอกปทุม ดอกปุณทริก บางดอกที่เกิดในน้ำ เจริญในน้ำ ยัง
ไม่พ้นน้ำ จมอยู่ในน้ำ มีน้ำเลี้ยงอยู่ ดอกอุบล ดอกปทุม ดอก
ปุณทริก บางดอกที่เกิดในน้ำ เจริญในน้ำ อยู่เสมอน้ำ ดอกอุบล
ดอกปทุม ดอกปุณทริก บางดอกที่เกิดในน้ำ เจริญในน้ำ ขึ้นพ้นน้ำ
ไม่แต่น้ำ ฉนั้นใด

พระผู้มีพระภาคทรงตรวจดูโลกด้วยพุทธจักขุ ได้เห็นสัตว์
ทั้งหลายผู้มีกิเลสจตุลในตาน้อย มีกิเลสจตุลในตามาก มี
อินทรีย์แก่กล้า มีอินทรีย์อ่อน มีอาการดี มีอาการทราม สอนให้รู้
ได้ง่าย สอนให้รู้ได้ยาก บางพวกมักเห็นปรโลกและโทษว่าเป็นสิ่ง
ที่น่ากลัวก็มี บางพวกมักไม่เห็นปรโลกและโทษว่าเป็นสิ่งที่น่ากลัว
ก็มี ฉนั้น

ครั้นทรงเห็นแล้ว ได้ตรัสตอบท้าวสหัมบดีพรหมด้วยพระ
คาถาว่า

สัตว์ทั้งหลายเหล่าใดจะพึง จงปล่อยศรัทธาเกิด

เราได้เปิดประตูมตตะแก่สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นแล้ว

ท่านพรหม เพราะเราสำคัญว่าจะลำบาก

จึงมิได้แสดงธรรมที่ประณีตคล่องแคล่ว ในหมู่มนุษย์

ลำดับนั้น ท้าวสหัมบดีพรหมคิดว่า พระผู้มีพระภาคได้ทรง
ประทานโอกาส

แก่เรา เพื่อจะทรงแสดงธรรมแล้ว จึงถวายอภิवाทพระผู้มี
พระภาค กระทำ

ประทักษิณแล้วหายตัวไป ณ ที่นั้นแล๑

พรหมายาจนสูตรที่ ๑ จบ

๒. การวสูตร

ว่าด้วยพระพุทธเจ้าทรงสักการะเคารพธรรม

[๑๓๓] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคแรกตรัสรู้ประทับอยู่ที่ใต้ต้นอช
ปาลนิโครธ ใกล้ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ตำบลอุรุเวลา ครั้งนั้น พระผู้มี

พระภาคเสด็จหลักเรือนอยู่ในที่สงัด เกิดความรำพึงอย่างนี้ว่า บุคคลผู้ไม่เคารพ ไม่ยำเกรง ย่อมอยู่เป็นทุกข์ เราพึง สักการะ เคารพ อาศัยสมณะหรือพราหมณ์คนไหนหนอแลอยู่

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้มีพระดำริดังนี้ว่า เราพึง สักการะ เคารพ อาศัยสมณะหรือพราหมณ์อื่นอยู่ เพื่อความบริบูรณ์แห่งศีลชั้นที่ยังไม่บริบูรณ์ แต่เราไม่เห็นสมณะหรือพราหมณ์อื่นในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก และหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ที่มีศีลสมบูรณ์กว่าเรา ที่เรา จะพึงสักการะ เคารพ อาศัยอยู่

เราพึงสักการะ เคารพ อาศัยสมณะหรือพราหมณ์อื่นอยู่ เพื่อความบริบูรณ์แห่งสมาธิชั้นที่ยังไม่บริบูรณ์ แต่เราไม่เห็นสมณะหรือพราหมณ์อื่นในโลก พร้อมทั้ง เทวโลก มารโลก พรหมโลก และหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ ที่มีสมาธิสมบูรณ์กว่าเรา ที่เราพึงสักการะ เคารพ อาศัยอยู่

เราพึงสักการะ เคารพ อาศัยสมณะหรือพราหมณ์อื่นอยู่ เพื่อความบริบูรณ์แห่งปัญญาชั้นที่ยังไม่บริบูรณ์ แต่เราไม่เห็นสมณะหรือพราหมณ์อื่นในโลก พร้อมทั้ง เทวโลก มารโลก พรหมโลก และหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ ที่มีปัญญาสมบูรณ์กว่าเรา ที่เราพึงสักการะ เคารพ อาศัยอยู่

เราพึงสักการะ เคารพ อาศัยสมณะหรือพราหมณ์อื่นอยู่ เพื่อความบริบูรณ์แห่งวิมุตติชั้นที่ยังไม่บริบูรณ์ แต่เราไม่เห็นสมณะหรือพราหมณ์อื่นในโลก พร้อมทั้งเทวโลก ฯลฯ ที่มีวิมุตติสมบูรณ์กว่าเรา ที่เราพึงสักการะ เคารพ อาศัยอยู่

เราพึงสักการะ เคารพ อาศัยสมณะหรือพราหมณ์อื่นอยู่ เพื่อความบริบูรณ์ แห่งวิมุตติญาณทัสสนชั้นที่ยังไม่บริบูรณ์ แต่เราไม่เห็นสมณะหรือพราหมณ์อื่น ในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก และหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ ที่มีวิมุตติญาณทัสสนะสมบูรณ์กว่าเรา ที่เราพึงสักการะ เคารพ อาศัยอยู่ ทางที่ดีเราพึงสักการะ เคารพธรรมที่เราตรัสรู้แล้วนั้นแลอยู่

ครั้งนั้น ท้าวสหัมบดีพรหมทราบความรำพึงของพระผู้มีพระภาคด้วยใจแล้ว หายตัวจากพรหมโลกมาปรากฏ ณ เบื้องพระพักตร์พระผู้มีพระภาค เหมือนบุรุษ ผู้มีกำลังเหยียดแขนออกหรือคู้แขนเข้า ฉะนั้น

ครั้งนั้นแล ท้าวสหัมบดีพรหมห่มผ้าเฉวียงบ่าข้างหนึ่ง ประนมมือไปทางที่ พระผู้มีพระภาคประทับอยู่แล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ข้อนี้เป็นอย่างนั้น ข้าแต่

พระสุคต ชื่อนี้เป็นอย่างนั้น ข้าแต่พระองค์ ผู้เจริญ พระอรหันต์
สัมมาสัมพุทธเจ้าในอดีต ทรงสักการะ เคารพ อาศัยธรรมอยู่ ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ พระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคตทรง
สักการะ เคารพ อาศัยธรรมอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้พระผู้มี
พระภาคอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าในปัจจุบัน ก็ขอสักการะ
เคารพ อาศัยธรรมอยู่เถิด

ท้าวสหัมบดีพรหมกราบทูลดังนี้แล้ว จึงได้กล่าวคาถาอื่นต่อ
ไปอีกว่า

พระสัมพุทธเจ้าในอดีต
พระสัมพุทธเจ้าในอนาคต
และพระสัมพุทธเจ้าพระองค์ใดในปัจจุบัน
ผู้ขจัดความเศร้าโศกของสัตว์เป็นจำนวนมากให้พินาศไป
ทุกพระองค์นั้น ล้วนเคารพพระสัทธรรมอยู่
นี่เป็นธรรมดาของพระพุทธรูปทั้งหลาย
เพราะเหตุนี้แล กุลบุตรผู้ใฝ่ประโยชน์
มุ่งหวังความเป็นใหญ่ ระลึกถึงคำสอน
ของพระพุทธรูปทั้งหลาย พึงเคารพพระสัทธรรม๑
การวสูตรที่ ๒ จบ

๑. พรหมเทวสูตร

ว่าด้วยพระพรหมเทพ

[๑๓๔] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อาราม
ของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น บุตรของนาง
พราหมณีคนหนึ่ง ชื่อพรหมเทพ ออกบวชในสำนักของพระผู้มีพระ
ภาค

ครั้งนั้น ท่านพระพรหมเทพหลีกออกไปอยู่คนเดียว ไม่
ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ ไม่นานนักก็ทำให้แจ้งซึ่ง
ประโยชน์ยอดเยี่ยมอันเป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์๑ ที่เหล่ากุลบุตร
ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการด้วยปัญญาอันยิ่ง
เองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว
๒ ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อ
ไป ก็แลท่าน พระพรหมเทพเป็นพระอรหันต์รูปหนึ่งในบรรดาพระ
อรหันต์ทั้งหลาย

ครั้นเวลาเช้า ท่านพระพรหมเทพครองอันตรวาสก ถือบาตร
และจีวรเข้าไปบิณฑบาตยังกรุงสาวัตถี เทียบบิณฑบาตในกรุงสา
วัตถีตามลำดับตรอกแล้วเข้าไปยังที่อยู่แห่งมารดาของตน สมัยนั้น
นางพราหมณีมารดาของท่านพระพรหมเทพ ถือนิเวศน์ด้วยก้อน

ข้าวแก่พรหมเป็นนิตย์ ครั้งนั้น ท้าวสหัมบดีพรหมดำริว่า นาง
พราหมณ์ผู้มารดาของท่านพระพรหมเทพนี้ ถูการบูชาด้วยก้อน
ข้าวแก่พรหม เป็นนิตย์ ทางที่ดีเราพึงเข้าไปหานางแล้วทำให้สลด
ใจ ลำดับนั้น ท้าวสหัมบดีพรหมยืนอยู่ในอากาศ ได้กล่าวกับนาง
พราหมณ์มารดาของท่านพระพรหมเทพด้วยคาถาทั้งหลายว่า

นางพราหมณ์ ท่านถูการบูชา
ด้วยก้อนข้าว แก่พรหมใดเป็นนิตย์
พรหมโลกของพรหมนั้นอยู่ไกลจากที่นี่
นางพราหมณ์ อาหารของพรหมไม่ใช่เช่นนั้น
ท่านไม่รู้จักทางของพรหม ทำไมจึงบ่นถึงพรหม
นางพราหมณ์ ก็ท่านพระพรหมเทพของท่านนั้น
เป็นผู้ไร้อุปธิ๑ ถึงความเป็นอดีตเทพ
ไม่มีกิเลสเครื่องกังวล เห็นภัยเนื่อง ๆ ไม่เลี้ยงดูผู้อื่น
ท่านพระพรหมเทพผู้เข้าสู่เรือนของท่านเพื่อบิณฑบาต
เป็นผู้สมควรแก่ก้อนข้าวที่บุคคลพึงนำมาบูชา
ผู้ถึงฝั่งแห่งเวท อบรมตนแล้ว
ควรแก่ทักษิณของมนุษย์และเทวดาทั้งหลาย
ลอยบาปแล้ว ไม่ถูกค้นหาและทักสิณบาป
เป็นคนเยือกเย็น กำลังเที่ยวแสวงหาอาหารอยู่
อดีตและอนาคตไม่มีแก่ท่านพระพรหมเทพนั้น
ท่านพระพรหมเทพเป็นผู้สงบบระจับ ปราศจากควัน
ไม่มีทุกข์ ไม่มีความหวัง วางอาชญาแล้ว
ในปฐุนผู้ยังมีความหวาดหวั่นและในพระชีนาสพผู้มั่นคง
ขอท่านพระพรหมเทพนั้นจงบริโภคนิภัตอันเลิศ
สำหรับบูชาพรหมของท่าน
ท่านพระพรหมเทพซึ่งเป็นผู้ปราศจากเสนามาร
มีจิตสงบบระจับ ฝึกตนแล้ว
เที่ยวไปเหมือนช้างประเสริฐ ไม่หวั่นไหว
เป็นภิกษุผู้มีศีลดี มีจิตพ้นวิเศษแล้ว
ขอท่านพระพรหมเทพนั้น จงบริโภคนิภัตอันเลิศ
สำหรับบูชาพรหมของท่าน
ท่านจงเป็นผู้เลื่อมใสในท่านพระพรหมเทพนั้น
เป็นผู้ไม่หวั่นไหว ตั้งทักษิณาไว้ในท่านผู้เป็น
ทักษิโณยบุคคล๑

นางพราหมณ์ ท่านเห็นมุณีผู้ข้ามโอชะได้แล้ว
จงทำบุญอันจะนำความสุขมาให้สืบ ๆ ไป
ท่านจงเป็นผู้เลื่อมใสในท่านพระพรหมเทพนั้น

เป็นผู้ไม่หวั่นไหว
ทักขิไณยบุคคล

ตั้งทักขิณาไว้ในท่านผู้เป็น

นางพราหมณ์ ท่านเห็นมุนีผู้ข้ามโอชะได้แล้ว
จงทำบุญอันจะนำความสุขมาให้สืบ ๆ ไป
พรหมเทวสูตรที่ ๖ จบ

๔. พกสูตร

ว่าด้วยพกพรหม

[๑๑๕] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อาราม
ของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น พกพรหมได้เกิด
ทิฏฐิชั่วเช่นนี้ว่า ฐานะ แห่งพรหมนี้เที่ยง ยั่งยืน ติดต่อกัน คงที่ มีความ
ไม่เคลื่อนเป็นธรรมดา ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จุติ ไม่อุบัติ
อนึ่ง เครื่องสลัดออก(จากทุกข์)อันยิ่งอย่างอื่นนอกจากฐานะแห่ง
พรหมนี้ไม่มี

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบความคิดคำนึงของพก
พรหมด้วยพระทัยแล้ว ทรงหายพระองค์จากพระเชตวันแล้วไป
ปรากฏในพรหมโลกนั้น เปรียบเหมือนบุรุษผู้มีกำลังเหยียดแขน
ออกหรือคู้แขนเข้า ฉะนั้น พกพรหมได้เห็นพระผู้มีพระภาคกำลัง
เสด็จมาแต่ไกล ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์
ผู้นิรทุกข์ ขอพระองค์จงเสด็จมาเถิด ขอรับเสด็จ นาน ๆ พระองค์
จะมีเวลาเสด็จมา ณ ที่นี้ ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ ก็ฐานะแห่งพรหม
นี้เที่ยง ยั่งยืน ติดต่อกัน คงที่ มีความไม่เคลื่อนเป็นธรรมดา ไม่เกิด
ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จุติ ไม่อุบัติ อนึ่ง เครื่องสลัดออก(จากทุกข์)อันยิ่ง
อย่างอื่นนอกจากฐานะแห่งพรหมนี้ไม่มี

เมื่อพกพรหมกล่าวเช่นนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับพก
พรหมดังนี้ว่า ท่านผู้เจริญทั้งหลาย พกพรหมถึงความโง่เขลาแล้ว
หนอ พกพรหมถึงความโง่เขลาแล้วหนอ พกพรหมกล่าวฐานะแห่ง
พรหมที่เป็นของไม่เที่ยงว่าเที่ยง กล่าวฐานะ แห่งพรหมที่ไม่ยั่งยืน
ว่ายั่งยืน กล่าวฐานะแห่งพรหมที่ไม่ติดต่อกันว่าติดต่อกัน กล่าว
ฐานะแห่งพรหมที่ไม่คงที่ว่าคงที่ กล่าวฐานะแห่งพรหมที่มีความ
เคลื่อนเป็นธรรมดามีความไม่เคลื่อนเป็นธรรมดา และกล่าว
ฐานะแห่งพรหมอันเป็นที่เกิด แก่ ตาย จุติและอุบัติแห่งตนว่า ฐานะ
แห่งพรหมนี้ ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จุติ ไม่อุบัติ อนึ่ง ย่อมกล่าว
เครื่องสลัดออก(จากทุกข์)อันยิ่งอย่างอื่นซึ่งมีอยู่ว่าไม่มี

พกพรหมกราบทูลว่า

ข้าแต่พระโคตม พวกรู้ข้าพระองค์ ๗๒ องค์

บังเกิดในพรหมโลกนี้ เพราะบุญกรรม

มีอำนาจให้เป็นไป ล่วงชาติและชราได้แล้ว
การอุบัติในพรหมโลก ซึ่งถึงฝั่งแห่งเวทนี้เป็นที่สุดแล้ว
ชนมิใช่น้อยย่อมปรารภนาเป็นดังพวกข้าพระองค์
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
พกพรหม ท่านสำคัญอายุไฉนว่ายาว
ก็อายุนั้นสั้น ไม่ยาวเลย
พรหม เรารู้อายุ ๑๐๐,๐๐๐ นิรพพุตของท่านได้ดี
พกพรหมกราบทูลว่า
ข้าแต่พระผู้มีพระภาค พระองค์ตรัสว่า
เราเป็นผู้มีปกติเห็นไม่มีที่สิ้นสุด
ล่วงชาติชราและความเศร้าโศกได้แล้ว
อะไรเป็นศีลวัตรเก่าแก่ของข้าพระองค์หนอ
ขอพระองค์จงตรัสบอกศีลวัตร
ซึ่งข้าพระองค์ควรรู้แจ้งด้วยเถิด
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
๑. ข้อที่ท่านให้มนุษย์เป็นอันมาก
ผู้กระหายน้ำซึ่งถูกแดดแผดเผาในฤดูร้อนได้ดื่มน้ำ
นั้นเป็นศีลวัตรเก่าแก่ของท่าน
เรายังระลึกได้อยู่ ประดุจหลับแล้วตื่นขึ้น ฉะนั้น
๒. ข้อที่ท่านช่วยปลดเปลื้องประชุมชน
ซึ่งถูกโจรจับที่ตระกูลเอณิ๒
นั้นเป็นศีลวัตรเก่าแก่ของท่าน
เรายังระลึกได้อยู่ ประดุจหลับแล้วตื่นขึ้น ฉะนั้น
๓. ข้อที่ท่านชมเชยด้วยกำลังแล้วช่วยปลดเปลื้องเรือ
ซึ่งถูกนาคผู้ร้ายจับไว้ในกระแสนของแม่น้ำคงคา
เพราะความเอ็นดูในหมู่มนุษย์
นั้นเป็นศีลวัตรเก่าแก่ของท่าน
เรายังระลึกได้อยู่ ประดุจหลับแล้วตื่นขึ้น ฉะนั้น
๔. เราได้เป็นอันเตวาสิกของท่าน
นามว่ากัปปมาณพ เราได้เข้าใจท่านแล้วว่า
มีความรู้ดี มีวัตร ข้อนั้นเป็นศีลวัตรเก่าแก่ของท่าน
เรายังระลึกได้อยู่ ประดุจหลับแล้วตื่นขึ้น ฉะนั้น
พกพรหมกราบทูลว่า
พระองค์ทรงทราบอายุนี้ของข้าพระองค์แน่แท้
แม้สิ่งอื่นพระองค์ก็ทรงทราบได้
เพราะพระองค์เป็นพระพุทธานุเจ้า
ฉะนั้น อานุภาพอันรุ่งโรจน์ของพระองค์นี้

จึงยังพรหมโลกให้สว่างไสว ตั้งอยู่

พกสูตรที่ ๔ จบ

๕. อปราทีฏฐิสูตร

ว่าด้วยทฎฐิอีกอย่างหนึ่ง

[๑๗๖] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น พรหมองค์หนึ่งได้เกิดทฎฐิขึ้นเช่นนี้ว่า สมณะหรือพราหมณ์ที่จะพึงมาในพรหมโลกนี้ได้ไม่มีเลย ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบความคิดคำนึงของพรหมนั้นด้วยพระทัยแล้ว ทรงหายพระองค์จาก พระเชตวันแล้วไปปรากฏในพรหมโลกนั้น เปรียบเหมือนบุรุษผู้มีกำลังเหยียดแขนออก หรือคู้แขนเข้า ฉะนั้น ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคประทับนั่งขัดสมาธิในอากาศเบื้องบน พรหมนั้น เข้าเตโชธาตุกสิณแล้ว

ครั้งนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้มีความคิดดังนี้ว่า บัดนี้ พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ที่ไหนหนอ ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้เห็นพระผู้มีพระภาคประทับนั่งขัดสมาธิในอากาศเบื้องบน พรหมนั้น ทรงเข้าเตโชธาตุกสิณอยู่

ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ล่วงจักขุมนุษย์ ได้หายตัวจากพระเชตวันไปปรากฏในพรหมโลกนั้น เปรียบเหมือนบุรุษผู้มีกำลังเหยียดแขนออกหรือคู้แขนเข้า ฉะนั้น ลำดับนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะอาศัยทิศตะวันออก นั่งขัดสมาธิในอากาศเบื้องบนของพรหมนั้น(แต่) ต่ำกว่าพระผู้มีพระภาค เข้าเตโชธาตุกสิณแล้ว

ครั้งนั้น ท่านพระมหากัสสปะได้มีความคิดดังนี้ว่า บัดนี้ พระผู้มีพระภาค ประทับอยู่ ณ ที่ไหนหนอ ท่านพระมหากัสสปะได้เห็นพระผู้มีพระภาคด้วยทิพพ-จักขุ ฯลฯ ได้หายตัวจากพระเชตวันไปปรากฏในพรหมโลกนั้นเปรียบเหมือนบุรุษ ผู้มีกำลัง ฯลฯ ฉะนั้น ลำดับนั้น ท่านพระมหากัสสปะอาศัยทิศใต้ นั่งขัดสมาธิในอากาศเบื้องบนของพรหมนั้น (แต่)ต่ำกว่าพระผู้มีพระภาค เข้าเตโชธาตุกสิณแล้ว

ต่อมา ท่านพระมหากัปปินะได้มีความคิดดังนี้ว่า บัดนี้ พระผู้มีพระภาค ประทับอยู่ ณ ที่ไหนหนอ ลำดับนั้น ท่านพระมหากัปปินะได้เห็นพระผู้มีพระภาค ด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ ได้หายตัวจากพระเชตวันไปปรากฏในพรหมโลกนั้น เปรียบเหมือน บุรุษผู้มีกำลัง ฯลฯ ฉะนั้น ลำดับนั้น ท่านพระมหากัปปินะอาศัยทิศตะวันตก นั่งขัด สมาธิในอากาศเบื้องบนพรหมนั้น (แต่)ต่ำกว่าพระผู้มีพระภาค เข้าเตโชธาตุกสิณแล้ว

ลำดับนั้น ท่านพระอนรุทธะได้มีความคิดดังนี้ว่า บัดนี้ พระผู้มีพระภาค ประทับอยู่ ณ ที่ไหนหนอ ท่านพระอนรุทธะได้เห็นพระผู้มีพระภาคด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ ได้หายตัวจากพระเชตวันไปปรากฏในพรหมโลกนั้น เปรียบเหมือนบุรุษผู้มี กำลัง ฯลฯ ฉะนั้น ลำดับนั้น ท่านพระอนรุทธะอาศัยทิศเหนือหนึ่งขัดสมาธิใน อากาศ เบื้องบนของพรหมนั้น (แต่)ต่ำกว่าพระผู้มีพระภาค เข้าเตโชธาตุ กสิณแล้ว

ครั้งนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้กล่าวกับพรหมนั้นด้วย ภาษาวา

ผู้มีอายุ แม้ในวันนี้ท่านก็ยังมีทิวาเหมือนครั้งก่อนหรือ
ท่านยังเห็นพระรัศมีอันปกัสสร(ของพระผู้มีพระภาค)
ก้าวล่วงรัศมีอื่นในพรหมโลกหรือ
พรหมนั้นตอบว่า

ข้าแต่ท่านผู้นิรทุกข์

ข้าพเจ้ามิได้มีทิวาเหมือนครั้งก่อน

ข้าพเจ้าเห็นพระรัศมีอันปกัสสร(ของพระผู้มีพระภาค)

ก้าวล่วงรัศมีอื่นในพรหมโลกอยู่

ในวันนี้ข้าพเจ้าจะพึงกล่าวว่า

เราเป็นผู้เที่ยง เป็นผู้คงที่ ได้อย่างไร

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคให้พรหมนั้นสลัดใจแล้ว ทรงหาย พระองค์จากพรหมโลกนั้นไปปรากฏในพระเชตวัน เปรียบเหมือน บุรุษผู้มีกำลังเหยียดแขนออกหรือคู้แขนเข้า ฉะนั้น ลำดับนั้น พรหมได้เรียกพรหมปาริสัชชะองค์หนึ่งมากล่าวว่า มาเถิดท่านผู้นิรทุกข์ ท่านจงเข้าไปหาท่านพระมหาโมคคัลลานะจนถึงที่อยู่ จง กล่าว กับท่านพระมหาโมคคัลลานะอย่างนี้ว่า ท่านพระมหาโมคคัลลานะผู้นิรทุกข์ มีอยู่หรือหนอที่สาวกทั้งหลายของพระผู้มีพระภาค พระองค์นั้น แม้เหล่าอื่นซึ่งมีฤทธิ์มากอย่างนี้ มีอานุภาพมากอย่างนี้ เหมือนอย่างท่านพระมหาโมคคัลลานะ ท่านพระ กัสสปะ ท่าน พระกัปปินะ และท่านพระอนรุทธะ

พรหมปาริสัชชะนั้นรับคำของพรหมนั้นว่า อย่างนั้น ท่านผู้นิรทุกข์ ได้หายตัวจากพรหมโลกนั้นไปปรากฏข้างหน้าท่านพระ มหาโมคคัลลานะ เปรียบเหมือนบุรุษผู้มีกำลัง ฯลฯ ฉะนั้น ครั้งนั้น พรหมปาริสัชชะนั้นอภิวาทท่านพระมหา- โมคคัลลานะแล้ว ยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าวกับท่านพระมหาโมคคัลลานะดังนี้ว่า ข้าแต่ ท่านผู้นิรทุกข์ มีอยู่หรือหนอ ฯลฯ และท่านพระอนรุทธะ

ลำดับนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้กล่าวกับพรหมปาริ สัชชะด้วยภาษาวา

สาวกทั้งหลายของพระพุทธเจ้า
ผู้ได้วิชา ๓๑ บรรลุนิติวิธีญาณ
ฉลาดในเจโตปริยญาณ
สิ้นอาสวะแล้ว เป็นพระอรหันต์ มีอยู่มาก
ลำดับนั้น พรหมปาริสัชชนะขึ้นชมยินดีภาสิตของท่านพระ
มหาโมคคัลลานะแล้ว เข้าไปหาพรหมนั้นถึงที่อยู่ ได้กล่าวกับ
พรหมนั้นว่า ท่านผู้นิรทุกข์ ท่านพระมหา-โมคคัลลานะกล่าวอย่าง
นี้ว่า

สาวกทั้งหลายของพระพุทธเจ้า
ผู้ได้วิชา ๓๑ บรรลุนิติวิธีญาณ
ฉลาดในเจโตปริยญาณ
สิ้นอาสวะแล้ว เป็นพระอรหันต์ มีอยู่มาก
พรหมปาริสัชชนะได้กล่าวคำนี้แล้ว พรหมมีใจยินดีชื่นชม
ภาสิตของพรหม- ปาริสัชชนะนั้น
อปราภิภูสูตรที่ ๕ จบ

๖. ปมาทสูตร

ว่าด้วยผู้ประมาท

[๑๓๗] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคทรงหลีกเร้นประทับพักผ่อนอยู่ใน
ที่พิกกลางวัน ครั้นนั้น สุพรหมปัจเจกพรหม และสุทธาวาสปัจเจก
พรหมเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถึงที่ประทับ ได้ยื่นพินพานประตูลูก
คนละข้าง ลำดับนั้น สุพรหมปัจเจกพรหมได้กล่าวกับสุทธาวาส
ปัจเจกพรหมดังนี้ว่า ท่านผู้นิรทุกข์ ไม่ใช่เวลาอันควรที่จะเข้าเฝ้า
พระผู้มีพระภาคก่อน พระผู้มีพระภาคทรงหลีกเร้นประทับพักผ่อน
อยู่ในที่พิกกลางวัน ก็พรหมโลกโน้นบริบูรณ์ (ด้วยความสุขและ
เบิกบานด้วยอภิญา) แต่พรหมในพรหมโลกนั้นย่อมอยู่ด้วยความ
ประมาท มาเกิด พวกเรารู้จักเข้าไปพรหมโลก พึงให้พรหมนั้น
สลดใจ สุทธาวาสปัจเจกพรหมได้รับคำของสุพรหมปัจเจกพรหมว่า
อย่างนั้น ท่านผู้นิรทุกข์

ครั้งนั้น สุพรหมปัจเจกพรหมและสุทธาวาสปัจเจกพรหม ได้
หายตัวจาก เบื้องพระพักตร์ของพระผู้มีพระภาคไปปรากฏใน
พรหมโลกนั้น เปรียบเหมือนบุรุษ ผู้มีกำลัง ฯลฯ ฉะนั้น พรหมนั้น
ได้เห็นพรหมเหล่านั้นกำลังมาแต่ไกลเทียว ได้กล่าว กับพรหม
เหล่านั้นว่า ท่านผู้นิรทุกข์ เชิญเถิด พวกท่านมาจากไหนกันหรือ

พรหมเหล่านั้นกล่าวว่า ท่านผู้นิรทุกข์ พวกเรามาจากสำนัก
ของพระผู้มี พระภาค ผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์

นั่น อึ่ง ท่านจะไปสู่ที่บำรงของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้เป็น
พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าบ้างไหมละ

เมื่อพรหมทั้ง ๒ นั้นกล่าวแล้วเช่นนี้ พรหมนั้นอดกลั้นคำนั้น
ไม่ได้ จึงเนรมิต ตนเป็น ๑,๐๐๐ แล้วได้กล่าวคำนี้กับสุพรหม
ปัจเจกพรหมว่า ท่านผู้นิรทุกข์ ท่านเห็น อิธานุภาพเห็นปานนี้
ของเราหรือไม่

สุพรหมปัจเจกพรหมกล่าวว่า เราเห็นอิธานุภาพเห็นปานนี้
ของท่านแล้ว

พรหมนั้นกล่าวว่า เรานั้นเป็นผู้มีฤทธิ์มากอย่างนี้ มีอานุภาพ
มากอย่างนี้ จักไปสู่ที่บำรงของสมณะหรือพราหมณ์อื่นทำไม

ลำดับนั้น สุพรหมปัจเจกพรหมเนรมิตตนเป็น ๒,๐๐๐ องค์
แล้วได้กล่าวคำนี้กับพรหมว่า ท่านผู้นิรทุกข์ ท่านเห็นอิธานุภาพ
เห็นปานนี้ของเราหรือไม่

พรหมนั้นกล่าวว่า เราเห็นอิธานุภาพเห็นปานนี้ของท่าน
แล้ว

สุพรหมปัจเจกพรหมกล่าวว่า พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
เท่านั้น มีฤทธิ์ มากกว่า และมีอานุภาพยิ่งใหญ่กว่าท่านและเราด้วย
ท่านผู้นิรทุกข์ ท่านพึงไปสู่ ที่บำรงของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
ผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเถิด

ครั้งนั้น พรหมนั้นได้กล่าวกับสุพรหมปัจเจกพรหมด้วยคาถา
ว่า

ข้าแต่พรหม วิมานของเราผู้มีมานนี้นั้นมีรูปครุฑ ๓๐๐ รูป

มีรูปหงส์ ๔๐๐ รูป มีรูปเหยี่ยวตะไกร ๕๐๐ รูป

ย่อมรุ่งโรจน์ส่องสว่างอยู่ในทิศเหนือ

สุพรหมปัจเจกพรหมและสุทธาวาสปัจเจกพรหมกล่าวว่า

วิมานของท่านนั้นถึงจะรุ่งโรจน์

ส่องสว่างอยู่ในทิศเหนือก็จริง

เพราะเห็นโทษในรูป(และ)เพราะเห็นรูปอันหวนไหวอยู่

ทุกเมื่อ

พระศาสดาผู้มีพระปัญญาดี จึงไม่ทรงยินดีในรูป

ครั้งนั้น สุพรหมปัจเจกพรหมและสุทธาวาสปัจเจกพรหม ให้
พรหมนั้นสลัดใจแล้วหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง อึ่ง พรหมนั้นสมัย
ต่อมาได้ไปสู่ที่บำรงของพระผู้มี พระภาคผู้เป็นพระอรหันตสัมมา
สัมพุทธเจ้าแล้ว

ปมาทสูตรที่ ๖ จบ

๑. โกกาลิกสูตร

ว่าด้วยโกกาลิกภิกษุ

[๑๓๘] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคทรงหลีกเร้นประทับพักผ่อนอยู่ในที่พักกลางวัน ครั้นนั้น สุพรหมปัจเจกพรหมและสุทธาวาสปัจเจกพรหมเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้ยื่นพิงบานประตูดุคนละข้าง ลำดับนั้น สุพรหมปัจเจกพรหมปรารภ โภกกาลิกภิกษุ ได้กล่าวคำถ้อยในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

ใครผู้มีปัญญาในโลกนี้

จะพึงกำหนดนับพระธีณาสพผู้มีคุณอันประมาณมิได้

เราเห็นว่าผู้นั้นมีปัญญาที่บียังเป็นปุถุชนอยู่

บังอาจกำหนดนับพระธีณาสพผู้มีคุณอันประมาณมิได้

โภกกาลิกสูตรที่ ๗ จบ

๘. กตโมรกตีสกสูตร

ว่าด้วยกตโมรกตีสกภิกษุ

[๑๓๙] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคทรงหลีกเร้นประทับพักผ่อนอยู่ในที่พักกลางวัน ครั้นนั้น สุพรหมปัจเจกพรหมและสุทธาวาสปัจเจกพรหมเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้ยื่นพิงบานประตูดุคนละข้าง ลำดับนั้น สุทธาวาสปัจเจกพรหมปรารภกตโมรกตีสกภิกษุ ได้กล่าวคำถ้อยในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

ใครผู้มีปัญญาในโลกนี้

จะพึงกำหนดนับพระธีณาสพผู้มีคุณอันประมาณมิได้

เราเห็นว่าผู้นั้นมีปัญญาที่บียังเป็นปุถุชนอยู่

บังอาจกำหนดนับพระธีณาสพผู้มีคุณอันประมาณมิได้

กตโมรกตีสกสูตรที่ ๘ จบ

๙. ตุทุพรหมสูตร

ว่าด้วยตุทุปัจเจกพรหม

[๑๔๐] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

สมัยนั้น โภกกาลิกภิกษุอาพาธ ได้รับทุกข์ เป็นไข้หนัก ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป ตุทุปัจเจกพรหมมีวาระงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตวัน เข้าไปหา โภกกาลิกภิกษุจนถึงที่อยู่ ยืนอยู่กลางอากาศได้กล่าวกับโภกกาลิกภิกษุดังนี้ว่า ท่าน โภกกาลิกะ ท่านจงทำจิตให้เลื่อมใสในท่านพระสารีบุตรและท่านพระโมคคัลลานะเถิด เพราะท่านพระสารีบุตรและท่านพระโมคคัลลานะ เป็นผู้มั่งคิลเป็นที่รัก

โภกกาลิกภิกษุถามว่า ผู้มีอายุ ท่านเป็นใคร

ตุทุปัจเจกพรหมตอบว่า เราเป็นตุทุปัจเจกพรหม

โกกาลิกภิกษุกล่าวว่า ผู้มีอายุ ท่านได้รับพยากรณ์จากพระผู้มีพระภาคว่า เป็นอนาคามีแล้วมิใช่หรือ เมื่อเป็นเช่นนั้น ทำไมท่านจึงมาที่นี่อีก ท่านจงเห็นว่า ความผิดนี้ของท่านมีอยู่เถิด

ตฤพฺเจกพรหมได้กล่าวว่า
ผรุสวาจา (คำหยาบ) เป็นเหมือนผึ้ง
เครื่องตัดตนของคนพาลผู้กล่าวคำชั่ว
ย่อมเกิดที่ปากของบุรุษ
ผู้ใดสรรเสริญคนที่ควรติเตียน
หรือติเตียนคนที่ควรสรรเสริญ
ผู้นั้นชื่อว่าสั่งสมความผิดไว้ด้วยปาก
ย่อมไม่ประสบความสุข เพราะความผิดนั้น
การปราศัยด้วยทรัพย์
ในการเล่นการพนันจนหมดตัวนี้
เป็นความผิดเพียงเล็กน้อย
แต่การที่บุคคลมีใจประทุษร้าย
ในบุคคลผู้ดำเนินไปดีแล้วนั้นเท่านั้น
เป็นความผิดมากกว่า
บุคคลผู้ตั้งวาจาและใจอันชั่ว ติเตียนพระอริยะ
ย่อมเข้าถึงนรกสิ้น ๑๓๖,๐๐๐ นิรพพุทท์กับ ๑
กับอีก ๕ อัมพุทท์กับ ๒
ตฤพรหมสูตรที่ ๔ จบ

๑๐. โกกาลิกสูตร

ว่าด้วยโกกาลิกภิกษุ

[๑๘๑] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งนั้น โกกาลิกภิกษุเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาท แล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านพระสารีบุตรและท่านพระโมคคัลลานะเป็นผู้มีความปรารถนาชั่ว ตกอยู่ในอำนาจ ความปรารถนาชั่ว

เมื่อโกกาลิกภิกษุกล่าวอย่างนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับโกกาลิกภิกษุดังนี้ว่า โกกาลิกะ เธออย่ากล่าวอย่างนั้น โกกาลิกะ เธออย่ากล่าวอย่างนั้น เธอจงทำจิต ให้เลื่อมใสในสารีบุตรและโมคคัลลานะเถิด เพราะสารีบุตรและโมคคัลลานะ เป็นผู้มั่งคิลเป็นที่รัก

แม้ครั้งที่ ๒ โกกาลิกภิกษุกราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้พระผู้มีพระภาคทรงเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาของข้าพระองค์ ทรงมีพระพุทธานุภาพที่ข้าพระองค์เชื่อถือได้ก็จริง ถึง

อย่างนั้น ท่านพระสารีบุตรและท่านพระโมคคัลลานะ ก็ยังเป็นผู้
ปรารถนาชั่ว ตกอยู่ในอำนาจความปรารถนาชั่ว

แม้ครั้งที่ ๒ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับโกกาลิกภิกษุดังนี้ว่า
โกกาลิกะ เธออย่ากล่าวอย่างนั้น โกกาลิกะ เธออย่ากล่าวอย่างนั้น
เธอจงทำจิตให้เลื่อมใสใน สารีบุตรและโมคคัลลานะเถิด เพราะสา
รีบุตรและโมคคัลลานะ เป็นผู้มั่งคิลเป็นที่รัก

แม้ครั้งที่ ๓ โกกาลิกภิกษุก็กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ฯลฯ
ตกอยู่ในอำนาจความปรารถนาชั่ว

แม้ครั้งที่ ๓ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับโกกาลิกภิกษุว่า ฯลฯ
เพราะสารีบุตรและโมคคัลลานะ เป็นผู้มั่งคิลเป็นที่รัก

ครั้งนั้น โกกาลิกภิกษุลุกขึ้นจากอาสนะ ถวายอภิวาทพระผู้มี
พระภาคกระทำประทักษิณแล้วจากไป

เมื่อโกกาลิกภิกษุจากไปไม่นาน ร่างกายก็มีตุ่มขนาดเท่า
เมล็ดพันธุ์ผักกาดเกิดขึ้นทั่วร่าง ตุ่มเหล่านั้นโตเท่าเมล็ดพันธุ์ผัก
กาด แล้วก็โตขึ้นเท่าเมล็ดถั่วเขียว โตเท่าเมล็ดถั่วดำ โตเท่าเมล็ด
พุทรา โตเท่าเมล็ดกระเบา โตเท่าผลมะขามป้อม โตเท่าผลมะตูม
อ่อน โตเท่าผลมะตูมแก่ แล้วก็แตกเปี่ยม หนองและเลือดหลั่งออก
มา

ครั้งนั้น โกกาลิกภิกษุได้มรณภาพเพราะอาพาธนั่นเอง
แล้วไปเกิดในปทุมนรก เพราะมีจิตผูกอาฆาตในท่านพระสารีบุตร
และท่านพระโมคคัลลานะ

ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป ท้าวสหัมบดีพรหมมีวรรณะงดงามยิ่ง
นัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ถวายอภิวาทแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มี
พระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ โกกาลิก-ภิกษุมรณภาพ
แล้ว ไปเกิดในปทุมนรกเพราะมีจิตผูกอาฆาตในท่านพระสารีบุตร
และท่านพระโมคคัลลานะ ครั้นท้าวสหัมบดีพรหมกราบทูลดังนี้
แล้ว ถวายอภิวาทพระ ผู้มีพระภาค กระทำประทักษิณแล้วหายตัว
ไป ณ ที่นั่นเอง

ครั้นราตรีนั้นผ่านไป พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุ
ทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย คินนี้เมื่อราตรีผ่านไป ท้าว
สหัมบดีพรหมมีวรรณะงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระ
เชตวัน เข้ามาหาเราถึงที่อยู่อภิวาทแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าว
กับเราดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ โกกาลิกภิกษุมรณภาพแล้ว
ไปเกิดในปทุมนรก เพราะมีจิตผูกอาฆาตในท่านพระสารีบุตรและ
ท่านพระโมคคัลลานะ

ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสหัมบดีพรหมกล่าวคำนี้แล้วอภิวาทเรา
กระทำประทักษิณแล้วหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ภิกษุรูปหนึ่งได้ทูลถาม
พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ประมาณอายุในปทุมนรก
นานเท่าไรหนอ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ภิกษุ ประมาณอายุในปทุมนรก
นานนัก ประมาณอายุในปทุมนรานั้น ยากที่จะนับได้ว่า ประมาณปี
เท่านี้ ประมาณ ๑๐๐ ปีเท่านี้ ประมาณ ๑,๐๐๐ ปีเท่านี้ ประมาณ
๑๐๐,๐๐๐ ปีเท่านี้

ภิกษุทูลถามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์พอจะยก
อุปมาได้หรือไม่ พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ได้ภิกษุ แล้วตรัสว่า ภิกษุ หนึ่ง
เกวียนเมล็ดงา ของชาวโกศลมีอัตรา ๒๐ ชารี๑ ล่วงไปแล้ว
๑๐๐,๐๐๐ ปี บุรุษจึงนำเมล็ดงาออกจากเกวียนนั้นหนึ่งเมล็ด เมล็ด
งาหนึ่งเกวียนของชาวโกศลซึ่งมีอัตรา ๒๐ ชารีนั้น จะพึงหมดไป
โดยทำนองนี้เร็วกว่า แต่ว่า ๑ อพพุตนรก๒หาหมดไปไม่

๒๐ อพพุตนรก เป็น ๑ นิรพพุตนรก

๒๐ นิรพพุตนรกเป็น ๑ อพพพนรก

๒๐ อพพพนรก เป็น ๑ อุหนนรก

๒๐ อุหนนรก เป็น ๑ อัญญนรก

๒๐ อัญญนรก เป็น ๑ กุมุทนรก

๒๐ กุมุทนรก เป็น ๑ โสคันธิกนรก

๒๐ โสคันธิกนรก เป็น ๑ อุปปลนรก

๒๐ อุปปลนรก เป็น ๑ ปุณทริกนรก

๒๐ ปุณทริกนรก เป็น ๑ ปทุมนรก

โกกालิกภิกษุไปเกิดในปทุมนรกแล้ว เพราะมีจิตผูกอาฆาต
ในสารีบุตรและโมคคัลลานะ

พระผู้มีภาคว่าผู้สวดสาธิตได้ตรัสเวทยากรณภาษิตนี้แล้ว จึง
ได้ตรัสคาถาประพันธ์ ต่อไปอีกว่า

ผรุสวาจา (คำหยาบ) เป็นเหมือนผึ้ง

เครื่องตัดตนของคนพาลผู้กล่าวคำชั่ว

ย่อมเกิดที่ปากของบุรุษ

ผู้ใดสรรเสริญคนที่ควรติเตียน

หรือติเตียนคนที่ควรสรรเสริญ

ผู้นั้นชื่อว่าสั่งสมความผิดไว้ด้วยปาก

ย่อมไม่ประสบความสุข เพราะความผิดนั้น

การปราชัยด้วยทรัพย์

ในการเล่นการพนันจนหมดตัวนี้
เป็นความผิดเพียงเล็กน้อย
แต่การที่บุคคลมีใจประทุษร้าย
ในบุคคลผู้ดำเนินไปดีแล้วนี้เท่านั้น
เป็นความผิดมากกว่า
บุคคลผู้ตั้งวาจาและใจอันชั่ว ตีเตียนพระอริยะ
ย่อมเข้าถึงนรกสิ้น ๑๖๖,๐๐๐ นิรพพุตกัป
กับอีก ๕ อัมพพุตกัป

โกกालิกสูตรที่ ๑๐ จบ
วรรคที่ ๑ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

สูตร	๑. พรหมยาจนสูตร	๒. การว
	๓. พรหมเทวสูตร	๔. พกสูตร
สูตร	๕. อปราทิฏฐิสูตร	๖. ปมาท
	๗. โกกาลิกสูตร	๘. กตโมรกตีสส
กสูตร	๙. ตุทุพรหมสูตร	๑๐. โกกาลิกสูตร

๒. ทูติยวรรค

หมวดที่ ๒

๑. สันถัมภ์สูตร

ว่าด้วยสันถัมภ์พรหม

[๑๘๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำสัปปินี เขต
กรุงราชคฤห์ ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป สันถัมภ์พรหมมีวรรณะ
งดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่ว ฝั่งแม่น้ำสัปปินี เข้าไปเฝ้าพระผู้
มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้
กล่าวคาถาในที่ประทับของพระผู้มีพระภาคว่า

ในหมู่ชนที่ถือตระกูลเป็นใหญ่

กษัตริย์จัดว่าประเสริฐที่สุด

ส่วนท่านผู้เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ๑

จัดว่าประเสริฐที่สุดในหมู่เทวดาและมนุษย์๒

สันถัมภ์พรหมครั้งกราบทูลคำนี้แล้ว พระศาสดาทรงพอ
พระทัย ครั้นนั้น สันถัมภ์พรหมทราบบว่า พระศาสดาของเราทรง

พอพระทัยแล้ว จึงถวายอภิวาท พระผู้มีพระภาค กระทำประทักษิณ
แล้วหายตัวไป ณ ที่นั่นเอง
สนังกุมารสูตรที่ ๑ จบ

๒. เทวทัตตสูตร

ว่าด้วยพระเทวทัต

[๑๘๓] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคิชฌกูฏ เขต
กรุงราชคฤห์ เมื่อพระเทวทัตจากไปไม่นาน ครั้นเมื่อราตรีผ่านไป
ทำวสหัมบดีพรหมมีวรรณะงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วภูเขา
คิชฌกูฏ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้ว
ยืนอยู่ ณ ที่สมควร प्रารภพระเทวทัต ได้กล่าวคาถานี้ ในสำนัก
ของพระผู้มีพระภาคว่า

สักการะย่อมฆ่าบุรุษชั่ว

เหมือนผลกล้วยฆ่าต้นกล้วย

ขุยไฟฆ่าต้นไฟ ดอกอ้อฆ่าต้นอ้อ

ลูกม้ายัสตราฆ่าแม่ม้า ฉะนั้น๑

เทวทัตตสูตรที่ ๒ จบ

๓. อันทกวินทสูตร

ว่าด้วยเรื่องอันทกวินทคาม

[๑๘๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ อันท
กวินทคาม แคว้นมคธ สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคประทับนั่งอยู่ในที่
แจ้ง ในราตรีอันมืดมิดและฝนกำลังตก ประปรายอยู่ ครั้นเมื่อราตรี
ผ่านไป ทำวสหัมบดีพรหมมีวรรณะงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมี ให้
สว่างทั่วอันทกวินทคาม เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายอภิวาท แล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ใน
สำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

ภิกษุพึงอาศัยที่นอนและที่นั่งอันสงัด

พึงประพฤติเพื่อความหลุดพ้นจากสังโยชน

ถ้าภิกษุไม่ประสบความสำเร็จในที่นั่งนั้น

พึงมีสติ มีปัญญาเครื่องบริหาร อยู่ในท่ามกลางสงฆ์

ภิกษุเมื่อเที่ยวบิณฑบาตตามลำดับตระกูล

พึงมีปัญญาเครื่องบริหาร คຸ່มครองอินทริย์

พึงอาศัยที่นอนที่นั่งอันสงัด

พ้นจากภย๑ น้อมไปในอภย๒

ภิกษุถึงนั่งอยู่ในที่ที่มีสัตว์เลื้อยคลานอันน่ากลัว

สายฟ้าแลบแปลบปลาบ จวดเฉวียน

ฝนตกในราตรีอันมืดมิด
ก็ปราศจากความขนพองสยองเกล้า
ข้าพระองค์กลัวมูสาวาท จึงไม่อาจคำนวณด้วยใจ
ของข้าพระองค์ได้ว่า เรื่องนี้ข้าพระองค์ได้เห็นแล้วแน่
ข้าพระองค์ไม่กล่าวว่า ในเรื่องนี้เป็นอย่างนี้ ในเรื่องนี้เป็น
อย่างนี้

ในพรหมจรรย์หนึ่ง๑มีพระชีนาสพผู้ละความตายได้ ๑,๐๐๐
องค์

พระเสขะมากกว่า ๕๐๐ องค์ไป

๑๐ องค์บ้าง ๑๐๐ องค์บ้าง

และผู้ถึงกระแสนิพพานทั้งหมดไม่ไปสู่ดีรัจฉานภูมิ

ส่วนหมู่สัตว์นอกนี้ล้วนเป็นผู้มีส่วนได้รับผลบุญ

อันธกวินทสูตรที่ ๓ จบ

๔. อรุณาวตีสสูตร

ว่าด้วยเรื่องเมืองอรุณาวดี

[๑๘๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ฯลฯ เขต
กรุงสาวัตถี ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมา
ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ เหล่านี้รับสนองพระดำรัสแล้ว
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสตั้งนี้ว่า ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว มี
พระราชาพระนามว่าอรุณ ราชธานีของพระเจ้าอรุณ ชื่อว่า อรุณาวดี
พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าสีสี ทรงเข้าไป
อาศัยอรุณาวดีราชธานีประทับอยู่ อนึ่ง พระผู้มีพระภาคอรหันต
สัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าสีสี ได้มีคู่พระสาวกนามว่าอภิกุและ
สัมภาวะ เป็นคู่พระสาวกชั้นดีเลิศ

ภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมา
สัมพุทธเจ้าพระนามว่า สีสี รับสั่งเรียกอภิกุภิกษุมาตรัสว่า
พราหมณ์ มาเถิด เราจักเข้าไปพรหมโลก ชั้นใดชั้นหนึ่งชั่วเวลา
หนึ่ง จนกว่าจะถึงเวลานั้นภัตตาหาร ภิกษุทั้งหลาย อภิกุภิกษุทูล
รับสนองพระดำรัสแล้ว

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนาม
ว่าสีสี และอภิกุภิกษุได้หายตัวจากอรุณาวดีราชธานีไปปรากฏใน
พรหมโลกนั้น เปรียบเหมือนบุรุษผู้มีกำลังเหยียดแขนออกหรือคู้
แขนเข้า ฉะนั้น

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนาม
ว่าสีสี รับสั่ง เรียกอภิกุภิกษุมาตรัสว่า พราหมณ์ ธรรมมีกลาง
ปรากฏชัดแก่พรหม พรหมบริษัท และพรหมปารีสัชชะทั้งหลายเกิด

อภิฏิกิษณุทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว ได้ชี้แจงให้พรหม
พรหมบริษัท และพรหมปารีสัชชะทั้งหลายเห็นชัด ชวนใจให้อยาก
รับเอาไปปฏิบัติ เร้าใจให้อาจหาญแก่งกล้า ปลอบชโลมใจให้
สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมีกถาแล้ว

ภิกษุทั้งหลาย ได้ยินว่าในกาลนั้น พรหม พรหมบริษัท และ
พรหมปารีสัชชะ

ทั้งหลาย ยกโทษติเตียนโนโทษะนาวา ท่านผู้เจริญ น้า
อัสจรรยจริง ไม่เคยปรากฏ ก็เมื่อพระศาสดาประทับอยู่เฉพาหน้า
เพราะเหตุไร พระสาวกจึงแสดงธรรม

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนาม
ว่าสีขี ตรัสกับอภิฏิกิษณุว่า ดูก่อนพราหมณ์ พรหม พรหมบริษัท
และพรหมปารีสัชชะเหล่านั้น พวกกันติเตียนว่า ท่านผู้เจริญ น้า
อัสจรรยจริง ไม่เคยปรากฏ ก็เมื่อพระศาสดาประทับอยู่เฉพาหน้า
เพราะเหตุไร พระสาวกจึงแสดงธรรม พราหมณ์ ถ้าอย่างนั้น เธอ
จงให้พรหม พรหมบริษัท และพรหมปารีสัชชะทั้งหลายสดใจให้
ยิ่งขึ้นไปกว่า

อภิฏิกิษณุทูลรับสนองพระดำรัสแล้วปรากฏกายแสดงธรรม
บ้าง ไม่ปรากฏกาย แสดงธรรมบ้าง ปรากฏกายท่อนล่าง ไม่ปรากฏ
กายท่อนบนแสดงธรรมบ้าง ปรากฏกายท่อนบน ไม่ปรากฏกาย
ท่อนล่างแสดงธรรมบ้าง

ภิกษุทั้งหลาย ได้ยินว่าในกาลนั้น พรหม พรหมบริษัท และ
พรหมปารีสัชชะทั้งหลายได้มีจิตอัสจรรยเกิดขึ้นว่า น้าอัสจรรยจริง
ไม่เคยปรากฏ ท่านผู้เจริญ ทั้งหลาย ความที่สมณะเป็นผู้มีฤทธิ์มาก
มีอานุภาพมาก

ครั้งนั้น อภิฏิกิษณุได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมา
สัมพุทธเจ้า พระนามว่าสีขี ดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระ
องค์ย่อมทราบ ข้าพระองค์เป็น ผู้กล่าววาจาเห็นปานนี้ ใน
ท่ามกลางภิกษุสงฆ์ว่า ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย เราอยู่ที่พรหมโลก
สามารถยังหมื่นโลกธาตุให้รู้แจ้งด้วยเสียงได้

พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าสีขี ตรัส
ว่า พราหมณ์ เป็นกาลของเธอ พราหมณ์ เป็นกาลของเธอ ที่เธอยืน
อยู่ที่พรหมโลกพึงยังหมื่น โลกาธาตุให้รู้แจ้งด้วยเสียงได้

อภิฏิกิษณุทูลรับสนองพระดำรัสแล้วยืนอยู่ในพรหมโลกได้
กล่าวคาถาเหล่านี้ว่า

ท่านทั้งหลายจงปรารภความเพียร

จงทำความเพียรอย่าหยุดยั้ง

จงประกอบความเพียรในพระพุทธศาสนา

จงกำจัดกองทัพแห่งมัจจุ
เหมือนช้างกำจัดเรือนต้นอ้อ ฉะนั้น
ผู้ที่ไม่ประมาทอยู่ในพระธรรมวินัยนี้
ละการเวียนว่ายตายเกิดแล้ว จักกระทำที่สุดแห่งทุกข์ได้
ภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมา
สัมพุทธเจ้าพระนามว่า สีสีและอภิกุภิกษุ ยังพรหม พรหมบริษัท
และพรหมปาริśชชะทั้งหลายให้สลัดใจแล้ว ได้หายตัวจากพรหม
โลกนั้นไปปรากฏในอรุณวดีราชธานี ฯลฯ ครั้งนั้น พระผู้มี
พระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าสีสี รับสั่งเรียกภิกษุ
ทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย เมื่ออภิกุภิกษุยืนอยู่ในพรหมโลก
กล่าวคาถาทั้งหลายอยู่ เธอทั้งหลาย ได้ยินหรือไม่
ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า เมื่ออภิกุภิกษุอยู่ในพรหมโลก
กล่าวคาถาทั้งหลายอยู่ ข้าพระองค์ทั้งหลายได้ยินแล้ว
พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าสีสี ตรัส
ถามว่า ภิกษุทั้งหลาย ก็เมื่ออภิกุภิกษุยืนอยู่ในพรหมโลก กล่าว
คาถาทั้งหลายอยู่ เธอทั้งหลายได้ยินว่าอย่างไร

ภิกษุทั้งหลายทูลตอบว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่ออภิกุ
ภิกษุยืนอยู่ใน พรหมโลก กล่าวคาถาทั้งหลายอยู่ ข้าพระองค์
ทั้งหลายได้ยินอย่างนี้ว่า

ท่านทั้งหลาย จงปรารภความเพียร
จงทำความเพียรอย่าหยุดยั้ง
จงประกอบความเพียรในพระพุทธศาสนา
จงกำจัดกองทัพแห่งมัจจุ
เหมือนช้างกำจัดเรือนต้นอ้อ ฉะนั้น
ผู้ที่ไม่ประมาทอยู่ในพระธรรมวินัยนี้
ละการเวียนว่ายตายเกิดแล้ว จักกระทำที่สุดแห่งทุกข์ได้
เมื่ออภิกุภิกษุยืนกล่าวคาถาทั้งหลายอยู่ในพรหมโลก
ข้าพระองค์ทั้งหลายได้ยินแล้วอย่างนี้

พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าสีสี ตรัส
ว่า ดีละ ดีละ ภิกษุทั้งหลาย ดีนึก ภิกษุทั้งหลาย เมื่ออภิกุภิกษุยืน
กล่าวคาถาทั้งหลายอยู่ใน พรหมโลก เธอทั้งหลายได้ยินแล้ว

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพุทธพจน์นี้แล้ว ภิกษุเหล่านั้นมีใจ
ยินดีต่างชื่นชม พระภาสิตของพระผู้มีพระภาค

อรุณวดีสูตรที่ ๔ จบ

๕. ปรินิพพานสูตร

ว่าด้วยการปรินิพพาน

[๑๘๖] สมัยหนึ่ง ในเวลาใกล้ปรินิพพาน พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ระหว่าง ต้นไม้สาละทั้งคู่ ป่าสาละวัน สถานที่แหวะพักของมัลลกะษัตริย์ทั้งหลาย เขตกรุง กุสินารา ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ เราขอเตือนพวกเธอว่า สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา พวกเธอจงทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ด้วยความไม่ประมาทเถิด นี่เป็นพระวาจาครั้งสุดท้าย ของพระตถาคต ต่อจากนั้น พระผู้มีพระภาค

ทรงเข้าปฐมฌาน ออกจากปฐมฌาน

ทรงเข้าทุติยฌาน ออกจากทุติยฌาน

ทรงเข้าตติยฌาน ออกจากตติยฌาน

ทรงเข้าจตุตถฌาน ออกจากจตุตถฌาน

ทรงเข้าอากาสนัญจายตนสมาบัติ ออกจากอากาสนัญจายตนสมาบัติ

ทรงเข้าวิญญูณัญจายตนสมาบัติ ออกจากวิญญูณัญจายตนสมาบัติ

ทรงเข้าอากิญจัญจายตนสมาบัติ ออกจากอากิญจัญจายตนสมาบัติ

ทรงเข้าเนวสัณญานาสัณญายตนสมาบัติ ออกจากเนวสัณญานาสัณญายตนสมาบัติ

ทรงเข้าสัณญูเวทยิตนิโรธ ออกจากสัณญูเวทยิตนิโรธ

ทรงเข้าเนวสัณญานาสัณญายตนสมาบัติ ออกจากเนวสัณญานาสัณญายตนสมาบัติ

ทรงเข้าอากิญจัญจายตนสมาบัติ ออกจากอากิญจัญจายตนสมาบัติ

ทรงเข้าวิญญูณัญจายตนสมาบัติ ออกจากวิญญูณัญจายตนสมาบัติ

ทรงเข้าอากาสนัญจายตนสมาบัติ ออกจากอากาสนัญจายตนสมาบัติ

ทรงเข้าจตุตถฌาน ออกจากจตุตถฌาน

ทรงเข้าตติยฌาน ออกจากตติยฌาน

ทรงเข้าทุติยฌาน ออกจากทุติยฌาน

ทรงเข้าปฐมฌาน ออกจากปฐมฌาน

ทรงเข้าทุติยฌาน ออกจากทุติยฌาน

ทรงเข้าตติยฌาน ออกจากตติยฌาน

ทรงเข้าจตุตถฌาน ออกจากจตุตถฌานแล้วได้ปรินิพพานใน
ลำดับ๑

เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จปรินิพพาน ท้าวสหัมบดีพรหมได้
กล่าวคาถา พร้อมกับ การเสด็จปรินิพพานว่า

สรรพสัตว์จะต้องทอดทิ้งร่างกายไว้ในโลก

พระศาสดาผู้หาใครเปรียบเทียบไม่ได้ในโลก

ผู้เข้าถึงสภาวะตามเป็นจริง ผู้บรรลุพลธรรม๑

ผู้ตรัสรู้เองโดยชอบเช่นนี้ ก็ยังเสด็จปรินิพพานได้

เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จปรินิพพาน ท้าวสักกะจอมเทพได้
ตรัสคาถา พร้อมกับ การเสด็จปรินิพพานว่า

สังขารทั้งหลายล้วนไม่เที่ยง

มีความเกิดขึ้นและความเสื่อมไปเป็นธรรมดา

เกิดขึ้นแล้วย่อมดับไป

ความสงบระงับสังขารเหล่านั้นเป็นความสุข

เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จปรินิพพาน ท่านพระอานนทได้
กล่าวคาถา พร้อมกับการเสด็จปรินิพพานว่า

เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

มีพระอาการอันล้ำเลิศทุกอย่าง๒เสด็จปรินิพพานแล้ว

ในกาลนั้น ได้เกิดเหตุที่น่าอัศจรรย์ ชนพองสยองเกล้า

เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จปรินิพพาน ท่านพระอนุรุทธะได้
กล่าวคาถา พร้อมกับการเสด็จปรินิพพานว่า

ลมหายใจเข้า ลมหายใจออก

ของพระผู้มีพระภาคผู้มีพระทัยมั่นคง ผู้คงที่ ไม่มีแล้ว

พระมุนีผู้ไม่หวั่นไหว มุ่งเฝ้าสันติ๑

มีพระจักขุ เสด็จปรินิพพานแล้ว

พระองค์ผู้มีพระทัย ไม่หวั่นไหว

ทรงอดกลั้นเวทนาไว้ได้ มีพระทัยหลุดพ้นแล้ว

ดุจดวงประทีปที่โชติช่วงดับไป ฉะนั้น๒

ปรินิพพานสูตรที่ ๕ จบ

วรรคที่ ๒ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สันถกุมารสูตร

๒.

เทวทัตตสูตร

๓. อันธกวินทสูตร

๔. อรุณ

ตีสูตร

๕. ปรินิพพานสูตร

พรหมสังยุต จบบริบูรณ์

รวมพระสูตรที่มีในสังยุตนี้ คือ

สูตร	๑. พรหมายาจนสูตร	๒. การว
	๓. พรหมเทวสูตร	๔. พกสูตร
สูตร	๕. อปราทีฏฐสูตร	๖. ปมาท
	๗. โกกาลิกสูตร	๘. กตโมรกตีสส
กสูตร	๙. ตุพพรหมสูตร	๑๐. โกกาลิกสูตร
	๑๑. สันถกุมารสูตร	๑๒. เทวทัตตสูตร
	๑๓. อันธกวินทสูตร	๑๔. อรุณวดีสูตร
	๑๕. ปรีนิพพานสูตร	

๑. พรหมณสังยุต

๑. อรหันตวรรค

หมวดว่าด้วยพระอรหันต์

๑. ธนัญชานีสูตร

ว่าด้วยธนัญชานีพรหมณี

[๑๘๖] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ สมัยนั้น นางพรหมณี ชื่อธนัญชานี ของพรหมณ์ภารทวาชโคตรคนหนึ่ง เป็นผู้เลื่อมใสอย่างยิ่งในพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ ครั้นนั้น นางธนัญชานีพรหมณี กำลังนำภัตรเข้าไปเพื่อพรหมณ์ภารทวาชโคตร ก้าวเท้าพลาดจึงปลั่งอุทาน ๖ ครั้งว่า

ขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
พระองค์นั้น

ขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
พระองค์นั้น

ขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
พระองค์นั้น

เมื่อนางธนัญชานีพรหมณีกล่าวอย่างนี้แล้ว พรหมณ์ภารทวาชโคตรได้กล่าวกับนางธนัญชานีพรหมณีดังนี้ว่า ก็หญิงถ้อยคนนี้กล่าวคุณของสมณะโสดนั้น อย่างนี้ อย่างนี้ ไม่ว่าในที่ไหน ๆ หญิงถ้อย บัดนี้ เราจักยกบาทะของพระศาสดานั้นของเจ้าบ้างละ

นางธนัญชานีพรหมณีกล่าวว่า พรหมณ์ ฉันยังไม่เห็นบุคคลผู้จะพึงยก บาทะของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหม

โลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ ท่านจง
ไปเกิด ไปแล้วก็จักรู้เอง

ครั้งนั้น พราหมณ์ภารทวาชโคตรโกธ ไม่พอใจ จึงเข้าไป
หาพระผู้มีพระภาค ถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่
บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กล่าวกับ
พระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

บุคคลกำจัดอะไรได้จึงอยู่เป็นสุข

กำจัดอะไรได้จึงไม่เศร้าโศก ข้าแต่พระโคดม

พระองค์ทรงพอพระทัยการกำจัดธรรมอย่างหนึ่ง คืออะไร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

บุคคลกำจัดความโกรธได้จึงอยู่เป็นสุข

กำจัดความโกรธได้จึงไม่เศร้าโศก พราหมณ์

พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญการกำจัดความโกรธ

ซึ่งมีรากเป็นพิษ มียอดหวาน

เพราะบุคคลกำจัดความโกรธนั้นได้แล้ว จึงไม่เศร้าโศก

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว พราหมณ์ภารทวาช
โคตรได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ
พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระโคดมผู้
เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก พระโคดมผู้
เจริญทรงประกาศธรรมโดยปริยายเป็นอันมาก เปรียบเหมือน
บุคคลหายของที่คว่ำ เปิดช่องที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือ
ตามประทีปในที่มืด ด้วยตั้งใจว่า คนมีตาดีจักเห็นรูปได้ ฉะนั้น
ข้าพระองค์นี้ขอถึงพระโคดมผู้เจริญพร้อมทั้งพระธรรม และพระ
สงฆ์เป็นสรณะ ขอข้าพระองค์พึงได้บรรพชาอุปสมบท ในสำนัก
ของพระโคดมผู้เจริญเถิด

พราหมณ์ภารทวาชโคตรได้บรรพชาอุปสมบทในสำนักของ
พระผู้มีพระภาคแล้ว อนึ่ง ท่านพระภารทวาชะอุปสมบทแล้วไม่
นาน หลีกออกไปอยู่คนเดียว ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกาย
และใจอยู่ ไม่นานนักก็ทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์ยอดเยี่ยม อันเป็น
ที่สุดแห่งพรหมจรรย์๑ ที่เหล่ากุลบุตรออกจากเรือนบวชเป็น
บรรพชิตโดยชอบ ต้องการด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ใน
ปัจจุบัน รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว อยู่จบ พรหมจรรย์แล้ว๒ ทำกิจที่ควร
ทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป

อนึ่ง ท่านพระภารทวาชะได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง ใน
บรรดาพระอรหันต์ทั้งหลาย

ธัมมชานีสสูตรที่ ๑ จบ

๒. อังโกสสูตร

ว่าด้วยอภิกโกสการทวาชพราหมณ์

[๑๘๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ อภิกโกสการทวาชพราหมณ์ได้สดับมาว่า ได้ยินว่า พราหมณ์การทวาชโคตร ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ในสำนักของพระสมณ-โคดมแล้ว จึงโกรธ ไม่พอใจ เข้าไปหาพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้ว ดำบริภาษพระผู้มีพระภาคด้วยวาจาหยาบคาย อันมิใช่วาจาของสัตบุรุษ

เมื่ออภิกโกสการทวาชพราหมณ์กล่าวอย่างนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถาม อภิกโกสการทวาชพราหมณ์ดังนี้ว่า พราหมณ์ ท่านเข้าใจความข้อนั้นว่าอย่างไร มิตร อำมาตย์๖ ญาติและสาโลหิต๔ ผู้เป็นแขกของท่าน มาเยือนท่านบ้างไหม

อภิกโกสการทวาชพราหมณ์ตอบว่า พระโคดมผู้เจริญ มิตร อำมาตย์ ญาติและสาโลหิต ผู้เป็นแขกของข้าพระองค์ มาเยือนบ้างเป็นบางครั้ง

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า พราหมณ์ ท่านเข้าใจความข้อนั้นว่าอย่างไร ท่านเคยจัดของเคี้ยวของบริโภคน้ำหรือของควรรลิมเพื่อต้อนรับมิตร อำมาตย์ ญาติ และสาโลหิต ผู้เป็นแขกเหล่านั้นบ้างหรือไม่

อภิกโกสการทวาชพราหมณ์ตอบว่า พระโคดมผู้เจริญ ข้าพระองค์จัด ของเคี้ยวของบริโภคน้ำหรือของควรรลิมเพื่อต้อนรับมิตร อำมาตย์ ญาติและสาโลหิต ผู้เป็นแขกเหล่านั้นเป็นบางครั้ง

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า พราหมณ์ ถ้ามิตร อำมาตย์ ญาติ และสาโลหิต ผู้เป็นแขกเหล่านั้นไม่รับ ของเคี้ยวของบริโภคน้ำหรือของควรรลิมนั้นจะเป็นของใคร

อภิกโกสการทวาชพราหมณ์ตอบว่า พระโคดมผู้เจริญ ถ้ามิตร อำมาตย์ ญาติและสาโลหิตผู้เป็นแขกเหล่านั้นไม่รับ ของเคี้ยวของบริโภคน้ำหรือของควรรลิมนั้น ก็เป็นของข้าพระองค์อย่างเดิม

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า พราหมณ์ ข้อนี้ก็เหมือนกัน ท่านดำเราผู้ไม่ดำอยู่ ท่านโกรธต่อเราผู้ไม่โกรธอยู่ ท่านมาทะเลาะกับเราผู้ไม่ทะเลาะอยู่ เราไม่รับคำด่าเป็นต้นของท่านนั้น พราหมณ์ ดังนั้น คำด่าเป็นต้นนั้น จึงเป็นของท่านผู้เดียว

พราหมณ์ ผู้ใดดำตอบต่อบุคคลผู้ดำอยู่ โกรธต่อบุคคลผู้โกรธอยู่ ทะเลาะต่อบุคคลผู้ทะเลาะอยู่ ผู้นั้นเรากล่าวว่า ย่อมบริโภคน้ำด้วยกัน ย่อมกระทำตอบโต้ ต่อกัน แต่เรานั้นไม่บริโภคน้ำด้วยกัน ไม่กระทำตอบโต้กับท่านเป็นอันขาด พราหมณ์ ดังนั้น คำด่าเป็นต้นนั้น จึงเป็นของท่านผู้เดียว

อภิกโกสการทวาชพราหมณ์กล่าวว่า บริษัทพร้อมด้วยพระ
ราชา ย่อมทราบพระโคตมผู้เจริญอย่างนี้ว่า พระสมณโคตมเป็น
พระอรหันต์ ก็เมื่อเป็นเช่นนั้น พระโคตมผู้เจริญยังโกรธอยู่หรือ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

บุคคลผู้ไม่โกรธ ฝึกตนแล้ว

มีความเป็นอยู่อย่างสม่ำเสมอ หลุดพ้นแล้วเพราะรู้ชอบ

สงบ คงที่ จักมีความโกรธแต่ที่ไหนเล่า

ผู้ใดโกรธตอบต่อบุคคลผู้โกรธ

ผู้นั้นย่อมเลวกว่าผู้โกรธ เพราะการโกรธตอบนั้น

บุคคลผู้ไม่โกรธตอบต่อบุคคลผู้โกรธ

ชื่อว่าชนะสงครามที่ชนะได้ยาก

ผู้ใดรู้ว่าผู้อื่นโกรธ เป็นผู้ที่มีสติ สงบใจไว้ได้

ผู้นั้นชื่อว่าประพฤติประโยชน์ของคนทั้ง ๒ ฝ่าย

คือฝ่ายตนและฝ่ายผู้อื่น

เมื่อผู้นั้นรักษาประโยชน์ของคนทั้ง ๒ ฝ่าย

คือฝ่ายตนและฝ่ายผู้อื่น

ชนทั้งหลายผู้ไม่ฉลาดในธรรมย่อมเข้าใจว่าเป็นคนโง่

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว อภิกโกสการทวาช
พราหมณ์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระโคตมผู้
เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระโคตม
ผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ข้าพระองค์นี้
ขอถึงพระโคตมผู้เจริญ พร้อมทั้งพระธรรมและพระสงฆ์เป็นสรณะ
ขอข้าพระองค์พึงได้บรรพชาอุปสมบทในสำนักของพระโคตมผู้
เจริญเถิด

อภิกโกสการทวาชพราหมณ์ได้บรรพชาอุปสมบท ในสำนัก
ของพระผู้มีพระภาคแล้ว อนึ่ง ท่านพระอภิกโกสการทวาช
อุปสมบทแล้วไม่นาน หลีกออกไปอยู่คนเดียว ไม่ประมาท มีความ
เพียร อุทิศกายและใจอยู่ ไม่นานนักก็ทำให้แจ้ง ซึ่งประโยชน์ยอด
เยี่ยมอันเป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์ ที่เหล่ากุลบุตรออกจากเรือน
บวช เป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่
ในปัจจุบัน รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควร
ทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป

อนึ่ง ท่านพระอภิกโกสการทวาชได้เป็นพระอรหันตรูปหนึ่ง
ในบรรดาพระ-อรหันต์ทั้งหลาย

อภิกโกสสูตรที่ ๒ จบ

๓. อสุรินทกสูตร

ว่าด้วยอสุรินทกพราหมณ์

[๑๘๙] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ อสุรินทกการทวาชพราหมณ์ได้สดับมาว่า ได้ยินว่า พราหมณ์การทวาชโคตรออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในสำนักของพระสมณโคดมแล้ว จึงโกรธ ไม่พอใจ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้ว ดำบริภาษพระผู้มีพระภาคด้วยวาจาหยาบคาย อันมิใช่วาจาของสัตบุรุษ เมื่ออสุรินทกการทวาชพราหมณ์ กล่าวอย่างนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคได้ทรงนิ่งเสีย ลำดับนั้น อสุรินทกการทวาช-พราหมณ์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า พระสมณะ เราชนะท่านแล้ว พระสมณะ เราชนะท่านแล้ว

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ชนพาลกล่าววาจาหยาบคาย ย่อมเข้าใจว่าตนเองชนะ

แต่ความอดกลั้นได้เป็นความชนะของบัณฑิตผู้รู้แจ้ง

ผู้ใดโกรธตอบต่อบุคคลผู้โกรธ

ผู้นั้นย่อมเลวกว่าผู้โกรธ เพราะการโกรธตอบนั้น

บุคคลผู้ไม่โกรธตอบต่อบุคคลผู้โกรธ

ชื่อว่าชนะสงครามที่ชนะได้ยาก

ผู้ใดรู้ว่าผู้อื่นโกรธ เป็นผู้ที่มีสติ สงบใจไว้ได้

ผู้นั้นชื่อว่าประพฤติประโยชน์ของคนทั้ง ๒ ฝ่าย

คือฝ่ายตนและฝ่ายผู้อื่น

เมื่อผู้นั้นรักษาประโยชน์ของคนทั้ง ๒ ฝ่าย

คือฝ่ายตนและฝ่ายผู้อื่น

ชนทั้งหลายผู้ไม่ฉลาดในธรรมย่อมเข้าใจว่าเป็นคนโง่

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว อสุรินทกการทวาช

พราหมณ์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระโคดมผู้

เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจน ไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระโคดม

ผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจน ไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ

อนึ่ง ท่านพระอสุรินทกการทวาชะได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง ในบรรดาพระ-อรหันต์ทั้งหลาย

อสุรินทกสูตรที่ ๑ จบ

๔. พิลังคิกสูตร

ว่าด้วยพิลังคิกพราหมณ์

[๑๙๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ พิลังคิกการทวาชพราหมณ์ได้สดับมาว่า ได้ยินว่า พราหมณ์การทวาชโคตรออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในสำนักของพระสมณโคดม จึงโกรธ ไม่

พอใจ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้วได้ยืนนิ่งอยู่ ณ ที่สมควร

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบความคิดคำนึงของ พิลังคิกการทวาช-พราหมณ์ด้วยพระทัยแล้ว ได้ตรัสกับพิลังคิกการทวาชพราหมณ์ด้วยพระคาลาว่า

ผู้ใดประทุษร้ายต่อบุคคลผู้ไม่ประทุษร้าย

ซึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์ ไม่มีกิเลสเพียงดังเนิน

บาปย่อมกลับมาถึงบุคคลนั้นซึ่งเป็นคนพาลอย่างแน่แท้

ดุจดวงธูลีอันละเอียดที่บุคคลชดไปทวนลมแล้ว ฉะนั้น๑

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว พิลังคิกการทวาชพราหมณ์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจน ไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจน ไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ ข้าพระองค์นี้ขอถึงพระโคตมผู้เจริญ พร้อมทั้งพระธรรมและพระสงฆ์เป็นสรณะ ขอข้าพระองค์พึงได้บรรพชาอุปสมบทในสำนักของพระโคตมผู้เจริญเถิด

พิลังคิกการทวาชพราหมณ์ได้บรรพชาอุปสมบท ในสำนักของพระผู้มีพระภาคแล้ว ฯลฯ ก็ทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์ยอดเยี่ยมอันเป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์ ที่เหล่า กุลบุตรออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป

อนึ่ง ท่านพระพิลังคิกการทวาชะได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่งในบรรดาพระอรหันต์ทั้งหลาย

พิลังคิกสูตรที่ ๔ จบ

๕. อหิงสกสูตร

ว่าด้วยอหิงสการทวาชพราหมณ์

[๑๔๑] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งนั้น อหิงสการทวาชพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้ว นั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์ชื่ออหิงสกะ ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์ชื่ออหิงสกะ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ถ้าท่านชื่ออหิงสกะ ท่านก็ไม่ควรเบียดเบียนผู้อื่น

ผู้ใดไม่เบียดเบียนผู้อื่น ทางกาย ทางวาจา และทางใจ

ผู้นั้นจึงจะชื่ออหิงสกะโดยแท้

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว อหิงสการทวาช
พราหมณ์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระโคตมผู้
เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ

อนึ่ง ท่านพระอหิงสการทวาชะได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง
ในบรรดาพระอรหันต์ทั้งหลาย

อหิงสกสูตรที่ ๕ จบ

๖. ชฎาสสูตร

ว่าด้วยชฎาพราหมณ์

[๑๔๖] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งนั้น ชฎาทวาชพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึก
ถึงกันแล้ว นั่ง ณ ที่สมควรได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

หมู่สัตว์รุ่งทั้งภายใน รุ่งทั้งภายนอก

ถูกความรุ่งพาให้รุ่งแล้ว ข้าแต่พระโคตม

เพราะฉะนั้น ข้าพระองค์ขอทูลถามพระองค์ว่า

ใครพึงแก้ความรุ่งนี้ได้

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

นรชนผู้มีปัญญา ดำรงอยู่ในศีลแล้ว

เจริญจิตและปัญญาอยู่ มีความเพียร

มีปัญญาเครื่องบริหาร เห็นภัยในสังสารวัฏ

พึงแก้ความรุ่งนี้ได้

บุคคลเหล่าใดกำจัดราคะ โทสะ และอวิชชาได้แล้ว

บุคคลเหล่านั้น สิ้นอาสวะแล้ว เป็นพระอรหันต์

พวกเขาแก้ความรุ่งได้แล้ว

นามก็ดี รูปก็ดี ปฏิสัณญาก็ดี

รูปสัณญาก็ดี ดับไม่เหลือในที่ใด

ความรุ่งนั้นก็ย่อมขาดหายไปในที่นั้น๑

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ชฎาทวาชพราหมณ์
ได้กราบทูลพระ ผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิต
ของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ

อนึ่ง ท่านพระชฎาทวาชะได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง ใน
บรรดาพระอรหันต์ทั้งหลาย

ชฎาสสูตรที่ ๖ จบ

๗. สุทติกสูตร

ว่าด้วยสุทติกการทวาชพราหมณ์

[๑๔๗] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งนั้น สุธิกการทวาชพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึก
ถึงกันแล้ว ณ ที่สมควร ได้กล่าวคาถาในสำนักของพระผู้มี
พระภาคว่า

พราหมณ์บางคนในโลกแม้เป็นผู้มีศีล
บำเพ็ญตบะอยู่ ก็ยังหมดจดไม่ได้
พราหมณ์ผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะเท่านั้น
จึงจะหมดจดได้
ส่วนหมู่มสัตว์อื่นนอกจากนี้จะหมดจดไม่ได้เลย
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
พราหมณ์ ท่านจงรู้อย่างนี้ว่า
บุคคลถึงจะเป็นพราหมณ์โดยกำเนิด
สาธยายมนตร์เป็นอันมาก แต่เป็นผู้เฒ่าและสกปรกภายใน
อาศัยการโกหกเลี้ยวลด ไม่จัดว่าเป็นพราหมณ์
ส่วนกษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร คนจัณฑาล
และคนเทชยะ ผู้ปรารภความเพียร อุทิศกายและใจอยู่
มีความบากบั่นอยู่เป็นนิตย์ ย่อมถึงความหมดจดอย่างยิ่งได้
เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว สุธิกการทวาช
พราหมณ์ได้กราบทูลตั้งนี้ว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิต
ของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระ
ภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ

อนึ่ง ท่านพระสุทธิกการทวาชะได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง
ในบรรดาพระอรหันต์ทั้งหลาย

สุทธิกสูตรที่ ๑ จบ

๘. อัคคิกสูตร

ว่าด้วยอัคคิกพราหมณ์

[๑๔๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระ
เวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ สมัยนั้น อัคคิก
การทวาชพราหมณ์ปรุงข้าวปายาส ด้วยเนยใสด้วยคิดว่า เราจัก
บูชาไฟ จักบำเรอการบูชาไฟ

ครั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสก ถือบาตร
และจีวร เสด็จเข้าไปบิณฑบาตยังกรุงราชคฤห์ เสด็จไปบิณฑบาต
ตามลำดับตรอก เข้าไปถึงที่อยู่ของ อัคคิกการทวาชพราหมณ์แล้ว
ได้ประทับยืนอยู่ ณ ที่สมควร

อัคคิกการทวาชพราหมณ์ได้เห็นพระผู้มีพระภาคประทับยืน
บิณฑบาตอยู่ ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

บุคคลผู้เป็นพราหมณ์โดยกำเนิด

จบไตรเพท๑เป็นพหูสูต
พราหมณ์ผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรรยา
จึงควรบริโภคข้าวปายาสนี้
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
บุคคลถึงจะเป็นพราหมณ์โดยกำเนิด
สาธยายมนตร์เป็นอันมาก แต่เป็นผู้เฒ่าและสกปรกภายใน
เป็นผู้แหว่งล่อมไปด้วยความโกหก ไม่จัดว่าเป็นพราหมณ์
มุนีผู้บรรลุลูกอัญญา คือรู้ปุพเพนิวาสญาณอย่างแจ่มแจ้ง
เห็นสวรรค์และอบาย ทั้งบรรลุลูกความสิ้นชาติ๒แล้ว
เพราะวิชา ๓ เหล่านี้ จึงเป็นพราหมณ์ผู้จบไตรเพท
มุนีผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรรยา
จึงควรบริโภคข้าว
ปายาสนี้

อัครคิกการทวาชพราหมณ์กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า พระ
โคดมผู้เจริญ ขอเชิญ บริโภคเถิด พระองค์เป็นพราหมณ์
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
การที่เรากล่าวคาถาผีใช้เพื่ออาหาร
พราหมณ์ นี่ไม่ใช่ธรรมเนียมของผู้เห็นธรรม
พระพุทธเจ้าทั้งหลายไม่รับอาหารที่ได้มาเพราะการกล่าว
คาถา

พราหมณ์ เมื่อธรรมเนียมมีอยู่ จึงมีการประพฤติดังนี้
ท่านจงบำรุงด้วยข้าวและน้ำ และด้วยปัจจัยอื่น
แก่พระชีณาสพ ผู้ประกอบด้วยคุณทั้งปวง
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ผู้มีความคะนองอันสงบแล้ว
เพราะศาสนานั้นเป็นเขตบุญของผู้แสวงบุญ
เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว อัครคิกการทวาช
พราหมณ์ได้กราบทูล ดังนี้ว่า ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ พระภาชิต
ของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ พระ
ภาชิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ

อนึ่ง ท่านพระอัครคิกการทวาชะได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง
ในบรรดาพระอรหันต์ทั้งหลาย

อัครคิกสูตรที่ ๘ จบ

๔. สุนทริกสูตร

ว่าด้วยสุนทริกการทวาชพราหมณ์

[๑๔๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำสุนท
ริกา แคว้นโกศลสมัยนั้น สุนทริกการทวาชพราหมณ์บูชาไฟ
บำเรอการบูชาไฟอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำสุนทริกา ครั้นบูชาแล้วลุกขึ้นจาก

ที่นั่งเหลียวดูทิศทั้ง ๔ โดยรอบด้วยคิดว่า ใครหนอ ควรบริโภคน้ำข้าวปายาสอันเหลือจากการบูชานี้

สุนทรภะการทวาชพราหมณ์ ได้เห็นพระผู้มีพระภาคทรงห่มผ้าคลุมพระวรกายตลอดพระเศียรประทับนั่งที่โคนต้นไม้อึ่งหนึ่ง ครั้นเห็นแล้วมือซ้ายถือข้าวปายาสที่เหลือจากการบูชาไฟ มือขวาถือคนโทน้ำ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงเปิดผ้าที่คลุมพระเศียรออก เพราะได้ยินเสียงเดินเข้ามาของสุนทรภะการทวาชพราหมณ์

ครั้งนั้น สุนทรภะการทวาชพราหมณ์กล่าวว่า นี่สมณะโธณ นี่สมณะโธณ แล้วต้องการจะกลับจากที่นี่ทีเดียว ลำดับนั้น สุนทรภะการทวาชพราหมณ์ได้มีความคิดดังนี้ว่า พราหมณ์บางพวกในโลกนี้ เป็นผู้โธณก็มี ทางที่ดีเราพึงเข้าไปหาสมณะโธณนั้นแล้วถามถึงชาติ

ลำดับนั้น สุนทรภะการทวาชพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้วกราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ท่านเป็นชาติอะไร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ท่านอย่าถามถึงชาติ แต่จงถามถึงความประพฤติก่อเกิด

ไฟย่อมเกิดจากไม้ บุคคลถึงแม้เกิดในตระกูลต่ำก็เป็นมุณีได้

มีความทรงจำ เป็นผู้เฉลียวฉลาด

กีดกันอกุศลธรรมได้ด้วยhiri ฝึกตนด้วยสัจจะ๒

ประกอบแล้วด้วยทมะ ถึงที่สุดเวท อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว

ผู้ใดน้อมการบูชาเข้าไปบูชามุณินั้น

ผู้นั้นชื่อว่าบูชาพระทักษิณียบุคคลถูกกาล

สุนทรภะการทวาชพราหมณ์กราบทูลว่า

การบูชาของข้าพระองค์จะเป็นอันบูชาดีแล้ว

เป็นการเช่นสรวงดีแล้วเป็นแน่

ที่ข้าพระองค์ได้พบบุคคลผู้ถึงที่สุดเวทเช่นนั้น

ความจริง เพราะข้าพระองค์ไม่พบบุคคลเช่นพระองค์

ชนอื่นจึงได้บริโภคน้ำข้าวปายาสอันเหลือจากการบูชา

สุนทรภะการทวาชพราหมณ์กราบทูลว่า พระโคดมผู้เจริญ เชิญบริโภคน้ำข้าวปายาสอันเหลือจากการบูชา

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

การที่เรากล่าวคาถาไมใช่เพื่ออาหาร

พราหมณ์ นี้ไม่ใช่ธรรมเนียมของผู้เห็นธรรม

พระพุทธเจ้าทั้งหลายไม่รับอาหารที่ได้มาเพราะการกล่าว

คาถา

พราหมณ์ เมื่อธรรมนิยมมีอยู่ จึงมีการประพุดอย่างนี้
ท่านจงบำรุงด้วยข้าวและน้ำ และด้วยปัจจัยอื่น
แก่พระชีนาสพ ผู้ประกอบด้วยคุณทั้งปวง
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ผู้มีความคะนองอันสงบแล้ว
เพราะศาสนานั้นเป็นเขตบุญของผู้แสวงบุญ๑
ลำดับนั้น สุนทริกภารทวาชพราหมณ์กราบทูลว่า ข้าแต่พระ
โคดมผู้เจริญ ถ้าเช่นนั้น ข้าพระองค์จะให้ข้าวปายาสอันเหลือจาก
การบูชานี้แก่ใคร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า พราหมณ์ เรายังไม่เห็นบุคคลใน
โลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสม
ณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ ซึ่งจะบริโภคน้ำข้าวปายาสที่เหลือจาก
การบูชาแล้ว พึงให้ถึงความย่อยไปโดยชอบ นอกจาก ตลาคต
หรือสาวกของตลาคต พราหมณ์ ถ้าอย่างนั้น ท่านจงทิ้งข้าวปายาส
ที่เหลือจากการบูชานั้น ณ ที่ปราศจากของเขียว หรือจงทิ้งให้จมลง
ไปในน้ำที่ไม่มีตัวสัตว์

ลำดับนั้น สุนทริกภารทวาชพราหมณ์ทิ้งข้าวปายาสอันเหลือ
จากการบูชานั้น ให้จมลงในน้ำที่ไม่มีตัวสัตว์ ครั้นนั้น ข้าว
ปายาสที่เหลือจากการบูชานั้น ที่สุนทริก-ภารทวาชพราหมณ์เทลง
แล้วในน้ำย่อมมีเสียงดังจีจี และเดือดเป็นควันคลุ้ง เหมือนผาลที่
ร้อนตลอดทั้งวัน อันบุคคลจุ่มลงในน้ำย่อมมีเสียงดังจีจี และเดือด
เป็นควันคลุ้ง ฉะนั้น

ลำดับนั้น สุนทริกภารทวาชพราหมณ์ประหลาดใจเกิดขนลุก
ชูชัน เข้าไปเฝ้า พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้วได้ยืนอยู่ ณ ที่
สมควร

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับสุนทริกภารทวาชพราหมณ์ผู้ยืน
อยู่ ณ ที่สมควร ด้วยพระคาถาทั้งหลายว่า

พราหมณ์ ท่านกำลังเผาไม้อยู่ อย่าสำคัญว่าบริสุทธิ์
ก็การเผาไม้นี้เป็นของภายนอก
ผู้ฉลาดทั้งหลายไม่กล่าวความบริสุทธิ์ด้วยการเผาไม้นั้น
พราหมณ์ เราเลิกการเผาไม้ที่บุคคลพึงปรารถนา
ความบริสุทธิ์ด้วยการเผาไม้ซึ่งเป็นของภายนอก
ยังไฟ๑ให้โพลงภายในตนทีเดียว
เราเป็นพระอรหันต์ มีไฟอันโพลงแล้วเป็นนิത്യ
มีจิตตั้งไว้ชอบแล้วเป็นนิത്യ ประพฤติพรหมจรรย์อยู่
พราหมณ์ มานะเป็นดุจการะคือหาบของท่าน
ความโกรธเป็นดุจคว้น มุสาวาทเป็นดุจเก้า
ลึนเป็นดุจภาชนะเครื่องบูชา หทัยเป็นดุจที่ตั้งกองไฟ

คนที่ฝึกดีแล้ว เป็นความรุ่งเรืองของบุรุษ
พราหมณ์ บุคคลผู้ถึงเวททั้งหลายนั้นแล
อาบในห้วงน้ำคือธรรมของสัตบุรุษทั้งหลาย
มีทำคือศีล ไม่ขุ่นมัว อันสัตบุรุษทั้งหลายสรรเสริญแล้ว
มีตัวไม่เปียก ย่อมข้ามถึงฝั่ง๒

พราหมณ์ สัจจะ ธรรม ความสำรวม๓ พรหมจรรย์
การถึงธรรมอันประเสริฐ อาศัยในท่ามกลาง
ท่านจงทำความนอบน้อมในพระชีนาสพผู้ชื่อตรงทั้งหลาย
เรากล่าวคนนั้นว่า ผู้มีธรรมเป็นสาระ
เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว สุนทริกการทวาช
พราหมณ์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระโคตมผู้
เจริญ พระภาชิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ

อนึ่ง ท่านพระสุนทริกการทวาชะได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง
ในบรรดาพระอรหันต์ทั้งหลาย

สุนทริกสูตรที่ ๔ จบ

๑๐. พุทธิติสูตร

ว่าด้วยความสุขเป็นอันมาก

[๑๙๖]สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ราวป่าแห่ง
หนึ่ง แคว้นโกศล สมัยนั้น โคพลีพัท ๑๔ ตัวของพราหมณ์การทวาช
โคตรคนหนึ่งได้หายไป

ครั้งนั้น พราหมณ์การทวาชโคตรเที่ยวแสวงหาโคพลีพัท
เหล่านั้นอยู่ เข้าไปถึงราวป่านั้น ได้พบพระผู้มีพระภาคประทับนั่ง
คู้บัลลังก์ ตั้งพระกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า อยู่ในราวป่านั้น
แล้วเข้าไปหาพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ใน
สำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

โคพลีพัท ๑๔ ตัว ของพระสมณะนี้ไม่มีแน่

แต่ของเราหายไปได้ ๖๐ วันเข้าวันนี้

เพราะเหตุนั้น พระสมณะนี้จึงมีความสุข

ต้งนาทั้งหลายที่ไม่งาม

มีเพียงใบสองใบ ในไร่ของพระสมณะนี้ไม่มีแน่

เพราะเหตุนั้น พระสมณะนี้จึงมีความสุข

หนูทั้งหลายในฉางข้าวเปล่า ที่รบกวนพระสมณะนี้

ด้วยการยกหูหูทางขึ้นกระโดดโลดเต้นไม่มีแน่

เพราะเหตุนั้น พระสมณะนี้จึงมีความสุข

เครื่องลาดของพระสมณะนี้ใช้ตั้งเจ็ดเดือน

ที่จะเกื่อนกล่นด้วยสัตว์เล็กสัตว์น้อยทั้งหลายที่บังเกิดขึ้น

ไม่มีแน่

เพราะเหตุนั้น พระสมณะนี้จึงมีความสุข
หญิงหม้ายมีลูกสาว ๗ คน
มีลูกชายหนึ่งคนหรือสองคน
แต่ของพระสมณะนี้ไม่มีแน่
เพราะเหตุนั้น พระสมณะนี้จึงมีความสุข
แมลงวันตัวลาย ชอบไต่ตอมคนหลับ
ที่จะไต่ตอมพระสมณะนี้ไม่มีแน่
เพราะเหตุนั้น พระสมณะนี้จึงมีความสุข
ในเวลาใกล้รุ่ง เจ้าหนี้ทั้งหลาย
ที่จะตามทวงหนี้พระสมณะนี้ว่า
ท่านทั้งหลายจงให้ ท่านทั้งหลายจงให้ ไม่มีแน่
เพราะเหตุนั้น พระสมณะนี้จึงมีความสุข
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระคาถาว่า
พราหมณ์ โคพลีพัทธ ๑๔ ตัวของเราไม่มีเลย
แต่ของท่านหายไปได้ ๖๐ วันเข้าวันนี้
เพราะเหตุนั้น เราจึงมีความสุข
คันทนาทั้งหลายที่ไม่งาม
มีเพียงใบสองใบ ในไร่ของเราไม่มีเลย
เพราะเหตุนั้น เราจึงมีความสุข
หนูทั้งหลายในฉางข้าวเปล่า ที่จะรบกวนเรา
ด้วยการยกหูชูหางขึ้นกระโดดโลดเต้นไม่มีเลย
พราหมณ์ เพราะเหตุนั้น เราจึงมีความสุข
เครื่องลาดของเราใช้ตั้งเจ็ดเดือน ที่จะเกื่อนกล่น
ด้วยสัตว์เล็กสัตว์น้อยทั้งหลายที่บังเกิดขึ้นไม่มีเลย
เพราะเหตุนั้น เราจึงมีความสุข
หญิงหม้ายมีลูกสาว ๗ คน
มีลูกชายหนึ่งคนหรือสองคน
แต่ของเราไม่มีเลย
เพราะเหตุนั้น เราจึงมีความสุข
แมลงวันตัวลาย ชอบไต่ตอมคนหลับ
ที่จะไต่ตอมเราไม่มีเลย
เพราะเหตุนั้น เราจึงมีความสุข
พราหมณ์ ในเวลาใกล้รุ่ง
เจ้าหนี้ทั้งหลาย ที่จะตามทวงหนี้เราว่า
ท่านทั้งหลายจงให้ ท่านทั้งหลายจงให้ ไม่มีเลย
เพราะเหตุนั้น เราจึงมีความสุข

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว พราหมณ์ภารทวาชโคตรได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก พระโคตมผู้เจริญทรงประกาศธรรมโดยปริยายเป็นอันมาก เปรียบเหมือนบุคคลหงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือตามประทีปในที่มืด ด้วยตั้งใจว่า คนมีตาดีจักเห็นรูปได้ ฉะนั้น ข้าพระองค์นี้ขอถึงพระสมณโคตม ผู้เจริญ พร้อมทั้งพระธรรม และพระสงฆ์เป็นสรณะ ข้าพระองค์พึงได้บรรพชา อุปสมบทในสำนักของพระโคตมผู้เจริญ

พราหมณ์ภารทวาชโคตรได้บรรพชาอุปสมบท ในสำนักของพระผู้มีพระภาคแล้ว ท่านพระภารทวาชะอุปสมบทแล้วไม่นาน หลีกออกไปอยู่คนเดียว ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจ อยู่ ไม่นานนักก็ทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์ยอดเยี่ยมอันเป็น ที่สุดแห่งพรหมจรรย์ ที่เหล่ากุลบุตรออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการ ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหม-จรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป

อนึ่ง ท่านพระภารทวาชะได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง ในบรรดาพระอรหันต์ทั้งหลาย

พหุทธิสูตรที่ ๑๐ จบ

อรหันตวรรคที่ ๑ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ฌณฺญชานีสสูตร	๒. อักโกส
๓. อสุรินทกสูตร	๔. พิลังคิก
๕. อหิงสกสูตร	๖. ชฎาสสูตร
๗. สุททิกสูตร	๘. อัคคิกสูตร
๙. สุนทริกสูตร	๑๐. พหุทธิสูตร

๒. อุปาสกวรรค

หมวดว่าด้วยอุปาสก

๑. กสิภารทวาชสูตร

ว่าด้วยกสิภารทวาชพราหมณ์

[๑๔๖] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ หมู่บ้านพราหมณ์ชื่อ
เอกนาลา ทักขิณาคีรีชนบท แคว้นมคธ สมัยนั้น กสิการทวาช
พราหมณ์ประกอบไถจำนวน ๕๐๐ ในฤดูหว่านข้าว ครั้นเวลาเช้า
พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสก ถือบาตร และจีวร เสด็จ
เข้าไปยังที่ทำการงานของกสิการทวาชพราหมณ์

สมัยนั้น กสิการทวาชพราหมณ์กำลังเลี้ยงอาหารกันอยู่ ครั้น
นั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปยังสถานที่เลี้ยงอาหารของเขาแล้ว
ประทับยืนอยู่ ณ ที่สมควร กสิการทวาชพราหมณ์ได้เห็นพระผู้มี
พระภาคประทับยืนบิณฑบาตอยู่ ได้กราบทูลดังนี้ว่า ข้าแต่พระ
สมณะ ข้าพระองค์ไถและหว่าน ครั้นไถและหว่านแล้ว จึงบริโภค
ข้าแต่พระสมณะ แม้พระองค์ก็ไถและหว่าน ครั้นไถและหว่าน
แล้ว จงบริโภคเถิด

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า พราหมณ์ แม้เรากไถและหว่าน
เหมือนกัน ครั้นไถและหว่านแล้วก็บริโภค

กสิการทวาชพราหมณ์กราบทูลว่า ข้าพระองค์ไม่เห็นแอก
ไถ ฆาต ประตัก หรือโคพลีพัทธทั้งหลายของท่าน เมื่อเป็นเช่นนั้น
พระโคตมผู้เจริญยังกล่าวอย่างนี้ว่า พราหมณ์ แม้เรากไถและ
หว่าน ครั้นไถและหว่านแล้วก็บริโภค

ครั้งนั้น กสิการทวาชพราหมณ์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค
ด้วยคาถาว่า

พระองค์ยืนยันว่าเป็นชาวนา

แต่ข้าพระองค์ไม่เห็นการไถของพระองค์

พระองค์ผู้เป็นชาวนา ข้าพระองค์ถามแล้วขอจงตรัสบอก

ข้าพระองค์จะรู้การไถของพระองค์นั้นได้อย่างไร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ศรัทธาเป็นพืช ความเพียรเป็นฝน

ปัญญาของเราเป็นแอกและไถ หิริเป็นงอนไถ

ใจเป็นเชือก สติของเราเป็นฆาตและประตัก

เราคุ้มครองกาย คุ้มครองวาจาได้แล้ว

สำรวมในการบริโภคอาหาร

เราด่ายหญ้า [คือวาจาสับปลับ] ด้วยคำสัตย์

โสรัจจะของเราช่วยทำงานให้สำเร็จ

ความเพียรของเราช่วยนำธุระไปให้ถึงความเกษมจากโยคะ

นำไปไม่ถอยหลัง นำไปถึงที่ ซึ่งบุคคลไปแล้วไม่เศร้าโศก

เราทำนาอย่างนี้ นาที่เราทำนั้นมีผลเป็นอมตะ๑

บุคคลครั้นทำนาอย่างนี้แล้ว ย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวง

กสิการทวาชพราหมณ์กราบทูลว่า พระโคตมผู้เจริญ ผู้เป็น
ชาวนา ขอจง บริโภคผลที่เป็นอมตะที่ท่านได้เกิด

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

การที่เรากล่าวคาถามิใช่เพื่ออาหาร

พราหมณ์ นี่ไม่ใช่ธรรมเนียมของผู้เห็นธรรม

พระพุทธเจ้าทั้งหลายไม่รับอาหารที่ได้มาเพราะการกล่าว

คาถา

พราหมณ์ เมื่อธรรมเนียมมีอยู่ จึงมีการประพุดอย่างนี้

ท่านจงบำรุงด้วยข้าวและน้ำ และด้วยปัจจัยอื่น

แก่พระชีณาสพ ผู้ประกอบด้วยคุณทั้งปวง

ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ผู้มีความคะนองอันสงบแล้ว

เพราะศาสนานั้นเป็นเขตบุญของผู้แสวงบุญ๑

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว กสิการทวาชพราหมณ์
ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระ
ภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ ข้าพระองค์นี้ขอถึง
พระโคตมผู้เจริญ พร้อมทั้งพระธรรมและพระสงฆ์เป็นสรณะ ขอ
พระโคตมผู้เจริญโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ
ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต

กสิการทวาชสูตรที่ ๑ จบ

๒. อุทยสูตร

ว่าด้วยอุทยพราหมณ์

[๑๔๘] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสก ถือบาตร
และจีวร เสด็จเข้าไปยังที่อยู่ของอุทยพราหมณ์ ลำดับนั้น อุทยพรา
หมณ์ตักข้าวใส่บาตรถวายจนเต็ม

แม้ครั้งที่ ๒ ในเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครอง
อันตรวาสก ถือบาตรและ จีวร เสด็จเข้าไปยังที่อยู่ของ
อุทยพราหมณ์ ฯลฯ ลำดับนั้น อุทยพราหมณ์ก็ตักข้าวใส่บาตรถวาย
จนเต็ม

แม้ครั้งที่ ๓ ในเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครอง
อันตรวาสก ถือบาตรและ จีวร เสด็จเข้าไปยังที่อยู่ของ
อุทยพราหมณ์ ฯลฯ ลำดับนั้น อุทยพราหมณ์ก็ตักข้าวใส่บาตรถวาย
จนเต็มแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า พระสมณโคตมนี้
ติดในรสจึงเสด็จมาบ่อย ๆ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

กสิกรย่อมหวานพีชบ่อย ๆ

ฝนย่อมตกบ่อย ๆ ชาวนาย่อมไถนาบ่อย ๆ

แวนแคว้นยอมสมบุรณ์ด้วยธัญชาติป๋อย ๆ
ยาจกยอมขอป๋อย ๆ ทานบดีย่อมให้ป๋อย ๆ
ครั้นให้ป๋อย ๆ แล้ว ก็เข้าถึงสวรรค์ป๋อย ๆ
ผู้ต้องการน้ำนมยอมรีดน้ำนมป๋อย ๆ
ลูกโคยอมเข้าหาแม่โคป๋อย ๆ
บุคคลยอมลำบากและดิ้นรนป๋อย ๆ
คนเขลายอมเข้าถึงห้องป๋อย ๆ
สัตว์ยอมเกิดและตายป๋อย ๆ
บุคคลทั้งหลายยอมนำซากศพไปป่าช้าป๋อย ๆ
ส่วนผู้มีปัญญาจุแผ่นดินยอมไม่เกิดป๋อย ๆ
เพราะได้มรรคแล้วไม่มีภพใหม่อีกต่อไป

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว อุทยพราหมณ์ได้กราบ
ทูลพระผู้มี พระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของ
พระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิต
ของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ ขอพระโคตม ผู้เจริญโปรด
ทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป
จน ตลอดชีวิต

อุทยสูตรที่ ๒ จบ

๓. เทวहितสูตร

ว่าด้วยเทวहितพราหมณ์

[๑๔๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระ
เชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น
พระผู้มีพระภาคทรงพระประจวร ด้วยโรคลม ท่านพระอุ
พาณะเป็นอุปัฏฐากของพระผู้มีพระภาค ครั้งนั้น พระผู้มี พระภาค
รับสั่งเรียกท่านพระอุพาณะมาตรัสว่า อุพาณะ เธอจง
จัดหา น้ำร้อนสำหรับเรา

ท่านพระอุพาณะทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว ครอง
อันตรวาสก ถือบาตรและจีวร เข้าไปยังที่อยู่ของเทวहितพราหมณ์
แล้วยืนนิ่งอยู่ ณ ที่สมควร

เทวहितพราหมณ์ได้เห็นท่านพระอุพาณะยืนนิ่งอยู่ ณ ที่
สมควรแล้ว ได้กล่าวกับท่านพระอุพาณะด้วยคาถาว่า

ท่านเป็นสมณะโสด ครองผ้าสังฆาฏิยืนนิ่งอยู่
ท่านปรารถนาอะไร แสวงหาอะไร มาเพื่อขออะไร
ท่านพระอุพาณะตอบว่า
พระสุคตมุนีเป็นพระอรหันต์ในโลก
ทรงพระประจวรด้วยโรคลม

พราหมณ์ ถ้าท่านมีน้ำร้อน
ขอท่านจงถวายแด่พระสุคตมุนีด้วยเถิด
อาตมาภาพปรารถนาจะนำไปถวายพระผู้มีพระภาคพระองค์
นั้น

ผู้ควรบูชาสักการะ และนับถือกว่าบรรดาพระอริยบุคคล
ที่ควรบูชาสักการะ และนับถือเหล่านั้น
ครั้งนั้น เทวहितพราหมณ์ให้บุรุษถือกาน้ำร้อนและห่อ
น้ำอ้อยตามไปถวายท่าน พระอุปัชฌายะ ลำดับนั้น ท่านพระอุปัชฌายะ
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้ว ทูลให้ทรงสนทน
และใช้น้ำร้อนละลายน้ำอ้อยแล้วถวายพระผู้มีพระภาค

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงหายจากพระอาการประชวร
ต่อมาเทวहित-พราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้
สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง
ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

บุคคลพึงให้ไทยธรรม ณ ที่ไหน
ทานที่บุคคลให้ ณ ที่ไหน มีผลมาก
ทักษิณาสำเร็จผลอย่างไรแก่บุคคลผู้บูชาอย่างไร
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
มุนีผู้บรรลุนิพพาน คือรู้ปุพเพนิวาสานุอย่างแจ่มแจ้ง
เห็นสวรรค์และอบาย ทั้งบรรลุนิพพานแล้ว
บุคคลพึงให้ไทยธรรมในมุนีนี้ ทานที่ให้แล้วในมุนีนี้มีผล
มาก

ทักษิณาสำเร็จผลอย่างนี้แก่บุคคลผู้บูชาอย่างนี้แล
เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว เทวहितพราหมณ์ได้
กราบทูลพระผู้มีพระภาค ดังนี้ว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระ
ภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ
พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ ขอพระโคตมผู้
เจริญโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่วันนี้
เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต

เทวहितสูตรที่ ๖ จบ

๔. มหาศาลสูตร

ว่าด้วยพราหมณ์มหาศาล

[๒๐๐] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งนั้น พราหมณ์มหาศาลคนหนึ่ง เป็นผู้เสร้างมอง นุ่งผ้า
เสร้างมอง เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนา
ปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่

สมควร พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับพราหมณมหาศาลนั้น ดังนี้ว่า
พราหมณ์ ทำไมท่านจึงดูเศร้าหมอง นุ่งห่มก็เศร้าหมอง

พราหมณมหาศาลกราบทูลว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ บุตร
ของข้าพระองค์ ๔ คนในบ้านนี้ คบคิดกับภรรยาแล้วขับข้าพระองค์
ออกจากเรือน

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า พราหมณ์ ถ้าอย่างนั้น ท่านจงเรียน
กาลานี้ เมื่อหมู่มหาชนประชุมกันที่สภา และเมื่อพวกบุตรมาประชุม
กันพร้อมแล้ว จงกล่าวว่า

เราหลงขึ้นชมและปรารธนาความเจริญแก่บุตรเหล่าใด

บุตรเหล่านั้นคบคิดกับภรรยารูมว่าเรา ดุจสุนัขรุมเห่าสุกร

ได้ยินว่า บุตรเหล่านั้นเป็นอสังตบุรุษผู้ลามก

ร้องเรียกเราว่าพ่อ ๆ

บุตรเหล่านั้นเหมือนยักษ์แปลงร่างมาเกิดเป็นบุตร

ละทิ้งเราผู้ล่วงเข้าปัจฉิมวัยไว้

บุตรเหล่านั้นกำจัดคนแก่ผู้ไม่มีสมบัติ

ออกจากที่อาศัยหากิน ดุจม้าแก่ที่เจ้าของปล่อยทิ้ง ฉะนั้น

บิดาของบุตรผู้เป็นพาล เป็นผู้เฒ่า ต้องขอเขากินในเรือนผู้

อื่น

ว่ากันว่า ไม่เท่าของเรายังดีกว่า

พวกบุตรที่ไม่เชื่อฟังจะดีอะไร

เพราะไม่เท่าใช้ป้องกันโคหรือสุนัขดู ๆ ได้

ในที่มืดใช้ยันไปข้างหน้าได้ ในที่ลึกใช้หยั่งความเอาได้

พลาดแล้วช่วยพยุงไว้ได้ด้วยอานุภาพไม่เท่า

ครั้งนั้น พราหมณมหาศาลนั้นเรียนกาลานี้ในสำนักของพระ
ผู้มีพระภาคแล้ว เมื่อหมู่มหาชนประชุมกันที่สภา และเมื่อพวกบุตร
มาประชุมกันพร้อมแล้ว จึงได้กล่าวว่า

เราหลงขึ้นชมและปรารธนาความเจริญแก่บุตรเหล่าใด

บุตรเหล่านั้นคบคิดกับภรรยารูมว่าเรา ดุจสุนัขรุมเห่าสุกร

ได้ยินว่า บุตรเหล่านั้นเป็นอสังตบุรุษผู้ลามก

ร้องเรียกเราว่าพ่อ ๆ

บุตรเหล่านั้นเหมือนยักษ์แปลงร่างมาเกิดเป็นบุตร

ละทิ้งเราผู้ล่วงเข้าปัจฉิมวัยไว้

บุตรเหล่านั้นกำจัดคนแก่ผู้ไม่มีสมบัติ

ออกจากที่อาศัยหากินดุจม้าแก่ที่เจ้าของปล่อยทิ้ง ฉะนั้น

บิดาของบุตรผู้เป็นพาล เป็นผู้เฒ่า ต้องขอเขากินในเรือนผู้

อื่น

ว่ากันว่า ไม่เท่าของเรายังดีกว่า

พวกบุตรที่ไม่เชื่อฟังจะดีอะไร
เพราะไม่เท่าใช้ป้องกันโคหรือสุนัข ๆ ได้
ในที่มืดใช้ยื่นไปข้างหน้าได้ ในที่ลึกใช้หยั่งความเอาได้
พลาดแล้วยังช่วยพยุงไว้ได้ด้วยอานุภาพไม้เท้า

ลำดับนั้น พวกบุตรนำพราหมณมหาศาลนั้นไปยังเรือน ให้
อาบน้ำแล้ว ให้นุ่งห่มผ้าคู่หนึ่ง พราหมณมหาศาลนั้นถือผ้าคู่หนึ่ง
ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่
บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควรแล้วได้กราบ
ทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพเจ้าชื่อว่า
เป็น พราหมณ์ แสวงหาทรัพย์สำหรับอาจารย์ มาให้อาจารย์ ขอ
พระโคตมผู้เจริญ ผู้เป็นอาจารย์ของข้าพเจ้า จงรับส่วนของอาจารย์
เถิด พระผู้มีพระภาคทรงรับด้วยความอนาเลสา

ครั้งนั้น พราหมณมหาศาลนั้นได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค
ดังนี้ว่า ข้าแต่ พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจน
ไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์
ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ ขอพระโคตมผู้เจริญโปรดทรงจำ ข้าพระ
องค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต

มหาสาสูตรที่ ๔ จบ

๕. มานัตถัทธสูตร

ว่าด้วยมานัตถัทธพราหมณ์

[๒๐๑] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

สมัยนั้น พราหมณ์ชื่อมานัตถัทธะ(กระด้างเพราะถือตัว)
พำนักอยู่ในกรุงสาวัตถี เขาไม่ไหว้มารดา บิดา อาจารย์ และพี่ชาย
เลย สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคมีบริษัท หมู่ใหญ่แวดล้อม ทรงแสดง
ธรรมอยู่

ครั้งนั้น มานัตถัทธพราหมณ์ได้มีความคิดดังนี้ว่า พระสมณ
โคตมนี้มีบริษัท หมู่ใหญ่แวดล้อมทรงแสดงธรรมอยู่ ทางที่ดีเราจะ
เข้าไปเฝ้าพระสมณโคตมถึงที่ประทับ ถ้าพระสมณโคตมจักทักทาย
เรา เราก็จักทักทายท่าน ถ้าพระสมณโคตมไม่ทักทายเรา เราก็จัก
ไม่ทักทายท่าน

ลำดับนั้น มานัตถัทธพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับแล้วยืนนิ่งอยู่ ณ ที่สมควร ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคไม่
ทรงทักทาย มานัตถัทธพราหมณ์ต้องการจะกลับจากที่นั้นด้วยคิด
ว่า พระสมณโคตมนี้ไม่รู้อะไร

ที่นั่น พระผู้มีพระภาคทรงทราบความคิดคำนึงของมานัต
ถัทธพราหมณ์ด้วยพระทัยแล้ว ได้ตรัสกับมานัตถัทธพราหมณ์ด้วย
พระคาถาว่า

พราหมณ์ ในโลกนี้ใครที่ยังมีมานะไม่ดีเลย

บุคคลมาด้วยประโยชน์ใด พึงเพิ่มพูนประโยชน์นั้นไว้

ครั้งนั้น มานัตถัทธพราหมณ์คิดว่า พระสมณโคดมทรง
ทราบจิตของเรา จึงหมอบลงด้วยศรัทธาที่ใกล้พระยุคลบาทพระผู้มี
พระภาค ณ ที่นั่นเอง จมพิศพระยุคลบาทพระผู้มีพระภาคและนวด
ด้วยมือ ประกาศชื่อว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์ชื่อ
มานัตถัทธะ ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์ชื่อมานัตถัทธะ

ครั้งนั้น บริษัทนั้นเกิดประหลาดใจว่า น้าอัสจรรยจริง ไม่
เคยปรากฏ มานัตถัทธพราหมณ์นี้ไม่ไหว้มารดา บิดา อาจารย์ และ
พี่ชาย แต่พระสมณโคดมทรงทำคนเช่นนั้นให้ทำการนอบน้อมได้
เป็นอย่างดียิ่ง

ขณะนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสกับมานัตถัทธพราหมณ์ว่า พอ
ละ พราหมณ์ เชิญลุกขึ้นนั่งบนที่นั่งของตนเถิด เพราะท่านมีจิต
เลื่อมใสในเราแล้ว

ลำดับนั้น มานัตถัทธพราหมณ์นั่งบนที่นั่งของตนแล้ว ได้ทูล
ถามพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

บุคคลไม่ควรทำมานะในใคร

ควรมีความเคารพในใคร พึงยำเกรงในใคร

บูชาใครด้วยดีแล้วจึงจะเป็นการดี

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

บุคคลไม่ควรทำมานะในมารดา

บิดา พี่ชาย และในอาจารย์เป็นที่ ๔

พึงมีความเคารพในบุคคลเหล่านั้น

พึงยำเกรงในบุคคลเหล่านั้น

บูชาบุคคลเหล่านั้นด้วยดีแล้วจึงจะเป็นการดี

บุคคลพึงทำลายมานะ

ไม่ควรกระด้าง พึงนอบน้อมพระอรหันต์ ผู้เยือกเย็น

ทำกิจเสร็จแล้ว ไม่มีอาสวะ ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่านั้น

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว มานัตถัทธพราหมณ์ได้
กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิต
ของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระ
ภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ ขอพระ โคตมผู้เจริญ
โปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่วันนี้
เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต

มานัตถ์ทฐสูตรที่ ๕ จบ

๖. ปัจจณิกสูตร

ว่าด้วยปัจจณิกสาตพราหมณ์

[๒๐๒] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น พราหมณ์ชื่อปัจจณิกสาตะ ฟานัก อยู่ในกรุงสาวัตถี ได้มีความคิด ดังนี้ว่า ทางที่ดีเราพึงเข้าไปเฝ้าพระสมณโคดมถึงที่ประทับเถิด พระสมณโคดมจักตรัสคำใด ๆ เราก็จักคัดค้านคำนั้น ๆ

สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จจรงกรมอยู่ในที่กลางแจ้ง ลำดับนั้น ปัจจณิกสาต-พราหมณ์ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ เดินตามพระผู้มีพระภาคซึ่งกำลังเสด็จจรงกรมอยู่ ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ขอพระองค์จงตรัสสมณธรรมเถิด

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

คำสุภาสิตผู้ตั้งใจจะคัดค้าน มีจิตเศร้าหมอง

มากไปด้วยความแข่งดี จะไม่เห็นดีด้วย

ส่วนบุคคลใดกำจัดความแข่งดี ความไม่มีจิตเลื่อมใส

และถอนความอาฆาตออกแล้วพึงอยู่

บุคคลนั้นจึงจะรู้คำสุภาสิตได้

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ปัจจณิกสาตพราหมณ์ ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ ขอพระโคดมผู้เจริญ โปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต

ปัจจณิกสูตรที่ ๖ จบ

๗. นวกัมมิกสูตร

ว่าด้วยนวกัมมิกการทวาชพราหมณ์

[๒๐๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ราวป่าแห่งหนึ่ง แคว้น โกศล สมัยนั้น นวกัมมิกการทวาชพราหมณ์ให้คนทำงานอยู่ในราวป่านั้น เขาได้เห็น พระผู้มีพระภาคซึ่งประทับนั่งคู้บัลลังก์ ตั้งพระกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า ที่โคนไม้สาละแห่งหนึ่ง ได้มีความคิดดังนี้ว่า เราให้คนทำงานอยู่ในราวป่าจึงยินดี ส่วนพระสมณะนี้ให้คนทำอะไรอยู่จึงยินดี

ลำดับนั้น นวกัมมิกการทวาชพราหมณ์จึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ภิกษุ ท่านทำงานอะไร จึงอยู่ในป่าไม้สาละ

พระโคดมอยู่ในป่าแต่ผู้เดียว ได้ความยินดีอะไรหรือ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
เราไม่ได้ทำงานอะไรในป่าหรอก
ป่าคือกิเลสอันเป็นข้าศึกถูกเราถอนรากเหง้าหมดแล้ว
เราไม่มีป่าคือกิเลส ปราศจากลูกศรคือกิเลส
ละความไม่ยินดี ยินดีอยู่ในป่าแต่ผู้เดียว
เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว นวกัมมิกการทวาช
พราหมณ์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระโคตมผู้
เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระโคตม
ผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ ขอพระโค
ตมผู้เจริญโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต
วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต

นวกัมมิกสูตรที่ ๑ จบ

๘. กัมมหารสูตร

ว่าด้วยคนหาพิน

[๒๐๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ราวป่า
แห่งหนึ่ง แคว้นโกศล สมัยนั้น มาณพหลายคนที่ เป็นศิษย์ของ
พราหมณ์การทวาชโคตรคนหนึ่ง เป็นคนหาพิน พวกเข้เข้าไปยัง
ราวป่านั้นแล้วได้เห็นพระผู้มีพระภาคประทับนั่งคู้บัลลังก์ ตั้งพระ
กายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า อยู่ในราวป่านั้น จึงเข้าไปหา
พราหมณ์- การทวาชโคตรถึงที่อยู่ ได้กล่าวกับพราหมณ์การทวาช
โคตรดังนี้ว่า ขอท่าน ฟังทราบ พระสมณโคตมประทับนั่งคู้บัลลังก์
ตั้งพระกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า อยู่ในราวป่า

ลำดับนั้น พราหมณ์การทวาชโคตรพร้อมด้วยมาณพเหล่า
นั้นเข้าไปยังราวป่านั้นแล้ว ได้เห็นพระผู้มีพระภาคประทับนั่ง
คู้บัลลังก์ ตั้งพระกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้าเช่นนั้นจริง จึง
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้วได้กราบทูลด้วยคาถาว่า

ภิกษุ ท่านเข้าไปสู่ป่าที่ว่างเปล่าปราศจากคน

ในป่าหนาที่บนานาหวาดเสียวนัก มีกายไม่ไหวหวั่น

มีประโยชน์อันงาม เฟ่งพินิจอย่างดีหนอ

ท่านเป็นมุณีอาศัยป่า อยู่ในป่าแต่ผู้เดียว

ซึ่งไม่มีเสียงขับร้อง และเสียงบรรเลง

การที่ท่านมีใจยินดี อยู่ในป่าแต่ผู้เดียวนี้

ปรากฏเป็นชื่อนำอัศจรรย์แก่ข้าพเจ้า

ข้าพเจ้าปรารถนาไตรทิพย์อันยอดเยี่ยม๑

จึงอยากเป็นสหายกับท่านมหาพรหมผู้เป็นอธิบดีของโลก

เหตุไรท่านจึงชอบใจป่าที่ปราศจากคน

ท่านทำความเพียรอยู่ที่นี่เพื่อจะบังเกิดเป็นพรหมหรือ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ความมุงหวัง๑หรือความเพลิดเพลिनอย่างใดอย่างหนึ่ง
ในอารมณ์หลายชนิดซึ่งมีอยู่ประจำทุกเมื่อนานาประการ
หรือตัณหาอันเป็นเหตุให้กระชับแน่นทั้งปวงนั้น
ซึ่งมีความไม่รู้เป็นมูลรากก่อให้เกิดต่อ ๆ ไป
เราทำให้สิ้นสุดพร้อมทั้งรากแล้ว
เรานั้นจึงไม่มีความมุงหวัง ไม่มีตัณหาอาศัย
ไม่มีตัณหาเข้ามาใกล้ มีปกติเห็นหมดจดในธรรมทั้งปวง
บรรลुสัมโพธิญาณอันยอดเยี่ยม๒ ประเสริฐสุดแล้ว
เราจึงควรแก่ความเป็นพรหม แก่แล้วกล้า เฟ่งพินิจอยู่๓
เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว พราหมณ์ภารทวาช
โคตรได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ
พระภาสิตของพระองค์ชัดเจน ไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระโคตมผู้
เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ ขอพระโค
ตมผู้เจริญโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่
วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต

กัณฐกสูตรที่ ๘ จบ

๙. มาตุโปสกสูตร

ว่าด้วยมาตุโปสกพราหมณ์

[๒๐๕] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งนั้น มาตุโปสกพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึก
ถึงกันแล้ว ณ ที่สมควร ได้กราบทูล พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้า
แต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์แสวงหาภิกษาโดยธรรม ได้มา
แล้วก็เลี้ยงมารดาและบิดา ข้าพระองค์ทำเช่นนี้ ชื่อว่าทำกิจที่ควรทำ
หรือไม่

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ชอบยิ่งนัก พราหมณ์ ท่านทำดังนี้
ชื่อว่าได้ทำกิจที่ควรทำแท้ ด้วยว่าผู้ใดแสวงหาภิกษาโดยธรรมได้
มาแล้วก็เลี้ยงมารดาและบิดา ผู้นั้นย่อมประสบบุญเป็นอันมาก

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดาได้ตรัสเวยาकरणภาสิตนี้แล้ว
จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

บุคคลใดเลี้ยงมารดาและบิดาโดยชอบธรรม

เพราะการบำรุงเลี้ยงมารดาและบิดาเช่นนี้

บัณฑิตย่อมสรรเสริญบุคคลนั้นขณะที่ยังอยู่ในโลก

ครั้นจากโลกนี้ไปแล้ว ย่อมบันเทิงในโลกสวรรค์

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว มาตุโปสกพราหมณ์ได้
กราบทูลพระผู้มี พระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระ

ภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะ ยิ่งนัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ
พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ ขอพระโคตมผู้
เจริญโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่วันนี้
เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต

มาตุโปสกสูตรที่ ๔ จบ

๑๐. ภิกขกสูตร

ว่าด้วยภิกขกพราหมณ์

[๒๐๖] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ครั้งนั้น ภิกขกพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึก
ถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้า
แต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์เป็นคนขอ พระองค์ก็ เป็นผู้ขอ ใน
เรื่องนี้เราจะมีอะไรแตกต่างกัน

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

บุคคลขอคนเหล่านี้อยู่

ย่อมไม่เป็นภิกษุด้วยเหตุมีประมาณเพียงใด

ผู้สมทานธรรมผิดก็ไม่เป็นภิกษุด้วยเหตุมีประมาณ

เพียงนั้น

ผู้ใดในโลกนี้ละบุญและบาปได้แล้ว

ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยการพิจารณา๒

ผู้นั้นแลจัดว่าเป็นภิกษุ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ภิกขกพราหมณ์ได้

กราบทูลพระผู้มีพระภาค ดังนี้ว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระ
ภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ ขอพระโคตมผู้เจริญ
โปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่วันนี้
เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต

ภิกขกสูตรที่ ๑๐ จบ

๑๑. สังครวสูตร

ว่าด้วยสังครวพราหมณ์

[๒๐๗] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

สมัยนั้น สังครวพราหมณ์อาศัยอยู่ในกรุงสาวัตถี มีลัทธิถือ
ความบริสุทธิ์ ด้วยน้ำ ประารถความบริสุทธิ์ด้วยน้ำ ถือการลงอาบ
น้ำชำระร่างกายทั้งเวลาเย็นและเวลาเช้าเป็นประจำ ครั้นเวลาเช้า
ท่านพระอานนท์ครองอันตรวาสก ถือบาตร และจีวร เข้าไป
บิณฑบาตยังกรุงสาวัตถี กลับมาจากบิณฑบาต ภายหลังจากฉัน
ภัตตาหารเสร็จแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย
อภิวาทแล้วจึงนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สังครว-พราหมณ์อาศัยอยู่ในกรุงสาวัตถี เขามีลัทธิถือความบริสุทธิ์ด้วยน้ำ ประราธนาความบริสุทธิ์ด้วยน้ำ ถือการลงอาบน้ำชำระร่างกายทั้งเวลาเย็นและเวลาเช้าเป็นประจำ ข้าพระองค์ขอประทານวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคโปรดอนุเคราะห์เสด็จเข้าไปหาสังครวพราหมณ์ถึงที่อยู่ด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคทรงรับนิมนต์โดยดุษณีภาพ

ครั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวร เสด็จเข้าไปหาสังครวพราหมณ์ถึงที่อยู่แล้วประทับนั่งบนพุทธอาสน์ที่ปูลาดไว้แล้ว

ลำดับนั้น สังครวพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคตรัสถามสังครวพราหมณ์ว่า พราหมณ์ เขาพูดกันว่า ท่านได้ชื่อว่าถือความบริสุทธิ์ด้วยน้ำ ประราธนาความบริสุทธิ์ด้วยน้ำ ท่านถือการลงอาบน้ำชำระร่างกายทั้งเวลาเย็นและเวลาเช้าเป็นประจำ จริงหรือ

สังครวพราหมณ์กราบทูลว่า จริงอย่างนั้น พระโคตมผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า พราหมณ์ ท่านเห็นอำนาจประโยชน์อะไร จึงได้ชื่อว่าถือความบริสุทธิ์ด้วยน้ำ ประราธนาความบริสุทธิ์ด้วยน้ำ ถือการลง อาบน้ำชำระร่างกายทั้งเวลาเย็นและเวลาเช้าเป็นประจำเล่า

สังครวพราหมณ์ทูลตอบว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ บาปกรรมใดที่ ข้าพระองค์ทำเวลากลางวัน ข้าพระองค์ก็ลอยบาปกรรมนั้นด้วยการอาบน้ำเวลาเย็น บาปกรรมใดที่ข้าพระองค์ทำเวลากลางคืน ข้าพระองค์ก็ลอยบาปกรรมนั้นด้วยการอาบน้ำเวลาเช้า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์เห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงได้ ชื่อว่ามีลัทธิถือความบริสุทธิ์ด้วยน้ำ ประราธนาความบริสุทธิ์ด้วยน้ำ ถือการลง อาบน้ำชำระร่างกายทั้งเวลาเย็นและเวลาเช้าเป็นประจำ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

พราหมณ์ บุคคลผู้ถึงเวททั้งหลายนั้นแล

อาบในห้วงน้ำคือธรรมของสัตบุรุษทั้งหลาย

มีทำคือศีล ไม่ชุนมัว อันสัตบุรุษทั้งหลายสรรเสริญแล้ว

มีตัวไม่เปื่อยก ย่อมข้ามถึงฝั่ง

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว สังครวพราหมณ์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค ดังนี้ว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ ขอพระโคตม ผู้

เจริญโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่นั้น
เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต
สังคราสสูตรที่ ๑๑ จบ

๑๒. โขมทุสสสูตร

ว่าด้วยชาวโขมทุสสนิกม

[๒๐๘] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิคมของเจ้าศากยะ
ชื่อโขมทุสสะแคว้นสักกะ ครั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครอง
อันตรวาสก ถือบาตรและจีวร เสด็จเข้าไปบิณฑบาตยังโขมทุส
นิกม สมัยนั้น พราหมณ์และคหบดีชาวโขมทุสสนิกม ประชุมกันอยู่
ในสภาด้วยกรณีกิจบางอย่าง และฝนก็กำลังตกประปรายอยู่
ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปยังสถานนั้น

พวกพราหมณ์และคหบดีชาวโขมทุสสนิกม ได้เห็นพระผู้มี
พระภาคเสด็จมาแต่ไกล จึงได้กล่าวกันว่า คนพวกไหนชื่อว่า
สมณะโกลัน และคนพวกไหนรู้จักธรรมของสภา

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับพราหมณ์และคหบดีชาว
โขมทุสสนิกม ด้วยพระคาถาว่า

ที่ใดไม่มีสัตบุรุษ ที่นั้นไม่ชื่อว่าสภา

คนเหล่าใดไม่กล่าวธรรม คนเหล่านั้นไม่ชื่อว่าสัตบุรุษ

เพราะพวกสัตบุรุษละราคะ โทสะ และโมหะได้แล้ว

จึงกล่าวธรรมอยู่๑

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว พราหมณ์และคหบดี
ชาวโขมทุสสนิกมได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระโค
ดมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระ
โคดมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะ ยิ่งนัก พระโค
ดมผู้เจริญทรงประกาศธรรมโดยปริยายเป็นอันมาก เหมือนบุคคล
หงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือตาม
ประทีปในที่มืด ด้วยตั้งใจว่า คนมีตาดีจักเห็นรูปได้ ฉะนั้น พวก
ข้าพระองค์เหล่านี้ขอถึงพระโคดม ผู้เจริญ พร้อมทั้งพระธรรมและ
พระสงฆ์เป็นสรณะ ขอพระโคดมผู้เจริญโปรดทรงจำพวกข้าพระ
องค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นไปจนตลอดชีวิต

โขมทุสสสูตรที่ ๑๒ จบ

อุบาสกวรรคที่ ๒ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. กสิการทวาซสูตร

๒. อุทยสูตร

๓. เทวहितสูตร

๔. มหาศาลสูตร

๕. มานัตถัสสูตร

๖. ปัจจนิกสูตร

๗. นวกัมมิกสูตร

๘. กัมมหารสูตร

๙. มาตุโปสกสูตร

๑๐. ภิกขกสูตร

๑๑. สังครวสูตร ๑๒. โขมทุสสสูตร

พราหมณสังยุต จบบริบูรณ์

*****๘. วังคีสสังยุต

๑. นิกขันตสูตร

ว่าด้วยผู้ออกบวช

[๒๐๙] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง ท่านพระวังคีสะอยู่ที่อัคคาฬวเจดีย์ เขตเมืองอาฬวี กับท่านพระ นิโครธกัปปะเป็นผู้เป็นอุปัชฌาย์ สมัยนั้น ท่านพระวังคีสะยังเป็นภิกษุใหม่บวชได้ไม่นาน ถูกใช้ให้เฝ้าวิหาร

ครั้งนั้น สตรีจำนวนมากพากันประดับประดาร่างกายอย่างสวยงาม เข้าไปยังอารามเฝ้าดูที่อยู่ของภิกษุทั้งหลาย ในขณะนั้น ท่านพระวังคีสะเกิดความไม่ยินดีเพราะได้เห็นสตรีเหล่านั้น ความกำหนัดรบกวนจิต

ลำดับนั้น ท่านพระวังคีสะได้มีความคิดดังนี้ว่า ไม่ใช่ลาภของเราเลย ไม่ใช่ ลาภของเราเลย เราได้ชั่วคราว เราไม่ได้ดีเหนือที่เราเกิดความไม่ยินดี ความกำหนัดรบกวนจิต เหตุที่จะให้คนอื่นช่วยบรรเทาความไม่ยินดี ทำความยินดีให้เกิดขึ้น แก่เรานั้น เราจะได้จากที่ไหน ทางที่ดีเราพึงบรรเทาความไม่ยินดี ทำความยินดีให้เกิดขึ้นแก้ตนด้วยตนเองเถิด

ครั้งนั้น ท่านพระวังคีสะบรรเทาความไม่ยินดีแล้ว ทำความยินดีให้เกิดขึ้น แก้ตนด้วยตนเองแล้ว จึงกล่าวคาถาเหล่านี้ในเวลา นั้นว่า

ความตรึกกับความคะนองอย่างเลวทรามเหล่านี้

กำลังเข้าครอบงำเราผู้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต

บุตรของคนสูงศักดิ์ได้ศึกษาวิชายิ่งธนูครวละมาก ๆ

อย่างเชี่ยวชาญ ยิ่งลูกธนู ๑,๐๐๐ ลูก ไปรอบ ๆ ตัว

ถึงแม้หญิงจะมามากกว่าลูกธนูจำนวนนั้น

ก็จะเบียดเบียนเราผู้ตั้งมั่นในธรรมของตนไม่ได้

เพราะว่า เราได้สดับทางเป็นที่ให้ถึงนิพพานนี้

เบื้องพระพักตร์ของพระพุทธเจ้า ผู้เป็นเฝ้าพันธุดวงอาทิตย์

ใจของเรายินดีแล้วในทางนั้นแน่นอน

มารผู้มีบาป ถ้าท่านยังเข้ามาหาเราผู้อยู่ด้วยอาการอย่างนี้

เราก็จะทำให้ท่านมองไม่เห็นทางของเรา

นิกขันตสูตรที่ ๑ จบ

๒. อรติสูตร

ว่าด้วยความไม่ยินดี

[๒๑๐] สมัยหนึ่ง ท่านพระวังคีสะอยู่ที่อัคคาฬวเจดีย์ เขตเมืองอาฬวี กับท่านพระนิโครธกัปปะผู้เป็นอุปัชฌาย์ สมัยนั้น ท่านพระนิโครธกัปปะกลับจาก ปิณฑบาท ภายหลังจากฉันภัตตาหารเสร็จแล้ว เข้าไปยังวิหาร แล้วออกมาใน เวลาเย็นบ้าง ในเวลาภิกขาจารในวันรุ่งขึ้นบ้าง

สมัยนั้น ท่านพระวังคีสะเกิดความไม่ยินดี ความกำหนดรบกวนจิต ลำดับนั้น ท่านพระวังคีสะได้มีความคิดดังนี้ว่า ไม่ใช่ลาภของเราเลย ไม่ใช่ลาภของเราเลย เราได้ชั่วคราว เราไม่ได้ดี หนอที่เราเกิดความไม่ยินดี ความกำหนดรบกวนจิต เหตุที่จะให้คนอื่นช่วยบรรเทาความไม่ยินดี ทำความยินดีให้เกิดขึ้นแก่เรานั้น เราจะได้จาก ที่ไหน ทางที่ดีเราพึงบรรเทาความไม่ยินดี ทำความยินดีให้เกิดขึ้นแก่ตนด้วยตนเองเถิด

ครั้งนั้น ท่านพระวังคีสะบรรเทาความไม่ยินดีแล้ว ทำความยินดีให้เกิดขึ้นแก่ตนด้วยตนเองแล้ว จึงกล่าวคาถาเหล่านี้ในเวลา นั้นว่า

ผู้ใดละความยินดี ความไม่ยินดี
และความตรึกเกี่ยวกับบ้านเรือนได้ทั้งหมด
หมดตัณหา ไม่มีกิเลส ไม่พึงก่อตัณหาจุปาในที่ไหน ๆ
ผู้นั้นชื่อว่าเป็นภิกษุ
รูปอย่างใดอย่างหนึ่งในโลกนี้
ทั้งที่อาศัยแผ่นดิน อยู่ในอากาศ อันนับเนื่องในภพ ๓
ล้วนไม่เที่ยง คร่ำคร่าไปทั้งนั้น
ท่านผู้รู้ทั้งหลายรู้แจ้งอย่างนี้แล้ว มีตนหลุดพ้นเที่ยวไป
เหล่าปุถุชนที่มีจิตหมกมุ่นในอุปธิทั้งหลาย
คือ รูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะ
ท่านจงเป็นผู้ไม่หวั่นไหว กำจัดความพอใจในกามคุณ ๕ นี้
ผู้ใดไม่ติดอยู่ในกามคุณ ๕ นี้
บัณฑิตทั้งหลายเรียกผู้นั้นว่าเป็นมุณี
ถ้ามีจนาวิตกที่อิงอาศัยทิฏฐิ ๖๐ ประการ
ซึ่งเป็นธรรมที่ไม่ตั้งมั่นในกาลไหน ๆ
ผู้ใดไม่พึงเป็นไปในอำนาจกิเลสด้วยอำนาจมีจนาวิตกเหล่า

นั้น

ทั้งไม่ชอบกล่าวคำหยาบคาย ผู้นั้นชื่อว่าเป็นภิกษุ
ภิกษุผู้เป็นบัณฑิต มีจิตมั่นคงมานาน ไม่หลงโลก
มีปัญญาเครื่องบริหาร หมดความทะเยอทะยาน

เป็นมุณี ได้บรรลุสันติบาท ดับกิเลสแล้ว รอเวลาอยู่ ๒
อรตีสูตที่ ๒ จบ

๓. เปสลาติมัญญาสูตร

ว่าด้วยการนิคดูหมิ่นภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก

[๒๑๑] สมัยหนึ่ง ท่านพระวังคีสะอยู่ที่อัคคาฬวเจดีย์
เขตเมืองอาฬวี กับท่าน พระนิโครธกัปปะผู้เป็นอุปัชฌาย์ สมัยนั้น
ท่านพระวังคีสะนิคดูหมิ่นภิกษุทั้งหลาย ผู้มีศีลเป็นที่รักเหล่านี้
เพราะปฏิภาณของตน ครั้งนั้น ท่านพระวังคีสะได้มีความคิด ดังนี้
ว่า ไม่ใช่ลาภของเราเลย ไม่ใช่ลาภของเราเลย เราได้ชั่วหนอ เราไม่
ได้ดีหนอ ที่เรานิคดูหมิ่นภิกษุทั้งหลาย ผู้มีศีลเป็นที่รักเหล่านี้ เพราะ
ปฏิภาณของตน

ครั้งนั้น ท่านพระวังคีสะให้ความเดือดร้อนเกิดขึ้นแก่ตนด้วย
ตนเองแล้ว จึงกล่าว คาถาเหล่านี้ในเวลานั้นว่า

ท่านผู้เป็นสาวกของพระโคตม

ท่านจงละความเยอหยิ่ง

และจงละทางแห่งความเยอหยิ่งให้หมด

เพราะผู้ที่หมกมุ่นอยู่ในทางแห่งความเยอหยิ่ง

จะต้องเดือดร้อนเป็นเวลานาน

หมู่สัตว์ที่ยังลบหลู่คุณท่าน

ถูกความเยอหยิ่งก้ำจัดแล้ว ย่อมตกนรก

เหล่าปฤชณที่ถูกความเยอหยิ่งก้ำจัดแล้ว

เกิดในนรก ย่อมเศร้าโศกตลอดกาลนาน

บางครั้ง ภิกษุปฏิบัติชอบแล้ว

ชนะกิเลสได้ด้วยมรรค ไม่เศร้าโศกเลย

ยังกลับได้เกียรติคุณและความสุข

บัณฑิตทั้งหลายเรียกภิกษุผู้ปฏิบัติชอบเช่นนั้นว่าเป็นผู้เห็น

ธรรม

เพราะเหตุนั้น ภิกษุในพระศาสนา

ไม่ควรมีกิเลสเครื่องตรึงใจ ๕ อย่าง

ควรมีแต่ความเพียรชอบ ละนิวรณ์ได้แล้ว เป็นผู้บริสุทธิ์

ทั้งละความเยอหยิ่งได้หมด สงบระงับแล้ว

ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ด้วยวิชา

เปสลาติมัญญาสูตรที่ ๓ จบ

๔. อานันทสูตร

ว่าด้วยพระอานนท์

[๒๑๒] สมัยหนึ่ง ท่านพระอานนท์อยู่ ณ พระเชตวัน
อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นเวลาเช้า ท่าน

พระอานนท์ครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวร เข้าไปบิณฑบาตยัง
กรุงสาวัตถี มีท่านพระวังคีสะเป็นปัจฉาสมณะ สมัยนั้น ท่านพระวัง
คีสะเกิดความไม่ยินดี ความกำหนดรบกวณจิต

ครั้งนั้น ท่านพระวังคีสะได้กล่าวกับท่านพระอานนท์ด้วย
กาลาว่า

ท่านผู้เป็นสาวกของพระโคตม

กระผมถูกกามราคะแผดเผา

จิตของกระผมเร้าร้อน

ดังกระผมจะขอโอกาส ขอท่านโปรดอนุเคราะห์

ช่วยบอกเหตุที่ดับราคะให้ด้วย

ท่านพระอานนท์กล่าวว่า

จิตของท่านเร้าร้อน เพราะความสำคัญผิด

ท่านจงละทิ้งนิมิตว่างาม ซึ่งประกอบด้วยราคะ

ท่านจงดูสังขารทั้งหลาย โดยความเป็นของแปรผัน

โดยความเป็นทุกข์ และอย่าดูโดยความเป็นอัตตา

จงดับราคะแรงกล้า อย่าถูกราคะเผาผลาญบ่อย ๆ เลย

ท่านจงอบรมจิต ให้มีอารมณ์เดียว

ให้ตั้งมั่นดี ด้วยการพิจารณาเห็นว่าไม่งาม

จงอบรมกายคตาสติ และจงเป็นผู้เบื่อหน่ายให้มาก

ท่านจงอบรมความไม่มีนิมิต และจงถอนมานานุสัย

จากนั้น ท่านจักเป็นผู้สงบ เทียวไป เพราะละมานะได้๑

อานันทสูตรที่ ๔ จบ

๕. สุภาสิตสูตร

ว่าด้วยวาจาสุภาสิต

[๒๑๑] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

สมัยนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระ
ภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย วาจาประกอบด้วยองค์ ๔ เป็นสุภาสิต ไม่เป็น
ทุพภาสิต ไม่มีโทษ และวิญญูชนทั้งหลายไม่ติเตียน

วาจาประกอบด้วยองค์ ๔ อะไรบ้าง

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. กล่าวแต่วาจาสุภาสิตอย่างเดียว ไม่กล่าววาจาทุพ
ภาสิต

๒. กล่าวแต่วาจาที่เป็นธรรมอย่างเดียว ไม่กล่าววาจาที่
ไม่เป็นธรรม

๓. กล่าวแต่วาจาอันเป็นที่รักอย่างเดียว ไม่กล่าววาจาอัน
ไม่เป็นที่รัก

๔. กล่าวแต่วาจาจริงอย่างเดียว ไม่กล่าววาจา
เหลวไหล

ภิกษุทั้งหลาย วาจาประกอบด้วยองค์ ๔ เหล่านี้แล เป็น
สุภาสิต ไม่เป็น ทุพภาสิต ไม่มีโทษ และวิญญูชนทั้งหลายไม่
ติเตียน

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดาได้ตรัสเวทยากรณภาสิตนี้แล้ว
จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

สัตบุรุษทั้งหลายกล่าววาจาสุภาสิตว่าเป็นวาจาสูงสุด

บุคคลพึงกล่าววาจาที่เป็นธรรม

ไม่พึงกล่าววาจาที่ไม่เป็นธรรมเป็นที่สอง

บุคคลพึงกล่าววาจาอันเป็นที่รัก

ไม่พึงกล่าววาจาอันไม่เป็นที่รักเป็นที่สาม

บุคคลพึงกล่าววาจาจริง

ไม่พึงกล่าววาจาเท็จเป็นที่สี่

ครั้งนั้น ท่านพระวังคีสะลุกขึ้นจากอาสนะ ห่มผ้าเฉวียงบ่า
ข้างหนึ่ง ประนมมือไปทางที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระ ผู้มีพระภาค เนื้อความนี้ย่อม
ปรากฏแก่ข้าพระองค์ ข้าแต่พระสุคต เนื้อความนี้ ย่อมปรากฏแก่
ข้าพระองค์

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เนื้อความนั้นจงปรากฏแก่เธอเถิด
วังคีสะ

ครั้งนั้น ท่านพระวังคีสะได้ทูลสรรเสริญพระผู้มีพระภาค
ด้วยคาถาทั้งหลาย อันสมควร ณ ที่เฉพาะพระพักตร์ว่า

บุคคลพึงกล่าวแต่วาจา

ที่ไม่เป็นเหตุทำให้ตนเดือดร้อน

และไม่เป็นเหตุเบียดเบียนชนอื่น

วาจานั้นแลเป็นสุภาสิต

บุคคลพึงกล่าวแต่วาจาอันเป็นที่รัก

ที่ชนทั้งหลายชื่นชอบ ไม่พึงพูดหยาบคายต่อชนเหล่าอื่น

พึงพูดแต่วาจาอันเป็นที่รัก

คำสัตย์แลเป็นวาจาไม่ตาย

ธรรมนี้เป็นของเก่า

สัตบุรุษทั้งหลายตั้งมั่นแล้วในคำสัตย์

ทั้งที่เป็นอรรถและเป็นธรรม

พระพุทธเจ้าตรัสพระวาจาใด อันเกษม

เพื่อบรรลุนิพพาน เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์
พระวajanันแล สูงสุดกว่าวาจาทั้งหลาย๑
สุภาสิตสูตรที่ ๕ จบ

๖. สารีปุตตสูตร
ว่าด้วยพระสารีบุตร

[๒๑๔] สมัยหนึ่ง ท่านพระสารีบุตรอยู่ ณ พระเชตวัน
อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น ท่านพระ
สารีบุตรชี้แจงให้ภิกษุทั้งหลาย เห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไป
ปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกล้ากล้า ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริง
ด้วยธรรมิกถา ด้วยวาจาชาวเมือง ที่สละสลวย ไม่หยาบคาย ให้
รู้ความหมายได้ ส่วนภิกษุเหล่านั้นต่างก็ใส่ใจให้สำเร็จประโยชน์
น้อมนิกมาด้วยความเต็มใจ เจียโสตสดับธรรมอยู่

ครั้งนั้น ท่านพระวังคิสะได้มีความคิดดังนี้ว่า ท่านพระสารี
บุตรนี้ชี้แจงให้ ภิกษุทั้งหลายเห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไป
ปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกล้ากล้า ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริง
ด้วยธรรมิกถา ด้วยวาจาชาวเมือง ที่สละสลวย ไม่หยาบคาย ให้
รู้ความหมายได้ ส่วนภิกษุเหล่านั้นต่างก็ใส่ใจให้สำเร็จประโยชน์
น้อมนิกมาด้วยความเต็มใจ เจียโสตสดับธรรมอยู่ ทางที่ดีเราควร
สรรเสริญท่านพระสารีบุตรด้วยคาถาทั้งหลายอันสมควร ณ ที่
เฉพาะหน้าเกิด

ลำดับนั้น ท่านพระวังคิสะลุกขึ้นจากอาสนะ ห่มผ้าเจวียงปา
ประนมมือไป ทางที่ท่านพระสารีบุตรอยู่ ได้กล่าวกับท่านพระสารี
บุตรดังนี้ว่า ท่านพระสารีบุตร เนื้อความนี้ย่อมปรากฏแก่ข้าพเจ้า
ท่านพระสารีบุตร เนื้อความนี้ย่อมปรากฏแก่ข้าพเจ้า

ท่านพระสารีบุตรกล่าวกับท่านพระวังคิสะว่า เนื้อความนั้น
จงปรากฏแก่ท่านเกิด ท่านวังคิสะ

ครั้งนั้น ท่านพระวังคิสะได้สรรเสริญท่านพระสารีบุตร ด้วย
คาถาทั้งหลาย อันสมควร ณ ที่เฉพาะหน้าว่า

ท่านพระสารีบุตร เป็นนักปราชญ์
มีปัญญาลึกซึ้ง ฉลาดในทางและมีไช้ทาง
มีปัญญามาก แสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลาย
แสดงโดยย่อก็ได้ โดยพิสดารก็ได้
เสียงที่เปล่งออกไพเราะ เหมือนเสียงนกสาธิกา
ปฏิภาณก็ปรากฏ

เมื่อท่านแสดงธรรมนั้นอยู่
ภิกษุทั้งหลายฟังเสียงอันไพเราะ
ก็มีจิตร่าเริงเบิกบานด้วยเสียงที่น่ายินดี

นำฟง ไพราะจับใจ จังตังใจฟง๑

สาริปุตตสูตรที่ ๖ จบ

๑. ปวารณาสูตร

ว่าด้วยการปวารณา

[๒๑๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงประทับอยู่ ณ บุปพาราม ปราสาทของนางวิสาขาหมิดรมาตา เขตกรุงสาวัตถี พร้อมกับภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ ประมาณ ๕๐๐ รูป ล้วนแต่เป็นพระอรหันต์ สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคทรงมีภิกษุสงฆ์ แวดล้อม ประทับนั่งในที่กลางแจ้ง เพื่อทรงปวารณาในวันอุโบสถ ๑๕ คำ

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงตรวจดูภิกษุสงฆ์ผู้นั่งสงบเงียบ จึงรับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ เราขอปวารณาต่อเธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะไม่ติเตียนกรรมอะไร ๆ อันเป็นไปทางกายหรือทางวาจาของเราบ้างหรือ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ท่านพระสารีบุตรลุกขึ้นจากอาสนะ ห่มผ้าเฉวียงบ่า ประนมมือไปทางที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ทั้งหลายติเตียนกรรมอะไร ๆ อันเป็นไปทางพระกายหรือทางพระวาจาของพระผู้มีพระภาคไม่ได้เลย เพราะว่า พระผู้มีพระภาคทรงทำทางที่ยังไม่อุบัติให้อุบัติ ทรงทำทางที่ยังไม่เกิดให้เกิด ทรงบอก ทางที่ยังไม่มีผู้บอก เป็นผู้ทรงรู้ทาง ทรงรู้แจ้งทาง ทรงฉลาดในทาง ข้าแต่พระองค์ ผู้เจริญ สวากทั้งหลายในบัดนี้ เป็นผู้เดินตามทาง บัดนี้ ข้าพระองค์ขอปวารณาต่อพระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคจะไม่ทรงติเตียนกรรมอะไร ๆ อันเป็นไปทางกายหรือทางวาจาของข้าพระองค์บ้างหรือ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า สารีบุตร เราติเตียนกรรมอะไร ๆ อันเป็นไปทางกายหรือทางวาจาของเธอไม่ได้เลย เธอเป็นบัณฑิต มีปัญญามาก มีปัญญากว้างขวาง มีปัญญารำเริง มีปัญญาแล่นไป มีปัญญาเฉียบแหลม มีปัญญาช้าแรกกิเลส๑ สารีบุตร โออรสองค์ใหญ่ของพระเจ้าจักรพรรดิยังจักรอันพระราชบิดาทรงให้เป็นไปแล้วให้เป็นไปตามได้โดยชอบ ฉันทิด เธอก็ฉันทันเหมือนกัน ยังธรรมจักรอันยอดเยี่ยม อันเราให้เป็นไปแล้วให้เป็นไปตามได้โดยชอบแท้จริง

ท่านพระสารีบุตรจึงกราบทูลอีกว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หากว่าพระผู้มี พระภาคไม่ทรงติเตียนกรรมอะไร ๆ อันเป็นไปทางกายหรือทางวาจาของข้าพระองค์ พระผู้มีพระภาคจะไม่ทรงติเตียนกรรมอะไร ๆ อันเป็นไปทางกายหรือทางวาจาของ ภิกษุ ๕๐๐ รูป เหล่านี้บ้างหรือ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า สารีบุตร เราไม่ติเตียนกรรมอะไร ๆ อันเป็นไปทางกายหรือทางวาจาของภิกษุ ๕๐๐ รูปแม่เหล่านี้ เพราะบรรดาภิกษุ ๕๐๐ รูปเหล่านี้ ภิกษุ ๖๐ รูปเป็นผู้ได้วิชา ๓ อีก ๖๐ รูปได้อภิญญา ๖ อีก ๖๐ รูปได้อุภโตภาค- วิมุตติ๑ ส่วนที่เหลือเป็นผู้ได้ปัญญาวิมุตติ

ครั้งนั้น ท่านพระวังคีสะลุกขึ้นจากอาสนะ ห่มผ้าเจวียงปา ประนมมือไปทาง ที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาค เนื้อความนี้ย่อมปรากฏแก่ข้าพระองค์ ข้าแต่พระสุคต เนื้อความนี้ย่อมปรากฏแก่ข้าพระองค์

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เนื้อความนั้นจงปรากฏแก่เธอเถิด วังคีสะ

ครั้งนั้น ท่านพระวังคีสะได้ทูลสรรเสริญพระผู้มีพระภาค ด้วยคาถาทิ้งหลาย อันสมควร ณ ที่เฉพาะพระพักตร์ว่า

ในวัน ๑๕ คำซึ่งเป็นวันวิสุทธិปวารณา

วันนี้ มีภิกษุ ๕๐๐ รูปมาประชุมกัน

ล้วนเป็นผู้ตัดกิเลสเครื่องผูกคือสังโยชนได้ขาด

ไม่มีทุกข์ สิ้นภพสิ้นชาติแล้ว

เป็นผู้แสวงหาคุณธรรมอันประเสริฐ

พระเจ้าจักรพรรดิมีหมู่อำมาตย์แวดล้อม

เสด็จประพาสแผ่นดินอันไพศาล

มีมหาสมุทรสาครเป็นขอบเขตนี้ ฉันใด

สาวกทั้งหลายมีวิชา ๓ ละมั่งจุได้แล้ว

พากันแวดล้อมพระผู้มีพระภาคผู้ทรงชนะสงคราม

ทรงนำหมู่ เป็นผู้ยอดเยี่ยม ก็ฉันนั้น

สาวกทั้งปวงล้วนเป็นบุตรของพระผู้มีพระภาค

ในสาวกนี้ไม่มีความว่างเปล่า(จากคุณธรรม)เลย

ข้าพระองค์พึงถวายอภิวาทพระองค์

ผู้เป็นเผ่าพันธุ์แห่งดวงอาทิตย์

ซึ่งทรงทำลายลูกศรคือตัณหาได้แล้ว๑

ปวารณาสูตรที่ ๗ จบ

๘. ปโรสหัสสสูตร

ว่าด้วยภิกษุกว่า ๑,๐๐๐ รูป

[๒๑๖]สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี พร้อมกับภิกษุสงฆ์ หมู่ใหญ่ ๑,๒๕๐ รูป สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้ภิกษุทั้งหลายเห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไป ปฏิบัติ เราใจให้อาหาญแก่ล้าวกล้ำ ปล่อยขโมยใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมิกถา

อันประกอบด้วยนิพพาน ส่วนภิกษุเหล่านั้นต่างก็ใส่ใจให้สำเร็จ
ประโยชน์ น้อมนิกมาด้วยความเต็มใจ เจียโสตสดับธรรมอยู่

ครั้งนั้น ท่านพระวังคีสะได้มีความคิดดังนี้ว่า พระผู้มีพระ
ภาคนี้ทรงชี้แจงให้ภิกษุทั้งหลายเห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไป
ปฏิบัติ เร้าใจให้อาจหาญแก่งกล้า ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริง
ด้วยธรรมีกถาอันประกอบด้วยนิพพาน ส่วนภิกษุเหล่านั้น ต่างก็
ใส่ใจให้สำเร็จประโยชน์ น้อมนิกมาด้วยความเต็มใจ เจียโสตสดับ
ธรรมอยู่ ทางที่ดีเราควรจะสรรเสริญพระผู้มีพระภาค ด้วยคาถา
ทั้งหลายอันสมควร ณ ที่เฉพาะพระพักตร์เถิด

ครั้งนั้น ท่านพระวังคีสะลุกขึ้นจากอาสนะ ห่มผ้าเฉวียงบ่า
ประนมมือไปทาง ที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ได้กราบทูลพระผู้มี
พระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระผู้มี พระภาค เนื้อความนี้ย่อมปรากฏแก่
ข้าพระองค์ ข้าแต่พระสุคต เนื้อความนี้ย่อมปรากฏแก่ข้าพระองค์

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เนื้อความนั้นจงปรากฏแก่เธอเถิด
วังคีสะ

ครั้งนั้น ท่านพระวังคีสะได้ทูลสรรเสริญพระผู้มีพระภาค
ด้วยคาถาทั้งหลายอันสมควร ณ ที่เฉพาะพระพักตร์ว่า

ภิกษุกว่า ๑,๐๐๐ รูป เข้าไปเฝ้าพระสุคต

ผู้ทรงแสดงพระธรรมอันปราศจากธุลี

คือนิพพานอันไม่มีภัยแต่ที่ไหน

ภิกษุทั้งหลายฟังธรรมอันปราศจากมลทิน

ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงแล้ว

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้มีหมู่ภิกษุแวดล้อมทรงดงามจริง

พระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่านาคะ

เป็นพระฤๅษีผู้สูงสุดกว่าฤๅษีทั้งหลาย

ทรงไปรยฝนอมตธรรม ให้ตรกตพระสาวกทั้งหลาย

ข้าแต่พระมหาวิระเจ้า วังคีสะสาวกของพระองค์

ประสงค์จะเฝ้าพระศาสดาจึงออกจากที่พักกลางวัน

มาถวายบังคมพระยุคลบาทของพระองค์๑

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า วังคีสะ คาถาเหล่านี้เธอ
ตรึกตรองไว้ก่อนแล้ว หรือปรากฏแก่เธอโดยฉับพลันทันที

ท่านพระวังคีสะทูลตอบว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คาถาเหล่านี
ข้าพระองค์ มิได้ตรึกตรองไว้ก่อนเลย แต่ปรากฏแก่ข้าพระองค์
โดยฉับพลันทันที

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า วังคีสะ ขอให้คาถาที่เธอไม่ได้
ตรึกตรองไว้ก่อนเหล่านี้ จงปรากฏแก่เธอยิ่ง ๆ ขึ้นไปเถิด

ท่านพระวังคีสะทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว ได้ทูลสรรเสริญ
พระผู้มีพระภาคด้วย คาถาทั้งหลาย ซึ่งตนไม่ได้ตรีกตรองไว้ก่อน
ยิ่งขึ้นไปอีกว่า

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงรอบงำทางเป็นที่เกิดขึ้นแห่งมาร
ทรงทำลายกิเลสเครื่องตรึงใจดุจตะปูอยู่
ท่านทั้งหลายจงดูพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ผู้ทรงทำการปลดเปลื้องกิเลสเป็นเครื่องผูก
ผู้อันค้นหา มานะและทิฏฐิอิงอาศัยไม่ได้
ผู้ทรงจำแนกธรรมเป็นส่วน ๆ ได้นั้น
ความจริง พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ได้ตรัสทางไว้หลายอย่างเพื่อถอนโอสมกิเลส
หากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสทางอมตะนั้นไว้แล้ว
ภิกษุทั้งหลายผู้เห็นธรรม ก็ตั้งมั่นไม่หวั่นไหว
พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทำแสงสว่างให้เกิด ทรงรู้แจ่มแจ้ง
ได้เห็นนิพพานเป็นเหตุล่วงพ้นวิญญูณฐิติได้ทั้งหมด
ครั้นทรงรู้และทำให้แจ้งจึงได้แสดงธรรมอันเลิศ
แก่ภิกษุผู้เดินทางไกล ๑๐ รูป
เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงแสดงธรรมไว้ดั่งอย่างนี้
ท่านผู้รู้แจ้งธรรมทั้งหลายจะมีความประมาทได้อย่างไร
เพราะเหตุนั้นแล ภิกษุผู้ไม่ประมาทในคำสอนของพระผู้มี

พระภาค

พระองค์นั้น พึงตั้งใจศึกษาทุกเมื่อ๑

ปโรสหัสสสูตรที่ ๘ จบ

๔. โกณฑัญญสูตร

ว่าด้วยพระอัญญาโกณฑัญญะ

[๒๑๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระ

เวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ ครั้นนั้น ท่านพระ
อัญญาโกณฑัญญะได้เข้าไปเฝ้า พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ซึ่ง
ท่านไม่ได้เข้าเฝ้านานแล้ว ได้หมอบลงแทบพระยุคลบาท ของพระ
ผู้มีพระภาคด้วยเศียรเกล้า จมพิตพระยุคลบาทของพระผู้มีพระภาค
แล้ว นวดเฟ้นด้วยมือทั้งสองและประกาศชื่อว่า ข้าแต่พระผู้มีพระ
ภาค ข้าพระองค์ชื่อว่าโกณฑัญญะ ข้าแต่พระสุคต ข้าพระองค์ชื่อว่า
โกณฑัญญะ พระพุทธเจ้าข้า

ครั้งนั้น ท่านพระวังคีสะได้มีความคิดดังนี้ว่า ท่านพระ
อัญญาโกณฑัญญะนี้ นาน ๆ จึงจะได้เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค ได้
หมอบลงแทบพระยุคลบาทของพระผู้มีพระภาคด้วยเศียรเกล้า
จมพิตพระยุคลบาทแล้ว นวดเฟ้นด้วยมือทั้งสองและประกาศ ชื่อว่า

ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ข้าพระองค์ชื่อว่าโกณฑัญญะ ข้าแต่พระสุคต
ข้าพระองค์ชื่อว่าโกณฑัญญะ ทางที่ดีเราควรสรรเสริญท่านพระ
อัญญาโกณฑัญญะ ด้วยคาถาทั้งหลายอันสมควร ณ ที่
เฉพาะพระพักตร์ของพระผู้มีพระภาคเถิด

ครั้งนั้น ท่านพระวังคีสะลุกขึ้นจากอาสนะ ประนมมือไปทาง
ที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้า
แต่พระผู้มีพระภาค เนื้อความนี้ย่อมปรากฏแก่ข้าพระองค์ ข้าแต่
พระสุคต เนื้อความนี้ย่อมปรากฏแก่ข้าพระองค์

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เนื้อความนั้นจงปรากฏแก่เธอเถิด
วังคีสะ

ครั้งนั้น ท่านพระวังคีสะได้สรรเสริญท่านพระ
อัญญาโกณฑัญญะ ด้วยคาถาทั้งหลายอันสมควร ณ ที่
เฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคว่า

ท่านพระอัญญาโกณฑัญญเถระ ผู้ตรัสรู้ตามพระพุทธเจ้า

ได้มีความบากบั่นอย่างแรงกล้า

ได้วิเวกซึ่งเป็นธรรมเครื่องอยู่เป็นสุขเป็นประจำ

เป็นผู้ไม่ประมาท ศึกษาอยู่ ได้บรรลุสิ่งที่พระสาวก

ผู้ทำตามคำสอนของพระศาสดาจะพึงบรรลุได้ทุกรูป

ท่านพระอัญญาโกณฑัญญเถระมีอานุภาพมาก

ได้บรรลุวิชา ๓ ฉลาดในเจโตปริยญาณ

เป็นพุทธทายาท ถวายอภิวัตพระยุคลบาทของพระศาสดา

อยู่๑

โกณฑัญญสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. โมคคัลลานสูตร

ว่าด้วยพระโมคคัลลานะ

[๒๑๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ วิหาร
กาฬศิลา ข้างภูเขอาสิคิลิ เขตกรุงราชคฤห์ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่
ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป ล้วนแต่ เป็นพระอรหันต์ ได้ยินว่า ท่าน
พระมหาโมคคัลลานะใช้จิตของท่านตามพิจารณาจิตของภิกษุเหล่านั้น
ที่หลุดพ้น ไม่มีอุปธิ

ครั้งนั้น ท่านพระวังคีสะได้มีความคิดดังนี้ว่า พระผู้มีพระ
ภาคนี้ประทับอยู่ ณ วิหารกาฬศิลา ข้างภูเขอาสิคิลิ เขตกรุง
ราชคฤห์ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ ประมาณ ๕๐๐ รูป ล้วนแต่
เป็นพระอรหันต์ ท่านพระมหาโมคคัลลานะใช้จิตของ ท่านตาม
พิจารณาจิตของภิกษุเหล่านั้นที่หลุดพ้น ไม่มีอุปธิ ทางที่ดีเราควร
สรรเสริญ

ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ด้วยคาถาทั้งหลายอันสมควร ณ
ที่เฉพาะพระพักตร์ของพระผู้มีพระภาคเกิด

ครั้งนั้น ท่านพระวังคีสะลุกขึ้นจากอาสนะ ห่มผ้าแฉวยงป่า
ข้างหนึ่ง ประนมมือไปทางที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระ ผู้มีพระภาค เนื้อความนี้ย่อม
ปรากฏแก่ข้าพระองค์ ข้าแต่พระสุคต เนื้อความนี้ย่อมปรากฏแก่
ข้าพระองค์

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เนื้อความนั้นจงปรากฏแก่เธอเกิด
วังคีสะ

ครั้งนั้น ท่านพระวังคีสะได้สรรเสริญท่านพระมหาโมคคัลลา
นะ ด้วยคาถา

ทั้งหลายอันสมควร ณ ที่เฉพาะพระพักตร์ของพระผู้มีพระ
ภาคว่า

พระสาวกทั้งหลายผู้บรรลुวิชา ๓ ละมัจจุได้
พากันแวดล้อมพระมหามุนีผู้ถึงฝั่งแห่งทุกข
ประคับนั้งที่ข้างภูเขา
ท่านพระมหาโมคคัลลานะผู้มีฤทธิ์มาก
ใช้จิตพิจารณากำหนดรู้จิตของพระชีณาสพเหล่านั้น
ที่หลุดพ้น ไม่มีอุปธิได้
พระชีณาสพเหล่านั้นพากันแวดล้อมพระมหามุนีโคดม
ผู้ทรงสมบูรณ์ด้วยสมบัติทุกประการ
ทรงถึงฝั่งแห่งทุกข เพียบพร้อมด้วยพระคุณมากอย่าง๑
โมคคัลลานสูตรที่ ๑๐ จบ

๑๑. คัคคราสสูตร

ว่าด้วยเรื่องเกิดขึ้นที่สระโบกขรณีชื่อคัคครา

[๒๑๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ฝั่งสระ
โบกขรณี ชื่อคัคครา เขตกรุงจัมปา พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่
ประมาณ ๕๐๐ รูป อุบาสกประมาณ ๑๐๐ คน อุบาสิกาประมาณ
๑๐๐ คน และเทวดาหลายพันองค์ ได้ยินว่า พระผู้มีพระภาคมีพระ
วโรณะและมีพระยศรุ่งเรืองกว่าภิกษุ อุบาสก อุบาสิกา และเทวดา
เหล่านั้นทั้งหมด

ครั้งนั้น ท่านพระวังคีสะได้มีความคิดดังนี้ว่า พระผู้มีพระ
ภาคนั้นประทับอยู่ที่ฝั่งสระโบกขรณี ชื่อคัคครา เขตกรุงจัมปา พร้อม
ด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป อุบาสกประมาณ ๑๐๐
คน อุบาสิกาประมาณ ๑๐๐ คน และเทวดาหลายพันองค์ ได้ยินว่า
พระผู้มีพระภาคมีพระวโรณะและมีพระยศรุ่งเรืองกว่าภิกษุ อุบาสก

อุบาสิกาและเทวดาเหล่านั้นทั้งหมด ทางที่ดีเราควรสรรเสริญพระผู้
มีพระภาค ด้วยคาถาทั้งหลายอันสมควร ณ ที่เฉพาะพระพักตร์เกิด
ครั้งนั้น ท่านพระวังคีสะลุกขึ้นจากอาสนะ ห่มผ้าเนวียงป่า
ข้างหนึ่ง ประนมมือไปทางที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่ พระผู้มีพระภาค เนื้อความนี้ย่อม
ปรากฏแก่ข้าพระองค์ ข้าแต่พระสุคต เนื้อความนี้ย่อมปรากฏแก่
ข้าพระองค์

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เนื้อความนั้นจงปรากฏแก่เธอเกิด
วังคีสะ

ครั้งนั้น ท่านพระวังคีสะได้ทูลสรรเสริญพระผู้มีพระภาค
ด้วยคาถาอันสมควร ณ ที่เฉพาะพระพักตร์ว่า

ข้าแต่พระมหามุนีอังคีรส
พระองค์ไพโรจน์สว่างโลกทั้งหมดด้วยพระยศ
เหมือนดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ที่ปราศจากมลทิน
สว่างจำอยู่บนท้องฟ้าที่ปราศจากเมฆหมอก
คัคคราสูตฺรที่ ๑๑ จบ
๑๒. วังคีสุตฺร
ว่าด้วยพระวังคีสะ

[๒๒๐] สมัยหนึ่ง ท่านพระวังคีสะอยู่ ณ พระเชตวัน
อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น ท่านพระ
วังคีสะบรรลุลูรหัตแล้วไม่นาน เสวยวิมุตติสุขอยู่ ได้กล่าวคาถา
เหล่านั้นในเวลานั้นว่า

ในกาลก่อน เราเป็นผู้มัวเมากายกอลอน
ได้เที่ยวไปแล้วทุกบ้านทุกเมือง
ต่อมา เราได้เห็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ศรัทธาก็เกิดขึ้นแก่เรา
พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น
ได้ทรงแสดงธรรม คือ ชันธ อายตนะ ธาตุ แก่เรา
เราได้ฟังพระธรรมของพระองค์แล้วจึงบวช
พระมุนีได้ตรัสรู้พระโพธิญาณ
เพื่อประโยชน์แก่ชนเป็นอันมาก
แก่ภิกษุและภิกษุณีทั้งหลายผู้ได้บรรลु ได้เห็นนิยามธรรม
การมาในสำนักของพระพุทฺธเจ้าของเราเป็นการมาดีแล้ว
วิชชา ๓ อันเราได้บรรลุแล้วโดยลำดับ
คำสอนของพระพุทฺธเจ้าเราได้ทำแล้ว
เรารู้ขันธสันดานอันเราเคยอยู่ในกาลก่อน
ทิพพจักขุญาณ เราทำให้หมดจดแล้ว

เราเป็นผู้สำเร็จวิชา ๓ บรรลุนิติวิธีญาณ ฉลาดในเจโต
ปริยญาณ

วังคีสูตรที่ ๑๒ จบ

วังคีสังยุต จบบริบูรณ์

รวมพระสูตรที่มีในสังยุตนี้ คือ

๑. นิกขันตสูตร	๒. อรติ
๓. เปสลาติมัญญนาสูตร	๔.
๕. สุภาสิตสูตร	๖. สาริปุตตสูตร
๗. ปวารณาสูตร	๘. ปโรส
๙. โกณฑัญญสูตร	๑๐. โมคคัลลาน

๑๑. คัคคราสูตร ๑๒. วังคีสูตร

๙. วนสังยุต

๑. วิเวกสูตร

ว่าด้วยความสงัด

[๒๒๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ ณ ราวป่าแห่งหนึ่ง แคว้นโกศล
สมัยนั้น ภิกษุ นั้นพักผ่อนอยู่ที่พักกลางวัน ตรีกถึงอุกุศลวิตก
อันเลวทราม ซึ่งอิงอาศัยการ ครองเรือน

ครั้งนั้น เทวดาผู้สิงสถิตอยู่ในราวป่านั้น มีความอนุเคราะห์
หวังดีต่อภิกษุนั้น ประสงค์จะให้เธอสดใจ จึงเข้าไปหาภิกษุนั้น
ถึงที่อยู่แล้วกล่าวกับภิกษุนั้นด้วยคาถาว่า

ท่านต้องการความสงัดจึงเข้าป่า

ส่วนใจของท่านกลับพ่วนไปภายนอก

ท่านเป็นคน จงกำจัดความพอใจในคน

แต่นั้นท่านปราศจากความกำหนัดแล้ว จักมีความสุข

ท่านมีสติ ทำไมไม่ละความยินดีเล่า

เราเตือนให้ท่านระลึกถึงธรรมของสัตว์บุรุษ

เพราะฐล็คือกิเลสประดุจบาดาลข้ามได้ยาก

ความกำหนัดในกามอย่าได้ครอบงำท่านเลย

นกที่เปื้อนฝุ่น ย่อมสลัดละอองธุลีที่แปดเปื้อนให้ตกไป

ฉันใด

ภิกษุผู้มีความเพียร มีสติ ย่อมสลัดละอองธุลีคือกิเลส

ที่แปดเปื้อนให้ตกไป ฉะนั้น
ลำดับนั้น ภิกษุนั้นถูกเทวดานั้นทำให้สลดใจ เกิดความสลด
ใจแล้ว

วิเวกสูตรที่ ๑ จบ

๒. อุปัฏฐานสูตร

ว่าด้วยเทวดาเตือนภิกษุผู้เข้าพักนอนในที่พักกลางวัน

[๒๒๒] สมัยหนึ่ง ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ ณ ราวป่าแห่งหนึ่ง
แคว้นโกศล สมัยนั้นภิกษุนั้นนอนหลับในที่พักกลางวัน

ครั้งนั้น เทวดาผู้สิงสถิตอยู่ในราวป่านั้น มีความอนุเคราะห์
หวังดีต่อภิกษุ นั้นประสงค์จะให้เขอสลดใจ จึงเข้าไปหาภิกษุนั้น
ถึงที่อยู่แล้วได้กล่าวกับภิกษุนั้นด้วย คำว่า

ท่านจงลุกขึ้นเถิดภิกษุ จะนอนทำไม

มีประโยชน์อะไรด้วยความหลับ

ท่านเร้าร้อนเพราะกิเลส ถูกลูกศรเสียบแทงดินรนอยู่

มัวหลับอยู่ทำไม

ท่านออกบวชด้วยศรัทธาใด

จงเพิ่มพูนศรัทธานั้นเถิด

อย่าตกไปสู่อำนาจแห่งความหลับเลย

ภิกษุนั้นกล่าวคาถาเหล่านี้ว่า

คนเขลาหมกมุ่นอยู่ในกามารมณ์เหล่านี้ใด

กามารมณ์เหล่านั้นไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน

ความหลับจะพึงแผดเผาบรรพชิตผู้พ้นแล้ว

ผู้ไม่เกี่ยวข้องในกามารมณ์ซึ่งจะยังสัตว์ให้ติดอยู่ ได้อย่างไร

เพราะกำจัดฉันทราคะได้ และเพราะก้าวล่วงอวิชชาได้

ญาณนั้นจึงบริสุทธิ์อย่างยิ่ง

ความหลับจะแผดเผาบรรพชิต ได้อย่างไร

ความหลับจะพึงแผดเผาบรรพชิตผู้ไม่มีความเศร้าโศก

ไม่มีความคับแค้นใจ เพราะทำลายอวิชชาได้ด้วยวิชา

และเพราะสิ้นอาสวะแล้ว ได้อย่างไร

ความหลับจะพึงแผดเผาบรรพชิต

ผู้ปราศจากความเพียร อุทิศกายและใจอยู่

มีความเพียรมั่นคงเป็นนิตย์ ผู้หวังนิพพานอยู่ ได้อย่างไร

อุปัฏฐานสูตรที่ ๒ จบ

๓. กัสสปโคตตสูตร

ว่าด้วยพระกัสสปโคตร

[๒๒๓] สมัยหนึ่ง ท่านพระกัสสปโคตรอยู่ ณ ราวป่า
แห่งหนึ่ง แคว้นโกศล สมัยนั้น ท่านพักนอนอยู่ในที่พักกลางวัน

ได้กล่าวสอนนายพรานเนื้อคนหนึ่ง ครั้งนั้น เทวดาผู้สิงสถิตอยู่ใน
ราวป่านั้น มีความอนุเคราะห์หวังดีต่อท่านพระกัสสปโคตร
ประสงค์จะให้ท่านสลดใจ จึงเข้าไปหาแล้วได้กล่าวกับท่านพระ
กัสสปโคตรด้วยคำว่า

ภิกษุผู้กล่าวสอนนายพรานเนื้อ
ซึ่งเที่ยวไปตามชอกเขา ผู้มีปัญญาน้อย
ไม่รู้เหตุผล ในเวลาไม่ควร
ย่อมปรากฏแก่เราประจักษ์คนเขลา
เขาเป็นคนโง่ ถึงฟังธรรมอยู่ก็ไม่เข้าใจเนื้อความนั้น
ถึงมีประทีปสว่างอยู่ก็ไม่เห็น
เมื่อท่านกล่าวธรรมอยู่ ย่อมไม่รู้เนื้อความ
ซ้ำแต่ท่านกัสสปะ ถึงแม้ท่านถือประทีปอันสว่างตั้ง ๑๐ ดวง
เขาก็จักไม่เห็นรูป เพราะเขาไม่มีจักขุ
ลำดับนั้น ท่านพระกัสสปโคตรถูกเทวดานั้นทำให้สลดใจ

เกิดความสลดใจแล้ว

กัสสปโคตตสูตรที่ ๓ จบ

๔. สัมพหุลสูตร

ว่าด้วยภิกษุหลายรูป

[๒๒๔] สมัยหนึ่ง ภิกษุหลายรูปอยู่ ณ ราวป่าแห่งหนึ่ง
แคว้นโกศล ครั้งนั้น ภิกษุเหล่านั้นอยู่จำพรรษาถ้วนไตรมาสแล้ว
ก็หลีกไปสู่ที่จาริก ครั้งนั้น เทวดาผู้สิงสถิตอยู่ในราวป่านั้น เมื่อไม่
เห็นภิกษุเหล่านั้นก็คร่ำครวญถึง ได้กล่าวคำนี้ใน เวลานั้นว่า

ความเยื่อใยย่อมปรากฏเหมือนความไม่ยินดี

เพราะเห็นอาสนะมากมายเจียบสงัด

สาวกของพระสมณโคดมเหล่านั้น

ผู้มีถ้อยคำไพเราะ เป็นพหูสูต ไปที่ไหนกัน

เมื่อเทวดานั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กล่าว
กับเทวดานั้นด้วยคำว่า

ภิกษุทั้งหลายไม่ติดในที่อยู่

เที่ยวไปเป็นหมู่ เหมือนฝูงวานร

ไปสู่แคว้นมคธและแคว้นโกศล

บางพวกก็ไปสู่แคว้นวัชชี

สัมพหุลสูตรที่ ๔ จบ

๕. อานันทสูตร

ว่าด้วยพระอานนท์

[๒๒๕] สมัยหนึ่ง ท่านพระอานนท์อยู่ ณ ราวป่าแห่ง
หนึ่ง แคว้นโกศล สมัยนั้น ท่านพระอานนท์อยู่รับแขกฝ่ายคฤหัสถ์

มากเกินเวลา ครั้งนั้น เทวดาผู้สิงสถิตอยู่ในราวป่านั้น มีความ
อนุเคราะห์หวังดีต่อท่านพระอานนท์ ประสงค์จะให้ ท่านสดใจ จึง
เข้าไปหาท่านถึงที่อยู่แล้วได้กล่าวกับท่านพระอานนท์ด้วยคาถาว่า

ท่านพระอานนท์โคตมโคตร
ท่านจงเข้าไปยังสุมทุมพุ่มไม้ กำหนดนิพพานไว้ในใจ
เฟื่องบานไปเกิดและอย่าประมาท
เสียงวิพากษ์วิจารณ์ของคนจะช่วยอะไรท่านได้
อานันทสูตรที่ ๕ จบ

๖. อนุรุธสูตร

ว่าด้วยพระอนุรุธะ

[๒๒๖] สมัยหนึ่ง ท่านพระอนุรุธะอยู่ ณ ราวป่าแห่ง
หนึ่ง แคว้นโกศล ครั้งนั้น เทวดาชั้นดาวดึงส์องค์หนึ่งชื่อชาลิณี เคย
เป็นภรรยาเก่าของท่านพระอนุรุธะ เข้าไปหาท่านพระอนุ
รุธะถึงที่อยู่แล้วได้กล่าวกับท่านพระอนุรุธะด้วยคาถาว่า

ท่านจงตั้งจิตของท่านไว้ในหมู่เทพชั้นดาวดึงส์
ซึ่งพร้อมด้วยอารมณ์อันน่าใคร่ทั้งปวง
ที่ท่านเคยอยู่มาก่อน
ท่านผู้อันหมู่เทพยกย่องแวดล้อมเป็นบริวารจะงดงาม
ท่านพระอนุรุธะกล่าวคาถานี้ว่า
เหล่านางเทพกัญญาผู้มีคติอันเลว
ดำรงมั่นอยู่ในสัkkายทิฏฐิ
สัตว์ทั้งหลายผู้มีคติอันเลวแม้เหล่านั้น
ก็ยังมินางเทพกัญญาปรารถนา
เทวดานั้นกล่าวด้วยคาถานี้ว่า
เทพเหล่าใดยังไม่เคยเห็นสวนนั้นทวัน
อันเป็นที่อยู่ของพวกนรเทพ ผู้มียศ ชั้นไตรทศ
เทพเหล่านั้นยังไม่รู้จักความสุข
ท่านพระอนุรุธะกล่าวด้วยคาถานี้ว่า
เทวดาผู้เหล่า ท่านไม่รู้แจ้งถ้อยคำ
ของพระอรหันต์ทั้งหลายว่า สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง
มีความเกิดขึ้นและความเสื่อมไปเป็นธรรมดา
เกิดขึ้นแล้วย่อมดับไป
ความสงบระงับสังขารเหล่านั้นเป็นความสุข
บัดนี้ การกลับไปอยู่ในสวรรค์ของเราไม่มีอีกต่อไป
ตัดหาจุตตาข่ายในหมู่เทพของเราไม่มี
การเวียนว่ายตายเกิดสิ้นไปแล้ว บัดนี้ ภพใหม่ไม่มีอีกต่อไป

อนุทตสูตฺรที่ ๖ จบ

๑. นาคทัตตสูตฺร

ว่าด้วยพระนาคทัตตะ

[๒๒๑] สมัยหนึ่ง ท่านพระนาคทัตตะอยู่ ณ ราวป่าแห่งหนึ่ง แคว้นโกศล สมัยนั้น ท่านพระนาคทัตตะเข้าไปยังหมู่บ้านแต่เช้า และกลับมาหลังเที่ยง ครั้งนั้น เทวดาผู้สิงสถิตอยู่ในราวป่านั้น มีความอนุเคราะห์หวังดีต่อท่านพระนาคทัตตะประสงค์ จะให้ท่านสนใจ จึงเข้าไปหาท่านพระนาคทัตตะถึงที่อยู่แล้วได้กล่าวกับท่านพระ-นาคทัตตะด้วยคาถาว่า

ท่านพระนาคทัตตะ ท่านเข้าไปยังหมู่บ้านตอนเช้า

และกลับมาตอนกลางวัน

ท่านเที่ยวไปเกินเวลา คลุกคลีกับคฤหัสถ์

พลอยร่วมสุขร่วมทุกข์กับเขา เรากลัวว่าท่านพระนาคทัตตะ

จะคะนองสุดฤทธิ์ จะพัวพันในตระกูลทั้งหลาย

ท่านอย่าตกไปสู่อำนาจของมัจจุราชผู้มีกำลัง

ผู้กระทำชีวิตให้สิ้นสุดเลย

ลำดับนั้น ท่านพระนาคทัตตะถูกเทวดานั้นทำให้สนใจ เกิดความสนใจแล้ว

นาคทัตตสูตฺรที่ ๖ จบ

๘. กุลมรณีสูตฺร

ว่าด้วยหญิงแม่เรือนในตระกูล

[๒๒๘] สมัยหนึ่ง ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ ณ ราวป่าแห่งหนึ่ง แคว้นโกศล สมัยนั้น ภิกษุนั้นไปอยู่คลุกคลีในตระกูลแห่งหนึ่ง เกินเวลา ครั้งนั้น เทวดาผู้สิงสถิตอยู่ใน ราวป่านั้น มีความอนุเคราะห์หวังดีต่อภิกษุนั้น ประสงค์จะให้ท่านสนใจ จึงเนรมิตเพศเป็นหญิงแม่เรือนในตระกูลนั้น เข้าไปหาภิกษุนั้นถึงที่อยู่แล้ว ได้กล่าวกับภิกษุนั้นด้วยคาถาว่า

ชนทั้งหลายต่างประชุมสนทนากันที่ใกล้ฝั่งแม่น้ำ

ในศาลาที่พัก ในสภาและข้าง ๆ ถนน

พวกเขาต่างพูดถึงดิฉันและท่านอย่างไรหนอ

ภิกษุนั้นกล่าวคานี้ว่า

แท้จริง เสียงที่เป็นข้าศึกมีมาก

ท่านผู้มีตบะต้องอดทน ไม่ต้องเกือเขินด้วยเหตุนั้น

เพราะว่าสัตว์หาได้เศร้าหมองด้วยเหตุนั้นไม่

แต่ผู้ใดมักสะดุ้งเพราะเสียง ประดุจเนื้อทรายในป่า

นักปราชญ์เรียกผู้นั้นว่ามีใจเบา

วัตรของเขาย่อมไม่สมบูรณ์

กุลมรณีสสูตรที่ ๘ จบ

๙. วัชชีปุตตสูตร

ว่าด้วยภิกษุวัชชีบุตร

[๒๒๙] สมัยหนึ่ง ภิกษุวัชชีบุตรรูปหนึ่งอยู่ ณ ราวป่าแห่งหนึ่ง เขตกรุงเวสาลี สมัยนั้น ในกรุงเวสาลี ได้มีการเล่นมหรสพตลอดทั้งคืน ครั้งนั้น ภิกษุนั้นได้ฟังเสียงดนตรีที่บุคคลบรรเลงก้องกังวานอยู่ในกรุงเวสาลี คร่ำครวญอยู่ ได้กล่าวคำถำนี้ในเวลานั้นว่า

เราอยู่ในป่าคนเดียว

จุดท่อนไม้ที่เขาทิ้งไว้ในป่า ฉะนั้น

ใครหนอจะเร็วกว่าเราในราตรีเช่นนี้

ลำดับนั้น เทวดาผู้สิงสถิตอยู่ในราวป่านั้น มีความอนุเคราะห์หวังดีต่อท่าน ประสงค์จะให้ภิกษุนั้นสลัดใจ จึงเข้าไปหาภิกษุนั้นถึงที่อยู่แล้วได้กล่าวกับภิกษุนั้นด้วยคำถำว่า

ท่านอยู่ในป่าคนเดียว

จุดท่อนไม้ที่เขาทิ้งไว้ในป่า ฉะนั้น

เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายเป็นอันมากยังรักท่านอยู่

จุดสัตว์นรกยินดีต่อผู้ที่จะไปสวรรค์ ฉะนั้น๑

ลำดับนั้น ภิกษุนั้นถูกเทวดาทำให้สลัดใจ เกิดความสลัดใจแล้ว

วัชชีปุตตสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. สัชฌายสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้สัชฌายธรรม

[๒๓๐] สมัยหนึ่ง ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ ณ ราวป่าแห่งหนึ่ง แคว้นโกศล สมัยนั้น ภิกษุนั้นเมื่อก่อนสัชฌายมากจนเกินเวลา สมัยต่อมา ท่านชวนชวายน้อย อยู่เฉย ๆ ปล่อยให้เวลาล่วงเลยไป ครั้งนั้น เทวดาผู้สิงสถิตอยู่ในราวป่านั้นไม่ได้ฟังธรรมของ ภิกษุนั้น จึงเข้าไปหาภิกษุนั้นถึงที่อยู่แล้วได้กล่าวกับภิกษุนั้นด้วยคำถำว่า

ภิกษุ เพราะเหตุไร ท่านเมื่ออยู่ร่วม

กับภิกษุทั้งหลาย จึงไม่สัชฌายบทแห่งธรรม

เพราะบุคคลฟังธรรมแล้ว ย่อมเลื่อมใส

และสรรเสริญในปัจจุบัน

ภิกษุนั้นได้กล่าวคำถำนี้ว่า

ความพอใจในบทแห่งธรรมทั้งหลาย

ได้มีแล้วในกาลก่อน จนถึงเวลาที่เรามาอยู่ร่วม

กับบุคคลผู้ปราศจากราคะ
และเพราะตั้งแต่เรามาอยู่ร่วมกับบุคคลผู้ปราศจากราคะ
สัตว์บุรุษทั้งหลายรู้ทั่วถึงรูป เสียง กลิ่น รส
และโผฏฐัพพะ อย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว
จึงได้กล่าวถึงการปล่อยวางอารมณ์นั้น ๆ

สังฆายสูตรที่ ๑๐ จบ

๑๑. อโยนิโสมนสิการสูตร

ว่าด้วยการมนสิการโดยไม่แยกกาย

[๒๓๑] สมัยหนึ่ง ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ ณ ราวป่าแห่งหนึ่ง
แคว้นโกศล สมัยนั้น ท่านพักนอนอยู่ที่พักกลางวัน ตรึกถึง
อกุศลวิตกอันเลวทราม คือ กามวิตก (ความตรึกเกี่ยวกับกาม)
พยาบาทวิตก(ความตรึกเกี่ยวกับพยาบาท) และวิหิงสาวิตก (ความ
ตรึกเกี่ยวกับวิหิงสา) ครั้งนั้น เทวดาผู้สิงสถิตอยู่ในราวป่านั้นมีความ
อนุเคราะห์หวังดีต่อภิกษุนั้น ประสงค์จะให้ภิกษุนั้นสลัดใจ จึง
เข้าไปหาภิกษุนั้นถึงที่อยู่แล้วได้กล่าวกับภิกษุนั้นด้วยคาถาว่า

ท่านถูกวิตกเกาะกิน เพราะมนสิการโดยไม่แยกกาย

ท่านจงละการมนสิการโดยไม่แยกกาย

และจงใคร่ครวญโดยไม่แยกกายเถิด

ท่านปรารภพระศาสดา พระธรรม พระสงฆ์

และศีลของตนแล้ว จะบรรลुความปรโมทย์ ปิติ

และความสุขโดยไม่ต้องสงสัย

แต่นั้น ท่านมากไปด้วยความปรโมทย์

จักกระทำที่สุดแห่งทุกข์ได้

ลำดับนั้น ภิกษุนั้นถูกเทวดาทำให้สลัดใจ เกิดความสลัดใจ

แล้ว

อโยนิโสมนสิการสูตรที่ ๑๑ จบ

๑๒. มัชฌิณทิกสูตร

ว่าด้วยเวลาเที่ยงวัน

[๒๓๒] สมัยหนึ่ง ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ ณ ราวป่าแห่งหนึ่ง
แคว้นโกศล ครั้งนั้น เทวดาผู้สิงสถิตอยู่ในราวป่านั้น เข้าไปหา
ภิกษุนั้นถึงที่อยู่แล้วได้กล่าวคาถานี้ในสำนักของภิกษุนั้นว่า

เมื่อฝูงนกพากันพักผ่อนอยู่ในเวลาเที่ยงวัน

ป่าใหญ่ส่งเสียงประหนึ่งว่าครวญครางอยู่

เสียงครวญครางแห่งป่าใหญ่นั้น

ปรากฏเป็นสิ่งที่น่ากลัวแก่ข้าพเจ้า๑

ภิกษุนั้นกล่าวคาถานี้ว่า

เมื่อฝูงนกพากันพักผ่อนอยู่ในเวลาเที่ยงวัน
ป่าใหญ่ส่งเสียงประหนึ่งว่าครวญครางอยู่
เสียงครวญครางแห่งป่าใหญ่นั้น
ปรากฏเป็นสิ่งที่น่ายินดีแก่เรา๑
มัชฌิมนิกายสูตรที่ ๑๒ จบ

๑๓. ปากดินทริยสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้ไม่สำรวมอินทริย

[๒๓๓] สมัยหนึ่ง ภิกษุจำนวนมากอยู่ ณ ราวป่าแห่งหนึ่ง แคว้นโกศล เป็นผู้ฟุ้งซ่าน ถือตัว โลเล ปากกล้า พุดจาพริ้วเพรีอ หลงลืมสติ ไม่มีสัมปชัญญะ มีจิตไม่ตั้งมั่น มีจิตกวัดแกว่ง ไม่สำรวมอินทริย ครั้งนั้น เทวดาผู้สิงสถิตอยู่ในราวป่านั้น มีความอนุเคราะห์หวังดีต่อภิกษุเหล่านั้น ประสงค์จะให้ภิกษุเหล่านั้นสลัดใจ จึงเข้าไปหาภิกษุเหล่านั้นถึงที่อยู่ ได้กล่าวกับภิกษุเหล่านั้นด้วยคาถาว่า

ในกาลก่อน พวกภิกษุสาวกของพระโคตม
เป็นอยู่เรียบง่าย ไม่มักมากการแสวงหาบิณฑบาต
ไม่มักมากแสวงหาที่นอนที่นั่ง
ท่านรู้ว่าสิ่งทั้งปวงในโลกเป็นของไม่เที่ยง
จึงกระทำที่สุดแห่งทุกข์ได้
ส่วนท่านเหล่านี้ทำตนเป็นคนเลี้ยวยาก
กิน ๆ แล้วยก็นอน เหมือนคนที่โก่งขาบ้าน
หมกมุ่นอยู่ในเรือนของคนอื่น
ข้าพเจ้าทำอัญชลีต่อสงฆ์แล้ว
ขอพูดกับท่านบางพวกในที่นี้ว่า
พวกท่านถูกเขาทอดทิ้งแล้ว เป็นคนอนาถาเหมือนเปรต
ข้าพเจ้ากล่าวหมายเอาบุคคลพวกที่ประมาทอยู่
ส่วนท่านเหล่าใดไม่ประมาท
ข้าพเจ้าขอนอบน้อมท่านเหล่านั้น๑
ลำดับนั้น ภิกษุเหล่านั้นถูกเทวดานั้นทำให้สลัดใจ เกิดความ
สลัดใจแล้ว

ปากดินทริยสูตรที่ ๑๓ จบ

๑๔. ปทุมปุปผสูตร

ว่าด้วยดอกบัว

[๒๓๔] สมัยหนึ่ง ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ ณ ราวป่าแห่งหนึ่ง แคว้นโกศล สมัยนั้น ภิกษุนั้นกลับจากบิณฑบาต ภายหลังจากฉันภัตตาหารเสร็จแล้ว ลงสู่สระโบกขรณี สูดดมกลิ่นดอกบัว ครั้งนั้น

เทวดาผู้สิงสถิตอยู่ในราวป่านั้น มีความอนุเคราะห์หวังดี ต่อภิกษุ
นั้น ประสงค์จะให้ภิกษุนั้นสลัดใจ จึงเข้าไปหาภิกษุนั้นถึงที่อยู่แล้ว
ได้กล่าวกับภิกษุนั้นด้วยคาถาว่า

ท่านสุดดมกลิ่นดอกบัว
ที่เกิดในน้ำ ซึ่งใคร ๆ ไม่ได้ถวายแล้ว
นี่เป็นองค์อันหนึ่งแห่งความเป็นขโมย
ท่านผู้นิรทุกข์ ท่านเป็นผู้ขโมยกลิ่น
ภิกษุนั้นได้กล่าวด้วยคาถาว่า
เราไม่ได้นำไป เราไม่ได้หัก
เราเพียงแต่ดมกลิ่นดอกบัวที่เกิดในน้ำห่าง ๆ
เมื่อเป็นเช่นนี้ ท่านจะเรียกเราว่า
เป็นผู้ขโมยกลิ่น ด้วยเหตุอะไรเล่า
ส่วนบุคคลที่ขุดเหง้าบัว หักดอกบัวป้อนทริก
เป็นผู้มีการงานอันไม่บริสุทธิ์อย่างนี้
ทำไมท่านจึงไม่เรียกเขาว่าเป็นขโมยเล่า
เทวดากล่าวด้วยคาถาว่า
บุรุษผู้มีบาปหนา แปรเปลี่ยนด้วยกิเลส
มีราคะเป็นต้นเกินเหตุ
เราไม่พูดถึงคนนั้น แต่เราควรจะกล่าวกับท่าน
บาปประมาณเท่าปลายขนเนื้อทราย
ย่อมปรากฏประจักษ์เท่าก้อนเมฆในนภากาศ
แก่บุรุษผู้ไม่มีกิเลสเพียงดั่งเนิน
ผู้มักแสวงหาความสะอาด๑เป็นนิตย
ภิกษุนั้นกล่าวด้วยคาถาว่า
ยักษ์ ท่านต้องรู้จักเราแน่
และท่านคงอนุเคราะห์เรา
ยักษ์ ท่านเห็นกรรมเช่นนี้ในกาลใด
ขอท่านพึงกล่าวในกาลนั้นอีกเถิด
เทวดากล่าวด้วยคาถาว่า
เราไม่ได้อาศัยท่านเป็นอยู่เลย
และเราก็ไม่ได้มีความเจริญเพราะท่าน
ภิกษุ ท่านนั้นแหละ พึงไปสู่สุคติด้วยกรรมที่ท่านพึงรู้เถิด
ลำดับนั้น ภิกษุนั้นถูกเทวดานั้นทำให้สลัดใจ เกิดความสลัด
ใจแล้ว

ปฐมปุปผสูตรที่ ๑๔ จบ
วนสังยุต จบบริบูรณ์
รวมพระสูตรที่มีในสังยุตนี้ คือ

	๑. วิเวกสูตร	๒. อุปัฏฐานสูตร
	๓. กัสสปโคตตสูตร	๔.
สัมพหุลสูตร	๕. อานันทสูตร	๖. อนรุทธสูตร
	๗. นาคทัตตสูตร	๘. กุล
มรณสูตร	๙. วัชชีปุตตสูตร	๑๐. สัชฌายสูตร
	๑๑. อโยนิโสมนสิการสูตร	๑๒.
มัชฌิมนิกายสูตร		

๑๓. ปากดินทริยสูตร ๑๔. ปทุมปุปผสูตร

๑๐. ยักขสังยุต

๑. อินทกสูตร

ว่าด้วยอินทกยักษ์

[๒๓๕] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขอินทกภู ซึ่ง
เป็นภพของอินทก-ยักษ์ เขตกรุงราชคฤห์ ครั้งนั้น อินทกยักษ์
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระ
ภาคด้วยคำกล่าว

ผู้รู้ทั้งหลายกล่าวว่า รูปไม่ใช่ชีวะ

สัตว์นี้จะมีร่างกายนี้ได้อย่างไรหนอ

กระดูกและก้อนเนื้อมาจากไหน

สัตว์นี้จะอยู่ในครรภ์ได้อย่างไร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

รูปนี้เป็นกลละ๑ก้อน

จากกลละเกิดเป็นอัมพพุทะ๒

จากอัมพพุทะเกิดเป็นเปสี (ชิ้นเนื้อเล็ก)

จากเปสีเกิดเป็นมณะ (เป็นก้อน)

จากมณะเกิดเป็นปุม ๕ ปุม๓ ต่อจากนั้น

ผม ขนและเล็บ จึงเกิดขึ้น

มารดาของสัตว์ผู้อยู่ในครรภ์นั้น

บริโภคข้าวน้ำโภชนาหารอย่างใด

สัตว์ผู้อยู่ในครรภ์มารดานั้น

ก็ยังอืดภาพให้เป็นไปในครรภ์

ด้วยข้าวน้ำโภชนาหารอย่างนั้น

อินทกสูตรที่ ๑ จบ

๒. สักกสูตร

ว่าด้วยสักกยักษ์

[๒๓๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่บนภูเขาคิชกูฏ เขตกรุง ราชคฤห์ ครั้งนั้น สักกยัักษ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า
การสั่งสอนคนอื่นนั้น ไม่เหมาะแก่สมณะเช่นท่าน
ผู้ละกิเลสเครื่องร้อยรัดได้หมดแล้ว ผู้พ้นวิเศษแล้ว
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
สักกะ ธรรมเครื่องอยู่ร่วมกัน
ย่อมเกิดด้วยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง
คนมีปัญญาไม่ควรทำใจหวนไหวไปตามเหตุนั้น
ถ้าคนมีใจผ่องใสแล้วสั่งสอนคนอื่น
บุคคลนั้นย่อมไม่เป็นผู้เกี่ยวข้องด้วยเหตุนั้น
นอกจากจะอนุเคราะห์เอ็นดู
สักกสูตรที่ ๒ จบ

๓. สัจฉิโณมสูตร ว่าด้วยสัจฉิโณมยัักษ์

[๒๓๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่บนเตียงชนินฺตมีเท้าตรึงติดกับแม่แคร่ อันเป็นภพของสัจฉิโณมยัักษ์ ใกล้หมู่บ้านคยา สมัยนั้น ขรยัักษ์และสัจฉิโณมยัักษ์ เดินผ่านไปในที่ไมใกล้จากพระผู้มีพระภาค

ครั้งนั้น ขรยัักษ์ได้พูดกับสัจฉิโณมยัักษ์ดังนี้ว่า นั่นสมณะ
สัจฉิโณมยัักษ์กล่าวว่า นั่นไม่ใช่สมณะ นั่นเป็นสมณะน้อย แต่
จะเป็นสมณะ หรือสมณะน้อย เราพอจะรู้ได้

ลำดับนั้น สัจฉิโณมยัักษ์เข้าไปหาพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับแล้ว ได้เข้าไปเหนียวพระวรกายของพระองค์ พระผู้มีพระภาคทรงถอยพระวรกายไปเล็กน้อย

ต่อจากนั้น สัจฉิโณมยัักษ์ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า
ท่านกลัวเราไหม สมณะ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ผู้มีอายุ เราไม่กลัวท่านหรอก
แต่สัมผัสของท่านหยาบกร้าน

สัจฉิโณมยัักษ์ทูลถามว่า สมณะ เราจักถามปัญหากับท่าน ถ้า
ท่านไม่พยากรณ์ตอบแก่เรา เราจักทำจิตของท่านให้พลุ่งพล่าน จัก
ฉีกหัวใจของท่าน หรือจักจับ ที่เท้าแล้วเหวี่ยงไปยังฝั่งแม่น้ำคงคา
ข้างโน้น

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ผู้มีอายุ เราไม่เห็นใครเลยใน
โลก พร้อมทั้ง เทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้ง
สมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ ที่จะพึงทำจิตของเราให้พลุ่ง

พล่าน นึกหัวใจของเรา หรือจับเราที่เท้าแล้วเหวี่ยงไปยัง ฝั่งแม่น้ำ
คงคาข้างโน้นได้ เชิญท่านถามตามที่ท่านต้องการเถิด

สุจิโถมยักษ์จึงทูลถามด้วยคำถามนี้ว่า

ราคะและโทสะมีอะไรเป็นเหตุ

ความไม่ยินดี๑ความยินดี๒

และความขนพองสยองเกล้า๑ เกิดจากอะไร

ความตรึกในใจเกิดจากอะไร

ย่อมผูกจิตไว้ได้เหมือนพวกเด็กผูกตีนกาไว้ ฉะนั้น

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ราคะและโทสะมีอรรถภาพนี้เป็นเหตุ

ความไม่ยินดี ความยินดี

และความขนพองสยองเกล้าเกิดจากอรรถภาพนี้

ความตรึกในใจเกิดจากอรรถภาพนี้

ย่อมผูกจิตไว้ได้เหมือนพวกเด็กผูกตีนกาไว้ ฉะนั้น

อกุศลวิตกเป็นอันมาก

เกิดจากความเยื่อใยคือตัณหา

เกิดขึ้นในตนแล้วแผ่ซ่านไปในวัตถุทุกามทั้งหลาย

เหมือนยานไทรเกิดจากลำต้นไทรแล้วแผ่ซ่านไปในป่า

ฉะนั้น

ชนเหล่าใดรู้อรรถภาพนั้นว่าเกิดจากสิ่งใด

ชนเหล่านั้นย่อมบรรเทาเหตุเกิดนั้นเสียได้

ยักษ์ ท่านจงฟัง ชนเหล่านั้นย่อมข้ามห้วงแห่งกิเลสนี้

ซึ่งข้ามได้ยาก อันตนไม่เคยข้ามเพื่อความไม่มีภพใหม่ต่อไป

๔

สุจิโถมสูตรที่ ๓ จบ

๔. มณีภัททสูตร

ว่าด้วยมณีภัททยักษ์

[๒๓๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ เจริญ
ช่อมณีมาฬกะ อันเป็น ภพของมณีภัททยักษ์ ในแคว้นมคธ ครั้ง
นั้น มณีภัททยักษ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มี พระภาคถึงที่ประทับแล้ว ได้
กล่าวคำถามนี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

ความเจริญย่อมมีแก่คนมีสติทุกเมื่อ

คนมีสติย่อมได้รับความสุข

ความดีย่อมมีแก่คนมีสติเป็นนิตย์

และคนมีสติย่อมหลุดพ้นจากเวร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ความเจริญย่อมมีแก่คนมีสติทุกเมื่อ

คนมีสติย่อมได้รับความสุข
ความดีย่อมมีแก่คนมีสติเป็นนิตย์
แต่คนมีสติยังไม่หลุดพ้นจากเวร
ส่วนผู้ใดมีใจยินดีในความไม่เบียดเบียนตลอดทั้งวันและคืน
และเป็นผู้มีส่วนแห่งเมตตาในสรรพสัตว์
ผู้นั้นย่อมไม่มีเวรกับใคร ๆ
มณิกัททสูตรที่ ๔ จบ

๕. สานสูตร

ว่าด้วยสามเนรธาน

[๒๓๙] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระ
เชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น
บุตรของอุบาสิกาคนหนึ่งชื่อสานุ ถูกยักษ์เข้าสิง ครั้นนั้น อุบาสิกา
นั้นได้คร่ำครวญกล่าวคาถาเหล่านี้ว่า

ฉันได้สดับคำของพระอรหันต์ทั้งหลายว่า

ชนเหล่าใดเข้าอยู่จำอุโบสถอันประกอบ

ด้วยองค์ ๘ ประการด้วยดี ตลอดดิถีที่ ๑๔ ที่ ๑๕

และที่ ๘ แห่งปีกษ ทั้งตลอดปาฏิหาริย์ปีกษ

ประพฤติพรหมจรรย์อยู่

ยักษ์ทั้งหลายย่อมเข้าสิงชนเหล่านั้นไม่ได้ เป็นการถูกต้อง

แล้ว

บัดนี้ ฉันเห็นแล้ว ในวันนี้ยักษ์เข้าสิงสามเนรธาน

ยักษ์กล่าวว่า

ท่านได้สดับคำของพระอรหันต์ทั้งหลายว่า

ชนเหล่าใดเข้าอยู่จำอุโบสถอันประกอบ

ด้วยองค์ ๘ ประการด้วยดี ตลอดดิถีที่ ๑๔ ที่ ๑๕

และที่ ๘ แห่งปีกษ ทั้งตลอดปาฏิหาริย์ปีกษ

ประพฤติพรหมจรรย์อยู่

ยักษ์ทั้งหลายย่อมเข้าสิงชนเหล่านั้นไม่ได้ เป็นการถูกต้อง

แล้ว

ท่านจงบอกสานุผู้พินขึ้นแล้วว่า ยักษ์ส่งคำนี้ไว้ว่า

ท่านอย่าได้กระทำความอันลามกทั้งในที่แจ้งและในที่ลับ

ถ้าท่านจักกระทำหรือกำลังกระทำความอันลามก

ถึงท่านจะเหาะหนีไปก็ไม่พ้นจากความทุกข์

สามเนรธานพินขึ้นแล้วกล่าวว่า

โยมแม่ ญาติและมิตรทั้งหลาย

ย่อมร้องให้ถึงคนที่ตายแล้ว

หรือยังมีชีวิตอยู่แต่ไม่ปรากฏ

ท่านยังเห็นฉันซึ่งมีชีวิตอยู่แท้ ๆ
เพราะเหตุไรจึงร้องให้ถึงฉันเล่า
อุบาสิกากล่าวว่า
ลูกเอ๋ย ญาติและมิตรทั้งหลาย
ย่อมร้องให้ถึงคนที่ตายแล้ว
หรือยังมีชีวิตอยู่แต่ไม่ปรากฏ
แต่คนใดละกามแล้วยังคิดจะกลับมาในกามนี้อีก
ลูกเอ๋ย ญาติและมิตรทั้งหลายย่อมร้องให้ถึงคนนั้น
เพราะเขาเป็นอยู่ต่อไปอีกก็เหมือนตายแล้ว
พ่อ เรายกท่านขึ้นจากการครองเรือนที่รุ่มร้อนแล้ว
ท่านยังปรารถนาจะตกลงไปสู่การครองเรือนอีก
พ่อ เรายกท่านขึ้นจากเหวแล้ว
ท่านยังปรารถนาจะตกลงไปสู่เหวอีกหรือ
เราจะโพนทนาแก่ใครเล่าว่า
ขอท่านจงช่วยกัน ขอความเจริญจงมีแก่ท่าน
ดุจสิ่งของที่ชนออกแล้วจากเรือนที่ไฟไหม้
แต่ท่านปรารถนาจะเผามันอีก
สาธุสูตรที่ ๔ จบ

๖. ปิยักรสูตร

ว่าด้วยปิยักรยักษ

[๒๔๐] สมัยหนึ่ง ท่านพระอนรุทธะอยู่ในพระเชตวัน
อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น ท่านพระ
อนรุทธะลุกขึ้นในเวลาใกล้รุ่งแล้ว สวดบทแห่งธรรมทั้งหลายอยู่
ครั้งนั้น นางยักษิณีผู้เป็นมารดาของปิยักระ ปล่อยบุตรน้อยอย่าง
นี้ว่า

ปิยักระ อย่าส่งเสียงไปเลย
ภิกษุกำลังสวดบทแห่งธรรมทั้งหลายอยู่
อนึ่ง เรารู้แจ้งบทแห่งธรรมแล้วปฏิบัติ
ข้อนั้นจะเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่เรา
ปิยักระกล่าวว่า
เราไม่เบียดเบียนสัตว์มีชีวิตทั้งหลาย
ไม่กล่าวเท็จทั้งที่รู้
ศึกษาทำตนให้เป็นคนมีศีลดี
จึงจะพ้นจากกำเนิดปีศาจ
ปิยักรสูตรที่ ๖ จบ
๗. ปุณฺณพสุสูตร

ว่าด้วยปุนัพพสุยักร

[๒๔๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระ
เชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น
พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้ภิกษุทั้งหลายเห็นชัด ชวนใจให้อยาก
รับเอาไปปฏิบัติ เร้าใจให้อาจหาญแก่งกล้า ปลอบชโลมใจให้
สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมีกถาอันประกอบด้วยนิพพาน ส่วนภิกษุเหล่านั้น
ต่างก็ใส่ใจให้สำเร็จประโยชน์ น้อมน้อมมาด้วยความเต็มใจ
เงี้ยวโศตสดับธรรมอยู่ ครั้นนั้น นางยักษิณีผู้เป็นมารดาของปุนัพพสุ
ปลอบบุตรน้อยอย่างนี้ว่า

ลูกอุตรา เจ้าจงนิ่งเถิด

ลูกปุนัพพสุ เจ้าจงนิ่งเถิด

จนกว่าแม่จะฟังพระธรรมของพระพุทธเจ้า

ผู้ประเสริฐ ผู้เป็นพระศาสดา

พระผู้มีพระภาคตรัสนิพพาน

อันเป็นเครื่องเปลี่ยนตนจากกิเลสเครื่องร้อยรัดทั้งปวง

เวลาที่ปรารภในธรรมนี้จะล่วงเลยแม่ไป

ลูกของตนเป็นที่รักในโลก

สามีของตนเป็นที่รักในโลก

แต่ความปรารภในธรรมนี้

เป็นที่รักของแม่ยิ่งกว่าลูกและสามีนั้น

เพราะว่าลูกหรือสามีที่รัก

จะพึงปลดเปลื้องแม่จากทุกข์ไม่ได้

ส่วนการฟังธรรมย่อมปลดเปลื้องสัตว์ทั้งหลายจากทุกข์ได้

เมื่อโลกถูกทุกข์ครอบงำอยู่ ประกอบแล้วด้วยชราและมรณะ

เราต้องการฟังธรรมที่ทำให้ตรัสรู้เพื่อจะพ้นจากชราและ

มรณะ

ลูกปุนัพพสุ เจ้าจงนิ่งเถิด

ปุนัพพสุพูดว่า

แม่ เราจักไม่พูด อุตรานี้ก็จักนิ่ง

ท่านจงใส่ใจถึงธรรมอย่างเดียว

การฟังพระสัทธรรมจงเป็นความสุข

แม่ เราไม่รู้พระสัทธรรม จึงได้เที่ยวไปลำบาก

พระพุทธเจ้าพระองค์นี้เป็นผู้ทำความสว่างให้

แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายผู้ลุ่มหลง

พระองค์เหลือแต่พระสรีระในชาติสุดท้าย

มีพระจักขุ แสดงธรรมอยู่

ยักษิณีพูดว่า

นำขึ้นชนนิก บุตรผู้นอนบนนอกเป็นคนฉลาด
บุตรของเราย่อมรักใคร่พระธรรมของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ
ปุนัพพสุ เจ้าจึงมีความสุขเกิด
วันนี้เราเป็นผู้ก้าวขึ้นไปดีแล้ว๑
เราและเจ้าเห็นอริยสัจแล้ว
แม้บุตราก็ฟังคำของเรา
ปุนัพพสุสูตรที่ ๑ จบ
๘. สุตตตสูตร
ว่าด้วยคหบดีชื่อสุทตตะ

[๒๔๒] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ป่าสัตตวัน เขตกรุง ราชคฤห์ สมัยนั้น ท่านอนาถบิณฑิกคหบดีไปยังกรุง ราชคฤห์ ด้วยกรณียกิจ บางอย่าง ท่านอนาถบิณฑิกคหบดีได้สดับว่า ได้ยินว่า พระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นแล้วในโลก ในขณะนั้นเอง ก็ปรารถนาจะเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคขึ้นมานั้นที่ ครั้งนั้น ท่านอนาถบิณฑิกคหบดีได้มีความคิดดังนี้ว่า วันนี้ไม่ใช่กาลที่จะเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค รอไว้พรุ่งนี้ก่อน เราจึงจะเข้าเฝ้า ท่านอนาถบิณฑิกคหบดีนอนรำพึงถึงพระพุทธเจ้าเข้าใจว่า สว่างแล้ว จึงลุกขึ้นในตอนกลางคืนถึง ๓ ครั้ง ลำดับนั้น ท่านอนาถบิณฑิกคหบดีเดินไปทางประตูป่าช้า พวกอมนุษย์ทั้งหลายก็เปิดประตูให้ ครั้นเมื่อท่านอนาถบิณฑิกคหบดีออกไปจากเมือง แสงสว่างก็หายไป ความมืด ปรากฏขึ้น ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง และความขนพองสยองเกล้าก็เกิดขึ้นตามมา ท่านอนาถบิณฑิกคหบดีจึงใคร่จะรีบกลับจากที่นั้น ครั้งนั้น สิวกยักษหายตัวไปได้ ส่งเสียงให้ได้ยินว่า

ช้าง ๑๐๐,๐๐๐ เชือก ม้า ๑๐๐,๐๐๐ ตัว

รถเทียมด้วยม้าอัสตร ๑๐๐,๐๐๐ คัน

หญิงสาวที่ประดับตุ้มหูอัญมณี ๑๐๐,๐๐๐ คน

ยังไม่ถึงเสียวที่ ๑๖๑ แห่งการก้าวเท้าไปข้างหน้าก้าวหนึ่ง

ท่านจงก้าวไปเกิดคหบดี ท่านจงก้าวไปเกิดคหบดี

การก้าวไปของท่านประเสริฐ การถอยหลังไม่ประเสริฐเลย

ครั้งนั้น ความมืดได้หายไป แสงสว่างก็ปรากฏขึ้นแก่ท่านอนาถบิณฑิกคหบดี ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง และความขนพองสยองเกล้าก็ระงับไป

แม้ครั้งที่ ๒ แสงสว่างก็หายไป ความมืดก็ปรากฏขึ้นแก่ท่านอนาถบิณฑิก- คหบดี ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง และความขนพองสยองเกล้าก็บังเกิดขึ้น ท่านอนาถบิณฑิกคหบดีจึงใคร่ที่จะกลับจากที่นั้นอีก แม้ครั้งที่ ๒ สิวกยักษหายตัวไปได้ส่งเสียงให้ได้ยินว่า

ช้าง ๑๐๐,๐๐๐ เชือก ม้า ๑๐๐,๐๐๐ ตัว

ฯลฯ

ยังไม่ถึงเสียวที่ ๑๖ แห่งการก้าวเท้าไปข้างหน้าก้าว
หนึ่ง

ท่านจงก้าวไปเกิดคหบดี ท่านจงก้าวไปเกิดคหบดี
การก้าวไปของท่านประเสริฐ การถอยหลังไม่ประเสริฐเลย
ครั้งนั้น ความมิดก็หายไป แสงสว่างก็ปรากฏขึ้นแก่ท่าน
อนาถบิณฑิกคหบดี ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง และความขนพอง
สยองเกล้าก็ระงับไป

แม้ครั้งที่ ๓ แสงสว่างก็หายไป ความมิดก็ปรากฏขึ้นแก่ท่าน
อนาถบิณฑิก- คหบดี ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง และความ
ขนพองสยองเกล้าก็บังเกิดขึ้น ท่านอนาถบิณฑิกคหบดีจึงใคร่ที่จะ
กลับจากที่นั้นอีก แม้ครั้งที่ ๓ สิวกยักษ์หายตัวไป ได้ส่งเสียงให้
ได้ยินว่า

ช้าง ๑๐๐,๐๐๐ เชือก ม้า ๑๐๐,๐๐๐ ตัว

ฯลฯ

ยังไม่ถึงเสียวที่ ๑๖ แห่งการก้าวเท้าไปข้างหน้าก้าว
หนึ่ง

ท่านจงก้าวไปเกิดคหบดี ท่านจงก้าวไปเกิดคหบดี
การก้าวไปของท่านประเสริฐ การถอยหลังไม่ประเสริฐเลย
ครั้งนั้น ความมิดก็หายไป แสงสว่างก็ปรากฏขึ้นแก่ท่าน
อนาถบิณฑิกคหบดี ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง และความขนพอง
สยองเกล้าก็ระงับไป ครั้งนั้น ท่านอนาถบิณฑิกคหบดีเดินเข้าไป
เฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงป่าสีตวัน

สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จลุกขึ้นในเวลาเช้าตรู่แล้ว
เสด็จจงกรมอยู่ในที่ กลางแจ้ง พระองค์ได้ทอดพระเนตรเห็นท่าน
อนาถบิณฑิกคหบดีผู้มาแต่ไกล ครั้นแล้ว เสด็จลงจากที่จงกรม
ประทับนั่งบนพุทธอาสน์ที่ปูลาดไว้แล้ว ได้ตรัสกับท่านอนาถ
บิณฑิกคหบดีดังนี้ว่า มาเถิด สุหัตตะ ครั้งนั้น ท่านอนาถบิณฑิก
คหบดีคิดว่า พระผู้มีพระภาคทรงทักเราโดยชื่อ จึงร่าเริงดีใจหมอบ
ลงแทบพระยุคลบาทของพระผู้มีพระภาคด้วยเศียรเกล้าในที่นั้น
เองแล้วกราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาคผู้
เจริญ พระองค์ประทับอยู่เป็นสุขหรือ พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

พราหมณ์ผู้ดับกิเลสแล้ว

ย่อมอยู่เป็นสุขทุกเมื่อ ไม่ติดอยู่ในกาม๑

เป็นคนเยือกเย็น ไม่มีอุปกิเลส

ตัดกิเลสเครื่องข้องทุกอย่าง
พึงกำจัดความกระวนกระวายในใจ
เข้าถึงความสงบ ย่อมอยู่เป็นสุข๑
สุตตสูตรที่ ๘ จบ

๙. ปฐมสุกกาสูตร

ว่าด้วยสุกกาภิกษุณี สูตรที่ ๑

[๒๔๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ สมัยนั้น ภิกษุณีชื่อสุกคามิบริษัทหมู่ใหญ่แวดล้อมแสดงธรรมอยู่ ครั้งนั้น ยักษ์ผู้เลื่อมใสอย่างยิ่งในสุกกาภิกษุณี จากถนนนี้ไปยัง ถนนโน้น จากตรอกนี้ไปยังตรอกโน้น ในกรุงราชคฤห์ ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ในเวลา

พวกมนุษย์ในกรุงราชคฤห์เหล่านี้
ทำอะไรกัน มัวดื่มน้ำผึ้ง นอนอยู่
ไม่เข้าไปนั่งใกล้สุกกาภิกษุณีผู้แสดงอมตบทอยู่
ส่วนพวกคนที่มีปัญญา เข้าใจดีอมตบทนั้น
ซึ่งเป็นธรรมไม่น่ากลับหลัง ทำผู้ฟังให้ชุ่มชื่น
มีโอชะ ดุจบุคคลเดินทางไกลดื่มน้ำฝน๒
ปฐมสุกกาสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. ทุตติยสุกกาสูตร

ว่าด้วยสุกกาภิกษุณี สูตรที่ ๒

[๒๔๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ สมัยนั้น อุบาสกคนหนึ่งได้ถวายโภชนาหารแก่สุกกา-ภิกษุณี ครั้งนั้น ยักษ์ผู้เลื่อมใสอย่างยิ่งในสุกกาภิกษุณี จากถนนนี้ไปยังถนนโน้น จากตรอกนี้ไปยังตรอกโน้น ในกรุงราชคฤห์ ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ในเวลา

อุบาสกนี้มีปัญญา
ถวายโภชนาหารแก่สุกกาภิกษุณี
ผู้หลุดพ้นแล้วจากกิเลสเครื่องร้อยรัดทั้งปวง
ได้ประสบบุญมากหนอ
ทุตติยสุกกาสูตรที่ ๑๐ จบ

๑๑. จีราสูตร

ว่าด้วยจีราภิกษุณี

[๒๔๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ สมัยนั้น อุบาสกคนหนึ่งได้ถวายจิวรแก่จรัลภิกษุณี ครั้นนั้น ยักษ์ผู้เลื่อมใสอย่างยิ่งในจรัลภิกษุณี จากถนนนี้ไปยังถนนโน้น จากตรอกนี้ไปยังตรอกโน้น ในกรุงราชคฤห์ ได้กล่าวคานานี้ในเวลานั้นว่า

อุบาสกนี้มีปัญญา

ถวายจิวรแก่จรัลภิกษุณี

ผู้หลุดพ้นแล้วจากกิเลสเครื่องประกอบทั้งปวง

ได้ประสบบุญมากหนอ

จรัสสูตรที่ ๑๑ จบ

๑๒. อาฬวกสูตร

ว่าด้วยอาฬวกยักษ์

[๒๔๖] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในภพของอาฬวกยักษ์ เขตเมืองอาฬวี ครั้นนั้น อาฬวกยักษ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้กล่าวกับพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ท่านจงออกมา สมณะ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดีแล้ว ผู้มีอายุ แล้วก็เสด็จออกมา

อาฬวกยักษ์กล่าวว่า ท่านจงเข้าไป สมณะ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดีแล้ว ผู้มีอายุ แล้วก็เสด็จเข้าไป

แม้ครั้งที่ ๒ อาฬวกยักษ์ได้กล่าวกับพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ท่านจงออกมา สมณะ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดีแล้ว ผู้มีอายุ แล้วก็เสด็จออกมา

อาฬวกยักษ์กล่าวว่า ท่านจงเข้าไป สมณะ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดีแล้ว ผู้มีอายุ แล้วก็เสด็จเข้าไป

แม้ครั้งที่ ๓ อาฬวกยักษ์ได้กล่าวกับพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ท่านจงออกมา สมณะ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดีแล้ว ผู้มีอายุ แล้วก็เสด็จออกมา

อาฬวกยักษ์กล่าวว่า ท่านจงเข้าไป สมณะ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดีแล้ว ผู้มีอายุ แล้วก็เสด็จเข้าไป

แม้ครั้งที่ ๔ อาฬวกยักษ์ได้กล่าวกับพระผู้มีพระภาคดังนี้อีกว่า ท่านจงออกมา สมณะ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ผู้มีอายุ เราจักไม่ออกไปละ ท่านจะทำอะไรก็จง ทำเถิด

อาฬวกยักษ์ได้กล่าวว่า สมณะ เราจักถามปัญหากับท่าน ถ้าท่านไม่ พยากรณ์ตอบแก่เรา เราจักทำจิตของท่านให้พลุ่งพล่าน จักฉีกหัวใจของท่าน หรือจักจับที่เท้าแล้วเหวี่ยงไปยังฝั่งแม่น้ำคงคาข้างโน้น

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ผู้มีอายุ เราไม่เห็นใครเลยในโลก
พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณ
พราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ ที่จะพึงทำจิตของเราให้พลุ่งพล่านได้
นึกหัวใจของเรา หรือจับเราที่เท้าแล้วเหวี่ยงไปยัง ฝั่งแม่น้ำคงคา
ข้างโน้นได้ เชิญท่านถามตามที่ท่านต้องการเถิด

อาฬวกยักษ์ถามว่า

อะไรเล่าเป็นทรัพย์เครื่องปลื้มใจ

ที่ประเสริฐ ของบุรุษในโลกนี้

อะไรเล่าที่บุคคลประพฤติดีแล้ว นำความสุขมาให้

อะไรเล่ามีรสล้ำเลิศกว่ารสทั้งหลาย

นักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวถึงชีวิต

ของผู้เป็นอยู่อย่างใด ว่าประเสริฐสุด

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ศรัทธาเป็นทรัพย์เครื่องปลื้มใจ

ที่ประเสริฐ ของบุรุษในโลกนี้

ธรรม๑ที่บุคคลประพฤติดีแล้ว นำความสุขมาให้

ความสัตย์แลมีรสล้ำเลิศกว่ารสทั้งหลาย

นักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวถึงชีวิต

ของผู้เป็นอยู่ด้วยปัญญา ว่าประเสริฐสุด

อาฬวกยักษ์ถามว่า

บุคคลข้ามโอฆะ๑ได้อย่างไรเล่า

ข้ามอรรณพ๑ได้อย่างไรเล่า

ล่วงทุกข๑ได้อย่างไรเล่า บริสุทธี๑ได้อย่างไรเล่า

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

บุคคลข้ามโอฆะได้ด้วยศรัทธา

ข้ามอรรณพได้ด้วยความไม่ประมาท

ล่วงทุกขได้ด้วยความเพียร บริสุทธีได้ด้วยปัญญา

อาฬวกยักษ์ถามว่า

บุคคลได้ปัญญาอย่างไรเล่า

ทำอย่างไรเล่าจึงจะหาทรัพย์ได้

บุคคลได้เกียรติยศอย่างไรเล่า

ทำอย่างไรเล่าจึงจะผูกมิตรไว้ได้

บุคคลละโลกนี้แล้วไปสู่โลกหน้า

ทำอย่างไรเล่าจึงจะไม่เศร้าโศก

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

บุคคลเชื่อธรรมของพระอรหันต์

เพื่อบรรลุนิพพาน ไม่ประมาท

มีความรอบคอบ ฟังด้วยดี ย่อมได้ปัญญา
 บุคคลผู้ทำการเหมาะสมไม่ทอดธุระ
 ขยันหมั่นเพียร ย่อมหาทรัพย์ได้
 บุคคลย่อมได้เกียรติยศเพราะความสัตย์
 บุคคลเมื่อให้ยอมผูกมิตรไว้ได้
 บุคคลอยู่ครองเรือนประกอบด้วยศรัทธา
 มีธรรม ๔ ประการนี้ คือ สัจจะ ทมะ ธิตี จาคะ
 ละโลกนี้ไปแล้ว ย่อมไม่เศร้าโศก
 เชิญท่านถามสมณพราหมณ์เป็นอันมากเหล่าอื่นดูซิว่า
 ในโลกนี้มีอะไรที่จะยิ่งไปกว่าสัจจะ ทมะ ชันติ จาคะ เล่า
 อาฬวกยักษ์กราบทูลว่า
 ทำไมเล่า ข้าพระองค์จึงต้องถามสมณพราหมณ์
 เป็นอันมากในบัดนี้
 วันนี้ ข้าพระองค์รู้ชัดถึงประโยชน์ในกายหน้า
 พระพุทธเจ้าเสด็จมาถึงเมืองอาฬวี
 เพื่อประโยชน์แก่ข้าพระองค์โดยแท้
 วันนี้ ข้าพระองค์รู้ชัดถึงทานที่บุคคลให้ในที่ใดมีผลมาก
 ข้าพระองค์จักเที่ยวจากบ้านไปยังบ้าน
 จากเมืองไปยังเมือง นอบน้อมพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
 และพระธรรมซึ่งมีส่วนชักนำให้เป็นคนดี
 อาฬวกสูตรที่ ๑๒ จบ
 ยักขสังยุต จบบริบูรณ์
 รวมพระสูตรที่มีในสังยุตนี้ คือ

๑. อินทกสูตร	๒. สักกสูตร
๓. สุจิโถมสูตร	๔. มณีภัททสูตร
๕. สานสูตร	๖. ปิยักรสูตร
๗. ปุณ்பพสุสูตร	๘. สุทัตต

สูตร

๙. ปฐมสุกกาสูตร	๑๐. ทุติยสุกกา

สูตร

๑๑. จีราสูตร ๑๒. อาฬวกสูตร
 ๑๑. สักกสังยุต
 ๑. ปฐมวรรค
 หมวดที่ ๑
 ๑. สุวีรสูตร
 ว่าด้วยสุวีรเทพบุตร
 [๒๔๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถ- บิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาค จึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว พวกอสูรได้รบกับพวกเทพ ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพรับสั่งเรียกสุวิรเทพบุตรมาตรัสว่า สุวิระ พวกอสูรเหล่านี้กำลังพากันมารบกับพวกเทพ ท่านจงไปป้องกันพวกอสูรไว้เถิด สุวิรเทพบุตรรับพระบัญชา ของท้าวสักกะจอมเทพ แล้วก็เผลอลืมเสีย

แม้ครั้งที่ ๒ ท้าวสักกะจอมเทพก็รับสั่งเรียกสุวิรเทพบุตรมาตรัสว่า สุวิระ พวกอสูรเหล่านั้นกำลังพากันมารบกับพวกเทพ ท่านจงไปป้องกันพวกอสูรไว้เถิด แม้ครั้งที่ ๒ สุวิรเทพบุตรรับพระบัญชาของท้าวสักกะจอมเทพแล้วก็เผลอลืมเสีย

แม้ครั้งที่ ๓ ท้าวสักกะจอมเทพก็รับสั่งเรียกสุวิรเทพบุตรมาตรัสว่า สุวิระ พวกอสูรเหล่านั้นกำลังพากันมารบกับพวกเทพ ท่านจงไปป้องกันพวกอสูรไว้เถิด แม้ครั้งที่ ๓ สุวิรเทพบุตรรับพระบัญชาของท้าวสักกะจอมเทพแล้วก็เผลอลืมเสีย

ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพได้ตรัสกับสุวิรเทพบุตรด้วยคาถาว่า

บุคคลไม่ขยัน ไม่พยายาม
แต่ประสบความสุขได้ ณ ที่ใด
สุวิระ ท่านจงไป ณ ที่นั้น
และจงพาเราไปให้ถึงที่นั้นด้วยเถิด
สุวิรเทพบุตรกราบทูลว่า
บุคคลผู้เกียจคร้าน ไม่ขยัน
ทั้งยังไม่ใช่ใคร ๆ ให้ช่วยทำกิจทั้งหลาย
เขาพร้อมด้วยกามทุกอย่าง ข้าแต่ท้าวสักกะ
ขอพระองค์จงตรัสบอกฐานะอันประเสริฐนั้น
แก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด
ท้าวสักกะตรัสตอบว่า
บุคคลผู้เกียจคร้าน ไม่ขยัน
ประสบความสุขที่สุดได้ ณ ที่ใด
สุวิระ ท่านจงไป ณ ที่นั้น
และจงพาเราไปให้ถึงที่นั้นด้วยเถิด
สุวิรเทพบุตรกราบทูลว่า
ข้าแต่ท้าวสักกะ ผู้ประเสริฐกว่าเทพ
ข้าพระองค์ทั้งหลายจะพึงได้ความสุขใด

โดยไม่ต้องทำงาน ข้าแต่ท้าวสักกะ
ขอพระองค์จงตรัสบอกความสุขอันประเสริฐนั้น
ที่ไม่มีความเศร้าโศก ไม่มีความคับแค้นใจ

แก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด

ท้าวสักกะตรัสว่า

ถ้าความสุขจะมีได้โดยไม่ต้องทำงาน
ไม่ว่าในที่ไหน ๆ ใคร ๆ ก็ดำรงชีพอยู่ไม่ได้

เพราะนั่นเป็นทางแห่งนิพพาน

สุวีระ ท่านจงไป ณ ที่นั้น

และจงพาเราไปให้ถึงที่นั้นด้วยเถิด

ภิกษุทั้งหลาย ก็ท้าวสักกะจอมเทพนั้นอาศัยผลบุญของ
พระองค์เป็นอยู่ เสวยราชสมบัติอันมีความเป็นใหญ่ยิ่งด้วยความ
เป็นใหญ่แห่งเทพชั้นดาวดึงส์ ยังมาพรรณนาคุณแห่งความเพียร
คือความขยันได้ ข้อที่พวกเธอบวชในธรรมวินัยที่เรากล่าวไว้ดีแล้ว
อย่างนี้ ขยันหมั่นเพียร พยายามเพื่อบรรลุมรรคผลที่ยังไม่บรรลุ
เพื่อได้มรรคผลที่ยังไม่ได้ เพื่อทำให้แจ้งมรรคผลที่ยังไม่ได้ทำให้
แจ้ง นี่จะพึงงดงามในธรรมวินัยนี้โดยแท้

สุวีระสูตรที่ ๑ จบ

๒. สุตัมสูตร

ว่าด้วยสุตัมเทพบุตร

[๒๔๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระ
เชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้น
พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุ ทั้งหลายนมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัส
เรื่องนี้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว พวกอสูรได้รบกับพวกเทพ
ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพรับสั่งเรียกสุตัมเทพบุตรมาตรัสว่า สุต
มะ พวกอสูรเหล่านี้กำลังพากันมารบกับพวกเทพ ท่านจงไป
ป้องกันพวกอสูรไว้เถิด สุตัมเทพบุตรรับพระบัญชา ของท้าวสักกะ
จอมเทพแล้วก็เผลอลืมเสีย

แม้ครั้งที่ ๒ ท้าวสักกะจอมเทพรับสั่งเรียกสุตัมเทพบุตรมา
ตรัส ฯลฯ แล้วก็เผลอลืมเสีย

แม้ครั้งที่ ๓ ท้าวสักกะจอมเทพรับสั่งเรียกสุตัมเทพบุตรมา
ตรัสว่า สุตมะ พวกอสูรเหล่านี้กำลังพากันมารบกับพวกเทพ ท่าน
จงไปป้องกันพวกอสูรไว้เถิด

แม้ครั้งที่ ๓ สุตัมเทพบุตรรับพระบัญชาของท้าวสักกะจอม
เทพแล้วก็เผลอลืมเสีย

ลำดับนั้น ท้าวสักกะจอมเทพได้ตรัสกับสุสิมเทพบุตรด้วย
กาลาว่า

บุคคลไม่ขยัน ไม่พยายาม
แต่ประสบความสุขได้ ณ ที่ใด
สุสิมะ ท่านจงไป ณ ที่นั้น
และจงพาเราไปให้ถึงที่นั้นด้วยเถิด
สุสิมเทพบุตรกราบทูลว่า
บุคคลผู้เกียจคร้าน ไม่ขยัน
ทั้งยังไม่ใช่ใคร ๆ ให้ช่วยทำกิจทั้งหลายอีกด้วย
เขาพรั่งพร้อมด้วยกามทุกอย่าง ข้าแต่ท้าวสักกะ
ขอพระองค์จงตรัสบอกฐานะอันประเสริฐนั้น
แก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด

ท้าวสักกะตรัสว่า
บุคคลผู้เกียจคร้าน ไม่ขยัน
ประสบความสุขที่สุดได้ ณ ที่ใด
สุสิมะ ท่านจงไป ณ ที่นั้น
และจงพาเราไปให้ถึงที่นั้นด้วยเถิด
สุสิมเทพบุตรกราบทูลว่า
ข้าแต่ท้าวสักกะ ผู้ประเสริฐกว่าเทพ
ข้าพระองค์ทั้งหลายจะพึงได้ความสุขใด
โดยไม่ต้องทำการงานเลย ข้าแต่ท้าวสักกะ
ขอพระองค์จงตรัสบอกความสุขอันประเสริฐนั้น
ที่ไม่มีความเศร้าโศก ไม่มีความคับแค้นใจ
แก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด

ท้าวสักกะตรัสว่า
ถ้าความสุขจะมีได้โดยไม่ต้องทำการงาน
ไม่ว่าในที่ไหน ๆ ใคร ๆ ก็ดำรงชีพอยู่ไม่ได้
เพราะนั่นเป็นทางแห่งนิพพาน
สุสิมะ ท่านจงไป ณ ที่นั้น
และจงพาเราไปให้ถึงที่นั้นด้วยเถิด

ภิกษุทั้งหลาย ก็ท้าวสักกะจอมเทพนั้นอาศัยผลบุญของ
พระองค์เป็นอยู่ เสวยราชสมบัติอันมีความเป็นใหญ่ยิ่งด้วยความ
เป็นใหญ่แห่งเทพชั้นดาวดึงส์ ยังมาพรรณนาคุณแห่งความเพียร
คือความขยันได้ ข้อที่พวกเธอบำเพ็ญในธรรมวินัยที่เรากล่าวไว้ดีแล้ว
อย่างนี้ ขยันหมั่นเพียร พยายามเพื่อบรรลุผลที่ยังไม่บรรลุ
เพื่อได้มรรคผลที่ยังไม่ได้ เพื่อทำให้แจ้งมรรคผลที่ยังไม่ได้ทำให้
แจ้ง นี้จะพึงงดงามในธรรมวินัยนี้โดยแท้

สุลิมสูตรที่ ๒ จบ

๓. ธัคคสูตร

ว่าด้วยเรื่องยอดธง

[๒๔๙] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิก-เศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว สงครามระหว่างเทพกับอสูรประชิดกัน ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพรับสั่งกับเทพชั้นดาวดึงส์ว่า

ท่านผู้นิรทุกข์ทั้งหลาย ถ้าความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความขนพองสยองเกล้า จะพึงเกิดขึ้นแก่พวกเทพผู้ไปในสงครามสมัยนั้น พวกท่านพึงแลดูยอดธงของเรา เพราะว่า เมื่อพวกท่านแลดูยอดธงของเราอยู่ ความกลัว ความหวาด สะดุ้ง หรือความขนพองสยองเกล้าที่จักเกิดขึ้นก็จักหายไป

ถ้าพวกท่านไม่แลดูยอดธงของเรา ที่นั้น พวกท่านพึงแลดูยอดธงของท้าว ปชาบดีเทวราชเถิด เพราะว่า เมื่อพวกท่านแลดูยอดธงของท้าวปชาบดีเทวราชอยู่ ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความขนพองสยองเกล้าที่จักเกิดขึ้นก็จักหายไป

ถ้าพวกท่านไม่แลดูยอดธงของท้าวปชาบดีเทวราช ที่นั้น พวกท่านก็พึงแลดูยอดธงของท้าววรุณเทวราชเถิด เพราะว่า เมื่อพวกท่านแลดูยอดธงของท้าววรุณ-เทวราชอยู่ ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความขนพองสยองเกล้าที่จักเกิดขึ้นก็จักหายไป

ถ้าพวกท่านไม่แลดูยอดธงของท้าววรุณเทวราช ที่นั้น พวกท่านพึงแลดู ยอดธงของท้าวอิสานเทวราชเถิด เพราะว่า เมื่อพวกท่านแลดูยอดธงของท้าว-อิสานเทวราชอยู่ ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความขนพองสยองเกล้า ที่จักเกิดขึ้นก็จักหายไป

เมื่อพวกเทพแลดูยอดธงของท้าวสักกะจอมเทพก็ดี แลดูยอดธงของท้าวปชา-บดีเทวราชก็ดี แลดูยอดธงของท้าววรุณเทวราชก็ดี แลดูยอดธงของท้าวอิสาน-เทวราชก็ดี ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความขนพองสยองเกล้า ที่จักเกิดขึ้น พึงหายไปบ้าง ไม่หายไปบ้าง

ข้อนั้นเพราะเหตุไร

เพราะว่า ท้าวสักกะจอมเทพยังไม่ปราศจากราคะ ไม่ปราศจากโทสะ ไม่ปราศจากโมหะ เป็นผู้มีความกลัว มีความหวาดสะดุ้ง หนีไปอยู่

ภิกษุทั้งหลาย ส่วนเรากล่าวอย่างนี้ว่า ภิกษุทั้งหลาย หากว่า ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความชนพองสยองเกล้า พึงบังเกิดแก่พวกเธอผู้อยู่ในป่า อยู่ที่โคนไม้ หรืออยู่ในเรือนว่าง ที่นั้น พวกเธอพึงระลึกถึงเราเนื่อง ๆ เท่านั้นว่า

แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นเป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วย พระองค์เองโดยชอบ เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดี รู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกผู้ควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทธานุเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค ภิกษุทั้งหลาย เพราะว่า เมื่อพวกเธอระลึกถึงเราเนื่อง ๆ อยู่ ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความชนพองสยองเกล้า ที่จักเกิดขึ้นก็จักหายไป

ถ้าพวกเธอไม่ระลึกถึงเราเนื่อง ๆ ที่นั้น พวกเธอพึงระลึกถึงพระธรรมเนื่อง ๆ ว่าพระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้ว ผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วยตนเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อหิงสาวิญญูชนพึงรู้ เฉพาะตน

ภิกษุทั้งหลาย เพราะว่า เมื่อพวกเธอระลึกถึงพระธรรมอยู่เนื่อง ๆ ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความชนพองสยองเกล้าที่จักเกิดขึ้นก็จักหายไป

ถ้าพวกเธอไม่ระลึกถึงพระธรรมเนื่อง ๆ ที่นั้น พวกเธอพึงระลึกถึงพระสงฆ์

เนื่อง ๆ ว่า พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติ ถูกทาง ปฏิบัติสมควร ได้แก่ อริยบุคคล ๔ คู่ คือ ๘ บุคคล พระสงฆ์สาวกของ พระผู้มีพระภาคนี้ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ ทักขิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก เพราะว่า เมื่อพวก เธอระลึกถึงพระสงฆ์อยู่เนื่อง ๆ ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง หรือความชนพอง สยองเกล้าที่จักเกิดขึ้นก็จักหายไป

ข้อนั้นเพราะเหตุไร

เพราะว่า พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นผู้ปราศจากราคะ ปราศจาก โทสะ ปราศจากโมหะ เป็นผู้ไม่มีความกลัว ไม่หวาดเสียว ไม่สะดุ้ง ไม่หนีไป

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดาได้ตรัสเวทยากรณภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถา ประพันธ์ต่อไปอีกว่า

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายอยู่ในป่าก็ดี

อยู่ที่โคนไม้ก็ดี อยู่ในเรือนว่างก็ดี

พึงระลึกถึงพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิด

ความกลัวไม่พึงมีแก่เธอทั้งหลาย

ถ้าเธอทั้งหลายไม่ระลึกถึงพระพุทธเจ้า
ผู้เจริญที่สุดในโลก ผู้องอาจกว่านรชน
ที่นั่น เธอทั้งหลายพึงระลึกถึงพระธรรม
ซึ่งเป็นเหตุนำออกจากทุกข์
ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ดีแล้ว
ถ้าเธอทั้งหลายไม่ระลึกถึงพระธรรม
ซึ่งเป็นเหตุนำออกจากทุกข์
ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ดีแล้ว
ที่นั่น เธอทั้งหลายพึงระลึกถึงพระสงฆ์
ผู้เป็นนาบุญ ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า
ภิกษุทั้งหลาย เมื่อเธอทั้งหลายระลึกถึง
พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์อยู่
ความกลัวก็ดี ความหวาดเสียดังก็ดี
ความขนพองสยองเกล้าก็ดี จักไม่มีเลย
ธัชคคสูตรที่ ๖ จบ

๔. เวปจิตติสูตร

ว่าด้วยท้าวเวปจิตติ

[๒๕๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระ
เชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ฯลฯ พระผู้
มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว สงครามระหว่างเทพกับอสูร
ประชิดกัน ครั้งนั้น ท้าวเวปจิตติจอมอสูรรับสั่งกับพวกอสูรว่า ท่าน
ผู้นิรทุกข์ทั้งหลาย ถ้าเมื่อสงครามระหว่างเทพกับอสูรประชิดกัน
พวกอสูรฟังชนะ พวกเทพฟังพ่ายแพ้ เพราะเหตุนั้น ท่านทั้งหลาย
พึงจงจำทำวสัฏกะจอมเทพด้วยเครื่องจองจำทั้ง ๕๑ รวมทั้ง
เครื่องผูกคอ แล้วพืชนามายังเมืองอสูรในสำนักของเรา

ฝ่ายท้าวสัฏกะจอมเทพรับสั่งกับเทพชั้นดาวดึงส์ทั้งหลายว่า
ท่านผู้นิรทุกข์ทั้งหลาย ถ้าเมื่อสงครามระหว่างเทพกับอสูรประชิด
กัน พวกเทพฟังชนะ พวกอสูรฟังพ่ายแพ้ เพราะเหตุนั้น ท่าน
ทั้งหลายพึงจงจำทำวเปจิตติจอมอสูร ด้วยเครื่องจองจำทั้ง ๕
รวมทั้งเครื่องผูกคอ แล้วพืชนามายังสภาชื่อสุทธรรมา ในสำนักของ
เรา

สงครามครั้งนั้น พวกเทพชนะ พวกอสูรพ่ายแพ้ ต่อมาเทพ
ชั้นดาวดึงส์ได้ จองจำทำวเปจิตติจอมอสูรด้วยเครื่องจองจำทั้ง ๕
รวมทั้งเครื่องผูกคอ แล้วนำมา ยังสภาชื่อสุทธรรมา ในสำนักของ
ท้าวสัฏกะจอมเทพ ได้ยินว่า ท้าวเวปจิตติจอมอสูร ถูกจองจำด้วย
เครื่องจองจำทั้ง ๕ รวมทั้งเครื่องผูกคอ ได้ด่าบริภาษท้าวสัฏกะ

จอมเทพ ซึ่งกำลังเสด็จเข้าและออกยังสภาชื่อสุธรรมา ด้วยวาจา
หยาบคาย อันมิใช่ วาจาของสัตบุรุษ

ภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้น มาตลีเทพบุตรผู้สงเคราะห์ ได้ทูลถาม
ท้าวสักกะ

จอมเทพด้วยคาถาว่า

ข้าแต่ท้าวสักกมฆวาน

พระองค์ได้ทรงสดับถ้อยคำอันหยาบคาย

ต่อหน้าของท้าวเวปจิตติจอมอสูร

ยังทรงอดทนได้เพราะความกลัว

หรือเพราะไม่มีกำลัง พระเจ้าข้า

ท้าวสักกะตรัสตอบว่า

เราอดทนถ้อยคำอันหยาบคาย

ของท้าวเวปจิตติได้เพราะความกลัว

หรือเพราะไม่มีกำลังก็หาไม่

ด้วยว่า วิญญูชนเช่นเราจะพึงโต้ตอบกับคนพาลทำไม

มาตลีเทพบุตรกราบทูลว่า

พวกคนพาลพึงทำลายได้ทุกสิ่งทุกอย่าง

ถ้าเราไม่กีดกันไว้เสียก่อน

เพราะฉะนั้น อริชนพึงกีดกันพวกคนพาลไว้

ด้วยอาชญาอย่างรุนแรง

ท้าวสักกะตรัสว่า

ผู้ใดรู้ว่าคนอื่นโกรธ เป็นผู้มึสติ สงบใจไว้ได้

เราเห็นว่า การสงบใจไว้ได้ของผู้นั้น

เป็นการกีดกันพวกคนพาลไว้ได้

มาตลีเทพบุตรกราบทูลว่า

ข้าแต่ท้าววาสวะ ข้าพระองค์เห็นคุณ

และโทษในความอดกลั้นนี้ว่า

เมื่อใด คนพาลย่อมเข้าใจบุคคลนั้นว่า

ผู้นี้ย่อมอดกลั้นต่อเราเพราะความกลัว

เมื่อนั้น คนมีปัญญาทราวม ก็ยิ่งชมที่ผู้นั้น

เหมือนโคตัวที่มีกำลังชมที่โคตัวที่แพ้ให้หนีไป ฉะนั้น

ท้าวสักกะตรัสว่า

บุคคลจะเข้าใจว่า คนนี้อดกลั้นต่อเราได้

เพราะความกลัว หรือไม่ก็ตามที่

ประโยชน์ทั้งหลายของตนเป็นอย่างยิ่ง

ประโยชน์อื่นที่ยิ่งกว่าชั้นดีไม่มี

บุคคลใดเป็นคนแข็งแรง

อดกลั้นต่อผู้อ่อนแรงกว่าได้
ความอดกลั้นของบุคคลนั้น
บัณฑิตทั้งหลายกล่าวว่าเป็นชั้นดีอย่างยิ่ง
เพราะว่าบุคคลผู้อ่อนแรงจำต้องอดทนอยู่เอง
กำลังของบุคคลใดไม่เข้มแข็ง
บัณฑิตทั้งหลายกล่าวถึงกำลังของบุคคลนั้นว่า ไม่ใช่กำลัง
เพราะว่าไม่มีบุคคลใดกล่าวโต้ตอบบุคคลผู้มีกำลัง
และมีธรรมคุ้มครองแล้ว
ผู้ใดโกรธตอบต่อบุคคลผู้โกรธ
ผู้นั้นย่อมเลวกว่าผู้โกรธ เพราะการโกรธตอบนั้น
บุคคลผู้ไม่โกรธตอบต่อบุคคลผู้โกรธ
ชื่อว่าชนะสงครามที่ชนะได้ยาก
ผู้ใดรู้ว่าผู้อื่นโกรธ เป็นผู้มีสติ สงบใจไว้ได้
ผู้นั้นชื่อว่าประพฤติประโยชน์ของคนทั้ง ๒ ฝ่าย
คือฝ่ายตนและฝ่ายผู้อื่น
เมื่อผู้นั้นรักษาประโยชน์ของคนทั้ง ๒ ฝ่าย
คือฝ่ายตนและฝ่ายผู้อื่น
ชนทั้งหลายผู้ไม่ฉลาดในธรรมย่อมเข้าใจว่าเป็นคนโง่
ภิกษุทั้งหลาย ก็ทำวสัฏฐะจอมเทพนั้นอาศัยผลบุญของ
พระองค์เป็นอยู่ เสวยราชสมบัติอันมีความเป็นใหญ่ยิ่งด้วยความ
เป็นใหญ่แห่งเทพชั้นดาวดึงส์ ยังมาพรรณนาคุณของชั้นดีและ
โสรัจจะไว้ ก็ข้อที่พวกเธอบวชในธรรมวินัยที่เรากล่าว ชอบแล้ว
เป็นผู้อดทนและสงบเสงี่ยมได้ นี้จะพึงงดงามในธรรมวินัยนี้โดย
แท้

เวปจิตติสูตรที่ ๔ จบ

๕. สุภาสิตขยสูตร

ว่าด้วยการแข่งขันคำสุภาษิต

[๒๕๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระ
เชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้น
ฯลฯ พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัส เรื่องนี้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว สงครามระหว่างเทพกับอสูร
ประชิดกัน ครั้งนั้น ท้าวเวปจิตติจอมอสูรได้กล่าวกับท้าวสัฏฐะจอม
เทพดังนี้ว่า ท่านจอมเทพ เราจงมาชนะกันด้วยการกล่าวคำสุภาษิต
เถิด ท้าวสัฏฐะจอมเทพตรัสว่า ท่านท้าว-เวปจิตติ ตกลงตามนั้น
พวกเรามาเอาชนะกันด้วยการกล่าวคำสุภาษิต ครั้งนั้น พวกเทพ
และพวกอสูรได้ร่วมกันตั้งผู้ตัดสินโดยมีกติกาว่า ผู้ตัดสินเหล่านี้จะ
ต้องรู้ทั่วถึงคำสุภาษิต และคำทพภาษิต

ลำดับนั้น ท้าวเวปจิตติจอมอสูรได้กล่าวกับท้าวสักกะจอมเทพดังนี้ว่า ท่านจอมเทพ ท่านจงตรัสคาถาขึ้นก่อน เมื่อท้าวเวปจิตติกล่าวเช่นนั้น ท้าวสักกะ จอมเทพได้ตรัสกับท้าวเวปจิตติจอมอสูรว่า ท่านท้าวเวปจิตติ ท่านเป็นเทพใน เทวโลกนี้มาก่อน ฉะนั้น ขอให้ท่านจงกล่าวคาถาก่อน เมื่อท้าวสักกะตรัสเช่นนั้นแล้ว ท้าวเวปจิตติจอมอสูรได้กล่าวคาถานี้ว่า

พวกคนพาลพึงทำลายได้ทุกอย่าง

ถ้าเราไม่กีดกันไว้เสียก่อน

เพราะฉะนั้น อีรชนพึงกีดกันพวกคนพาลไว้

ด้วยอาชญาอย่างรุนแรง

เมื่อท้าวเวปจิตติจอมอสูรได้กล่าวคาถานี้แล้ว พวกอสูรพากันอนุโมทนา พวกเทพต่างก็พากันนิ่งเฉย ลำดับนั้น ท้าวเวปจิตติจอมอสูรได้กล่าวกับท้าวสักกะจอมเทพว่า ท่านจอมเทพ ท่านจงกล่าวคาถาเถิด เมื่อท้าวเวปจิตติกล่าวเช่นนั้นแล้ว ท้าวสักกะจอมเทพได้กล่าวคาถานี้ว่า

ผู้ใดรู้ว่าผู้อื่นโกรธ เป็นผู้มึนสติ สงบใจไว้ได้

เราเห็นว่า การสงบใจไว้ได้ของผู้นั้น

เป็นการกีดกันพวกคนพาลไว้ได้

เมื่อท้าวสักกะจอมเทพได้กล่าวคาถานี้แล้ว พวกเทพก็พากันอนุโมทนา พวกอสูร ก็พากันนิ่งเฉย ลำดับนั้น ท้าวสักกะจอมเทพได้ตรัสกับท้าวเวปจิตติจอมอสูรดังนี้ว่า ท้าวเวปจิตติ ท่านจงกล่าวคาถาต่อไปเถิด เมื่อท้าวสักกะตรัสเช่นนั้น ท้าวเวปจิตติจอมอสูรได้กล่าวคาถานี้ว่า

ท่านท้าววาสวะ ข้าพเจ้าเห็นคุณ

และโทษในความอดกลั้นนี้ว่า

เมื่อใด คนพาลเข้าใจบุคคลนั้นว่า

ผู้นี้ย่อมอดกลั้นต่อเราเพราะความกลัว

เมื่อนั้น คนมีปัญญาทราบดียิ่งข่มขู่ผู้นั้น

เหมือนโคตัวที่มีกำลังข่มขู่โคตัวที่แพ้ให้หนีไป ฉะนั้น

เมื่อท้าวเวปจิตติจอมอสูรกล่าวคาถานี้แล้ว พวกอสูรพากันอนุโมทนา พวกเทพ ต่างก็นิ่งเฉย ลำดับนั้น ท้าวเวปจิตติจอมอสูรได้กล่าวกับท้าวสักกะจอมเทพดังนี้ว่า ท่านจอมเทพ ท่านจงกล่าวคาถาต่อไปเถิด เมื่อท้าวเวปจิตติจอมอสูรกล่าวเช่นนั้น ท้าวสักกะจอมเทพได้ตรัสคาถาเหล่านี้ว่า

บุคคลจะเข้าใจว่าผู้นี้ยอดกลั้นต่อเราได้

เพราะความกลัวหรือไม่ก็ตามที่

ประโยชน์ทั้งหลายของตนเป็นอย่างยิ่ง

ประโยชน์ที่ยิ่งกว่าขันติไม่มี
บุคคลใดเป็นคนแข็งแรง
อดกลั้นต่อผู้อ่อนแรงกว่าได้
ความอดกลั้นของบุคคลนั้น
บัณฑิตทั้งหลายกล่าวว่าเป็นชั้นดีอย่างยิ่ง
เพราะว่าบุคคลผู้แข็งแรงจำต้องอดทนอยู่เอง
กำลังของบุคคลใดไม่เข้มแข็ง
บัณฑิตทั้งหลายกล่าวถึงกำลังของบุคคลนั้นว่า ไม่ใช่กำลัง
เพราะว่าไม่มีบุคคลใดกล่าวโต้ตอบบุคคลผู้มีกำลัง
และมีธรรมคุ้มครองแล้ว
ผู้ใดโกรธตอบบุคคลผู้โกรธ
ผู้นั้นยอมเร็วกว่าผู้โกรธ เพราะการโกรธตอบนั้น
บุคคลผู้ไม่โกรธตอบต่อบุคคลผู้โกรธ
ชื่อว่าชนะสงครามที่ชนะได้ยาก
ผู้ใดรู้ว่าผู้อื่นโกรธ เป็นผู้มีสติ สงบใจไว้ได้
ผู้นั้นชื่อว่าประพฤติประโยชน์ของคนทั้ง ๒ ฝ่าย
คือฝ่ายตนและฝ่ายผู้อื่น
เมื่อผู้นั้นรักษาประโยชน์ของคนทั้ง ๒ ฝ่าย
คือฝ่ายตนและฝ่ายผู้อื่น
ชนทั้งหลายผู้ไม่ฉลาดในธรรมยอมเข้าใจว่าเป็นคนโง่
ภิกษุทั้งหลาย เมื่อทำวสัฏฐะจอมเทพได้ตรัสคาถาเหล่านี้
แล้ว พวกเทพพากันอนุโมทนา พวกอสูรต่างก็นิ่งเฉย ครั้งนั้น ผู้
ตัดสินทั้งของพวกเทพและพวกอสูรได้กล่าวกันว่า ทำวเปจิตติ
จอมอสูรตรัสคาถาทั้งหลายแล้ว แต่คาถาเหล่านั้นมีความเกี่ยวข้องกับ
ออาชญา มีความเกี่ยวข้องกับศีลตรา เพราะเหตุนี้ จึงยังมีความ
ทะเลาะ ความแค้นแค้น ความวิวาท ส่วนทำวสัฏฐะจอมเทพตรัส
คาถาทั้งหลายแล้ว คาถาเหล่านั้นก็ไม่เกี่ยวข้องกับออาชญา ไม่
เกี่ยวข้องกับศีลตรา เพราะเหตุนี้ จึงไม่มีความทะเลาะ ไม่มีความ
แค้นแค้น ไม่มีความวิวาท ทำวสัฏฐะจอมเทพชนะเพราะได้กล่าวคำ
สุภาสิต ชัยชนะด้วยการกล่าวคำสุภาสิต ได้เป็นของทำวสัฏฐะจอม
เทพ ด้วยประการฉะนี้

สุภาสิตขยสูตรที่ ๕ จบ

๖. กุลาวกสูตร

ว่าด้วยรังนก

[๒๕๒] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว สงครามระหว่างเทพกับอสูร
ประชิดกัน สงครามครั้งนั้นพวกอสูรเป็นฝ่ายชนะ พวกเทพเป็นฝ่าย

ฟ่ายแพ้ว พวกเทพผู้ฟ่ายแพ้ว ต่างพากันหนีไปทางทิศเหนือ พวกอสูร
ได้ชวนกันไล่ติดตามพวกเทพเหล่านั้นไปทันที ครั้นนั้น ท้าวสักกะ
จอมเทพได้ตรัสกับมาตลีสังคาหเทพบุตรด้วยคำกล่าว

มาตลี เธอจงหลีกเลี่ยงรังนกในป่าจ้าว

โดยป่ายหน้ารถกลับ

ถึงเราจะต้องสละชีวิตให้พวกอสูรก็ตามที่

ขออย่าให้นกเหล่านี้พลัดพรากจากรังเลย

ภิกษุทั้งหลาย มาตลีสังคาหเทพบุตรรับพระดำรัสของท้าว
สักกะจอมเทพว่า ขอความเจริญจงมีแด่พระองค์ แล้วให้รถซึ่ง
เทียมด้วยม้าอาชาไนย ๑,๐๐๐ ตัว หันกลับ ครั้นนั้น พวกอสูรคิดว่า
บัดนี้ รถซึ่งเทียมด้วยม้าอาชาไนย ๑,๐๐๐ ตัว ของท้าวสักกะจอม
เทพหันกลับมาแล้ว พวกเทพคงจักทำสงครามกับพวกอสูร เป็น
ครั้งที่ ๒ อีกแน่ พวกอสูรต่างตกใจหนีกลับเข้าไปยังเมืองอสูร ชัย
ชนะครั้งนี้ เป็นชัยชนะเพราะธรรมอย่างแท้จริงของท้าวสักกะจอม
เทพ ด้วยประการฉะนี้

กุลาวกสูตรที่ ๖ จบ

๑. นทพภิกษุสูตร

ว่าด้วยการไม่ประทุษร้าย

[๒๕๗] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ท้าวสักกะจอมเทพทรงหลัก
เรือนประทับ พักผ่อนอยู่ในที่พักเกิดความรำพึงอย่างนี้ว่า เราไม่ควร
ประทุษร้ายแม้แก่ผู้ที่เป็นข้าศึกต่อเรา ครั้นนั้น ท้าวเวปจิตติจอม
อสูรได้ทราบความรำพึงของท้าวสักกะ จอมเทพด้วยใจของตนแล้ว
เข้าไปหาท้าวสักกะจอมเทพจนถึงที่ประทับ ท้าวสักกะจอมเทพได้
ทอดพระเนตรเห็นท้าวเวปจิตติจอมอสูรมาแต่ไกลทีเดียว จึงได้
ตรัสกับท้าวเวปจิตติจอมอสูรดังนี้ว่า หยุดเถิด ท่านท้าวเวปจิตติ
ท่านถูกจับแล้ว

ท้าวเวปจิตติถามว่า ท่านผู้นิรทุกข์ ท่านละทิ้งความคิดครั้ง
ก่อนของท่าน แล้วหรือ ท้าวสักกะตรัสว่า ท่านท้าวเวปจิตติ ขอ
ให้ท่านจงสาบานเพื่อที่จะไม่ ประทุษร้ายต่อเรา

ท้าวเวปจิตติกล่าวคำว่า

ท่านท้าวสุขัมบดี บาปของคนพุดเทจ

บาปของคนผู้ตีเตียนพระอริยะ

บาปของคนผู้ประทุษร้ายต่อมิตร

และบาปของคนอกตัญญู

จงถูกต้องผู้ประทุษร้ายท่านเถิด

นทพภิกษุสูตรที่ ๑ จบ

๘. เวโรจนอสฺรินทสูตร

ว่าด้วยท้าวเวโรจนะจอมอสูร

[๒๕๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคทรงหลีกเร้นประทับพักผ่อนอยู่ในที่พักกลางวัน ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพกับท้าวเวโรจนะจอมอสูร เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ แล้วได้ยืนฟังبانประตูคนละข้าง ลำดับนั้น ท้าวเวโรจนะจอมอสูรได้กล่าวคาถาว่า ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

บุรุษควรพยายามไปจนกว่าประโยชน์จะสำเร็จ

ประโยชน์อันงดงามอยู่ที่ความสำเร็จ

นี่เป็นถ้อยคำของเวโรจนะ

ท้าวสักกะจอมเทพตรัสว่า

บุรุษควรพยายามไปจนกว่าประโยชน์จะสำเร็จ

ประโยชน์ทั้งหลายอันงดงามอยู่ที่ความสำเร็จ

ประโยชน์อื่นที่ยิ่งกว่าชั้นดีไม่มี

ท้าวเวโรจนะจอมอสูรกล่าวว่า

สรรพสัตว์มีความต้องการในสิ่งนั้น ๆ ตามสมควร

ส่วนการบริโภคของสรรพสัตว์ มีการปรุงแต่งเป็นอย่างดี

ประโยชน์ทั้งหลายอันงดงามอยู่ที่ความสำเร็จ

นี่เป็นถ้อยคำของเวโรจนะ

ท้าวสักกะจอมเทพตรัสว่า

สรรพสัตว์มีความต้องการในสิ่งนั้น ๆ ตามสมควร

ส่วนการบริโภคของสรรพสัตว์ มีการปรุงแต่งเป็นอย่างดี

ประโยชน์ทั้งหลายอันงดงามอยู่ที่ความสำเร็จ

ประโยชน์อื่นที่ยิ่งกว่าชั้นดีไม่มี

เวโรจนอสฺรินทสูตรที่ ๘ จบ

๙. อารัณญกสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้อยู่ในป่า

[๒๕๕] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ฤๅษีผู้มีศีล มีกัลยาณธรรมจำนวนมากอาศัย อยู่ในกุฎีที่มุงด้วยใบไม้ในราวป่า ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพกับท้าวเวปจิตติ จอมอสูร เข้าไปหาฤๅษีผู้มีศีล มีกัลยาณธรรมเหล่านั้นถึงที่อยู่ ครั้งนั้น ท้าวเวปจิตติจอมอสูร ทรงฉลองพระบาทหนาหลายชั้น ทรงพระขรรค์ มีผู้กั้นฉัตรให้ เข้าไปสู่อาศรมทางประตูพิเศษ เข้าไปใกล้ฤๅษีผู้มีศีล มีกัลยาณธรรมเหล่า

นั้นห่างไม่ถึงวา ส่วนท้าวสักกะจอมเทพทรงถอดฉลองพระบาท
ประทานพระขรรค์ให้แก่ผู้อื่น รับสั่งให้ลดฉัตร เสด็จเข้าไปทาง
อาศรมโดยทางประตูเข้าออก ประคองอัญชลีนอบน้อม ฤๅษีผู้มีศีล
มีกัลยาณธรรมเหล่านั้นแล้วอยู่ใต้ลม ครั้งนั้น ฤๅษีผู้มีศีล มีกัลยาณ
ธรรม เหล่านั้น ได้กล่าวกับท้าวสักกะจอมเทพด้วยคาถาว่า

กลืนของฤๅษีผู้ประพฤติพรตมานาน
ยอมฟุ้งจากกายไปตามลม
ท้าวสหสัณย์๑ พระองค์จึงถอยไปจากที่นี่
ท้าวเทวราช กลืนของพวกฤๅษี ไม่สะอาด
ท้าวสักกะตรัสตอบว่า
กลืนของพวกฤๅษีผู้ประพฤติพรตมานาน
ยอมฟุ้งจากกายไปตามลม
ท่านเจ้าข้า พวกข้าพเจ้าต่างก็มุ่งหวังกลืนนี้
เหมือนคนมุ่งหวังระเบียบดอกไม้อันวิจิตรบนศีรษะ ฉะนั้น
พวกเทพหามีความสำคัญในกลืน
ของฤๅษีผู้มีศีลนี้ว่า เป็นสิ่งปฏิกูลไม่
อารัญญกสูตรที่ ๔ จบ

๑๐. สมุททกสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้อยู่ใกล้ฝั่งสมุทร

[๒๕๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระ
เชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้น
 ฯลฯ พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัส เรื่องนี้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ฤๅษีผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม
จำนวนมากอาศัยอยู่ในกุฎิที่มุ่งด้วยใบไม้ใกล้ฝั่งสมุทร สมัยนั้น
สงครามระหว่างพวกเทพกับอสูรประชิดกัน ครั้งนั้น ฤๅษีผู้มีศีล มี
กัลยาณธรรมเหล่านั้นได้มีความคิดตั้งนี้ว่า พวกเทพดำรงอยู่ใน
ธรรม พวกอสูรไม่ดำรงอยู่ในธรรม ภัยจากพวกอสูรพึงเกิด แก่
พวกเรา ทางที่ดีพวกเราพึงเข้าไปหาท้าวสมพรจอมอสูรแล้วขอภัย
ท่านเถิด ครั้งนั้น ฤๅษีผู้มีศีล มีกัลยาณธรรมเหล่านั้น ได้หายตัว
จากกุฎิที่มุ่งด้วยใบไม้ ใกล้ฝั่งสมุทรไปปรากฏอยู่ตรงหน้าท้าวสม
พรจอมอสูร เหมือนบุรุษผู้มีกำลังเหยียดแขน ออกหรือคู้แขนเข้า
 ฉะนั้น ครั้งนั้น ฤๅษีผู้มีศีล มีกัลยาณธรรมเหล่านั้น ได้กล่าว กับ
ท้าวสมพรจอมอสูรด้วยคาถาว่า

พวกฤๅษีมาขอภัยกับท่านท้าวสมพร
การให้ภัยหรือให้อภัย ท่านกระทำได้โดยแท้
ท้าวสมพรจอมอสูรได้กล่าวว่า

ไม่มีการให้ภัยแก่พวกฤๅษี
 ผู้ชั่วช้า ผู้คบหาทำวสัฏฐะ
 เราให้ภัยเท่านั้นแก่พวกท่านผู้ขอภัย
 พวกฤๅษีกล่าวว่า
 ท่านให้ภัยเท่านั้นแก่พวกเราผู้ขอภัย
 พวกเราขอรับเอาแต่ภัยอย่างเดียว
 ส่วนภัยจะเป็นของท่านเถิด
 บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น
 คนทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว
 พ่อ ท่านหว่านพืชลงไปแล้ว ท่านจักต้องเสวยผลของมัน
 ภิกษุทั้งหลาย ครั้นนั้น ฤๅษีผู้มีศีล มีกัลยาณธรรมเหล่านั้น
 ได้สาปแช่งทำว สมพรจ่อมอสูรแล้วหายตัวไปต่อหน้าทำวสมพร
 จ่อมอสูร ไปปรากฏอยู่ ณ กุฎีที่มุงด้วยใบไม้ใกล้ฝั่งสมุทร เหมือน
 บุรุษผู้มีกำลังเหยียดแขนออกหรือคู้แขนเข้า ฉะนั้น ครั้นนั้น ทำว
 สมพรจ่อมอสูรถูกฤๅษีผู้มีศีล มีกัลยาณธรรมสาปแช่งแล้ว ได้ยินว่า
 ในคืนนั้น ตกใจหวาดหวั่นถึงสามครั้ง
 สมุททกสูตรที่ ๑๐ จบ
 วรรคที่ ๑ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

สูตร	๑. สุวีรสูตร	๒. สุตติมสูตร
	๓. ธัคคสูตร	๔. เวปจิตติสูตร
	๕. สุภาสิตขยสูตร	๖. กุลาวก
ทสูตร	๗. นทพภิกขสูตร	๘. เวโรจนอสุนิ
	๙. อารัณญกสูตร	๑๐. สมุททกสูตร

๒. ทุตติยวรรค

หมวดที่ ๒

๑. ปฐมเทวสูตร

ว่าด้วยเทพ สูตรที่ ๑

[๒๕๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระ
 เชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้น
 ฯลฯ พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัส เรื่องนี้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทพ เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ได้สมาทานวัตรบท ๑ ประการอย่างบริบูรณ์ เพราะสมาทานวัตรบท ๑ ประการ จึงได้เป็นท้าวสักกะ

วัตรบท ๑ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เราพึงเลี้ยงมารดาและบิดาตลอดชีวิต
๒. เราพึงประพฤติด่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูลตลอด

ชีวิต

๓. เราพึงพูดจาแต่คำอ่อนหวานตลอดชีวิต

๔. เราไม่พึงพูดคำส่อเสียดตลอดชีวิต

๕. เราพึงมีใจปราศจากความตระหนี่ที่เป็นมลทิน อยู่ครองเรือน มีการบริจาคเป็นประจำ มีมือชุ่มเป็นนิตย์ ยินดีในการเสียสละ ควรที่ผู้อื่นจะขอ ยินดีในการแจกจ่ายทานตลอดชีวิต

๖. เราพึงพูดแต่คำสัตย์ตลอดชีวิต

๗. เราไม่พึงโกรธตลอดชีวิต ถ้าแม้ความโกรธพึงเกิดขึ้นแก่เรา เราก็จะกำจัดโดยนัยปล้นทันที

ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทพ เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ได้สมาทานวัตรบท ๑ ประการน้อมอย่างบริบูรณ์ เพราะสมาทานวัตรบท ๑ ประการ จึงได้เป็นท้าวสักกะ

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดาได้ตรัสเวลายาภรณ์ภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถา- ประพันธ์ต่อไปอีกว่า

เทพชั้นดาวดึงส์กล่าวถึงนรชนผู้เลี้ยงมารดาและบิดา

มีปกติประพฤติด่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล

เจรจาแต่คำอ่อนหวาน สมานมิตร ละคำส่อเสียด

ประกอบในอุบายกำจัดความตระหนี่ มีวาจาสัตย์

ครอบงำความโกรธได้นั้นแล้ว เป็นสัตว์บุรุษ

ปฐมเทวสูตรที่ ๑ จบ

๒. ทุตติยเทวสูตร

ว่าด้วยเทพ สูตรที่ ๒

[๒๕๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุ ทั้งหลายนมาตรัสว่า ฯลฯ พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทพ เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน เป็นมาณพที่อัมพาต เพราะเหตุนี้ จึงได้พระนามว่า ท้าวมฆวาน

ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทพ เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ได้ให้ทานมาก่อน เพราะเหตุนั้น จึงได้พระนามว่า ท้าวปุรินททะ

ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทพ เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ได้ให้ทานโดยเคารพ เพราะเหตุนั้น จึงได้พระนามว่า ท้าวสักกะ

ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทพ เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ได้ให้ที่พักอาศัย เพราะเหตุนั้น จึงได้พระนามว่า ท้าววาสวะ

ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทพ ทรงคิดเนื้อความได้ตั้งพัน โดยครุ่เดียว เพราะเหตุนั้น จึงได้พระนามว่า ท้าวสหัสสนัยน์

ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทพ ทรงมีนางอสุรกายญานามว่าสุชา เป็น ปะชาบดี เพราะเหตุนั้น จึงได้พระนามว่า ท้าวสุขัมบดี

ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทพ เสวยราชสมบัติอันมีความเป็นใหญ่ยิ่งด้วยความเป็นใหญ่แห่งเทพชั้นดาวดึงส์ เพราะเหตุนั้น จึงได้พระนามว่า ท้าวเทวานมินทะ

ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทพ เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ได้สมาทานวัตรบท ๑๒ ประการอย่างบริบูรณ์ เพราะสมาทานวัตรบท ๑๒ ประการจึงได้เป็นท้าวสักกะ

วัตรบท ๑๒ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เราพึงเลี้ยงมารดาและบิดาตลอดชีวิต

๒. เราพึงประพฤติดอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูลตลอดชีวิต

๓. เราพึงพูดจาแต่คำอ่อนหวานตลอดชีวิต

๔. เราไม่พึงพูดคำส่อเสียดตลอดชีวิต

๕. เราพึงมีใจปราศจากความตระหนี่ที่เป็นมลทิน อยู่ครองเรือน มีการบริจาคเป็นประจำ มีมือชุ่มเป็นนิตย์ ยินดีในการเสียสละ ควรที่ผู้อื่นจะขอ ยินดีในการแจกจ่ายทานตลอดชีวิต

๖. เราพึงพูดแต่คำสัตย์ตลอดชีวิต

๗. เราไม่พึงโกรธตลอดชีวิต ถ้าแม้ความโกรธพึงเกิดขึ้นแก่เรา เราก็จะกำจัดโดยนัยปล้นทันที

ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทพ เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ได้สมาทานวัตรบท ๑๒ ประการนี้อย่างบริบูรณ์ เพราะสมาทานวัตรบท ๑๒ ประการ จึงได้เป็นท้าวสักกะ

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ฯลฯ จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

เทพชั้นดาวดึงส์กล่าวถึงนรชนผู้เลี้ยงมารดาและบิดา

มีปกติประพฤติดอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล
เจรจาแต่คำอ่อนหวาน สมานมิตร ละคำส่อเสียด
ประกอบในอุบายกำจัดความตระหนี่ มีวาจาสัตย์
ครอบงำความโกรธได้นั้นแล้ว เป็นสัตว์บุรุษ
ทุติยเทวสูตรที่ ๒ จบ

๑. ตติยเทวสูตร

ว่าด้วยเทพ สูตรที่ ๓

[๒๕๙] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคาสลา ป่า
มหาวัน เขตกรุงเวสาลี ครั้งนั้น เจ้าลิจนวินามว่ามหาลี เสด็จเข้าไป
เฝ้าพระผู้มีพระภาค ถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วประทับนั่ง ณ ที่
สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค ดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
พระผู้มีพระภาคทรงเห็นท้าวสักกะจอมเทพหรือ พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า มหาลี ตถาคตเห็นท้าวสักกะจอม
เทพ

เจ้ามหาลีได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ผู้ที่พระองค์
ทรงเห็นนั้น คงเป็นรูปจำลองของท้าวสักกะเป็นแน่ เพราะท้าว
สักกะจอมเทพยากที่ใคร ๆ จะเห็นได้ พระพุทธเจ้าข้า

มหาลี ตถาคตรู้จักท้าวสักกะด้วย ฐัธรรมที่ทำให้เป็นท้าว
สักกะด้วย ทั้งยังรู้ถึงธรรมที่ท้าวสักกะสมาทานแล้วได้เป็นท้าว
สักกะด้วย

มหาลี ท้าวสักกะจอมเทพ เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาล
ก่อน เป็นมาณพ ชื่อมฆะ เพราะเหตุนั้น จึงได้พระนามว่า ท้าวมฆ
วาน

มหาลี ท้าวสักกะจอมเทพ เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาล
ก่อน ได้ให้ทาน มาก่อน เพราะเหตุนั้น จึงได้พระนามว่า ท้าวปุริน
ททะ

มหาลี ท้าวสักกะจอมเทพ เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาล
ก่อน ได้ให้ทาน โดยเคารพ เพราะเหตุนั้น จึงได้พระนามว่า ท้าว
สักกะ

มหาลี ท้าวสักกะจอมเทพ เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาล
ก่อน ได้ให้ที่พัก อาศัย เพราะเหตุนั้น จึงได้พระนามว่า ท้าววาสะ

มหาลี ท้าวสักกะจอมเทพ ทรงคิดเนื้อความตั้งพันได้โดยครุ
เดียว เพราะเหตุนั้น จึงได้พระนามว่า ท้าวสหัสสนัน

มหาลี ท้าวสักกะจอมเทพ ทรงมีนางอสุรกายญานามว่าสุชา
เป็นปชาบดี เพราะเหตุนั้น จึงได้พระนามว่า ท้าวสุขัมบดี

มหาลี ท้าวสักกะจอมเทพ เสวยราชสมบัติอันมีความเป็นใหญ่ยิ่งด้วยความเป็นใหญ่แห่งเทพชั้นดาวดึงส์ เพราะเหตุนั้น จึงได้พระนามว่า ท้าวเทวานมินทะ

มหาลี ท้าวสักกะจอมเทพ เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ได้สมาทาน วัตตบท ๑ ประการนี้อย่างบริบูรณ์ เพราะสมาทานวัตตบท ๑ ประการ จึงได้เป็นท้าวสักกะ

วัตตบท ๑ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เราพึงเลี้ยงมารดาและบิดาตลอดชีวิต

๒. เราพึงประพฤติด่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูลตลอดชีวิต

๓. เราพึงพูดจาแต่คำอ่อนหวานตลอดชีวิต

๔. เราไม่พึงพูดคำส่อเสียดตลอดชีวิต

๕. เราพึงมีใจปราศจากความตระหนี่ที่เป็นมลทิน อยู่ครองเรือน มีการบริจาคเป็นประจำ มีมือชุ่มเป็นนิตย์ ยินดีในการเสียสละ ควรที่ผู้อื่นจะขอ ยินดีในการแจกจ่ายทานตลอดชีวิต

๖. เราพึงพูดคำสัตย์ตลอดชีวิต

๗. เราไม่พึงโกรธตลอดชีวิต ถ้าแม้ความโกรธพึงเกิดขึ้นแก่เรา เราก็จะกำจัดโดยนัยปล้นทันที

มหาลี ท้าวสักกะจอมเทพ เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ได้สมาทาน วัตตบท ๑ ประการนี้ครบบริบูรณ์ เพราะสมาทานวัตตบท ๑ ประการ จึงได้เป็นท้าวสักกะ

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ฯลฯ จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

เทพชั้นดาวดึงส์กล่าวถึงนรชนผู้เลี้ยงมารดาและบิดา

มีปกติประพฤติด่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล

เจรจาแต่คำอ่อนหวาน สมานมิตร ละคำส่อเสียด

ประกอบในอุบายกำจัดความตระหนี่ มีวาจาสัตย์

ครอบงำความโกรธได้นั้นแล้ว เป็นสัตว์บุรุษ

ตติยเทวสูตรที่ ๓ จบ

๔. ทฬิตสูตร

ว่าด้วยผู้ขัดสน

[๒๖๐] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัส เรื่องนี้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ในกรุงราชคฤห์นี้เอง ได้มี
บุรุษคนหนึ่งเป็นคนซัดสน เป็นคนกำพรวด เป็นคนยากไร้ แต่เขายึด
มั่นศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญา ในธรรมวินัยที่เราประกาศ
แล้ว หลังจากตายแล้วจึงเข้าถึงสุคติโลก- สวรรค์ คือ ความเป็น
สหายของเทพชั้นดาวดึงส์ เทพบุตรองค์นั้นรุ่งเรืองกว่าเทพ เหล่า
อื่นด้วยรัศมีและยศ ได้ยินว่า ในกาลครั้งนั้น พวกเทพชั้นดาวดึงส์
พากัน กล่าวโทษ ตีเตียนว่า ท่านผู้เจริญทั้งหลาย น่าอัศจรรย์จริง
ไม่เคยปรากฏ เทพบุตรองค์นี้เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน
เป็นคนซัดสน เป็นคนกำพรวด เป็นคนยากไร้ หลังจากตายแล้วจึง
เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ คือ ความเป็นสหายของเทพชั้นดาวดึงส์
ย่อมรุ่งเรืองกว่าเทพเหล่าอื่นด้วยรัศมีและยศ

ภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพรับสั่งกับเทพชั้น
ดาวดึงส์ว่า ท่านผู้นิรทุกข์ ท่านทั้งหลายอย่ากล่าวโทษต่อเทพบุตร
นี้เลย เทพบุตรนี้ เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์ในกาลก่อน ยึดมั่นศรัทธา
ศีล สุตะ จาคะ และปัญญา ในธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว
หลังจากตายแล้วจึงเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ คือ ความเป็นสหายของ
เทพชั้นดาวดึงส์ ย่อมรุ่งเรืองกว่าเทพเหล่าอื่นด้วยรัศมีและยศ

ภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้น ท้าวสักกะจอมเทพ เมื่อทรงยินดีกับ
พวกเทพชั้น ดาวดึงส์ จึงได้ตรัสคาถาเหล่านี้ ในเวลานั้นว่า

ผู้ใดมีศรัทธาในพระตถาคตตั้งมั่นไม่หวั่นไหว
มีศีลงาม เป็นศีลที่พระอริยะชอบใจและสรรเสริญ
มีความเลื่อมใสในพระสงฆ์ และมีความเห็นตรง๒
บัณฑิตทั้งหลายเรียกผู้นั้นว่า เป็นคนไม่ซัดสน
ชีวิตของเขาก็ไม่สูญเปล่า
เพราะฉะนั้น บุคคลผู้มีปัญญา เมื่อระลึกถึง
คำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ควรหมั่นประกอบศรัทธา
ศีล ความเลื่อมใส๒ และการเห็นธรรม๔
ทฬิททสูตรที่ ๔ จบ

๕. รามณียกสูตร

ว่าด้วยสถานที่น่ารื่นรมย์

[๒๖๑]ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อาราม
ของอนาถ- บิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอม
เทพเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มี พระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้ว
ประทับยืนอยู่ ณ ที่สมควรได้กราบทูลพระผู้มี พระภาคดังนี้ว่า
สถานที่เช่นไรหนอเป็นสถานที่น่ารื่นรมย์

พระผู้มีพระภาคตรัสด้วยพระคาถาว่า

อารามอันวิจิตร ป่าอันวิจิตร

สระโบกขรณีที่สร้างอย่างดี

ยังไม่ถึงเศษ ๑ ส่วน ๑๖ แห่งภูมิสถานอันรื่นรมย์ของมนุษย์

พระอรหันต์ทั้งหลายอยู่ในที่ใด เป็นบ้านหรือเป็นป่า

เป็นที่ลุ่มหรือเป็นที่ดอนก็ตาม

ที่นั่นเป็นภูมิสถานที่น่ารื่นรมย์๑

รามณียกสูตรที่ ๕ จบ

๖. ยชมานสูตร

ว่าด้วยการบูชา

[๒๖๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคิชฌกูฏ เขต
กรุงราชคฤห์ ครั้นนั้น ท้าวสักกะจอมเทพเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มี
พระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วประทับ ยืนอยู่ ณ ที่สมควร
ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

เมื่อมนุษย์ทั้งหลายผู้เป็นสัตว์

ปรารธนาบุญ บูชาอยู่ ทำบุญซึ่งให้เกิดผล

ทานที่ให้แล้วในที่ไหนมีผลมาก พระพุทธเจ้าข้า๒

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ท่านผู้ปฏิบัติดี ๔ จำพวก

ท่านผู้ตั้งอยู่ในผล ๔ จำพวก

นั่นคือพระสงฆ์ เป็นผู้ปฏิบัติตรง

ตั้งมั่นอยู่ในศีล สมาธิ และปัญญา

เมื่อมนุษย์ทั้งหลายผู้เป็นสัตว์

ปรารธนาบุญ บูชาอยู่ ทำบุญซึ่งให้เกิดผล

ทานที่ให้แล้วในพระสงฆ์มีผลมาก๑

ยชมานสูตรที่ ๖ จบ

๗. วันทนาสูตร

ว่าด้วยการถวายบังคม

[๒๖๓] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อาราม
ของอนาถปิณฑิก- เศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น พระผู้มีพระ
ภาคทรงหลีกเร้นประทับพักผ่อนอยู่ใน ที่พักกลางวัน ขณะนั้น ท้าว
สักกะจอมเทพและท้าวสหัมบดีพรหมเสด็จเข้าไปเฝ้า ถึงที่ประทับ
ได้ประทับยืนฟังนานประจวบคนละข้าง ลำดับนั้น ท้าวสักกะจอมเทพ
ได้ตรัสคาถานี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้แก้แล้วกล้า ผู้ชนะสงครามแล้ว

ทรงปลงภาระลงแล้ว๒ ผู้ไม่มีหนี้
ขอพระองค์โปรดลุกขึ้น เสด็จจาริกไปในโลก
อนึ่ง ดวงพระทัยของพระองค์หลุดพ้นดีแล้ว
เหมือนดวงจันทร์ในวันเพ็ญ ฉะนั้น
ท้าวสัทธัมมดีพรหมตรัสค้านว่า จอมเทพ พระองค์ไม่ควร
ถวายบังคม พระตถาคตอย่างนี้เลย แต่ควรจะถวายบังคมพระ
ตถาคตอย่างนี้ว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้แก้แค้น
ผู้ชนะสงคราม ผู้นำหมู่ ผู้ไม่มีหนี้
ขอพระองค์โปรดลุกขึ้น เสด็จจาริกไปในโลก
ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ขอพระองค์
จงทรงแสดงธรรมโปรดสัตว์โลกเกิด เพราะจกมีผู้รู้ธรรม๑
วันทนสูตรที่ ๗ จบ

๘. ปฐมสักกนัมมสนสูตร

ว่าด้วยการนอบน้อมของท้าวสักกะ สูตรที่ ๑

[๒๖๔] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ณ ที่นั้น ฯลฯ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสตั้งนี้ว่า ภิกษุทั้งหลาย
เรื่องเคยมี มาแล้ว ท้าวสักกะจอมเทพตรัสกับมัตถีสั่งคาหก
เทพบุตรว่า สหายมัตถี ท่านจง จัดเตรียมรถซึ่งเทียมด้วยม้า
อาชาไนย ๑,๐๐๐ ตัว เราจะไปยังพื้นที่อุทยานเพื่อชมภูมิภาค อัน
งดงาม

มัตถีสั่งคาหกเทพบุตรทูลรับพระดำรัสแล้ว จัดเตรียมรถซึ่ง
เทียมด้วยม้า อาชาไนย ๑,๐๐๐ ตัว เสร็จแล้วกราบทูลแก่ท้าวสักกะ
จอมเทพว่า ข้าแต่พระองค์ ผู้มีฤทธิ์ รถม้าซึ่งเทียมด้วยม้าอาชาไนย
๑,๐๐๐ ตัว สำหรับพระองค์จัดเตรียมไว้ เสร็จแล้ว ขอพระองค์ทรง
ทราบกาลอันควรในบัดนี้เกิด

ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพขณะเสด็จลงจากเวชยันต์
ปราสาท ทรงประนมมือ นอบน้อมทูลใหญ่ทั้ง ๔ ด้วยดี ครั้งนั้น มา
ตถีสั่งคาหกเทพบุตรได้กราบทูลท้าว สักกะจอมเทพด้วยคาถาว่า

พราหมณ์ทั้งหลายผู้จบไตรเพท

กษัตริย์ทั้งหลาย ณ ภูมิภาคทั้งหมด

ท้าวมหाराชทั้ง ๔ และทวยเทพผู้มียศชั้นไตรทศ

ย่อมนอบน้อมพระองค์

ข้าแต่ท้าวสักกะ เมื่อเป็นเช่นนั้น

พระองค์ทรงนอบน้อมท่านผู้ควรบูชาคนใด

ท่านผู้ควรบูชาคนนั้น คือใครเล่า

ท้าวสักกะตรัสว่า

พราหมณ์ทั้งหลายผู้จบไตรเภท
กษัตริย์ทั้งหลาย ณ ภูมิภาคทั้งหมด
ท้าวมหาราชทั้ง ๔ และทวยเทพผู้มียศชั้นชาวไตรทศ
ย่อมมอบน้อมท่านผู้ใด ซึ่งเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยศีล
มีจิตตั้งมั่นตลอดกาลนาน ผู้บวชแล้วโดยชอบ
มีพรหมจรรย์เป็นเบื้องหน้า
คฤหัสถ์เหล่าใดเป็นผู้ทำบุญ
มีศีล เป็นอุบาสก เลี้ยงดูภรรยาโดยธรรม
มาตลี เรานอบน้อมคฤหัสถ์และนักบวชเหล่านั้น
มาตลีสังคาหกเทพบุตรกราบทูลว่า
ข้าแต่ท้าวสักกะ ได้ยินว่า
พระองค์ทรงนอบน้อมบุคคลเหล่าใด
บุคคลเหล่านั้นเป็นผู้ประเสริฐที่สุดในโลก
ข้าแต่ท้าววาสวะ พระองค์ทรงนอบน้อมบุคคลเหล่าใด
แม้ข้าพระองค์ก็ขอนอบน้อมบุคคลเหล่านั้นเหมือนกัน
ท้าวมหาสุชัยบดีเทวราช ผู้เป็นประมุข
ครั้นตรัสดังนี้แล้ว ทรงนอบน้อมทิศทั้ง ๔
เสด็จขึ้นราชรถกลับไป
ปฐมสักกนัมมสนสูตรที่ ๘ จบ

๙. ทุตติยสักกนัมมสนสูตร

ว่าด้วยการนอบน้อมของท้าวสักกะ สูตรที่ ๒

[๒๖๕] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ท้าวสักกะจอมเทพรับสั่งกับ
มาตลีสังคาหก-เทพบุตรว่า สหายมาตลี ท่านจงจัดเตรียมรถซึ่ง
เทียมด้วยม้าอาชาไนย ๑,๐๐๐ ตัว เราจะไปยังพื้นที่อุทยานเพื่อชม
ภูมิภาคอันงดงาม

มาตลีสังคาหกเทพบุตรทูลรับพระดำรัสแล้ว จัดเตรียมรถม้า
ซึ่งเทียมด้วย ม้าอาชาไนย ๑,๐๐๐ ตัว เสร็จแล้วกราบทูลแก่ท้าว
สักกะจอมเทพว่า ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ รถซึ่งเทียมด้วยม้า
อาชาไนย ๑,๐๐๐ ตัว สำหรับพระองค์ จัดเตรียมไว้ เสร็จแล้ว ขอ
พระองค์ทรงทราบกาลอันควรในบัดนี้เถิด

ได้ทราบแล้ว ครั้นนั้น ท้าวสักกะจอมเทพขณะเสด็จลงจาก
เวชยันต์ปราสาท ทรงประนมมือนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอยู่ ครั้น
นั้น มาตลีสังคาหกเทพบุตรได้ทูลถามท้าวสักกะจอมเทพด้วยคาถา
ว่า

ข้าแต่ท้าววาสวะ เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

ยอมมอบน้อมพระองค์เท่านั้น ข้าแต่ท้าวสักกะ
เมื่อเป็นเช่นนั้น พระองค์ทรงมอบน้อมท่านผู้ควรบูชาคนใด
ท่านผู้ควรบูชาคนนั้น คือใครเล่า

ท้าวสักกะตรัสตอบว่า

มาตลี พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ใด

ในโลกนี้ พร้อมทั้งเทวโลก

เรานอบน้อมพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

ผู้เป็นศาสดา ผู้มีพระนามไม่ต่ำต้อย

มาตลี บุคคลเหล่าใดกำจัดราคะ โทสะ

และอวิชชาได้แล้ว บุคคลเหล่านั้นสิ้นอาสวะแล้ว

เป็นพระอรหันต์ เรานอบน้อมบุคคลเหล่านั้น

มาตลี บุคคลเหล่าใดกำจัดราคะ โทสะ

ก้าวล่วงอวิชชาได้ แต่ยังเป็นพระเสขะอยู่

ยินดีในธรรมอันเป็นเครื่องปราศจากการสังสม

เป็นผู้ไม่ประมาท ตามศึกษาอยู่

เรานอบน้อมบุคคลเหล่านั้น

มาตลีสังคาหกเทพบุตรกราบทูลว่า

ข้าแต่ท้าวสักกะ ได้ยินว่า

พระองค์ทรงมอบน้อมบุคคลเหล่าใด

บุคคลเหล่านั้นเป็นผู้ประเสริฐที่สุดในโลก

ข้าแต่ท้าววาสวะ พระองค์ทรงมอบน้อมบุคคลเหล่าใด

แม้ข้าพระองค์ก็ขออนอบน้อมบุคคลเหล่านั้นเหมือนกัน

ท้าวมหาสุชัยบดีเทวราช ผู้เป็นประมุข

ครั้นตรัสดังนี้แล้ว ทรงมอบน้อมพระผู้มีพระภาค

เสด็จขึ้นราชรถกลับไป

ทุติยสังกนมัสนสูตรที่ ๔ จบ

๑๐. ตติยสังกนมัสนสูตร

ว่าด้วยการนอบน้อมของท้าวสักกะ สูตรที่ ๑

[๒๖๖]เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ท้าวสักกะจอมเทพได้ตรัส
กับมาตลีสังคาหก- เทพบุตรว่า สหายมาตลี ท่านจงจัดเตรียมรถซึ่ง
เทียมด้วยม้าอาชาไนย ๑,๐๐๐ ตัว เราจะไปยังพื้นที่อุทยานเพื่อชม
ภูมิภาคนั่งดงาม

มาตลีสังคาหกเทพบุตรทูลรับพระดำรัสแล้ว จัดเตรียมรถซึ่ง
เทียมด้วยม้า อาชาไนย ๑,๐๐๐ ตัว เสร็จแล้วกราบทูลแก่ท้าวสักกะ
จอมเทพว่า ข้าแต่พระองค์ ผู้มีฤทธิ์ รถม้าซึ่งเทียมด้วยม้าอาชาไนย

๑,๐๐๐ ตัว สำหรับพระองค์จัดเตรียมไว้ เสร็จแล้ว ขอพระองค์ทรง
ทราบกาลอันควรในบัดนี้เกิด

ได้ทราบว่า ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพขณะเสด็จลงจาก
เวชยันต์ปราสาท ทรงประนมมือนอบน้อมภิกษุสงฆ์อยู่ ครั้งนั้น มา
ตลีสังคาหกเทพบุตรได้ทูลถามท้าวสักกะจอมเทพด้วยคำถามว่า

นรชนผู้นอนทับกายอันเปื่อยเน่าเหล่านี้

นอบน้อมพระองค์เท่านี้ พวกเขามอยู่ในซากศพ๑

เป็นผู้เพียบพร้อมด้วยความทิวและความกระหาย

ข้าแต่ท้าววาสวะ เพราะเหตุไรหนอ

พระองค์จึงทรงโปรดปรานท่านผู้ไม่มีเรือนเหล่านี้

ขอพระองค์ตรัสบอกมรรยาทของฤๅษีทั้งหลาย

ข้าพระองค์ขอฟังพระดำรัสของพระองค์ พระเจ้าข้า

ท้าวสักกะตรัสตอบว่า

มาตลี เราโปรดปรานมรรยาท

ของท่านผู้รู้ที่ไม่มีเรือนเหล่านั้น

เพราะท่านเหล่านั้นเป็นผู้ไม่มีความห่วงใย

ในบ้านที่ท่านจากไป

บุคคลผู้จะเก็บข้าวเปลือก

ของท่านเหล่านั้นไว้ในฉางก็ไม่มี

จะเก็บไว้ในหม้อก็ไม่มี จะเก็บไว้ในกระเชาก็ไม่มี

ท่านเหล่านั้นมีวัตรงาม

แสวงหาอาหารที่ผู้อื่นทำเสร็จแล้ว

เยยวยาอัฏภาพด้วยอาหารนั้น

ท่านเหล่านั้นเป็นนักปราชญ์

กล่าวคำสุภาสิต เป็นผู้สงบ ประพฤติสม่าเสมอ

มาตลี พวกเทวดายังโกรธกับอสูร

และสัตว์เป็นอันมากยังโกรธซึ่งกันและกัน

เมื่อเขายังโกรธกัน แต่ท่านเหล่านั้นไม่โกรธ

ดับ(ความโกรธ)เสียได้ในบุคคลผู้มีอาชญาในตน

เมื่อชนทั้งหลายยังมีความถือมั่น

ท่านเหล่านั้นไม่ถือมั่น

มาตลี เราจึงนอบน้อมท่านเหล่านั้น

มาตลีสังคาหกเทพบุตรกราบทูลว่า

ข้าแต่ท้าวสักกะ ได้ยินว่า

พระองค์ทรงนอบน้อมบุคคลเหล่าใด

บุคคลเหล่านั้นเป็นผู้ประเสริฐที่สุดในโลก

ข้าแต่ท้าววาสวะ พระองค์ทรงนอบน้อมบุคคลเหล่าใด

แม้ข้าพระองค์ก็ขออนอบน้อมบุคคลเหล่านั้นเหมือนกัน
 ทำวามวาสุขัมบดีเทวราช ผู้เป็นประมุข
 ครั้นตรัสดังนี้แล้ว ทรงนอบน้อมภิกษุสงฆ์
 เสด็จขึ้นราชรถกลับไป
 ตติยสังกนมัสนสูตรที่ ๑๐ จบ
 วรรคที่ ๒ จบ
 รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

วสูตร สูตร สูตร มัสนสูตร	๑. ปฐมเทวสูตร	๒. ทุตติยเท
	๓. ตติยเทวสูตร	๔. ทพิทท
	๕. งามณียกสูตร	๖. ยชมาน
	๗. วันทนาสูตร	๘. ปฐมสังกน
ยสังกนมัสนสูตร	๙. ทุตติยสังกนมัสนสูตร	๑๐. ตติ

ยสังกนมัสนสูตร

๑. ตติยวรรค

หมวดที่ ๓

๑. ฬตวาสูตร

ว่าด้วยการฆ่า

[๒๖๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระ
 เขตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น
 ท้าวสักกะจอมเทพเสด็จเข้าไปเฝ้า พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
 ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคแล้วประทับยืนอยู่ ณ ที่สมควร ทำ
 สักกะจอมเทพได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

บุคคลฆ่าอะไรได้จึงอยู่เป็นสุข

ฆ่าอะไรได้จึงไม่เศร้าโศก ข้าแต่พระโคตม

พระองค์ทรงพอพระทัยการฆ่าธรรมอย่างหนึ่ง คืออะไร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

บุคคลฆ่าความโกรธได้จึงอยู่เป็นสุข

ฆ่าความโกรธได้จึงไม่เศร้าโศก ท้าววาสวะ

พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญการฆ่าความโกรธ

ซึ่งมีรากเป็นพิษ มียอดหวาน

เพราะบุคคลฆ่าความโกรธนั้นได้แล้ว จึงไม่เศร้าโศก๑

ฬตวาสูตรที่ ๑ จบ

๒. ทุพพณินยสูตร

ว่าด้วยยักษ์ผู้มีผิวพรรณไม่งาม

[๒๖๘] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ยักษ์ตนหนึ่งมี ผิวพรรณไม่งาม ต่ำเตี้ย นั่งอยู่บนที่ประทับของท้าวสักกะจอมเทพ ได้ยินว่า ณ ที่นั้น พวกเทพชั้นดาวดึงส์พากันกล่าวโทษตำหนิติเตียนว่า ท่านผู้เจริญทั้งหลาย น้าอัศรณย์จริง ไม่เคยปรากฏ ยักษ์ตนนี้มีผิวพรรณไม่งาม ต่ำเตี้ย นั่งอยู่บน ที่ประทับของท้าวสักกะจอมเทพ พวกเทพชั้นดาวดึงส์กล่าวโทษตำหนิติเตียนด้วย ประการใด ๆ ยักษ์ตนนั้นกลับเป็นผู้มีรูปร่าง ทั้งน่าดู น่าชม และน่าเลื่อมใสยิ่งขึ้นกว่าเดิม ด้วยประการนั้น ๆ

ภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้น พวกเทพชั้นดาวดึงส์พากันเข้าไปเฝ้า ท้าวสักกะจอมเทพถึงที่ประทับ ได้กราบทูลท้าวสักกะจอมเทพดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ ขอประทานวโรกาส ยักษ์ตนหนึ่งมี ผิวพรรณไม่งาม ต่ำเตี้ย นั่งอยู่บนที่ประทับของ พระองค์ ได้ยินว่า ณ ที่นั้นพวกเทพชั้นดาวดึงส์พากันกล่าวโทษตำหนิติเตียนว่า ท่านผู้เจริญทั้งหลาย น้าอัศรณย์จริง ไม่เคยปรากฏ ยักษ์ตนนี้มี ผิวพรรณไม่งาม ต่ำเตี้ย นั่งอยู่บนที่ประทับของท้าวสักกะจอมเทพ ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ พวกเทพ ชั้นดาวดึงส์กล่าวโทษตำหนิติเตียนด้วยประการใด ๆ ยักษ์ตนนั้นกลับเป็นผู้มีรูปร่าง ทั้งน่าชม และน่าเลื่อมใสยิ่งกว่าเดิม ด้วยประการนั้น ๆ ข้าแต่พระองค์ผู้ นิรทุกข์ ยักษ์ตนนั้นคงเป็นผู้มีความโกรธเป็นอาหารเป็นแน่ทีเดียว พระเจ้าข้า

ภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพ เสด็จเข้าไปหา ยักษ์ผู้มีความโกรธเป็นอาหารนั้นจนถึงที่อยู่แล้วประนมมือไปทาง ที่ยักษ์ตนนั้นอยู่ ประกาศพระนาม ๓ ครั้งว่า ท่านผู้นิรทุกข์ เราคือ ท้าวสักกะจอมเทพ ... ท่านผู้นิรทุกข์ เราคือท้าวสักกะจอมเทพ ... ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทพทรงประกาศพระนามด้วยประการ ใด ๆ ยักษ์ตนนั้นกลับมีผิวพรรณไม่งามและต่ำเตี้ยยิ่งกว่าเดิม ยักษ์ ตนนั้นเป็นผู้มีผิวพรรณไม่งาม และต่ำเตี้ยยิ่งกว่าเดิมแล้วได้ หายตัวไป ณ ที่นั่นเอง

ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพประทับนั่งบนที่ประทับของ พระองค์แล้ว เมื่อจะ ทรงทำให้พวกเทพชั้นดาวดึงส์ยินดี จึงตรัส คาถาเหล่านี้ในเวลานั้นว่า

เราเป็นผู้มีจิตไม่ถูกโทสะกระทบกระทั่ง

เป็นผู้ที่ใคร ๆ จะชักนำไปไม่ได้ง่าย

เราไม่โกรธใครมานานแล้ว ความโกรธไม่ฝังอยู่ในใจเรา

ถึงเราโกรธก็ไม่กล่าวคำหยาบ และคำไม่ชอบเป็นอันขาด

เราเห็นประโยชน์ตน จึงบังคับตนได้

ทุพฺพพัฒฺตนิยสูตรที่ ๒ จบ

๓. สัมพริมายาสูตร

ว่าด้วยมายาของจอมอสูร

[๒๖๔] เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ท้าวเวปจิตติจอมอสูรเจ็บไข้ ได้รับทุกข์ เจ็บไข้หนัก ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพเสด็จไปเยี่ยม ท้าวเวปจิตติจอมอสูรถึงที่อยู่ ตรัสถามถึงความเจ็บไข้ ท้าวเวปจิตติจอมอสูรเห็นท้าวสักกะจอมเทพกำลังเสด็จมาแต่ไกลเทียวได้กล่าว กับท้าวสักกะจอมเทพว่า ท่านจอมเทพ ขอจงช่วยรักษาข้าพเจ้า ด้วยเถิด

ท้าวสักกะตรัสว่า ท่านท้าวเวปจิตติ ขอเชิญบอกมายาของ จอมอสูรให้ข้าพเจ้าทราบก่อน

ท้าวเวปจิตติกล่าวว่า ท่านผู้นิรทุกข์ ข้าพเจ้ายังบอกท่านไม่ ได้ จนกว่าจะได้สอบถามพวกอสูรดูก่อน

ลำดับนั้น ท้าวเวปจิตติจอมอสูรสอบถามพวกอสูรว่า ท่านผู้ นิรทุกข์ทั้งหลาย เราจะบอกมายาของจอมอสูรให้ท้าวสักกะจอม เทพทราบ

พวกอสูรทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ พระองค์อย่าตรัส บอกมายาของ

จอมอสูรแก่ท้าวสักกะจอมเทพเลย

ภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้น ท้าวเวปจิตติจอมอสูรได้กล่าวกับท้าว สักกะจอมเทพด้วยคาถาว่า

ท่านท้าวมหาสุชัมบดีเทวราช

บุคคลผู้มีมายาย่อมเข้าถึงนรกครบ ๑๐๐ ปี

เหมือนจอมอสูร ฉะนั้น

สัมพริมายาสูตรที่ ๓ จบ

๔. อัจจยสูตร

ว่าด้วยโทษ

[๒๖๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระ เขตวัน อารามของ อนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น ภิกษุ ๒ รูปได้โต้เถียงกัน ในการ โต้เถียงกันนั้น ภิกษุรูปหนึ่งได้ พุดล่วงเกิน ครั้งนั้น ภิกษุผู้พุดล่วงเกินนั้นขอโทษ ในที่อยู่ของ ภิกษุนั้น แต่ภิกษุนั้นไม่ยกโทษให้ ลำดับนั้น ภิกษุจำนวนมาก พา กันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่งอยู่ ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้ เจริญ ขอประทานวโรกาส ภิกษุ ๒ รูปโต้เถียงกัน ในการโต้เถียง

กันนั้น ภิกษุรูปหนึ่งได้พูดล่วงเกิน ลำดับนั้น ภิกษุผู้พูดล่วงเกิน
ขอโทษในที่อยู่ของภิกษุนั้น แต่ภิกษุนั้นไม่ยกโทษให้
พระพุทธาน์เจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย คนพาล ๒ จำพวกนี้
คือ

๑. ผู้ไม่เห็นโทษว่าเป็นโทษ
 ๒. ผู้ไม่ยกโทษให้ตามสมควรแก่กรรมเมื่อผู้อื่นขอโทษ
- คนพาล ๒ จำพวกนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย บัณฑิต ๒ จำพวกนี้ คือ

๑. ผู้เห็นโทษว่าเป็นโทษ
 ๒. ผู้ยกโทษให้ตามสมควรแก่กรรมเมื่อผู้อื่นขอโทษ
- บัณฑิต ๒ จำพวกนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ท้าวสักกะจอมเทพเมื่อจะ
ทรงยังเทพชั้น ดาวดึงส์ให้พลอยยินดี ณ เทวสภาชื่อสุทธรรมา จึงได้
ตรัสคานานี้ในเวลานั้นว่า

ขอความโกรธจงตกอยู่ในอำนาจของท่านทั้งหลาย
ขอความเสื่อมคลายในมิตตธรรมอย่าได้มีแก่ท่านทั้งหลาย
ท่านทั้งหลายอย่าได้ติเตียนผู้ที่ไม่ควรติเตียน๑
และอย่าได้พูดคำส่อเสียดเลย
ความโกรธเป็นดุจภูเขาย้ายคนแล้ว ฉะนั้นแล
อัจฉยสูตรที่ ๔ จบ

๕. อักโกธสูตร

ว่าด้วยความไม่โกรธ

[๒๖๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อาราม
ของอนาถปิณฑิก- เศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาค
รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูล
รับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัส เรื่องนี้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ท้าวสักกะจอมเทพเมื่อจะ
ทรงทำให้เทพ ชั้นดาวดึงส์ยินดี ณ เทวสภาชื่อสุทธรรมา จึงได้ตรัส
คานานี้ในเวลานั้นว่า

ความโกรธอย่าได้ครอบงำท่านทั้งหลาย
และท่านทั้งหลายอย่าได้โกรธตอบต่อบุคคลผู้โกรธ
ความไม่โกรธและความไม่เบียดเบียน๒
ย่อมมีในท่านผู้ประเสริฐทุกเมื่อ
ความโกรธเป็นดุจภูเขาย้ายคนแล้ว ฉะนั้นแล
อักโกธสูตรที่ ๕ จบ

วรรคที่ ๓ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ฆัตถวาสสูตร	๒. ทุพพนิยสูตร
๓. สัมปริมายาสูตร	๔.

อภัยสูตร

๕. อักโกธสูตร

พระสูตรว่าด้วยท้าวสักกะ ๕ สูตรนี้ พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ
ทรงแสดงไว้แล้ว

สักกสังยุต จบบริบูรณ์

สคาถวรรคที่ ๑ จบ

รวมสังยุตที่มีในสคาถวรรคนี้ คือ

สังยุต	๑. เทวตาสังยุต	๒. เทวปุตต
	๓. โกศลสังยุต	๔. มารสังยุต
	๕. ภิกขุณีสังยุต	๖. พรหมสังยุต
คีสสังยุต	๗. พราหมณสังยุต	๘. วัง
	๙. วนสังยุต	๑๐. ยักขสังยุต
	๑๑. สักกสังยุต	

สคาถวรรคสังยุต จบบริบูรณ์
